



МІНІСТЕРСТВО  
ОСВІТИ  
І НАУКИ УКРАЇНИ



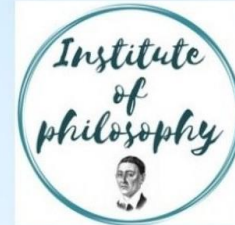
НАЦІОНАЛЬНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ  
БІОРЕСУРСІВ І  
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ  
УКРАЇНИ



КИЇВСЬКА ГІМНАЗІЯ  
СХІДНИХ МОВ № 1



ВОЛОДИМИР-  
ВОЛИНСЬКИЙ  
ПЕДАГОГІЧНИЙ  
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ  
ІМ. А. Ю. КРИМСЬКОГО



ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ  
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ  
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ  
НАУК УКРАЇНИ



ГУМАНІТАРНО-  
ПЕДАГОГІЧНИЙ  
ФАКУЛЬТЕТ

## ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

# УКРАЇНА МІЖ СХОДОМ І ЗАХОДОМ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

(до 150- річчя від дня народження  
Агатангела Кримського)

21-22 жовтня 2021 р.

КИЇВ - 2021

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE**  
**NATIONAL UNIVERSITY OF LIFE AND ENVIRONMENTAL**  
**SCIENCES OF UKRAINE**  
**HRYHORIY SKOVORODA INSTITUTE OF PHILOSOPHY**  
**VOLODYMYR-VOLYNSKY PEDAGOGICAL COLLEGE**  
**NAMED AFTER A. KRYMSKIY**  
**KYIV GYMNASIUM OF ORIENTAL LANGUAGES №1**

**PROCEEDINGS**  
**OF THE INTERNATIONAL**  
**SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE**

**UKRAINE BETWEEN EAST AND WEST:**  
**PROBLEMS AND PROSPECTS OF**  
**INTERCULTURAL COMMUNICATION**

**(to the 150th anniversary of the birth of**  
**Agatangel Krymskiy)**

**October 21-22, 2021**

**KYIV-2021**

Україна між Сходом і Заходом: проблеми і перспективи міжкультурної комунікації (до 150 - річчя від дня народження Агатангела Кримського): зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конф., Київ, 21-22 жовтня 2021 р. – К., 2021. – 233 с.

Збірник укладено за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції «Україна між Сходом і Заходом: проблеми і перспективи міжкультурної комунікації (до 150 - річчя від дня народження Агатангела Кримського)», що її провів гуманітарно-педагогічний факультет НУБіП України. У рамках конференції відбулися дискусії в контексті ретроспективного та перспективного погляду на творчість Агатангела Кримського. Багатогранність цієї тематики уможливило осмислення даного феномену в різних контекстах, зокрема: мовознавчому, літературознавчому, історичному, філософському та психолого-педагогічному. Наповнення рубрик збірника синхронізовано з основними напрямками роботи конференції. Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх, хто цікавиться життям і творчістю Агатангела Кримського.

The collection was compiled according to materials of the International Scientific and Practical Conference – Ukraine between East and West: problems and prospects of intercultural communication (to the 150th anniversary of the birth of Agatangel Krymskiy) conducted by the Faculty of Humanities and Pedagogy of NULeS of Ukraine. Within the conference framework, Krymskiy's legacy was discussed through the lens of the retrospective and perspective views. The versatility of this subject enables the understanding of this phenomenon in different contexts, in particular: linguistics, literature, history, philosophy, psychology and pedagogics. The collection headings are synchronized with main directions of the conference. For scholars, teachers, postgraduate students, undergraduate students and for all, who are interested in the life and legacy of Agatangel Krymskiy.

**Редакційна колегія:** Ніколаєнко С.М., д-р пед. наук, проф. (голова); Кондратюк В.М., канд. с-г. наук, доц., (співголова); Савицька І.М., канд. філос. наук, доц. (співголова); Культенко В.П., канд. філос. наук, доц.; (заст. голови); Матвієнко І. С., канд. філос. наук, доц. (секретар); Кравченко А.Г., канд. філос. наук, доц.; Харченко С.В., д-р філол. наук, доц.; Буцик І. М., д-р. пед. наук, доц.; Овчаренко В.М., канд. пед. наук, доц.; Додонова В.І., д-р філос. наук, проф.; Шкіль С.О., д-р філос. наук, проф.; Гольцов А. Г., д-р політ. наук, доц.; Гейко С. М., канд. філос. наук, доц.; Горбатюк Т.В., канд. філос. наук, доц.; Кичкирук Т.В., канд. філос. наук, доц.; Лаута О. Д., канд. філос. наук, доц.; Супрун А.Г., канд. філос. наук, доц.; Чорноморденко Д. І. канд. філос. наук, ст. викл.

Схвалено до друку на засіданні вченої ради гуманітарно-педагогічного факультету,  
протокол № 3 від 23 жовтня 2021 року.

Тези подано в авторській редакції

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, покликання на них та інші відомості.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали дозволяється тільки  
за згодою авторів.

© НУБіП України, 2021  
© Автори, 2021



*Один із засновників Української академії наук. Сходознавець, що будував мости між українською культурою та культурами народів Сходу...*

*«В моїх жилах не тече й краплі української крові, але при цьому я справді українець: українець по духу, бо живу на цій землі і люблю її. Я родивсь і виріс на Вкраїні та й українізувався...»*

*А. Кримський*

## ЗМІСТ

### ДОПОВІДІ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ

<b>ТОМЕНКО М. В.</b> <b>АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ ЯК ОДИН ІЗ ТВОРЦІВ КОНЦЕПЦІЇ</b> <b>«УКРАЇНСЬКОГО СВІТУ».</b>	<b>17</b>
<b>КОЛІНЬКО М. В.</b> <b>КУЛЬТУРНЕ ВИЗНАННЯ ІНШОГО ЯК СТРАТЕГІЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ</b> <b>КОМУНІКАЦІЇ</b>	<b>18</b>
<b>ШИНКАРУК В. Д.</b> <b>ФЕНОМЕН АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО ЯК УЧЕНОГО-ПОЛІГЛОТА,</b> <b>СХОДОЗНАВЦЯ І СЛАВІСТА</b>	<b>20</b>
<b>ПЛЯЄВ І. С.</b> <b>ДИХОТОМІЯ «СХІД-ЗАХІД» У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СУЧАСНЕ</b> <b>ОСМИСЛЕННЯ</b>	<b>21</b>
<b>СТРІЛЕЦЬ В. В.</b> <b>АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ І СПІЛКА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ</b>	<b>23</b>
<b>ДОДОНОВ Р. О.</b> <b>РОЛЬ А.Ю. КРИМСЬКОГО У СТВОРЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ</b> <b>НАУК У 1918 РОЦІ</b>	<b>25</b>
<b>ЮРИНЕЦЬ О. О.</b> <b>ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ І АГАТАНГЕЛ</b> <b>КРИМСЬКИЙ</b>	<b>27</b>
<b>ПРОСКУРА О. І.</b> <b>КИЇВСЬКА ГІМНАЗІЯ СХІДНИХ МОВ №1 – ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР</b> <b>УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИХ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ВІДНОСИН</b>	<b>29</b>
<b>САВЧЕНКО М. П.</b> <b>ГІМНАЗІЯ У КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОМУ ДІАЛОЗІ «УКРАЇНА-СХІД»</b> <b>(1986-2016 РР.)</b>	<b>31</b>

#### Секція 1

### ІНШОМОВНА ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

<b>АХМАД О. Р.</b> <b>АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ І НАВЧАННЯ АРАБСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ</b> <b>ГІМНАЗІЇ</b>	<b>33</b>
---	-----------

<b>ВДОВИЧЕНКО К. Б.</b> <b>КОРЕЙСЬКА МОВА В ІНШОМОВНІЙ ОСВІТІ В КИЇВСЬКІЙ ГІМНАЗІЇ</b> <b>СХІДНИХ МОВ №1</b>	<b>35</b>
<b>HLUKHOVS'KA N. A., PROKOPENKO P. M.</b> <b>ABBREVIATIONS AND SHORTENINGS IN MODERN ENGLISH LANGUAGE</b> <i>(based on the terms of information technology)</i>	<b>36</b>
<b>ГНЕПА О. В.</b> <b>ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ</b> <b>АКАДЕМІКА М. П. КРАВЧУКА</b>	<b>38</b>
<b>ГРАБОВСЬКА І. В., ПРИМАК Т. Ю.</b> <b>КОНТАКТОПІДТРИМУВАЛЬНІ МЕТАКОМУНІКАТИВИ В СУЧАСНОМУ</b> <b>АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ: СЕМАНТИКА І</b> <b>ПРАГМАТИКА</b>	<b>40</b>
<b>ГРАБОВСЬКА І. В., СИСМАН Д. І.</b> <b>СПОСОБИ ТВОРЕННЯ ТЕРМІНІВ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ</b> <b>ДИСКУРСІ</b>	<b>41</b>
<b>ГРЕБЕНЮК Б. В. <i>Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</i></b> <b>ІНШОМОВНА ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В</b> <b>УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ</b>	<b>43</b>
<b>ЗАБОЛОТСЬКА І. О.</b> <b>ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ</b> <b>КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ</b> <b>ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «САДОВО-ПАРКОВЕ</b> <b>ГОСПОДАРСТВО» ДДАЕУ)</b>	<b>44</b>
<b>КАРПЕНКО З. М.</b> <b>ЯПОНСЬКА МОВА В ГІМНАЗІЇ: КУЛЬТУРНО-МОВНІ ЦІННОСТІ КРАЇНИ</b> <b>ВРАНІШНЬОГО СОНЦЯ У ДІАЛОЗІ КУЛЬТУР</b>	<b>45</b>
<b>КРАВЧЕНКО О. В. <i>Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</i></b> <b>ІНШОМОВНА ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В</b> <b>УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ</b>	<b>47</b>
<b>ЛЕВИЦЬКА А. А.</b> <b>ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ</b> <b>АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ</b>	<b>48</b>
<b>МЕДЯНИК Г. А., ЛУНГУ Ю. К.</b> <b>METHODOLOGICAL ASPECT OF FORMATION OF COMMUNICATIVE</b> <b>COMPETENCE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION</b>	<b>50</b>
<b>ЛЯШ Д. Є.</b> <b>УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ СЛОВНИК ІХТІОНІМІВ: МЕТОДИКА</b> <b>УКЛАДАННЯ, СТРУКТУРА, СИСТЕМНІСТЬ</b>	<b>51</b>

<b>МАТИСЬКО В., СИРОТЕНКО Т. <i>Науковий керівник: Гейко С. М.</i></b>	<b>53</b>
<b>МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ</b>	
<b>РУБІНСЬКА Б. І.</b>	<b>55</b>
<b>ЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МЕТОДОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» У ФОРМУВАННІ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ</b>	
<b>РУЩЕНКО М. А. <i>Науковий керівник: Горбатюк Т. В.</i></b>	<b>56</b>
<b>КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ</b>	
<b>СВИРИДЕНКО О. В. <i>Науковий керівник: Матвієнко І. С.</i></b>	<b>57</b>
<b>КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ</b>	
<b>СЕРГІЄНКО І. В.</b>	<b>59</b>
<b>ФОРМУВАННЯ МЕДІА КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ</b>	
<b>СИРОТІНА О. О.</b>	<b>60</b>
<b>ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ РОЛЬОВОЇ ІГРИ</b>	
<b>СПІВАКОВ І. І.</b>	<b>62</b>
<b>ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ</b>	
<b>STUKALO O. A.</b>	<b>64</b>
<b>FORMATION OF PROFESSIONAL COMMUNICATION</b>	
<b>ТРОЦЬОК М. В.</b>	<b>65</b>
<b>ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ</b>	
<b>УХІНА Н. М.</b>	<b>66</b>
<b>ТУРЕЦЬКА МОВА У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ГІМНАЗИСТІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ</b>	
<b>ЯКУШКО К. Г.</b>	<b>68</b>
<b>ENGLISH LESSON ACTIVITIES TO STUDY AGRICULTURE WHILE DEVELOPING FUTURE AGRONOMISTS' COMMUNICATION</b>	
<b>ЯРЕМА О. Й.</b>	<b>69</b>
<b>ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКІВ</b>	

Секція 2  
КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ПРОСТОРИ ЗАХОДУ Й СХОДУ ТА  
ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ Й МІЖНАРОДНОГО  
СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ

АСАТУРОВ С. К. МІЖМОР'Є І ТРИМОР'Є ЯК ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ УКРАЇНИ (1991 – 2020 рр.)	71
ГАССАБ О. В. ВІДМІННОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ТА УРЯДОВИХ ПРОГРАМ КРАЇН ЗАХОДУ ТА БЛИЗЬКОГО І СЕРЕДНЬОГО СХОДУ СТОСОВНО ГЕНДЕРНОГО НАСИЛЛЯ	74
ГОЛЬЦОВ А. Г. ЗАХІДНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	75
ГОНТАР В. Е. ВІЧНА ВОРОЖНЕЧА: ПОНЯТТЯ «ПОЛІТИЧНОГО» КАРЛА ШМІДТА ТА ГЛОБАЛЬНА СУЧАСНІСТЬ.	77
ДРОЗД І. А. <i>Науковий керівник: Кичкирук Т. В.</i> ВПЛИВ КИТАЮ НА УКРАЇНУ	79
ЗАПОРОЖЧЕНКО М. І. <i>Науковий керівник: Секунова Ю. В.</i> «КИТАЙСЬКА РОСІЯ» ТА «ТАЙВАНСЬКА УКРАЇНА»: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ СИТУАЦІЙ	80
ІЛЬЧЕНКО С. О. <i>Науковий керівник: Хвіст В. О.</i> КУЛЬТУРНО-ГУМАНІТАРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ФРАНЦІЄЮ	82
КОВАЛЕВСЬКИЙ В. О. <i>Науковий керівник: Кичкирук Т. В.</i> УКРАЇНА – БУФЕРНА ДЕРЖАВА У СХІДНІЙ ЄВРОПІ МІЖ КРАЇНАМИ ЗАХОДУ ТА СХОДУ	83
МАНЖЕЛІЙ О. В. ШКОЛА ОСВІТНЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ – ПЕРШИЙ КРОК ДО УСПІХУ МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНСЬКОГО ДИПЛОМАТА	84
МУЗИЧЕНКО А. А. <i>Науковий керівник: Кичкирук Т. В.</i> ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ЗІ СХОДОМ	86
SEKUNOVA Y. V., RYABUSHKINA O. V. CULTURAL RELATIONS BETWEEN GERMANY AND UKRAINE (90 S OF THE XX CENTURY - BEGINNING OF THE XXI CENTURY)	87
ХРИСТЮК С. Б. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	88



<b>ШЕВЦОВА Є. С.</b>	<b>89</b>
<b>СИСТЕМА СТАТИСТИЧНИХ ОРГАНІВ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ)</b>	
<b>ШИНКАРУК Л. В., ШИНКАРУК Н. В.</b>	<b>90</b>
<b>ДО ПИТАННЯ ПРО КРАЇНИ СХОДУ В ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО</b>	
<b>ШИШКІНА В. С. Науковий керівник: Секунова Ю. В.</b>	<b>92</b>
<b>УКРАЇНА І США: ПАРТНЕРСТВО КРИЗЬ ЧАС</b>	

**Секція 3**  
**ВПЛИВ КУЛЬТУР СХОДУ ТА ЗАХОДУ НА УКРАЇНСЬКІ МИСТЕЦЬКІ ТА ОСВІТНІ ТРАДИЦІЇ**

<b>ГОЛЄВА М. С.</b>	<b>95</b>
<b>ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ: ДОСВІД КИТАЮ</b>	
<b>ГОРБАТЮК Т. В.</b>	<b>97</b>
<b>СОЦІО-ЕКОНОМІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ЗАХОДУ ТА СХОДУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</b>	
<b>ДІРА Н. О., ШЛОДА О. М.</b>	<b>98</b>
<b>ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТУ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АГРАРНИХ ДИСЦИПЛІН</b>	
<b>КОВАЛЬЧУК О. В. Науковий керівник: Ольховська Н. С.</b>	<b>100</b>
<b>ОСНОВНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ НІМЕЦЬКОМОВНОГО АГРАРНОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ</b>	
<b>КОНОНЧУК І. В.</b>	<b>101</b>
<b>АКАДЕМІЧНИЙ ЛАНДШАФТ У НІМЕЧЧИНІ</b>	
<b>МАКАЄВ В. В. Науковий керівник: Горбатюк Т. В.</b>	<b>103</b>
<b>ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ТВОРЧИСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ</b>	
<b>МАНДРИКА В. Р. Науковий керівник: Культенко В. П.</b>	<b>104</b>
<b>ВИСВІТЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ТА МОВИ БЛИЗЬКОГО СХОДУ В ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРАХ А. КРИМСЬКОГО</b>	
<b>МНОЖИНСЬКА Р. В., СИВ'ЮК О.</b>	<b>105</b>
<b>ВНЕСОК ЙОСИПА КОНОНОВИЧА-ГОРБАЦЬКОГО В КУЛЬТУРУ МИСЛЕННЯ УКРАЇНИ</b>	
<b>ОЛІЙНИК А. М.</b>	<b>107</b>
<b>ФОРМУВАННЯ МІЖПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЙ ОМАРА ХАЯМА)</b>	

<b>ПОЛЯКОВА В.</b> <b>ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РІВНЯ САМОКОНТРОЛЮ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ЇХ ГЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ СПІЛКУВАННЯ</b>	<b>108</b>
<b>ПРИЙМАЧУК О. В.</b> <i>Науковий керівник: Культенко В.П.</i> <b>ОСНОВНІ ЗАСАДИ ТРАДИЦІЙ СХОДУ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ</b>	<b>110</b>
<b>СОКРАТОВА Л. Г.</b> <b>НАВЧАННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ: ПРОБЛЕМА МОДЕЛЮВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ НУШ</b>	<b>112</b>
<b>ЦЕЗАРУК І. В.</b> <b>ВИВЧЕННЯ АСПЕКТІВ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ З ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ</b>	<b>113</b>
<b>ХМЕЛЬКОВА Д. В.</b> <b>НАВЧАННЯ МОВИ ГІНДИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ</b>	<b>115</b>
<b>ЧЕКАЛЬ Л. А.</b> <b>ЗАЛУЧЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ У ВУЗІ</b>	<b>117</b>
<b>ШВИДЕНКО В. В.</b> <b>ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ</b>	<b>118</b>
<b>ЯГОДКА Р. С.</b> <i>Науковий керівник: Кичкирук Т. В.</i> <b>ВПЛИВ ФІЛОСОФІЇ СХОДУ НА ВЧЕННЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ</b>	<b>120</b>

#### Секція 4

#### ДІАЛОГ КУЛЬТУР І ПАРТНЕРСТВО ЦИВІЛІЗАЦІЙ: ФІЛОСОФСЬКІ, ПСИХОЛОГІЧНІ, ЛІНГВІСТИЧНІ, РЕЛІГІЙНІ, НАУКОВІ ВИМІРИ

<b>БАС О. Ю.</b> <i>Науковий керівник: Культенко В.П.</i> <b>БІОЕТИКА МЕДИКО-БІОТЕХНОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРЕМЕНТІВ НАД ТВАРИНАМИ</b>	<b>121</b>
<b>БІЛОУС В. О.</b> <i>Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</i> <b>ДІАЛОГ КУЛЬТУР – ЄДИНИЙ СПОСІБ МИРНОГО СПІВІСНУВАННЯ</b>	<b>122</b>
<b>БОБУНОВА Д. Ю.</b> <b>ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ФІЛОСОФІЇ У ВЗАЄМОПРОНИКНЕННІ КУЛЬТУР В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ</b>	<b>123</b>
<b>ГРАБОВСЬКА І. В., БУГАЙОВ А. В.</b> <b>ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ТЕРМІНОЛОГІЇ САДІВНИЦТВА Й ВИНОГРАДАРСТВА АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО АГРАРНОГО ДИСКУРСУ</b>	<b>124</b>

<b>БУДЕГАЙ В. А.</b>	<b>125</b>
<b>ПРОБЛЕМА ІНКЛЮЗИВНОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ</b>	
<b>ВОВК А.С.</b>	<b>126</b>
<b>ЕТИКА В.І. ШИКАРУКА НА ЗАСАДАХ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ: ОСНОВНІ ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ УКРАЇНСЬКОГО ФІЛОСОФА</b>	
<b>ГОЛЬЦОВА М. Г.</b>	<b>127</b>
<b>ЛІНГВІСТИЧНЕ ТЛУМАЧЕННЯ ЛОГІЧНОЇ ПРАГМАТИКИ</b>	
<b>ГРАБОВСЬКА І. В., ПРИМАК Т. Ю.</b>	<b>129</b>
<b>КОНТАКТОПІДТРИМУВАЛЬНІ МЕТАКОМУНІКАТИВИ В СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ: СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА</b>	
<b>ГРУШКІВСЬКИЙ Є. В. <i>Науковий керівник: Культенко В.П.</i></b>	<b>130</b>
<b>МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕВТАНАЗІЇ</b>	
<b>ДЕМЧЕНКО І. І.</b>	<b>132</b>
<b>ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ</b>	
<b>ДОВГОПОЛІЙ В. С. <i>Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</i></b>	<b>134</b>
<b>ДІАЛОГ КУЛЬТУР НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ ТА В МЕЖАХ ОДНІЄЇ ДЕРЖАВИ</b>	
<b>ДРАЧУК О. В.</b>	<b>135</b>
<b>ІНФОРМУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОБОТИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ</b>	
<b>ЖУРАВСЬКА Н. С.</b>	<b>137</b>
<b>PENSER L'ASSISTANCE</b>	
<b>ЗЕЛІНСЬКА Я. Ц.</b>	<b>138</b>
<b>СУСПІЛЬНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ АДАПТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ</b>	
<b>ІВАНОВА І. О.</b>	<b>140</b>
<b>ВПЛИВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗВО НА ФОРМУВАННЯ СТИЛЮ МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ</b>	
<b>КАМЄНЄВА В. <i>Науковий керівник: Матвієнко І. С.</i></b>	<b>141</b>
<b>СУЧАСНИЙ СВІТ: ЛОГІКА В ЖИТТІ ЮРИСТА</b>	
<b>КРАВЧЕНКО В. С.</b>	<b>143</b>
<b>АСПЕКТИ РЕДАГУВАННЯ У КОНТЕКСТІ СПРИЙНЯТТЯ ТВОРУ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИМІР</b>	

<b>КРИЖАНІВСЬКИЙ М. С. <i>Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</i></b> <b>ДІАЛОГ КУЛЬТУР І ПАРТНЕРСТВО ЦИВІЛІЗАЦІЇ</b>	<b>144</b>
<b>КУЛЬТЕНКО В. П.</b> <b>ФІЛОСОФСЬКО-ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНІ ІДЕЇ В ЛІТЕРАТУРНІЙ</b> <b>СПАДЩИНІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО</b>	<b>145</b>
<b>МАНЖУРА О. А. <i>Науковий керівник: Культенко В.П.</i></b> <b>ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ КЛОНУВАННЯ ЛЮДИНИ</b>	<b>147</b>
<b>МАТВІЄНКО І. С.</b> <b>ДІАЛОГ КУЛЬТУР: ГЛОБАЛЬНІ ЗМІНИ ХХІ СТ.</b>	<b>148</b>
<b>МАТВЕСЬВА Д. І. <i>Науковий керівник: Хвіст В. О.</i></b> <b>ЗАРОДЖЕННЯ ТА АКТУАЛЬНЕ СЬОГОДЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОГО</b> <b>КОМУНІКАЦІЙНОГО НАПРЯМКУ: УКРАЇНА МІЖ СХОДОМ І ЗАХОДОМ</b>	<b>150</b>
<b>МАРТИНЮК І. А.</b> <b>МІЖКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНИХ ЗВО ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ</b> <b>ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО САМООСВІТНЬОЇ</b> <b>ДІЯЛЬНОСТІ</b>	<b>151</b>
<b>МАРЧЕНКО Я. Я. <i>Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</i></b> <b>СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПАРТНЕРСТВА</b>	<b>152</b>
<b>МИХАЙЛЮК К. Р.</b> <b>ТРЕВЕЛ-ЖУРНАЛІСТИКА У КОНТЕКСТІ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР</b>	<b>153</b>
<b>ОМЕЛЬЧЕНКО Л. М.</b> <b>ЕТНІЧНИЙ СТЕРЕОТИП ЯК ЧИННИК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ</b>	<b>154</b>
<b>РОЖНЯТОВСЬКА К. Л.</b> <b>ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ, ПАТРІОТИЧНИХ</b> <b>ПОЧУТТІВ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО</b> <b>ВИХОВАННЯ</b>	<b>155</b>
<b>САХНО Б. <i>Науковий керівник: Культенко В.П.</i></b> <b>ЕКОЛОГІЧНА КРИТИКА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА</b>	<b>157</b>
<b>СЛІПЧУК В. О. <i>Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</i></b> <b>ДІАЛОГ КУЛЬТУР ТА ПАРТНЕРСТВО ЦИВІЛІЗАЦІЙ: ФІЛОСОФСЬКІ та</b> <b>РЕЛІГІЙНІ ВИМІРИ</b>	<b>159</b>
<b>СТРІЛЕЦЬ В. В.</b> <b>КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ</b> <b>КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПИСЬМОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ</b>	<b>160</b>
<b>СТУДІГРАД І. В. <i>Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</i></b> <b>ДІАЛОГ КУЛЬТУР І ПАРТНЕРСТВО ЦИВІЛІЗАЦІЙ: ФІЛОСОФСЬКІ,</b> <b>ПСХОЛОГІЧНІ, ЛІНГВІСТИЧНІ, РЕЛІГІЙНІ, НАУКОВІ ВИМІРИ</b>	<b>161</b>

<b>СУГАК Я. В. <i>Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</i></b> <b>ДІАЛОГ КУЛЬТУР, ЇХНЯ ІДЕНТИЧНІСТЬ І ПАРТНЕРСТВО ЦИВІЛІЗАЦІЙ</b>	<b>162</b>
<b>ТВЕРЕЗОВСЬКА Н. Т.</b> <b>ЦИФРОВИЙ КОНТЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА</b>	<b>164</b>
<b>ФОМЕНКО А.</b> <b>ІДЕОЛОГІЯ ПРАВОСЛАВНОГО ФУНДАМЕНТАЛІЗМУ ПЕРЕД ВИКЛИКОМ ПАНДЕМІЇ</b>	<b>165</b>
<b>ХИЖНЯК А. А.</b> <b>ОБРАЗ ЗДОРОВ'Я ТА ЗДОРОВОЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ ВИМІРІ</b>	<b>167</b>
<b>ЧМАРА П. О. <i>Науковий керівник: Культенко В.П.</i></b> <b>УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ</b>	<b>169</b>

#### Секція 5

#### УКРАЇНА І КИТАЙ: ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

<b>БЕЗКОРОВАЙНА С. В. <i>Науковий керівник: Секунова Ю. В.</i></b> <b>КУЛЬТУРНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА КИТАЮ</b>	<b>171</b>
<b>ІВЧЕНКО І. О. <i>Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</i></b> <b>УКРАЇНА І КИТАЙ: ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ</b>	<b>172</b>
<b>КИЧКИРУК Т. В.</b> <b>АКТИВІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ГУМАНІТАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КИТАЄМ</b>	<b>173</b>
<b>КЛОЧКО А. О. <i>Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</i></b> <b>ВЗАЄМОВІДНОСИНИ УКРАЇНА - КИТАЙ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ</b>	<b>175</b>
<b>МАЦІОН Д. І. <i>Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</i></b> <b>ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ЕКСПАНСІЯ СУЧАСНОГО КИТАЮ: РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</b>	<b>176</b>
<b>МІЛЮК К. С.</b> <b>НАВЧАННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ КИЇВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ СХІДНИХ МОВ №1</b>	<b>178</b>
<b>МУДРЕНОК Д. Г. <i>Науковий керівник: Матвієнко І. С.</i></b> <b>УКРАЇНА – КИТАЙ: ДО ПИТАННЯ ПРО ВЗАЄМОДІЮ</b>	<b>180</b>
<b>НАНЮК Ю. В. <i>Науковий керівник: Лаута О. Д.</i></b> <b>МОРАЛЬНИЙ ПРИНЦИП «ЖЕНЬ» У КОНФУЦІЯ ЯК ОСНОВА ГУМАННОСТІ</b>	<b>181</b>

<b>ПАНАСЕНКО С. А. Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</b>	<b>183</b>
<b>УКРАЇНА І КИТАЙ: ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ (національно-культурний аспект)</b>	
<b>РЯБУШКІНА О. В. Науковий керівник: Гольцов А. Г.</b>	<b>184</b>
<b>УКРАЇНА І КИТАЙ: ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ</b>	
<b>ФЕДЬОВИЧ І. В.</b>	<b>185</b>
<b>ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ КИТАЮ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ: СВІТОГЛЯДНІ НАСЛІДКИ</b>	
<b>ШВЕНЬ Ю. В. Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</b>	<b>186</b>
<b>МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ І КИТАЮ</b>	
<b>ЮЗЮК О. В. Науковий керівник: Горбатюк Т.В.</b>	<b>188</b>
<b>УКРАЇНА І КИТАЙ: ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТУРНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ</b>	

**Секція 6**  
**«Я МУШУ БУТИ УКРАЇНОФІЛОМ»:**  
**ВЕЛИЧ ПОСТАТІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО**

<b>АЛЄЄВА Я. А.</b>	<b>189</b>
<b>УВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО В УКРАЇНІ</b>	
<b>ДОДОНОВ Р. О., ДОДОНОВА В. І.</b>	<b>190</b>
<b>РОЛЬ А.Ю. КРИМСЬКОГО У СТВОРЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У 1918 РОЦІ</b>	
<b>ЗМАГА А. І. Науковий керівник: Гейко С. М.</b>	<b>193</b>
<b>ЖИТТЄВЕ КРЕДО АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО</b>	
<b>КОВАЛЕНКО Є. Г. Науковий керівник: Гейко С. М.</b>	<b>194</b>
<b>“Я ЗРОЗУМІВ, ЩО МУШУ БУТИ УКРАЇНОФІЛОМ – ЦЕ Я ЗРОЗУМІВ ЦІЛКОМ СВДОМО. І ОТ Я ЖАДІБНО УХОПИВСЯ ЗА УКРАЇНСТВО”</b>	
<b>КОЛОДІНА Л. С.</b>	<b>195</b>
<b>ФЕНОМЕН АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО</b>	
<b>КРАВЧЕНКО Н. Б., ЛАНОВІЮК Л. П.</b>	<b>196</b>
<b>ОБРАЗ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОМЕМОРАТИВНИХ ПРАКТИК</b>	
<b>ЛАПА А. В.</b>	<b>197</b>
<b>«Я МУШУ БУТИ УКРАЇНОФІЛОМ»: ВЕЛИЧ ПОСТАТІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО</b>	

<b>ЛАУТА О. Д.</b> <b>ВПЛИВ ІДЕЙ КОНФУЦЯ ТА КИТАЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ НА ЗАХІДНУ</b> <b>КУЛЬТУРУ</b>	<b>199</b>
<b>ЛУЦАК О. В.</b> <b>АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ І ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ</b> <b>НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ</b>	<b>201</b>
<b>МАКСЮТА М. Є., ГАВРУШКО Д. Б.</b> <b>ОСОБИСТІТЬ, СВОБОДА, НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ БУТТЯ: ДО</b> <b>ОБҐРУНТУВАННЯ ФОРМ ЄДНОСТІ У ТВОРЧОСТІ А.Ю. КРИМСЬКОГО</b>	<b>203</b>
<b>МАСЛОВСЬКА Л. Г.</b> <b>«Я МУШУ БУТИ УКРАЇНОФІЛОМ»: ВЕЛИЧ ПОСТАТІ АГАТАНГЕЛА</b> <b>КРИМСЬКОГО</b>	<b>204</b>
<b>НАУМЧУК Г. В.</b> <b>ІВАН ФРАНКО – ЗНАКОВА ПОСТАТЬ В ЖИТТІ АГАТАНГЕЛА</b> <b>КРИМСЬКОГО</b>	<b>206</b>
<b>ПАРФЕНЮК О. С.</b> <b>ВПЛИВ ФІЛООРІЄНТАЛІЗМУ НА НАУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ХУДОЖНІ</b> <b>ДОРОБКИ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО</b>	<b>208</b>
<b>ПЕТРІВ А. Б.</b> <b>ПРИКЛАД ЖИТТЄВОГО І ТВОРЧОГО ШЛЯХУ АГАТАНГЕЛА</b> <b>КРИМСЬКОГО У КОНСТРУЮВАННІ ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ СТУДЕНТІВ</b> <b>АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ</b>	<b>209</b>
<b>СЕГЕДА Ж. П.</b> <b>КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ</b> <b>ОРІЄНТАЛІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО</b> <b>ТА ЛЕСІ УКРАЇНКИ</b>	<b>210</b>
<b>СОКОЛОВА О. М.</b> <b>СОЦІАЛЬНО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ІДЕЇ У ТВОРЧОСТІ</b> <b>А.Ю. КРИМСЬКОГО: ЗАПРОШЕННЯ ДО ПОШУКУ ЛЮДИНИ?</b>	<b>212</b>
<b>СОРОКІН А. А.</b> <b>КОМЕМОРАЦІЯ ПОСТАТІ А. КРИМСЬКОГО НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ</b> <b>«КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ» У 1990–1991 РР.</b>	<b>213</b>
<b>СТРІЛЬЧУК Н. А.</b> <b>ГОЛГОФА НЕПРАВЕДНОЇ ПОКАРИ (ЗА СЛІДЧОЮ СПРАВОЮ</b> <b>А. Ю. КРИМСЬКОГО)</b>	<b>215</b>
<b>СУПРУН А. Г.</b> <b>ОРІЄНТАЛІСТИКА У НАУКОВИХ ПОШУКАХ АГАТАНГЕЛА</b> <b>КРИМСЬКОГО</b>	<b>217</b>

<b>ТЕЛЬЧАРОВА В. В.</b> <b>АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ У КОНТЕКСТІ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ</b> <b>БІБЛІОТЕКИ ГІМНАЗІЇ</b>	<b>218</b>
<b>ТКАЧ Т.</b> <i>Науковий керівник: Матвієнко І. С.</i> <b>ТВОРЧИЙ І НАУКОВИЙ ШЛЯХ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО</b>	<b>219</b>
<b>ТОВКУН І. І., ГОЛЬЦОВ А. Г.</b> <b>ПОЛІГРАННІСТЬ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО</b>	<b>221</b>
<b>УСТІЛОВСЬКА Т. О.</b> <b>ПОЕТИЧНА ТВОРЧІСТЬ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО</b>	<b>223</b>
<b>ХВІСТ В. О., БУЛГАКОВА О. В.</b> <b>ЛИСТУВАННЯ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО І ВОЛОДИМИРА</b> <b>ВЕРНАДСЬКОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ЖИТТЯ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ</b>	<b>224</b>
<b>ЧАЙКА С. І.</b> <b>АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ</b> <b>ЕНЦИКЛОПЕДИСТ</b>	<b>224</b>
<b>ЧОРНОМОРДЕНКО Д. І.</b> <b>ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ А.</b> <b>КРИМСЬКОГО</b>	<b>225</b>
<b>ШИНКАРУК О. В.</b> <b>ДОБРОЧЕСНІСТЬ І НАУКОВА ЕТИКА В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ</b> <b>ПРОЦЕСІ</b>	<b>226</b>
<b>ШОСТАК Г. С.</b> <b>ПОСТАТЬ КРИМСЬКОГО КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОЕЗІЙ ЦИКЛУ «В</b> <b>ТРАПЕЗУНДІ»</b>	<b>228</b>
<b>SHEKHOVTSOVA-BURIANOVA V.</b> <b>A. KRYMSKY'S VIEWS ON THE NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIANS</b>	<b>231</b>



## ДОПОВІДІ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ

**ТОМЕНКО Микола Володимирович**  
*голова Наглядової ради НУБіП України,  
доктор політичних наук, професор,  
громадський і політичний діяч*

### **АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ ЯК ОДИН ІЗ ТВОРЦІВ КОНЦЕПЦІЇ «УКРАЇНСЬКОГО СВІТУ».**

Коли йдеться про авторів концепції «Українського світу» в кінці 19 - напочатку 20 століття, то Агатангел Юхимович Кримський був одним із найважливіших її творців.

Серед безперечних заслуг знаменитого вченого перед Україною є активна участь у дискусії проти антинаукової теорії Погодіна-Соболевського про російський етнічний характер населення Києва та загалом Наддніпрянщини за часів княжої України-Руси на неавтохтонність українського населення на цих теренах щонайменше до 15 століття. Якщо у свій час знаний український науковець і громадський діяч Михайло Максимович переконливо спростував цю псевдонаукову теорію Погодіна, то Агатангел Кримський зміг протистояти вже оновленій антиукраїнській доктрині Соболевського. Загалом науковий доробок Кримського в історії української мови та літератури неоціненний. Це, зокрема, такі відомі праці як «Українська мова, звідкіля вона взялася і як розвивалася», «Нарис історії українського правопису до 1927 року», «Филология и погодинская гипотеза»... (детальніше див. А.Ю.Кримський. Твори в п'яти томах. Том третій. Мовознавство. Фольклористика. К.,1973).

Тож історико-філологічний доробок Агатангела Кримського у справі обґрунтування походження та функціонування української мови від 11 століття став важливим аргументом в утвердження українського етнічного та мовного характеру княжої України-Руси.

Ще одним здобутком Агатангела Юхимовича стало діяльність на посаді секретаря Української Академії наук. Від моменту створення Академії за рішення Гетьмана Павла Скоропадського й до 1929 року Кримський опікувався не лише науковими, дослідницькими, а й організаційними справами. Найскладніший період настав після утвердження більшовицької влади у Києві та після переїзду Президента Академії Володимира Вернадського до Сімферополя в Таврійський університет в 1921 році, а згодом до Петербурга в 1922 році. Новий Президент Академії Володимир Липський, як передає оцінку сучасниками Наталя Полонська-Василенко не мав ані хисту, ані бажання керувати Українською Академією наук. Тож весь тягар справ, від забезпечення дровами, папером та олівцями до збереження цінних історичних видань, взяв на себе Агатангел Кримський. Тодішні науковці Києва жартували, що Академію тепер справедливніше іменувати не «Українською», а «Кримською», - описує у своїх спогадах аспірант Кримського, академік 4 академій Омелян Йосипович Пріцак.

Те, що характер діяльності Академії був виразно українським підтверджує і Володимир Вернадський, який на 70-річчя Агатангела Юхимовича напочатку 1941 року зазначить: «... культура українського народу рідною мовою, наукова його творчість і думка цією мовою в критичний момент історії нас об'єднала і ми з вами обрали... правильний шлях».

Саме тому й нині варто активніше досліджувати та популяризувати внесок Агатангела Юхимовича Кримського у творення концепції «Українського світу». Бо і як вчений і як громадянин від свідомо обрав українство про що й поінформував Борису Грінченку у листі ще від 20 липня 1892 року: «Тепер я ніколи не зверну з української стежки; чужинець від роду, я вже вічно буду українцем».

**КОЛІНЬКО Марина Вадимівна**  
*доктор філософських наук, доцент,  
Київський університет Бориса Грінченка  
(м. Київ, Україна)*

## **КУЛЬТУРНЕ ВИЗНАННЯ ІНШОГО ЯК СТРАТЕГІЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Відкриття світу – найважливіший ресурс людяності. Розширення горизонтів домашнього світу, вихід за його межі, проникнення культурно Іншого у наше коло, прийняття нас в інших культурах створюють ландшафт міжкультурної проблематики, загострюють дискурс комунікативної соціальності. Культурно обумовлені відмінності приводять до особливого різновиду комунікації – міжкультурної, при якій комуніканти з різних культур використовують специфічні мовленнєві, соціокультурні практики і дискурсивні стратегії. Концепт Іншого є вузловим, системоутворюючим методологічним положенням у дослідницькій експлікації міжкультурної комунікації. Цей концепт впливає з традиційної інтерпретації Чужого. Інакшість, чужість може бути властивою домашньому світові, а може існувати за його межами. Взаємовідносини з Іншим трансформуються від неприйняття і відторгнення, втечі та байдужості до витлумачення й визнання.

Роздуми про міжкультурну комунікацію починаються з топосу Дому. Ядром побудови картини обжитого світу виявляється протиставлення Дому і Хаосу. Дім є втіленням традиційних уявлень про світ, про знайому, зрозумілу, освоєну людиною реальність. Домашній світ функціонує і як центр, оточений подальшими горизонтами, і як ґрунт, на якому надбудовуються подальші щаблі [1], він стає універсальною точкою відліку буття з Іншим. Отже, першим кроком міжкультурної комунікації є усвідомлення наявності Іншого. Б. Вальденфельс порівнює етнологію «домашнього» і «чужого світу», виокремлюючи зовнішню чужість як чужорідне, що відрізняється від внутрішньої чужості. Внутрішня чужість існує в межах простору знайомості, відгукується на аналогії нашого способу буття [2, р. 105]. Щодо внутрішньої чужості спрацьовують механізми загальної мови. Е. Гусерль малював схему чужості всередині домашнього світу як кільця різних відтінків сфери обізнаності, «яку я більш-менш добре знаю і в якій я більш-менш успішно можу порозумітися з моїми «сусідами»» [1, с. 79]. У домашньому світі Інший, навіть будучи Чужим, сприймається як частина нашого буття, він творить з нами історію, включений у спільні плани, у майбутнє. Тут стратегією розуміння Іншого є спроба вписати його в нашу картину світу, засвоїти. У такому процесі є суперечності. Б. Вальденфельс застерігає від такого бачення світу, коли в іншій культурі шукають модифікації власної, а у вторгненні Іншого – «моделізацію» власного досвіду, що підтверджує пріоритет власного. Перетворення недоступного «на доступне становить звуження іншості, яке у граничному випадку повного засвоєння підноситься до її зняття» [1, с. 82]. Філософ пропонує феноменологічний концепт «спільної території», де своє і чуже розпізнається у модусі відповіді. Відповідь, діалогізм як сутність комунікації у просторі «Між» артикулюють також М. Бубер, М. Бахтін.

Інший може не поділяти наших поглядів і традицій, відстоювати свої. Згадаємо Сартра, який застерігає від розгляду Іншого як такого, хто з'являється і необхідно присутній в моєму бутті-з. Інший живе в своїй системі культурних координат. Зустріч з ним стає одночасно і прагненням до відкриття свого зрозумілого світу в людині, тугою за домашнім простором, і відчуттям втрати безпеки, улаштованості. Уявлення про домашній світ будуються не тільки на впізнаванні близького, але і розрізненні, а також виключенні Іншого. То ж другий крок міжкультурної комунікації - спроба прийняття відмінності Іншого.

Виявлення меж між своїм та іншим відбувається впродовж всієї історії людства. У традиційних суспільствах Інший подається як чужий, далекий, не справжній, навіть ворог. Цікавою ілюстрацією є ставлення древніх китайців до менш цивілізованих спільнот. Середнє царство – це гармонійний і збалансований центр світу, а варвари розташовувалися у зовнішній периферійній зоні з нестабільним співвідношенням енергій інь і ян, тому сприймалися як хаотичні і деструктивні, їх звички, пози, страви і одяг, незрозуміла мова викликали побоювання і відторгнення. Їх навіть поділяли на пригатованих (ті, що відвідували цивілізований простір і контактували з китайцями) і сирих (ті, що відкидали будь-які контакти). В цьому контексті Ж.-П. Сартр артикулює зустріч з Іншим як конфлікт, Б. Вальденфельс визначає реакцію на нього як перетерплювання і поранення. Зняття чужості Іншого може відбутися, якщо ми інтерпретуємо його не як об'єкт, який має підкорятися нашим правилам, а як комунікативну ситуацію. На відміну від Чужого Інший продуктивний тим, що позбавляє нас жаху, залишаючи інтерес. Він розглядається як ближній, а відносини з ним як онтологічна необхідність, за думкою М. Бубера.

Немає особистості без присутності інших, немає ідентичності без інакшості. Якщо спільнота відкидає соціальну гру зустрічі з іншою культурою, спільнотою, формує агресивні та руйнівні стосунки, це призводить до трагічних наслідків, які ми бачимо в Білорусі та Росії.

Сприйняття суб'єкта в просторі спів-буття з Іншим є важливою антропологічною настановою, яка дозволяє прокласти місток до роздумів про місце України у цивілізаційному просторі, про трагедію українського сходу, що опинився за межами цього простору. Отже, третій крок міжкультурної комунікації – пошук спільного смислового простору з урахуванням культурних відмінностей і особливостей комунікантів.

Міжкультурна комунікація реалізується в процедурах ознайомлення з Іншим, організації діалогу, пошуку перетину культурних смислів. Визначення різних позицій, побудова діалогу між представниками різних культур призводить до формування загального міжкультурного дискурсу, де досвід Іншого постає соціокультурною і антропологічною цінністю, а його пізнання відкриває можливості для конструювання нових соціальних відносин.

### Література

1. Вальденфельс Б. Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого. Київ: ППС-2002, 2004. 206 с.
2. Kolinko M. Topology of the Other: Boundaries as a Means of Space Cosmisation. *Philosophy and Cosmology*. – Kyiv: International Society of Philosophy and Cosmology, 2020. – V. 24. – P. 99-112.

**ШИНКАРУК Василь Дмитрович,**  
доктор філологічних наук, професор  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
(м. Київ, Україна)

## **ФЕНОМЕН АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО ЯК УЧЕНОГО-ПОЛІГЛОТА, СХОДОЗНАВЦЯ І СЛАВІСТА**

*Я зрозумів, що мушу бути українофілом –  
це я зрозумів цілком свідомо. І от я жадібно  
ухопився за українство. Кожнісіньку вільну  
від «офіційних занять» часину я присвячував Україні.  
А. Кримський*

Агатангел Кримський захопився мовами й культурами східних, насамперед мусульманських, народів, коли навчався в Колегії Павла Галагана, де провчився чотири роки і 1889 року закінчив її на «відмінно». Однак у той період в Києві орієнталістика не розвивалася, тому продовжив навчання в Москві, у Лазаревському інституті східних мов, де отримав філологічну освіту в галузі орієнталістики. Проте на досягнутому Агатангел Кримський не зупинився і продовжив навчання в галузі історії літератури і культури мусульманських народів на історико-філологічному факультеті Московського університету, де успішно склав екзамени зі слов'янської філології, а з арабістики – на східному факультеті Петербурзького університету.

Наукова рада Лазаревського інституту східних мов запропонувала своєму магістрантові працювати над науковим дослідженням для отримання професорського звання. Прийнявши пропозицію, поїхав на два роки до Лівану для удосконалення мов та ретельного вивчення історії та культури країн і народів Сходу і повернувшись до Москви, розпочав науково-педагогічну діяльність на посаді приват-доцента арабської філології, а через два роки – професора кафедри арабської словесності Лазаревського інституту.

А. Ю. Кримський мав високий науковий авторитет сходознавця і славіста, тому його запрошують як знаного фахівця в галузі арабістики, іраністики і тюркології до редакції Енциклопедичного словника Брокгауза й Єфрона. Його наукові доробки з історії і культури народів Сходу цитують вітчизняні й світові науковці. У листі до П. Г. Житецького 22.09.1896 р. А. Ю. Кримський пише: «...Коли я люблю Схід, то чи ж я тому винен? А що східна спеціальність не спинить мені роботу українську, дак цьому вірте».

Думки про Україну, про рідний Київ ніколи не покидали А. Ю. Кримського, тому навесні 1918 р. він переїжджає до Києва з величезною дорогоцінною бібліотекою і з перших днів розпочинає роботу з організації Української академії наук, яку й було засновано 14 листопада 1918 р., де обрано президентом Володимира Вернадського, а Агатангела Кримського – її «незмінним секретарем». Учений створює наукову школу орієнталізму в українській науці, пише чимало праць, у яких доводить про тісний зв'язок між культурою й мовами Близького Сходу й України.

Агатангел Кримський – учений-поліглот, який знав понад 60 мов і всі діалектні особливості української мови та був фахівцем у різних сферах – орієнталістика, славістика, політика, публіцистика, література, націологія. Творча спадщина А.Ю. Кримського-сходознавця складає 26 томів.

Дослідженням неординарності постаті А. Кримського стало есе В. Шевчука «Феномен Агатангела Кримського», в якому подано різні творчі профілі науковця й письменника. На його думку, «Була це людина, яка розуміла таємні знаки минулих віків, вивчала забуті мови і читала манускрипти, які ніхто не читав та й мало хто міг прочитати» [1, с.306], а І. Курас писав: «Життєвий шлях А. Кримського – це подвиг, який гідний подиву і найбільшої шани. Зміст

цього подвигу вимірюється такою кількістю книг, досліджень, видань, наукових розвідок, творів художньої літератури, підручників, довідників, словників, що з них можна було б скласти багатогалузеву бібліотеку. В історії української культури спадщина Кримського кількісно поступається лише перед спадщиною Івана Франка, який свого часу зазначив: «Лиш в праці варто і для праці жити». Такий трудовий девіз був повсякденною життєвою нормою і для А. Кримського. У своїх автобіографіях він незмінно говорить про навчання, про науку, про здійснене, про планове» [1, с. 9].

Унікальними є дослідження А. Ю. Кримського щодо впливу «перського суфізму» на сході у порівнянні з впливом суфізму на заході та обґрунтування про присутність суфізму у всіх проявах духовного життя Ірану, Індії, Туреччини, а також наукові праці з іраністики, в яких учений описав політичну історію Туркестану в XI-XII століттях та велику увагу приділив історії розвитку суфізму як релігійно-філософського вчення.

Агатангел Кримський – один із найвизначніших дослідників історії та культури Сходу, визнаний авторитет, завдяки якому світ побачив 4-томні «Історії Туреччини та її письменства», «Історії Персії та її письменства», «Історії арабської літератури» в 5 томах та чимало перекладів з арабської, перської і тюрських мов, а також переклад Корану і поезії Рудакі, Сааді, Гафіза, Омара Хайяма, Фірдоусі. Це багатогранна талановита людина, людина-енциклопедія, людина-легенда з вражаючою біографією, унікальною пам'яттю і феноменальною працездатністю, геніальний вчений з широким діапазоном наукових інтересів, письменник, перекладач, палкий патріот України, який все своє життя віддав на вівтар науки.

### **Література**

1. Шевчук В. Феномен Агатангела Кримського // Шевчук В. О. Дорога в тисячу років: Роздуми, статті, есе. К., 1990. С. 306.
2. Курас І. А.Ю. Кримський – видатний український учений-гуманіст / І. Курас // Матеріали ювілейної сесії секції гуманітарних наук Національної академії наук України, присвяченої 130-річчю від дня народження А.Ю. Кримського. К., 2001. 368 с.

**ПІЛЯЄВ Ігор Славович,**  
*доктор політичних наук, професор,  
Інститут економіки та прогнозування  
НАН України (м. Київ, Україна)*

### **ДИХОТОМІЯ «СХІД-ЗАХІД» У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СУЧАСНЕ ОСМИСЛЕННЯ**

Концептуальне протиставлення Сходу і Заходу, визначене ще Геродотом (484-425 рр. до н. е.), є, безумовно корисним для наукового пізнання соціального світу. Проте воно потребує подальшого суттєвого міждисциплінарного розвитку відповідно до останніх досягнень світової науки.

Дотепер «мейнстрім» політичних філософів та політологів, услід за класиками теорії цивілізацій, розглядають цивілізаційно-культурні відмінності та протиріччя як такі, що існують в контексті окремої, самостійної логіки розвитку кожної цивілізації. У даному контексті кожна з цивілізацій та історичних культур, що їх визначають, є самоцінною, тоді як конвергентні трансцивілізаційні тенденції фактично ігноруються. Проте категорії Сходу та Заходу, вжиті в дихотомічно-антагоністичному контексті, надто спрощують сучасний світовий порядок, а відтак, і всі інші культурні, географічні, історичні, політичні та соціальні проблеми. Зокрема, подібні підходи не взмозі належним чином врахувати історичної гібридності відповідних регіонів. На відміну від такого підходу, ми розглядаємо культурну, ціннісну та цивілізаційну дихотомію «Схід-Захід» в її фрактальному відтворенні, у тісній

історичній взаємодії та взаємодоповнюваності Сходу та Заходу на всіх рівнях – від макрорегіонального до місцевого та особистісного.

На відміну від самодостовірності індивідуальної свідомості (Декартівського «Мислю, отже – існую»), прагнучої опанувати й підкорити зовнішній емпіричний світ, яка є вихідним пунктом картезіанської і всієї сучасної західної гносеології, конфуціанське світосприйняття виходить із первісної соціальності людини, етично налаштованої на пошук гармонії та рівноваги з навколишнім світом. При цьому обидва види раціональної суб'єктивності – картезіанська і конфуціанська – містять вектори активного прагматичного інтересу до емпіричного світу, здатність неупереджено спостерігати буття та дійсність з універсальної точки зору.

Як визнає навіть всесвітньо відомий теоретик неоліберального глобалізму Френсіс Фукуяма, «велика кількість недавніх досліджень в сфері наук про життя показують, що люди жорстко запрограмовані на те, щоб бути соціальними істотами» [1]. Це стосується, зокрема, й останніх відкриттів у сфері фрактальності, що свідчать про мережевий характер усіх форм існування та організації живої матерії, включаючи людину і соціум. Сьогодні вже стало очевидним, що людина є органічним компонентом соціальних мереж.

Східна Азія є нині більш динамічною з точки зору розвитку економіки, реалізації інфраструктурних мегапроектів чи реагування на виклики глобальної пандемії, ніж Європа чи Північна Америка. Японія, Південна Корея і Тайвань наразі входять до групи найбільш розвинутих структурних демократій планети, відчутно випереджаючи в світовому рейтингу демократії Францію і США [2].

Як переконливо свідчить досвід повоєнного розвитку Республіки Корея, а також Тайваню і Сінгапуру, конфуціанські цінності аж ніяк не антагоністичні цінностям ліберальної демократії. Це, скоріше, цінності, самобутньо осмислені та поглиблені конфуціанською традицією. Так, свобода в конфуціанстві – це можливість раціонального вибору індивідуума в рамках його соціальної відповідальності перед сім'єю, суспільством і державою. Конфуціанство визнає братство – але ієрархічне (старший брат – молодший брат), визнає рівність – але не горизонтально-загальну (в конфуціанстві вона традиційно розглядалася як хаос і анархія), а як вертикально-організовану систему виявлення на основі рівних можливостей (перш за все шляхом незалежного тестування) найбільш обдарованих і гідних для заняття державно (суспільно) значущих посад. Справедливість, як соціальне втілення гармонії, в конфуціанській традиції досягається не верховенством права (*rule of law*), а радше добросовісним правлінням за допомогою права (*rule by law*).

Через посилення глобальної ролі Китаю та Південної Кореї, зокрема в економічній, фінансовій, інфраструктурній сферах, фактично сьогодні відбувається відчутний вплив конфуціанських цінностей та східноазійських моделей успішної модернізації економіки та суспільства на соціально-економічну політику ряду країн Центрально-Східної Європи, де зароджуються процеси конвергенції християнських, конфуціанських та загальнолюдських цінностей (підходів). Це можна спостерігати на різнопланових прикладах Польщі, Угорщини, Словенії тощо. Варто відзначити хоча б підписану в лютому 2021 р. в рамках стратегічного партнерства польсько-південнокорейську міжурядову угоду щодо будівництва в 45 км від Варшави величезного транзитного хабу, що об'єднуватиме повітряний, залізничний та автомобільний рух. Планується, що на першому етапі цей транспортний вузол обслуговуватиме 45 млн пасажирів на рік, проте його пасажиромісткість може зрости до 100 млн, а перші рейси очікуються у 2027 році. Польща сподівається, таким чином, реалізувати свою стратегічну мету – стати «Східноазійськими воротами до Європейського Союзу».

Фактично мова йде про неантагоністичну, радше схильну до конвергентності, альтернативу між неоліберальною демократією, що апелює до індивідуалізму та універсалізму прав людини, і демократією конфуціанської традиції, що аж ніяк не заперечує цінності класичної ліберальної демократії (Японія, Південна Корея, Тайвань), проте прагне до гармонії колективних та індивідуальних інтересів й відстоює цінність сильної національної держави в процесах глобалізації та регіональної інтеграції.

## Література

1. Fukuyama F. Liberalism and Its Discontents. The challenges from the left and the right. *American Purpose*. October 5, 2020. URL: <https://www.americanpurpose.com/articles/liberalism-and-its-discontent/> (accessed: 30.09.2021).
2. Economist Intelligence Unit. *Democracy Index 2020. In sickness and in health?* URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/> (accessed: 17.09.2021).

**СТРІЛЕЦЬ Василь Васильович,**  
доктор історичних наук,  
кандидат юридичних наук, професор,  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
(м. Київ, Україна)

## АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ І СПІЛКА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

Приналежність Агатангела Кримського до підпільної української національної організації – Спілки визволення України (надалі – СВУ), чи співпраця відомого науковця з нею, є одним з контроверсійних історичних питань, в якому віддзеркалюється загальна проблематика розвитку українського національно-визвольного руху в підрадянській Україні після поразки Визвольних змагань 1917-1921 рр.

В історіографічному плану щодо цієї проблематики утвердилися два загальні підходи: прибічники першого вважають, що українська інтелігенція (особливо учасники Української революції 1917-1921 рр.) не сприйняла радянську владу і намагалася відстояти своє бачення політичного майбуття України у формах підпільної діяльності, зокрема, через СВУ; прибічники іншого підходу переконані виключно в аполітизмі тогочасної української інтелігенції, яка все ж зазнала політичних репресій з боку сталінського тоталітарного режиму.

Розсекречені в останні роки архіви комуністичних спецслужб дають обґрунтовані підстави стверджувати про посилення позицій прибічників першого підходу. Виявляється все більше доказів того, що СВУ реально існувала як широко розгалужена національна підпільна організація, що мала на меті відновлення Української Народної Республіки.

Матеріали слідства у справі СВУ, які нараховують 237 томів і десятки тисяч аркушів, і які навіть з точки здорового глузду не можна трактувати виключно як фабрикацію (тим більше, що значна кількість показань підсудних підтверджуються іншими документами та матеріалами з інших історичних джерел) дають підстави стверджувати про високу ймовірність не просто обізнаності Агатангела Кримського з фактом існування СВУ, а про його активну участь в її організації та діяльності. За показаннями Єфремова, 1928 р. Кримський був кооптований в керівну п'ятірку СВУ. В матеріалах слідства відмічалось, що Кримський робив все для того, щоб захистити ВУАН від «більшовицьких впливів». До того ж, Кримський був активним учасником попередника СВУ – Братства української державності, реальність існування якого чомусь (чи не з причини нерозкриття владою цієї організації в період її існування, відповідно, незастосування репресій щодо її членів та відсутності наступної радянської політично зумовленої реабілітації?) не ставилася і не ставиться під сумнів жодним істориком.

Активним членом СВУ був прийомний син та секретар Кримського Микола Левченко. Під впливом Кримського у Звенигородці – на малій батьківщині академіка – був створений осередок СВУ, куди входив і рідний брат Агатангела Кримського – Юхим Кримський.

Про активну участь Агатангела Кримського в діяльності СВУ згадує й Наталія Павлушкова – племінниця керівника СВУ академіка Сергія Єфремова.

Прибічники обох підходів неминуче стикаються з очевидним питанням: чому Кримський, як і низка інших видатних науковців, діячів культури, імена яких фігурували під час слідства (наприклад О. Корчак-Чепурківський, М. Рильський, М. Зеров та ін.), не опинилися на лаві підсудних на відомому Харківському процесі навесні 1930 року? Відповідь, очевидно, слід вбачати в небажанні влади судити всіх викритих членів СВУ, оскільки це б наочно підтвердило широкий опір більшовицькому режиму в Україні, і було б програшним в пропагандистському плані на процесі, який мав широкий міжнародний розголос.

Не наважившись засудити академіка, радянська влада все ж позбавила його посад та засобів до існування. Очевидно, він постійно перебував під пильним чекістським наглядом і, попри вимушену співпрацю з радянським режимом на рубежі 1930-40 рр., становив для нього потенційну небезпеку, як становили потенційну небезпеку для радянської влади не розгромлені остаточно і загнані в глибоке підпілля осередки СВУ. Трагічні останні місяці життя видатного вченого (липень 1941 р. – січень 1942 р.) це наочно підтвердили.

Під час хвилі репресій влітку 1941 р., зумовлених початком німецько-радянської війни, Агатангел Кримський був заарештований як учасник «контрреволюційної організації СВУ» за ст. 54-10, ч. II та 54-11 тогочасного Кримінального кодексу УРСР. У матеріалах кримінальної справи зазначалося, що він – ідеолог українських націоналістів, який протягом тривалого часу очолював українське «націоналістичне підпілля». Відмічалося, що Кримський активізував свою антирадянську націоналістичну діяльність у сфері української культури та у вихованні відповідному дусі студентів Київського державного університету.

У справі були присутні документи оперативного характеру (так звані меморандуми по оперативним матеріалам), згодом знищені або вилучені в процесі періодичних заходів такого характеру, що проводилися в спецслужбі.

В листопаді 1956 року керівництво Інституту мовознавства Академії Наук УРСР звернулося в прокуратуру з проханням про перегляд справи А.Кримського з метою вирішення питання про можливість використання його праць в науковій роботі інституту.

В процесі перегляду справи зазначалося, що показання свідка та матеріали оперативного характеру (підкреслювалося, що вони не перевірялися і сам Кримський з їх приводу не допитувався) мали загальний характер і конкретних прикладів проявів «націоналістичної діяльності» Кримського нібито не містили.

Таким чином, з високою долею вірогідності, на основі наявних історіографічних та історичних джерел можна говорити про причетність Агатангела Кримського до організації та діяльності Спілки визволення України. Наскільки значною та інтенсивною була ця діяльність, в яких конкретних формах вона проявлялася, якою мірою Кримський був пов'язаний із організаційними залишками нерозгромленої остаточно СВУ впродовж 1930-х років – відповідь на всі питання можна буде отримати в результаті тривалих неупереджених історичних досліджень.



**ДОДОНОВ Роман Олександрович,**  
*доктор філософських наук, професор,  
завідувач кафедри філософії Історико-  
філософського факультету Київського  
університету імені Бориса Грінченка (м. Київ,  
Україна).*

## **РОЛЬ А.Ю. КРИМСЬКОГО У СТВОРЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У 1918 РОЦІ**

Агатангел Юхимович Кримський належить до категорії інтелектуалів, чії таланти не концентруються в одній єдиній царині. Ми знаємо його як сходознавця, філолога, історика, перекладача, письменника. В даній розвідці хотілось б зосередити увагу ще на одному вимірі багатогранної особистості Агатангела Кримського: він був видатним організатором науки, зокрема такої її інституції як Українська академія наук.

У першій половині 2018 року, коли Гетьман П.П. Скоропадський схвалив плани створення в Києві Академії, Агатангел Кримський знаходився в Москві. В той час, «рятуючись від більшовиків, до столиці Української держави потягнулися колишні імперські чиновники, генерали, представники наукової та художньої інтелігенції, еліта поваленої монархії. Гетьманський режим гостинно приймав втікачів з «більшовистського раю»: письменника М. Булгакова, поета, співака і композитора О. Вертинського, державного діяча П. Милукова, поетесу Теффі, сатирика Дон-Амінадо і багатьох інших. Після голодного Петрограда Київ здавався цілком придатним до життя, а присутність німецьких військ створювала ілюзію порядку» [1, с.8]. Чимало серед біженців було й представників науки, хоч далеко не всі з них поділяли ідею української самостійності. Сподіваючись на повернення старих порядків, вони не поспішали співробітничати з українською владою, розраховуючи перечекати «смутні часи».

І в Москві, і в Петрограді серед чинних академіків було чимало таких, хто вбачав в Українській академії наук серйозну конкуренцію Російській академії в Петрограді. Так, наприклад, академік С.Ф. Ольденбург в листах до В.І. Вернадського відверто писав, що тому не варто погоджуватися з пропозицією гетьманського міністра освіти М.П. Василенка очолювати комісію зі створення УАН. На відміну від Ольденбурга, Шахматова, Ферсмана та багатьох інших російських вчених, Агатангел Кримський свідомо і рішуче підтримав ідею організації в Києві потужного наукового центру.

Агатангел Кримський не був членом Імператорської академії наук, на той час він працював в Лазаревському інституті східних мов. Запрошення взяти участь у формуванні УАН він сприйняв з ентузіазмом. Але одразу приїхати в Україну йому заважали незавершені справи. Лише пізніше з'ясувалося, що Кримський збирався не тільки переїхати в Україну, а й привезти до Києва значну частину своєї бібліотечної колекції, до складу якої входили унікальні персидські, арабські, візантійські рукописи. Ця колекція, за його задумом, мала стати основою для розвитку української орієнталістики.

Зі щоденників академіка В.І. Вернадського дізнаємося, що з професором А.Ю. Кримським у нього встановилося інтенсивне листування. Агатангел Юхимович просив про допомогу з транспортуванням бібліотеки, і Володимир Іванович переадресував це прохання П.П. Скоропадському. «Був у гетьмана, – читаємо запис В.І. Вернадського від 09.06.1918, – генерал світський, не зовсім розібрався в стані справ і недостатньо освідчений, але, вочевидь, зовсім недурний і з характером, по крайній мірі в сенсі бажань. Розмова про Академію наук, велика необізнаність... Я вказав на інші завдання, необхідність викликати Волкова і Кримського. Обіцяв всіляку співдію – пізніше Василенко казав, що він схвально згадував цю розмову» [2, с.96].

Результатом бесіди з гетьманом стало призначення спеціальної людини, яка мала сприяти вивозу російських науковців до Києва. «Немає значних людей, які б могли стати на

чолі, – записав Вернадський 11/24.06.1918 і після двокрапки зі знаком питання уточнив, – Кримський?» І далі того ж числа: «У Василенка побачення з Григорьевим. Григорьева відрядив гетьман для того, щоб допомогти привезти Кримського, Волкова, Перетца. По суті, вони нічого не знають, що коїться в Росії...» [2, с.109].

П'ятого липня до Києва прибув секретар Кримського дехто Лозєєв. «Кримський прислав його сюди, щоб влаштувати переїзд. Приїхав до І. Кістяківського, який грав тут дуже неважливу роль, по суті. Цікаво, що з приводу переїзду Кримського з бібліотекою той висловився, що сам приїхав без бібліотеки, може і Кримський. Бібліотека східна, єдина для Києва, яку він сюди жертвує. Кістяківський не відправив Лозєєва до мене, – згадував Вернадський, – і він потрапив через день. Я не міг третього дня додзвонитися до Григорьева і відправив Лозєєва з листом до Григорьева. З Лозєєвим надіслав листа до Кримського. Дуже на нього чекаю» [2, с.116].

З наступного запису в щоденнику академіка (від 17.08.18) ми дізнаємося, що Агатангел Юхимович успішно вже прибув до Києва. Для транспортування бібліотечної колекції знадобився цілий товарний вагон, в якому приїхав і сам вчений. На той час сполучення з більшовистською Росією вже було значно утруднено. Зрозуміло, що будь-яка влада негативно б поставилася до вивозу культурних цінностей. Тому можна сміливо стверджувати, що Україні пощастило в тому, що бібліотека Кримського без втрат пройшла через кордон. Залишається не до кінця з'ясованою роль гетьманського порученця Григорьева – чи супроводжував він Кримського від самої Москви? Чи зустрічав його вагон разом з прикордонниками? Чи просто очікував на вченого в Києві?

Так чи інакше, але ентузіазм і наполегливість науковця подарували нашій країні важливе джерело інформації про східні культури. Сучасний український дослідник В.М. Підвойний вказує, що з А.Ю. Кримським прибуло в Київ 20 000 томів наукової літератури. Вони склали основу «бібліотеки-колекції Кримського» (скорочено БКК або за ім'ям фундатора – Агатангеліана), яка зберігається в НБУ імені В.І. Вернадського, бібліотеці Інституту мовознавства, бібліотечному кабінеті Інституту сходознавства та у Меморіальному кабінеті-музеї Омеляна Пріцака Києво-Могилянської академії [43]. І хоч в радянські часи і, особливо, в 1990-ті роки обсяг колекції скоротився майже на чверть, «Агатангеліана» і сьогодні залишається скарбницею українського сходознавства.

А для 1918 року це був справжній науковий подвиг. Адже в умовах німецької окупації й громадянської війни вивезти і тим самим зберегти для науки унікальні книги і рукописи – справа, схожа на диво.

У другій половині серпня 1918 року Агатангел Юхимович активно включається в роботу Комісії із створення Української академії наук. Комісія ретельно відбирала кандидатури перших українських академіків. Як згадував Дмитро Дорошенко, «М.П. Василенко, ставши міністром освіти, доручив особливій комісії під головуванням акад. В.І. Вернадського скласти новий проєкт, який би взяв на увагу форми існуючих академій в Західній Європі й Америці. В цій комісії брав участь і проф. А. Кримський, що прибув з Москви. До осені проєкт був розроблений і затверджений Радою міністрів і Гетьманом... згідно статуту перших вісім академіків мав призначати Гетьман, а вони собі дальших членів та організували цілу справу. Гетьман іменував першими академіками А.Е. Кримського, М.І. Петрова, Д.І. Багалія, С. Смаль-Стоцького, О. Левицького, В. Вернадського, С. Тимошенка і М. Кащенко. В цій складі Академія Наук і почала працювати» [3, с. 360].

На першому Спільному зібранні УАН 27 листопада 1918 головою Академії було обрано Вернадського, а неодмінним секретарем – Кримського. Серед перших установ УАН, заснованих у грудні 1918 року була комісія для складання словника живої української мови, яку очолив А.Ю. Кримський. Плідна, часом жертвна, діяльність академіка Кримського на посту неодмінного секретаря тривала до 1928 року, коли його замінив О. Корчак-Чепурківський.

## Література

1. Александрова, О. & Додонов, Р. & Додонова В. Два проекти Національної академії наук (до сторіччя УАН). *Nad Wisla i Dnieprem. Polska i Ukraina w przestrzeni europejskiej – przeszlosc i terazniejszosc. Monografia zbiorowa / red. Ihor Sribnyak. Warszawa-Torun: Miedzynarodowy konsorcium naukowo-edukacyjny im. Luciena Febvra, 2019. S. 6-12.*

2. Вернадский, В.И. Дневники, 1917-1921: январь 1920-март 1921. К., Наукова думка, 1997. 327 с.

3. Дорошенко, Д. Мої спомини про недавнє-минуле. Мюнхен, Українське Видавництво, 1969. 543 с.

4. Підвойний, В. Місце бібліотеки-колекції А. Кримського у сходознавчому дискурсі України. Східні традиції державотворення. Науковий збірник на честь 150-ї річниці від дня народин Агатангела Кримського. Київ, 2020.

**ЮРИНЕЦЬ Олександр Олексійович,**

*кандидат педагогічних наук, заступник директора,*

*Володимир-Волинський педагогічний фаховий*

*коледж ім. А. Ю. Кримського*

*(м. Володимир-Волинський, Україна)*

## **ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ І АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ**

Пам'ять про Агатангела Кримського шанується в стінах коледжу. Слова з гімну закладу «нас гордо Кримчанами звать» стали крилатими, а постать славного українця – прикладом для наслідування майбутніми педагогами.

Ім'я Агатангела Кримського присвоєно Володимир-Волинському педагогічному училищу постановою Ради Міністрів УРСР від 5 травня 1971 року №203 з нагоди 100-річчя від дня народження науковця. Губар Іван Гаврилович, на жаль, нині покійний тодішній директор училища говорив, що незадовго до цієї події зателефонували з обкому партії та запитали: «Як Ви ставитесь до того, щоб училищу було присвоєно ім'я А.Ю.Кримського?». У ті часи пропозиції обкому партії не обговорювалися, тому директор однозначно згодився. Водночас, турбує питання: у кого і чому у ті часи з'явилася думка про присвоєння закладу освіти імені репресованої за антирадянські погляди людини, що після арешту, через нестерпні умови перебування, померла у тюрмі? Навіть зважаючи на реабілітацію у 60-х роках, цей факт однозначно виглядає дивно. Адже, про більшість імен славних українців, що були знищені тодішнім режимом, ми дізнались лише у 80-90 роках минулого століття. Напевно, аж надто вагомим було ім'я нашого славного земляка, щоб приховати його існування.

У 1988 році, коли вже почалися суттєві зміни у колишньому СРСР, місто Володимир-Волинський святкувало 1000-ліття. З нагоди цієї дати вшановували славних українців, уродженців древнього граду. Саме тоді на центральному вході до головного корпусу училища з'явилося погруддя Агатангела Кримського, що і до нині є об'єктом пошани для кожного педагога та студента. У цей же період на стіні корпусу з'явилася меморіальна дошка про присвоєння імені відомого Володимирчанина.

У 1998 році в училищі було оголошено конкурс на написання гімну закладу. Перемогу здобула пісня написана викладачами закладу Шостак Галиною Степанівною та Гузом Володимиром Володимировичем, яку згодом, рішенням педагогічної ради було ухвалено гімном Володимир-Волинського педагогічного училища ім. А.Ю.Кримського. Пісня містить слова «радієм, що нас на Волині всі гордо Кримчанами звать». З часом, цей рядок стали цитувати у виступах та засобах масової інформації, і тепер у Володимирі усі розуміють про кого іде мова, якщо чують про Кримчан.

У 2005 році Володимир-Волинське педагогічне училище було реорганізоване у коледж, дирекцією коледжу було докладено усіх зусиль для того, щоб ім'я А.Ю.Кримського залишилось у назві закладу.

Свідченням глибокої поваги і шани земляка напередодні відзначення 135-ї річниці від дня його народження стала поява барельєфного зображення Агатангела Кримського на стіні актовій зали та цитати поряд: «Для мене голос серця – все святе... Що з серця йде то правда й ідеальність».

У 2006 році в одній із навчальних аудиторій закладу було створено музей Агатангела Кримського. У 2011 році з нагоди 140-річниці від дня народження генія експозиції були суттєво оновлені. Сьогодні у музеї представлено стенди життєвого і творчого шляху вченого, зберігається чимало копій документів, пов'язаних із його життям. Окремо оформлена експозиція робочого столу науковця.

Найбільш вагомою відзнакою для студентів, що мають здобутки в навчанні та дослідницькій роботі в коледжі є стипендія імені Агатангела Кримського, що призначається кращим здобувачам освіти з 1991 року. До 2003 року такі виплати отримував один студент протягом року, а з 2004 до нині стипендію отримують протягом семестру два здобувачі освіти щорічно.

Пропонуємо перелік студентів, удостоєних іменної стипендії, за період від заснування до 2011 року: Скіць А. (1991), Боденко (Пелех) О. (1992), Повшук Т. (1993), Морозовська О. (1994), Грицевич Н. (1995), Стрільчук М. (1996), Пилип'юк І. (1998), Захарчук О. (1999), Стрилюк О. (2000), Морозюк Т. (2001), Загура Д. (2003), Хільчук О. (2004), Заблоцька М. (2004), Федорчук В. (2005), Юхимюк О. (2005), Курило В. (2006), Царук Н. (2006), Задерей К. (2007), Калініна А. (2008), Селівончик М. (2009), Данилюк Л. (2011).

Перелік стипендіатів за цей період представлений на стенді у музеї ім. А. Ю. Кримського.

Значно більше наявної інформації отримано про іменних стипендіатів за період від 2013/2014 навчального року, тому її ми представимо за семестрами, із зазначенням спеціальності, за якою здобували освіту студенти.

І семестр 2013/2014 н.р. – Топольський Дмитро (спеціальність Трудове навчання); ІІ семестр 2013/2014 н.р. – Цехош Маргарита (Дошкільна освіта);

І семестр 2014/2015 н.р. – Шурдак Михайло (Трудове навчання); ІІ семестр 2014/2015 н.р. – Пелех Ірина (Початкова освіта);

І семестр 2015/2016 н.р. – Дмишко Дмитро (Діловодство); ІІ семестр 2015/2016 н.р. – Ослюк Ірина (Початкова освіта);

І семестр 2016/2017 н.р. – Троць Вадим (Діловодство); ІІ семестр 2016/2017 н.р. – Попик Анна (Початкова освіта);

І семестр 2017/2018 н.р. – Магдюк Ольга (Образотворче мистецтво); ІІ семестр 2017/2018 н.р. – Ващук Дмитро (Початкова освіта);

І семестр 2018/2019 н.р. – Зеленько Назарій (Діловодство); ІІ семестр 2018/2019 н.р. – Корнійчук Марія (Початкова освіта);

І семестр 2019/2020 н.р. – Кравчук Тарас (Трудове навчання); ІІ семестр 2019/2020 н.р. – Оксентюк Юлія (Початкова освіта);

І семестр 2020/2021 н.р. – Браїлко Діана (Діловодство), ІІ семестр 2020/2021 н.р. – Божко Ольга (Початкова освіта).

У закладі постійно відбуваються заходи з вшанування постаті Агатангела Кримського. Серед найбільш вагомих варто відзначити Міжнародну науково-теоретичну конференцію з нагоди 135-ї річниці від дня народження генія, що відбувалась у січні 2006 року на базі коледжу. У заході брали участь науковці з 5 країн. В тому числі з Лівану, Туреччини, Казахстану, Польщі та України. У 2020 році, зважаючи на карантинні обмеження, коледжем проведена науково-практична конференція з нагоди 150-річчя від дня народження Кримського. Укладено збірку матеріалів. Також у 2021 році коледж став співорганізатором круглого столу з нагоди 150-ї річниці, що відбувся на базі Волинського інституту

післядипломної педагогічної освіти. За результатами спілкування учасників також укладено збірку матеріалів.

Минають роки і десятиліття, до коледжу на навчання приходять нові вихованці. Системна і якісна робота педагогічного колективу закладу народжує нових юних послідовників генія, що творчо здобувають знання, роблять відкриття, бережуть у пам'яті ім'я Агатангела Юхимовича Кримського та приносять славу Володимир-Волинському педагогічному фаховому коледжу, названому в його честь.

#### **Література:**

1. Матеріали архіву Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу ім. А. Ю. Кримського Волинської обласної ради.

2. Свідчення працівників Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу ім. А. Ю. Кримського Волинської обласної ради.

3. Хавура М. Заклад освіти у вшануванні пам'яті та популяризації спадщини А. Кримського на Волині. Агатангел Кримський і Волинь: матеріали Всеукраїнського круглого столу, приуроченого до 150-річчя від дня народження Агатангела Кримського та 150-річчя від дня народження Лесі Українки, (28 січня 2021 р., м. Луцьк) / упоряд.: П. С. Олешко, Н. М. Кот, А. М. Силюк. Луцьк : Волинський ІППО, 2021. 224 с.

4. Юринець О.О. Юні послідовники генія. Матеріали науково-теоретичної конференції, присвяченої 150-ій річниці від дня народження Агатангела Кримського (03 грудня 2020 р., м. Володимир-Волинський) / упоряд. О. О. Юринець, С. С. Слюсарук-Літвін. м. Володимир-Волинський: ВВПК, 2020. 109 с.

**ПРОСКУРА Оксана Іллівна,**  
*директор, вчитель-методист,*  
*Київська гімназія східних мов №1,*  
*заслужений працівник освіти України*  
*(м. Київ, Україна)*

### **КИЇВСЬКА ГІМНАЗІЯ СХІДНИХ МОВ №1 – ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИХ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ВІДНОСИН**

Розвиток економічних, культурних та політичних зв'язків України з країнами Сходу зумовлює неослабне зацікавлення у вивченні мов і культур цього регіону. Однією з найпопулярніших мов є китайська, носії якої становлять шосту частину населення нашої планети. Тільки за останні роки понад 50 випускників Київської гімназії східних мов № 1 стали студентами провідних закладів вищої освіти КНР. Зустрічний рух КНР до різнопланової співпраці з європейськими країнами стимулює вивчення китайської мови як у Європі в цілому, так і в Україні зокрема.

Надихаючим прикладом для всіх, хто опановує іноземні, зокрема, східні мови, є життєвий та творчий подвиг А.Ю. Кримського (1871-1942 рр.) – видатного мовознавця, літературознавця, історика, етнографа, письменника, перекладача, поліглота.

У системі міжнародних українсько-китайських культурно-освітніх відносин Київська гімназія східних мов № 1 посідає особливе місце [2; 3; 4; 5].

Її було створено у 1991 році на базі Київської середньої школи-інтернату №1 із поглибленим вивченням китайської мови (1956-1990 рр.). Гімназія працює за власним навчальним планом та програмами з китайської мови. Поновлені у 1986 році зв'язки школи-інтернату із китайськими студентами, вченими-стажистами київських університетів переросли у творчу співпрацю. З цього часу заклад освіти відвідали численні делегації з КНР найвищого рівня, що сприяло розвиткові культурно-освітніх зв'язків із закладами загальної середньої та вищої освіти в Китаї.

Досвід багатьох років компетентнісного підходу до організації іншомовної освіти втілено в педагогічну систему закладу освіти, у сходовознавчу спеціалізацію освітнього процесу. Китайська мова продовжує залишатися найбільш популярною в гімназії. Вчителі китайської мови – автори багатьох поколінь навчальних програм, сучасних навчально-методичних комплексів з китайської мови. Педагогічні працівники – активні учасники багатьох проєктів: дослідно-експериментальної роботи академічного рівня з теми «Дидактико-методичні засади використання новітніх технологій у навчанні та вихованні учнів» (напрямок: «Розробка і впровадження нових технологій навчання східних мов учнів гімназії», вересень 2007 р. - вересень 2012 р.), всеукраїнського рівня з теми «Реалізація інноваційної моделі розвитку мовно-культурних та морально-громадянських цінностей учнів» (грудень 2012 р. - грудень 2019 р.), розробки Концепції навчання східних мов у Київській гімназії східних мов № 1 (2006 р.) засад освітньої дипломатії в гімназії (2018 р.) тощо.

В 1999 – 2019 роках гімназія – ініціатор та співорганізатор з Інститутом педагогіки НАПН України дванадцяти всеукраїнських науково-практичних конференцій «Україна - країни Сходу в діалозі мов, культур, педагогічних систем: ціннісні виміри особистості».

Урочисте відкриття першого в Україні класу Школи Конфуція із поглибленим вивченням китайської мови 2015 року у гімназії відкрило нові перспективи для якісної китаєзнавчої освіти учнів. У Школі Конфуція працюють педагоги з КНР. Створено оригінальну методичну базу, облаштовано лінгафонні та мультимедійні кабінети. До бібліотечного фонду закладу освіти передано сотні книг спеціальної літератури для навчання китайської мови учнів [4, с. 83].

Відбувається творча співпраця з МЗС України, Посольством КНР в Україні, Посольством України в КНР, Українською асоціацією китаєзнавців, Дипломатичною академією імені Г.Й. Удовенка МЗС України, із закладами вищої освіти в Україні та за кордоном. Щорічно учні проходять мовне стажування в КНР на базі Куньмінського державного університету. Здобувачі освіти – активні учасники, переможці Всеукраїнського відбіркового та міжнародного етапів міжнародного учнівського конкурсу «Міст китайської мови», регіонального конкурсу «Піднебесна перлина» тощо. Єдність навчання, позакласної, позашкільної діяльності педагогічного колективу відіграє позитивну культурологічну роль, формує стійке зацікавлення китайською мовою, культурою, сприяє визначенню професійних орієнтацій учнів.

Китаєзнавчий напрям роботи Київської гімназії східних мов № 1 є складником багатогранної діяльності педагогів із виховання й розвитку обдарованих і здібних учнів для забезпечення високого рівня інтелектуального, творчого, культурного потенціалу України, розвитку полікультурних компетентностей особистості громадянина-патріота України, інтеграції вітчизняної освіти до світового освітнього простору, міжкультурної комунікації, зміцненню українсько-китайських відносин.

### Література

1. Закон України «Про освіту». Київ: Видавець Паливода А.В., 2014. С. 4.
2. Проскура О.І. Київська гімназія східних мов №1. *Національна академія педагогічних наук України – 25 років*. Київ: Альфа-Віта, 2017. С. 256-257.
3. Проскура О.І. Київська гімназія східних мов №1. *Літопис сучасної науки й освіти України: Наукові школи, авторські системи і концепції*. Київ: Альфа-Віта, 2018. С. 136-137.
4. Проскура О. Київська гімназія східних мов у контексті китаєзнавства України. *Україна-Китай*. 2018. №5 (11) (березень). С.82-89.
5. Проскура О. Освітня дипломатія: визнання інноваційності педагогічної системи для освіти України XXI століття. *Освіта XXI століття: теорія, перспективи*: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 18 квітня 2019 року / Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць. Київ: Фенікс, 2019. С. 222-225.

**САВЧЕНКО Михайло Пилипович,**  
*заступник директора з навчально-методичної роботи,*  
*Київська гімназія східних мов №1,*  
*заслужений вчитель України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ГІМНАЗІЯ У КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОМУ ДІАЛОЗІ «УКРАЇНА-СХІД» (1986-2016 РР.)**

На різних етапах розвитку іншомовної освіти у Київській гімназії східних мов №1 (Київська середня школа-інтернат №1 з поглибленим вивченням китайської мови в 1956 - 1991 рр., Київська гімназія-інтернат східних мов №1 в 1991-2003 рр., з лютого 2003 р. Київська гімназія східних мов №1) заклад освіти виконував державне замовлення на побудову педагогічної системи, виходячи із засад внутрішньої та зовнішньої політики України (до 1991 р. УРСР у складі СРСР). За радянської доби (1986-1991 рр.) Київська середня школа-інтернат №1 була інтегрована в систему поновлених радянсько-китайських відносин. На різних етапах становлення освіти в незалежній Україні, крім китайської мови, було запроваджено в 1991 р. навчання японської мови, в 1992 р. арабської, перської, гінді мов, в 1995 р. турецької мови, в 1986 р. корейської мови, в 1998 р. в'єтнамської мови) за авторськими навчальними програмами поглибленого вивчення мов, посібниками, підручниками. В 1986 – 2016 рр. учні навчалися другої іноземної – англійської мови. З 1981 р. по 1991 р. заклад освіти був підпорядкований Міністерству освіти СРСР, яке узгоджувало програми, підручники навчання китайської мови в школах-інтернатах. З 1986 р. активізувалася діяльність первинної організації Товариства українсько-китайської дружби (засноване в 1957 р.), діяльність клубу інтернаціональної дружби, залучення китайських студентів, науковців, які навчалися, стажувалися у закладах вищої освіти м. Києва до розвитку педагогічної системи навчання китайської мови учнів. З грудня 1987 р. були започатковані побратимські зв'язки з Харбінською середньою школою вищого розряду № 6 (провінція Хейлунцзян, КНР). У 1989 р. директор Київської середньої школи-інтернату №1 П.П. Антонюк, кандидат педагогічних наук, з вчителем китайської мови Г.М. Минка, відвідали Харбінську середню школу вищого розряду № 6 (провінція Хейлунцзян, КНР). У жовтні 1991 р. педагогічні працівники гімназії-інтернату східних мов №1 у складі делегації Міністерства освіти УРСР відвідали з офіційним візитом КНР (міста Харбін, Пекін).

Вагомий внесок у формування комунікативної компетентності школярів, популяризації знань про свою країну в гімназії здійснювали китайські вчителі Цзян І, Цзян Чунбін, Сун Лянюй (1990-1991 рр.), Ван Суся, Сунь Ліньюнь (1991-1992 рр.), Мяо Шучжі (1992=1993 рр.), Сю Вей , Фу Чжаося (1993-1994 рр.), Лі Вей, Ху Цуньянь (1994-1995 рр.), викладач університету з Чунціна Ден Цзінчжуан (1992-1993 рр.), викладач-художниця з Пекіна Мяо Мяо, випускниця Пекінського педагогічного університету іноземних мов, спеціаліст китайської – каліграфії та живопису (школа Гуо – Хуа), кандидат педагогічних арт-наук. Мистецтву китайської кухні навчали в 1993-1994 рр. харбінські повари-кулінари. Великих зусиль доклали для розвитку взаємовигідних відносин та формування іміджу Києва, України, гімназії в КНР директори Харбінської школи вищого розряду №6 Хан Шаочи, Дун Чжицзюнь, керівники середньої освіти м. Харбіна провінції Хейлунцзян.

Серед педагогів гімназії – турецькі вчителі Косіт Кубіляй (1996-1998 рр.), Ульві Топчу (1998-2001 рр.), іранська вчителька перської мови Азіта Каруні (1995-1998 рр.), яка опанувала в Києві українську мову й продовжує творчі зв'язки зі своїми вихованцями. Арабській мові навчав гімназистів Саліх Саліх Абд з Іраку-Кувейту, японській мові навчав киян вчитель Норікі Торіумі з далекого Токіо (1998-1999 рр.) та інші.

В 1990-1995 рр. педагоги гімназії пропагували слов'янські мови, навчаючи російської, української мов школярів м. Харбіна (КНР), а вчителі Харбінської середньої школи вищого розряду №6 навчали китайської мови гімназистів у Києві. Учні проходили мовне стажування в КНР, Японії, Туреччині, Республіці Корея, Індії, Ірані, АНДР. Вони, як творчі особистості, патріоти України, знавці мов, українознавства, сходознавства репрезентували українську систему освіти в цих країнах. Учні традиційно стажувалися у КНР на базі Харбінської середньої школи вищого розряду №6 (м. Харбін, провінція Хейлунцзян), Цзяодинської школи вищого розряду №2 (м. Шанхай), Тяньцзінського державного університету. З 2012 року функціонує щорічна закордонна чартерна школа мовного стажування учнів та вчителів на базі Куньмінського державного університету [3, с.144-148].

В 1990-і роки на базі закладу освіти були утворені первинні організації Товариств дружби «Україна – Китай», «Україна – Індія», «Україна – Іран», «Україна – Лівія», «Україна – Японія», «Україна – Туреччина», «Україна – Корея» [1; 2].

Східні мови сприяють інтеграції особистості в систему національних культур народів Сходу. В учнів формується здібність сприймати й розуміти східні культури, цінності народів та толерантно ставитися до їхніх особливостей, сприймаючи «чужу» культуру, збагачуючи свою. Прикладом для здобувачів освіти є життя та наукова діяльність А.Ю. Кримського (1871-1942) - видатного сходознавця.

В 1992 р. було засновано клуб юних дипломатів [4]. У 1997-2003 рр. вів роботу Центру сходознавчої освіти в гімназії. Київська гімназія східних мов №1 з 2005 р. – асоційована школа ЮНЕСКО відіграє важливу роль у розвитку українсько-східних міжнародних культурно-освітніх відносин, у діалозі «Україна - Схід».

### **Література**

1. Савченко М.П. Гімназія в українсько-східних міжнародних освітніх зв'язках, у діалозі культур. Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць. Київ: Ін-т пед. НАПН України, 2013. С. 90-91.

2. Савченко М.П. Проблема формування інтересу школярів щодо вивчення східних мов /культурологічний аспект. Україна – країни Сходу: від діалогу педагогічних систем до діалогу культур та цивілізацій: матеріали наук.-практ. конф. 14-16 трав. 1999 р., 11-13 трав. 2000 р. Випуск 2. Київ: Фенікс, 2001. С. 66–70.

3. Савченко М. Чартерна мовна школа як форма реалізації профільного навчання в гімназії східних мов № 1. Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. С. 144-148.

4. Клуб юних дипломатів Київської гімназії східних мов №1. Науково-методичний вісник Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради: [науково-методичний збірник]. 2021. Випуск №1 (19). Ніжин: ПП Лисенко, 2021. С. 106-121.



**Секція 1**  
**ІНШОМОВНА ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В УМОВАХ**  
**ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ**

**АХМАД Олена Рудольфівна,**  
*вчитель-методист арабської мови,*  
*Київська гімназія східних мов №1*  
*(м. Київ, Україна)*

**АГАТАНГЕЛ КРИМСКИЙ І НАВЧАННЯ АРАБСЬКОЇ МОВИ**  
**УЧНІВ ГІМНАЗІЇ**

А. Ю. Кримського (1872-1942), як видатного українського мовознавця, літературознавця, історика, сходознавця, письменника, перекладача відзначають як яскравого арабіста, славіста. А. Кримський ще під час навчання у Київській колегії Павла Галагана зацікавився східними мовами, культурами, зокрема мусульманськими народами. Здобувши блискучу філологічну, історичну освіту в Лазаревському інституті східних мов, та у Московському університеті, проходить стажування в Сирії та Лівані. З Бейруту його шляхи проходять містами Близького Сходу, де дослідник вивчає стародруки, удосконалює знання розмовної арабської мови, її діалекти [5, с. 380-384]. Перу видатного сходознавця належать видані в 1901-1903 роках лекції з історії семітських мов (випуски 1-2) «Історія арабів, їх халіфат, їх подальша доля та короткий нарис арабської літератури» (1903), «Арабська література в нарисах та зразках» (1911), «Історія арабів та арабської літератури світської та духовної (частини I-III, 1911-1913), «Листи з Лівану» (1896-1898) [1].

Сучасна арабська мова нині є найбільш поширеною з групи семітських мов та належить до південної гілки. Літературна арабська мова за типологією належить до флективних мов з елементами фузії та аглютинації, а за синтаксичною класифікацією – до синтетичних мов. Діалекти виявляють значну тенденцію до аналітизму.

Навчання арабської мови з 1992 року учнів 1-11-х класів Київської гімназії східних мов №1 спрямовується на розвиток мовленнєвої, комунікативної, громадянської компетентностей особистості, її вміння жити в глобалізаційному світі. В освітньому процесі виокремлюємо змістову лінію, яка сприяє забезпеченню формуванню й розвитку мовленнєвої громадянської компетентностей особистості, що є важливим й у контексті утвердження української національної ідеї.

Моделюючи педагогічну систему навчання арабської мови на засадах компетентнісно орієнтованого підходу визначаємо цілі її функціонування, окреслюємо зміст навчання та форми і способи його організації – з урахуванням загально-дидактичних принципів послідовності, доступності, науковості, невичерпності та наочності, відповідного добору громадянськознавчих текстів для досягнення запланованих цілей [3, с.126].

Уроки арабської мови – уроки формування культури міжетнічних стосунків. Учитель використовує інформацію з підручників, виданих у Сирії, Лівані, Лівії. Добираючи навчальні матеріали та адаптуючи їх, не порушуємо принципу автентичності, науковості та історизму. На уроках учні вивчають життєві цінності сучасних арабів як феномен, що пронизує педагогічну систему розвитку загальнолюдських цінностей, полікультурної, громадянської компетентностей учнів. Так, під час вивчення у 10-му класі теми «Традиції та звичаї арабів», з використанням праць А. Ю. Кримського, учні набувають знань про традиції, звичаї та

цінності арабів. Мовленнєва діяльність здійснюється у формі діалогу культур: здобувачі освіти в навчальних умовах оволодівають комунікативними нормами спілкування на автентичних іншомовних матеріалах через використання способів, прийомів і мовленнєвих зразків, які властиві реальним ситуаціям мовленнєвої взаємодії [3, с.126].

Знання норм і традицій спілкування арабів дає змогу адекватно сприймати і розуміти одне одного, сприяти міжкультурній комунікації українців та арабів. Уроки арабської мови насичуються країнознавчим матеріалом. Педагогічна практика свідчить, що наближення освітнього процесу до потреб комунікації можливе тільки за організації матеріалу не навколо «розмовних» тем і «граматичних явищ», а навколо мовних задач і функцій. Засвоївши матеріал для виконання однієї мовної задачі, учень оволодіває одним із вузлів загального механізму системи промови і може, не чекаючи наступної «порції», брати участь у спілкуванні, звісно, у рамках певної ситуації. Формування та розвиток мовленнєвих та комунікативних компетентностей учнів передбачає не тільки засвоєння правил, законів, фактів, а й використання їх у практичній діяльності. Тому в підручниках з арабської мови для учнів поряд із загальною інформацією пропонуємо вправи, що стимулюють використання здобутих знань у мовленнєвій діяльності [3, с.126-127].

Науковці зазначають що, «принциповим є положення про те, що проблема ціннісно-сміслових орієнтацій особливої актуальності набуває у юнацькому віці, у роки становлення і формування особистісних установок на базові й індивідуальні цінності і норми, на інтерес до свого внутрішнього світу [3,с.127]. Педагогічний досвід у контексті розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів засобами арабської мови вказує на необхідність поєднання урочної і позаурочної діяльності.

Переорієнтація іншомовної освіти, методичних підходів навчання арабської мови – це переорієнтація на фундаментальні гуманістичні цінності, на послідовну демократизацію всього освітнього процесу. Творчий подвиг А.Ю.Кримського надихає учнів на глибоке оволодіння арабською мовою.

### Література

1. Агатангел Кримський, Нариси життя і творчості / Ін-т сходознавства ім. А.Кримського НАН України. Київ: ВД «Стилос», 2006. 564с.
2. Ахмад О.Р. Зміст навчання арабської мови гімназистів у контексті розвитку їх громадянської компетентності. Освіта ХХІ століття: теорія, практика, перспективи: матеріали Першої міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 18 квітня 2019р. /Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць. Київ: Фенікс, 2019. С. 125-128.
3. Ахмад О.Р. Зміст навчання арабської мови: проблеми, досягнення і перспективи розвитку громадянської компетентності. Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова,2016, 80-89с.
4. Ахмад О.Р. Проектування змісту навчальних підручників арабської мови в контексті розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів гімназії. Дидактика: теорія і практика. Київ: Педагогічна думка, 2018. С. 61-66.
5. Сто найвидатніших українців. Київ: Компанія ОСМА, 2015. с.380-384.

**ВДОВИЧЕНКО Карина Богданівна,**  
вчитель корейської мови,  
Київська гімназія східних мов № 1,  
(м. Київ, Україна)

## **КОРЕЙСЬКА МОВА В ІНШОМОВНІЙ ОСВІТІ В КИЇВСЬКІЙ ГІМНАЗІЇ СХІДНИХ МОВ №1**

Корейська мова побутує на Корейському півострові, у КНР, Японії, на Далекому Сході Росії. Корейською мовою говорять 60 млн. чоловік. Ще близько 3 млн. живуть у США, Австралії, європейських та інших країнах світу.

Існують різні гіпотези походження корейської мови. Є думка про близькість корейської мови, з одного боку до алтайських, а з другого - до японської мови. У межах алтайських мов багато вчених відносять корейську мову до тунгусо-манчжурської групи мов. Остаточо це питання ще не розв'язане [1, с. 62].

Корейська мова є аглютинативною з тенденцією до посилення флективності та розвитку аналітизму.

До середини XV ст. корейська мова послуговувалася китайським ієрогліфічним письмом. Корейське фонетичне письмо, спеціально розроблене для корейської мови вченими при дворі короля Сечжона (1443 р.), отримало назву *гиль*. Досвід середньовічних корейських учених дозволив їм узагальнити в системі нової корейської графіки хангиль різні сфери знань: історичні знання про графічні знаки зображені на давніх китайських печатках, лінгвістичні знання про принципи китайського, уйгурського й монгольського письма, фонетичні знання про місце й спосіб артикуляції звуків та їх уживання в структурі складу і слова, а також знання про духовні начала інь і ян. Із часу введення письма хангиль у широкий ужиток, китайські ієрогліфи (*ханчча*) залишилися доповненням до нього. У Північній Кореї використовується тільки письмо хангиль, у Південній Кореї - і хангиль, і ханчча. Латинізація корейського письма була здійснена в 1939 р. (система Макк'юна-Рейшауера) і 1959 р. Міністерством освіти Республіки Корея. У 1984 р. обидві системи були приведені до спільних принципів.

У 1933 р. була запроваджена реформа корейської орфографії. У корейській мові розрізняють 6 діалектів: північно-східний (з корейськими говірками Північно-Східного Китаю включно), північно-західний, центральний, південно-східний, південно-західний і діалект о. Чеджудо.

Велику частину діалектів називають за назвами восьми провінцій Кореї. Сеульський діалект - офіційна мова Республіки Корея. Ним розмовляють у Сеулі, Інчхоне і провінції Кьонгідо у Південній Кореї [2, с. 3; 4, с. 204-205], а також у районі Кесон у КНДР. Пхеньянський діалект - офіційна мова КНДР. Нею говорять у Пхеньяні, регіоні Квансо і провінції Чагандо.

До кінця XIX ст. письмовою літературною мовою був *ханмун* - корейзований стиль китайського *веньяня*.

В основі сучасної літературної корейської мови (*пхеджунмаль*, або стандартної мови) - сеульський говір центрального діалекту. У КНДР за норму (*мунхвао*, або культурною мовою) взято пхеньянський говір.

Грамматика вважається найскладнішою частиною корейської мови. Якщо в китайській мові найскладнішими є ієрогліфи, то в корейській - саме грамматика [1, с. 67].

Вивчення корейської мови в Україні розпочалося наприкінці XX століття. У 1995 р. було відкрито відділення корейської мови в Київському національному лінгвістичному університеті А в 1996 р. - в Інституті філології при КНУ імені Тараса Шевченка. У вересні 1996 р. навчання корейської мови за авторською програмою поглибленого вивчення було запроваджено у Київській гімназії-інтернаті східних мов №1 (нині Київська гімназія східних мов № 1). Корейська мова – рівноправна в іншомовній освіті учнів 1-11-х класів. На уроках корейської мови вчителі охоплюють чотири види мовленнєвої діяльності – читання, аудіювання, письмо та говоріння. На засадах компетентісно орієнтованого підходу вчителі впроваджують сучасні

методики навчання іноземних мов відповідно до тем, мети та завдань уроку. Освітня діяльність націлена на вивчення етнонаціональних цінностей корейців [3, с. 20], розвиток іншомовної комунікативної компетентності учнів, навичок міжкультурної комунікації [5, с. 239-255] для успішного спілкування у діалозі «Україна – Корея».

Педагогічна система навчання корейської мови охоплює всі напрямки освітньої діяльності (уроки, позаурочна, позашкільна діяльність). Практикується мовне стажування вчителів та учнів у Республіці Корея, міжнародні зустрічі, учнівські наукові конференції, олімпіади з корейської мови, участь у секції сходознавства наукового товариства гімназистів, реалізація проєкту «Інші країни, культури» ПАШ ЮНЕСКО. Здійснюється співпраця з Посольством Республіки Корея в Україні, з неурядовими організаціями, зі школами-партнерами в Україні та за кордоном.

### Література

1. Концепція навчання східних мов у Київській гімназії східних мов № 1 (2006-2010 рр.) Експериментальний проєкт (наук. кер. Редько В.Г.). Київ: Енергія плюс, 2007. 112 с.
2. Корея. Справочник. Сеул: Корейская служба информации для зарубежных стран, 1993. 676 с.
3. Кубрак О.В. Етика ділового та повсякденного спілкування: Навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2013. 222 с.
4. Левицький Ю-М. Мови світу: Енциклопедичний довідник. Львів: Місіонер, 1998. 204 с.
5. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2012. С. 239-255.

**HLUKHOVS'KA Natalia Anatoliivna**  
*senior teacher of the English language  
department State University  
of Telecommunications  
(Kyiv, Ukraine)*

**PROKOPENKO Pavlo Mykolayovych**  
*senior teacher of the English language  
department State University  
of Telecommunications  
(Kyiv, Ukraine)*

### ABBREVIATIONS AND SHORTENINGS IN MODERN ENGLISH LANGUAGE (based on the terms of information technology)

Realities of today, globalized world and different cultural customs of our planet of the 21-st century, growing needs in communication and work among countries and people of different languages and traditions demand training of highly qualified specialists that are expected to translate from foreign language to another, to know two or three foreign languages and are capable to take part in an international cooperation and formation of a new attitude to Ukraine in Europe and the whole world as well.

Nowadays, abbreviation is one of the main trends in the development of Modern English language, especially in its colloquial layer, which, in its turn, at high degree is supported by constant development of modern informational technologies and simplification of speech with no loss of its informative content. It should be mentioned that abbreviation is a shortened form of a word or phrase, which consists of a letter or group of letters taken from the word or phrase. Nevertheless, abbreviation has appeared as a fad just to code the words that people wanted to hide from others, but nowadays it is one of the most well-known way of derivation. Abbreviation has a high degree of productivity in

modern languages, especially in official-business, scientific and technical styles, because it is aimed at increasing regulation and orderliness. In some types of texts, the abbreviation can make up 50% of all word uses and 15 % of the vocabulary. Abbreviation has been used as long as phonetic script existed, in some senses actually being more common in early literacy, where spelling out a whole word was often avoided; initial letters are commonly being used to represent words in specific application.

An abbreviation (from Latin *brevis*, meaning short) is a shortened form of a word or phrase. Usually, it consists of a letter or group of letters taken from a word or a phrase. For example, a word abbreviation can itself be represented by the following abbreviations: *abbr.*, *abbrv.*, or *abbrev.* In strict analysis, abbreviations should not be confused with contractions or acronyms (including initialisms), with which they share some semantic and phonetic functions, though all three are connoted by the term “abbreviation” in loose parlance [4, p.167].

Linguists distinguish various types of classification of abbreviations. Kazakh scientist

a) a string of letters – often spoken as such – formed from the initial letters of the (main) words of a phrase (called initialism), eg.:

AI – Artificial Intelligence

CPU – Central Processing Unit

DVI – Digital Video Interface

GSM – Global System for Mobile Communication

Sometimes the letters of abbreviation represent syllables of a word, e.g.:

ID – identity or identification card;

CU – Control Unit.

According to the research of the American linguist Garland Canon abbreviations as words produced by shortening the immediate constituents of phrasal terms up to their initial letters are subdivided into 5 groups: 1) acronyms; 2) alphabetic abbreviation; 3) compound abbreviations; 4) graphic abbreviations; 5) Latin abbreviations.

An acronym is usually formed by taking the first initials of a phrase or compounded word and using those initials to form a word that stands for something, e.g.: GUI

(Graphical User Interface), BIOS ( Basic Input\Output System), ROM (Read Only Memory), LAN (Local Area Network), and so on.

Latin abbreviation was once the universal academic language in Europe. From the eighteenth century authors started using their mother tongue to write books, papers or proceedings. However, many Latin abbreviations continued to be used due to their precise simplicity and also Latin’s status as a learned language. The most common Latin words, abbreviations, and initialisms are still in use. For instance: *i.e.* /'aɪ 'i:/ – that is, *a.m.* /'eɪ 'em/ – before midday, in the morning, e.g. – for example, *id.* – in the same place, *cf.* – compare, and further on.

An abbreviation is a shorter way to write a word or phrase. People use abbreviations for words that they write a lot.

To sum up, we investigated the aspects of abbreviations in our article such as the act or result of abbreviating; a shortened form of a written word or phrase used in place of the whole. We also revealed various types of abbreviations as follows: acronyms; alphabetic abbreviation; compound abbreviations; graphic abbreviations; Latin abbreviations. The studying of the abbreviation phenomenon as one of the two types of shortening in the English language is immensely important in the process of learning a foreign language by future specialist, especially philologist or translators. It will help training future specialists as competent professionals, ready to take part in an international cooperation and formation of a new attitude to Ukraine in Europe and the whole world as well.

## References

1. Causes and tendencies of English abbreviations. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: [http://gendocs.ru/v12499/causes\\_and\\_tendencies\\_of\\_english\\_abbreviations](http://gendocs.ru/v12499/causes_and_tendencies_of_english_abbreviations).

Encyclopedia Britannica / Britannica, 2012 Ultimate Reference Suite [2012, ENG] Год выпуска: 2012. Издатель: Encyclopaedia Britannica (UK) Ltd. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=3943631>

2. Jespersen, Otto. (1982).- Growth and Structure of the English Language. – Oxford: Oxford University Press, – pp. 246 – 249.

3. New Hart's Rules. The handbook of style for writers and editors. – Oxford: Oxford University Press, 2005. – 167 pp.

4. A. Yskakov. (2003).- Shortening words (английская аббревиатура) / A. Yskakov // English. – Jan. № 4. – С. 23 – 31.

5. The Merriam. Webster Unabridged Dictionary. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/abbreviation>

6. Arnold I. (1986) - The English Word. – М.: Vysshaya Shkola.

7. Bauer L. (1983).-English Word-Formation. – Cambridge: Cambridge University Press.

8. Lyons J. (1968).-Introduction to Theoretical Linguistics. – Cambridge: Cambridge University Press.

**ГНЕПА Ольга Володимирівна,**  
*кандидат педагогічних наук, викладач,  
Володимир-Волинський педагогічний фаховий  
коледж імені А. Ю. Кримського  
Волинської обласної ради  
(м. Володимир-Волинський, Україна)*

## **ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ АКАДЕМІКА М. П. КРАВЧУКА**

Одним із найважливіших складників успішності людини є знання іноземної мови. Нині іншомовна компетентність відкриває безліч можливостей для людей різного віку, зокрема освітню і професійну мобільність, які є наслідками загальносвітових процесів інтернаціоналізації та глобалізації. Проте загальний рівень знань англійської мови в Україні ще далекий до ідеалу. Наведемо дані Українського центру оцінювання якості освіти за 2014 рік: лише 0,11% українських учнів, які склали ЗНО з англійської мови, отримали максимальний бал. Більшість абітурієнтів не змогли продемонструвати базовий рівень знань з цього предмету. 25% випускників навіть не приступили до виконання творчого завдання «Напиши лист товаришу англійською мовою». Результати ЗНО абітурієнтів з інших іноземних мов, зокрема, німецької, французької та іспанської, ще гірші. У зв'язку з цим постає питання про критичне осмислення іншомовної освіти наприкінці XIX – початку XX століття на прикладі Михайла Кравчука.

Незважаючи на те, що англійська мова в закладах загальної середньої освіти вивчається з першого класу, більшість українців не можуть нею спілкуватися, тобто у них несформована іншомовна комунікативна компетентність. У ході наукового пошуку встановлено, що не існує єдиної дефініції даного поняття, тому тлумачення «іншомовної комунікативної компетентності» значною мірою різняться між собою. З одного боку це здатність здійснювати іншомовне спілкування, використовуючи, відповідно до ситуації, систему мовних, мовленнєвих і стилістичних норм, а також правил комунікативної поведінки, а з іншого – готовність до іншомовного спілкування.

Михайло Пилипович Кравчук (1892-1942) – математик, педагог, методист, громадський діяч, академік Всеукраїнської академії наук, член математичних товариств Німеччини (1926), Франції (1927) та Італії (1927). Всесвітньо відомий вчений вільно володів українською, російською, польською, французькою, німецькою та італійською мовами. Аналіз джерельної бази свідчить, що зі ста вісімдесяти одної наукової праці М. Кравчука тридцять вісім написано

іноземною мовою, зокрема шість з них німецькою і тридцять дві – італійською. Розглянемо передумови формування іншомовної комунікативної компетентності майбутнього академіка.

У 1901-1910 роках М. П. Кравчук здобував освіту у Луцькій чоловічій гімназії, навчання у якій здійснювалось на досить високому рівні. Головне місце в освітньому процесі відводилося вивченню іноземних мов – німецької, французької, латинської і грецької. Методично правильним вважалося викладання іноземної мови, яке забезпечувало достатній рівень практичних навичок. Гімназисти читали іноземну літературу мовою оригіналу, розуміли зміст прочитаного, перекладали вивчений матеріал, володіли монологічним і діалогічним мовленням, вміли висловлювати думки різними мовами.

Отримавши ґрунтовні знання у Луцькій чоловічій гімназії, у 1910 році Кравчук вступає на фізико-математичний факультет Університету Святого Володимира. У цьому закладі вищої освіти студенти вивчали німецьку, французьку, польську, італійську, грецьку і латинську мови. Лектори іноземних мов обирались університетською радою і затверджувались попечителем. Університетська бібліотека нараховувала 106056 книг, серед яких частина – латинською, польською, німецькою і французькою мовами (дані на 1864 рік). Варто зауважити, що автентичні тексти характеризувалися живою розмовною мовою, містили афоризми, ідіоми і фразеологічні одиниці, студенти мали змогу знаходити спільне та відмінне у розвитку різних мов і культур. Робота з навчальною літературою сприяла розумінню іншомовних математичних термінів і позначень, особливостей передачі російською мовою іншомовної математичної термінології.

Оволодіваючи іншомовною комунікативною компетентністю, Михайло Кравчук не втратив свою власну ідентичність, ще у студентські роки він зацікавився проблемою українізації математичних дисциплін. У період існування Української держави термінологічна справа значно активізувалася. Осередками термінологічної роботи стали Товариство шкільної освіти і Українське наукове товариство, у діяльності яких М. Кравчук брав активну участь. Вчений виконав великий обсяг роботи по збиранню та створенню української математичної термінології. І вже у 1917 році було опубліковано його проекти алгебраїчної та геометричної термінології. Для кожного терміну вчений пропонував декілька варіантів-синонімів, які у той час використовувались у математиці.

Серед цілої низки причин вільного володіння М. Кравчуком іноземними мовами варто виокремити його культурне оточення. Серед його друзів були не лише математики, але й письменники, літературні критики, історики. Михайло Кравчук любив літературу, ходив на публічні лекції до своїх друзів-колег А. Кримського і М. Зерова, з якими разом працював в Університеті Святого Володимира. Спілкування з літераторами-поліглотами, перший з яких знав шістдесят мов, а другий – двадцять, сформувало естетичні смаки М. Кравчука, вплинуло на досконале володіння ним іноземною мовою.

Додатковий штрих до портрета академіка Кравчука – його участь у Міжнародних конгресах математиків: у Торонто (Канада, 1924), у Болоньї (Італія, 1928), у Цюріху (Швейцарія, 1932). Завдяки цим відрядженням М. Кравчук познайомився із науковим життям, станом математичної освіти Італії та Франції, культурою цих країн, спілкувався із такими видатними вченими, як Ж. Адамар, Т. Леві-Чівіта, Р. Курант, Ф. Трікомі та інші.

Завдяки сформованій іншомовній компетентності Михайло Кравчук на високому професійному рівні розв'язував поставлені перед ним завдання не лише в україномовному, але й в іншомовному середовищі.

**ГРАБОВСЬКА Інна Вікторівна**  
*кандидат філологічних наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

**ПРИМАК Тетяна Юхимівна**  
*кандидат фізико-математичних наук,  
доцент,  
Національний університет  
харчових технологій  
(м. Київ, Україна)*

## **КОНТАКТОПІДТРИМУВАЛЬНІ МЕТАКОМУНІКАТИВИ В СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ: СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА**

Вивчення комунікації, як комплексу дій для обміну інформацією, вимагає детального дослідження ролі в цих процесах метакомунікації, її функцій та засобів. Недостатній ступінь вивченості теорії метакомунікації, з одного боку, і нагальна потреба опису регулятивної функції метакомунікативів, з іншого боку, роблять актуальним звернення до дослідження метакомунікативної функції мови [1].

Теоретичні основи для вивчення поняття «метакомунікація» закладені в середині минулого сторіччя роботами психіатра Ю. Руша і філософа, етнографа Г. Бейтсона [2], які вперше визначили метакомунікацію як «комунікацію про комунікацію», яка є невід'ємною частиною акту комунікації. На багатьох прикладах людських взаємин, а також психологічних, комунікаційних і сімейних проблем було виявлено, що змішування рівнів комунікації (комунікації і метакомунікації) може призводити до парадоксів, проблем різного характеру і до безвихідного становища. Здатність до відповідної метакомунікації є необхідною умовою для нормальної комунікації.

Комунікація, яка полягає в передачі повідомлення (інформації), буде неможлива без супутніх послань, які перебувають на іншому рівні абстракції, кодують або класифікують інформаційне повідомлення, яке перебуває в його контексті. Комунікація завжди не тільки здійснює передачу інформації, а й призводить до змін в поведінці учасників спілкування, тобто визначає відносини.

У кожній комунікації є аспекти, що стосуються змісту (інформації) і відносин, при цьому останній класифікує перший і, отже, є метакомунікацією. Таким чином, можна розглядати комунікацію як інтегральний комплекс інформаційної (змістовної) та командної (психологічної, соціальної) складових, які нерозривно пов'язані одна з одною. Слід зазначити, що метакомунікація може здійснюватися як на вербальному, так і на невербальному рівні (за допомогою крику, зміни інтонації, виразу обличчя, пози).

Метакомунікація використовується не для обміну інформацією, а для виконання соціальних функцій. Особливу роль відіграє метакомунікація для реалізації фатичної функції (дослівно – беззмістовна, пуста) – обміну неінформативними з погляду реальної комунікації повідомленнями, які виконують важливу етикетну функцію. Інформація, що передається у ході фатичної комунікації, носить соціально-регулятивний (прагматичний, впливовий) характер і виражає намір суб'єкта мовлення до встановлення, продовження, завершення контакту з адресатом, а не до передачі когнітивної інформації, що робить її низкоентропійною у плані когнітивної (раціональної, індексальної) інформації. В інформативному плані фатична метакомунікація є прагматично (комунікативно) значущою, оскільки в ній реалізується власна мета спілкування - забезпечення мовленнєвого контакту на різних стадіях спілкування [3].



При усному спілкуванні метакомунікація найчастіше представлена певним набором мовних кліше. В рамках письмового спілкування, крім виразів такого роду, можна виділити більші форми прояву метакомунікації: передмови, післямови, примітки, коментарі, виноски до тексту, критичні статті, обговорення тексту в інтернет-ресурсах і т.д. [4].

Контактопідтримувальна функція метакомунікативів спрямована на встановлення мовного контакту між відправником і отримувачем повідомлення, але не заради самого контакту, а для надання певного впливу (відповідно до конкретних завдань певного виду комунікації) на адресата мовлення з метою досягнення максимального ефекту спілкування.

Двоєкий характер цієї функції відрізняє її від функції впливу. Контактопідтримувальна функція являє собою одну зі сторін мовного впливу, ту, яка пов'язана з організацією комунікативного зв'язку між учасниками спілкування.

### Література

1. Грабовская И.В. Теоретические основания изучения метакоммуникативных вопросов в англоязычном диалогическом дискурсе // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2013. № 7 (25): в 2-х ч. Ч. II. С. 78-82
2. Ruesch J., Bateson G. Communication: The Social Matrix of Psychiatry. N. Y.: W. W. Norton, 1951. 314 p.
3. Системные свойства фатического метакоммуникативного дискурса и проблемы его перевода // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. - 2003. - № 609. - С. 49-52.
4. Остапенко Д. И. К трактовке понятия «метакоммуникация» // Вестник ВГУ. Серия: лингвистика и межкультурная коммуникация. - 2013. № 1. – С. 32-35

**ГРАБОВСЬКА Інна Вікторівна**

*кандидат філологічних наук, доцент,*

**СИСМАН Дар'я Іванівна**

*філолог, магістр 2 року навчання, гуманітарно-*

*педагогічного факультету, Національний*

*університет біоресурсів і*

*природокористування України*

*(м. Київ, Україна)*

### СПОСОБИ ТВОРЕННЯ ТЕРМІНІВ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

У сучасних реаліях у зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу та стрімкою появою величезної кількості нових термінологічних одиниць виникає потреба у формуванні національних термінологій та складанні термінологічних словників. Створення і стандартизація нових термінів – це лінгвістичне втручання у природний розвиток мови з впровадженням відповідних змін й інновацій та штучним відбором форм та варіантів.

Кожен новий термін, введений у певну галузеву систему термінів, повинен бути успішним, відповідати гармонії з системою термінів, бути евфонічним, здатним утворювати похідні. Тому для всіх мов світу існують універсальні методи десигнації, які застосовуються з використанням наявних внутрішніх ресурсів мови, запозичень або використання нових мовних ресурсів [1, с. 95].

Перший універсальний метод утворення нових термінів зумовлює утворення нових термінів зі слів, які наявні у вихідній мові шляхом карбування похідних слів, надання наявним словам нових значень, складання основ та укладання словосполучень.

Другий універсальний метод передбачає створення нових термінів способами прямого запозичення термінологічних елементів з інших мов, що включає використання як внутрішньої форми слова, так і зовнішньої, тобто повного запозичення або неповного запозичення, тобто використання тільки внутрішньої форми запозиченого слова.

Третім універсальним методом є застосування для створення нової термінологічної одиниці способу вигадування нових термінів, тобто за допомогою нових мовних ресурсів.

Також способи творення нових термінів розділяють на лексико-семантичний, морфологічний та синтаксичний [3, с. 202].

Найпоширенішим із цих способів є лексико-семантичний. Він зумовлює утворення фахових термінологічних одиниць, а також транстермінологізацію та ретермінологізацію наявних термінів, запозичення та конверсію. Це відбувається шляхом утворення терміну із загальноновживаних слів.

Таким чином здійснюється економія мовних засобів зі змінами значення лексичних одиниць за допомогою метонімічного та метафоричного перенесення. Такі способи термінотворення здійснюються на основі зміни значення слів загальнолітературної мови, що включає утворення нового терміну на основі суміжності понять, схожості ознак, функцій та на основі аналогії понять.

Морфологічний спосіб є продуктивним способом створення термінів. Він здійснюється за допомогою декількох прийомів: афіксації, яка включає суфіксацію та префіксацію; скорочення, яке зумовлює усікання, телескопію, літерні скорочення (аббревіатури та акроніми); словоскладання.

Синтаксичний спосіб зумовлює об'єднання окремих слів та словосполучень в термінологічній одиниці.

Д. Лотте застосував класифікацію способів створення нових науково-технічних термінів, яка узагальнює всі вищезазначені способи та є чіткою і зрозумілою [2, с. 7].

Першим способом він назвав використання похідних і усічених слів та словосполучень, які є елементами терміну та належать до наявної термінології вихідної мови або до будь-якої іншої.

Другий спосіб передбачає використання наявних термінів або слів зі зміненою їх значення.

Третій спосіб зумовлює використання слів або термінологічних одиниць інших мов та перенесення їх у вихідну мову.

Нові терміни розподіляють на однокомпонентні та багатокомпонентні [1].

Однокомпонентні терміни утворюються шляхом повного запозичення; прямого запозичення зовнішньої форми, але в різних умовах: зберігаючи інтернаціональне значення (інтернаціоналізми), без урахування інтернаціональної внутрішньої форми (не інтернаціональні запозичення), з іншим суфіксом (часткові інтернаціоналізми). Також шляхом запозичення внутрішньої форми при відмінній зовнішній формі (квазіінтернаціоналізми); використовуючи інтернаціональні слова, надаючи їм нового значення (часткові інтернаціоналізми); складання іншомовних елементів та елементів рідної мови (гібридні); шляхом здійснення описового перекладу.

Багатокомпонентні терміни утворюються шляхами використання інтернаціональної внутрішньої форми або за її відсутності, а також з використанням інтернаціональних коренів чи без них шляхом буквального чи описового перекладу. Переклад іншомовного скорочення описовим методом та створення таким чином нового терміну.

Таким чином, утворення нової термінологічної одиниці не є прямими запозиченнями її з іншої мови, а великою мірою залучене в цих процесах використання внутрішніх ресурсів мови. Запозичення не можуть бути єдиним способом створення нових термінів. Елементи іноземних мов складають незначну частку при створенні нових термінів. Ця частка змінюється залежно від традицій та поглядів лінгвістів, але в усіх мовах при створенні термінологічних одиниць пріоритет мають внутрішні мовні ресурси.

## Література

1. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ: Видавничий дім «KM Academia», 2000. 218 с.
2. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии. Вопросы теории и методики. Москва: Издательство АН СССР, 1961. 160 с.
3. Марченко В.В., Шух М.В. Лексико-семантичні особливості терміносистеми сучасного англomовного науково-технічного дискурсу. Філологічні науки: Молодий вчений. 2020. № 8 (84). С. 200-204.

**ГРЕБЕНЮК Богдан Вадимович,**  
*студент факультету  
інформаційних технологій,  
Науковий керівник: Горбатюк Т.В.  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## ІНШОМОВНА ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

У наші дні все частіше можна зустріти такий термін, як глобалізація. Під цим поняттям прийнято розуміти всесвітній економічний, політичний та культурний симбіоз. Фактично, низка явищ із різних сфер нашого життя перетворюються на речі планетарного масштабу.

Зі стрімким розвитком інформаційних технологій даний процес набув неймовірних обертів, так що для нас не є чимось особливим слухання іноземної музики на незрозумілій для нас мові чи приготування певної екзотичної страви. Глобалізація світу і, зокрема, нашого повсякденного життя вже давно перестала бути чимось незвичним, ураховуючи, наприклад, широкий вплив всесвітньої мережі Інтернет, що, безумовно, є одним із ключових рушіїв цього явища.

Завдяки подібним сучасним тенденціям все більшу й більшу частину нашого життя ми маємо справу з іноземними мовами, тому питання іншомовної професійної комунікативної компетентності в умовах сучасного глобалізованого світу є актуальним як ніколи. Навіть для звичайної домогосподарки важко обійтися без мінімальних знань англійської, не кажучи вже про молоде покоління, для якого проблематично буде досягти значного кар'єрного зросту без володіння кількома мовами.

Явище глобалізації призвело до того, що в теперішній час у наших школах є обов'язковим вивчення англійської як чи не найпоширенішої мови світу, що є доволі закономірно, оскільки вона є однією з передових у кінематографі, літературі, музиці, ігровій індустрії та IT-сфері. Подібний і низка інших прикладів є яскравим свідченням того, що іншомовна комунікативна компетентність – ризик, як правило, досить успішної людини сьогодні, оскільки вона відкриває для нас широкий горизонт можливостей.

Володіння кількома мовами дозволяє не тільки саморозвиватися, підвищуючи кругозір й урізноманітнюючи дозвілля зарубіжними книгами чи фільмами, а й надає низку варіантів для кар'єрного зросту, починаючи з обміну досвідом й закінчуючи співпрацею з іноземними компаніями. Також воно є підґрунтям для успішної політичної або підприємницької кар'єри, не кажучи вже про можливість вільного подорожування завдяки відсутності колосальної проблеми мовного бар'єру.

Безумовно, володіння іноземними мовами є також своєрідним поштовхом для ознайомлення з культурами інших країн і народів, зокрема з історією, художніми творами, біографіями видатних постатей чи притаманними їм звичаями й традиціями. Подібні знання

можуть здійснити чималий вплив на світогляд і світосприйняття людини, допомігши зрозуміти, якими є її місце та призначення в цьому світі.

Отже, у наш час в умовах неперервної глобалізації світу іншомовна професійна комунікативна компетентність відіграє важливу роль у житті кожного з нас у зв'язку з тим, що вміння вільно спілкуватися кількома мовами є чудовим плацдармом для всебічного розвитку. Цей навик потенційно може стати запорукою не тільки локального успіху, а й матеріального й духовного благополуччя.

**ЗАБОЛОТСЬКА Ірина Олександрівна,**  
*старший викладач,  
Дніпровський державний аграрно-економічний  
університет  
(м. Дніпро, Україна)*

### **ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «САДОВО-ПАРКОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДДАЕУ)**

В умовах глобалізації та інтернаціоналізації освіти та науки актуальною проблемою постає якісна іншомовна підготовка майбутніх фахівців, яка відповідає міжнародним освітнім стандартам та вимогам сучасного професійного середовища, які в свою чергу формують сьогодні основні тенденції розвитку педагогічної науки та освітньої практики. За таких умов, проблема формування іншомовної готовності майбутніх фахівців до професійної комунікації набуває особливої важливості.

Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців належить до активно досліджуваних у педагогічній науці. У науковій літературі вона розглядається у загальному, культурологічному та змістовному аспектах (М. Бакум, С. Гончаренко, К. Корсак, В. Кушнірук, І. Бех, В. Виткалов, В. Кремень, Є. Барбіна, Г. Васянович, І. Зязюн, В. Лозова та ін.). Проблемі навчання фаховій іншомовній комунікативній компетентності студентів немовних ЗВО присвячено праці таких дослідників як О. Тарнопольський, Л. Бербенець, Л. Зоценко, Н. Сура, О. Нечипорук, І. Шостак, Л. Афанасьєва, Л. Коваль, Л. Ковтун, А. Мартинюк, О. Пономаренко та ін. Однак, на сучасному етапі іншомовна професійна підготовка потребує якісного оновлення, що і спонукає до подальшої розробки цієї теми.

Зараз установлено, що основна увага викладачів має приділятися розвитку не лише професійних навичок та вмінь, а й особистості студента, його комунікативності, здатності здобувати і поглиблювати знання, мислити і працювати по-новому. Так, наприклад, згідно освітньо-професійної програми «Садово-паркове господарство» [2] для першого (бакалаврського) рівня ступеня вищої освіти, випускник спеціальності 206 ДДАЕУ «Садово-паркове господарство» при вивченні іноземної мови має набути серед інших таких загальних компетентностей:

- Здатність спілкуватися іноземною мовою;
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.

Також сучасний стан професійної підготовки майбутніх фахівців потребує перегляду стандартів, упровадження сучасних підходів та принципів, посилення акценту на формування професійної підготовки студентів за умови інтеграції ЗВО з науковими установами та виробництвом, що стимулюватимуть розвиток пріоритетних галузей у форматі “Наука – Підготовка – Практика – Технології”. Згідно Л. Коваль, термін «професійно-орієнтоване навчання» використовується для визначення процесу викладання іноземної мови в немовному закладі освіти, який спрямований на опрацювання літератури за спеціальністю, опанування

професійною лексикою і термінологією, а також на комунікацію в галузі професійної діяльності [1, с. 319].

Як відомо, національна рамка кваліфікацій (НРК), що ґрунтується на європейських і національних стандартах та принципах забезпечення якості освіти, враховує вимоги ринку праці до компетентностей працівників та запроваджується з метою сприяння національному та міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні, налагодження ефективної взаємодії сфери освіти і ринку праці. Розглянемо відповідність загальної компетентності «Здатність спілкуватися іноземною мовою» одному з чотирьох головних дескрипторів НРК, а саме - комунікації. Згідно освітньо-професійної програми ДДАЕУ «Садово-паркове господарство» для ОС «Бакалавр» [2], вищезазначена загальна компетентність передбачає:

- Використання різних мовних засобів відповідно до комунікативних намірів. Висловлювання думки для успішного розв'язування проблем і завдань у професійній діяльності. Міжнародне термінологічне порозуміння між фахівцями;

- Уміння комунікувати в професійній діяльності з фахівцями відповідних галузей;

- Уміння здійснювати комунікативні зв'язки з тримачами джерел інформації.

Отже, пріоритетом при вивченні іноземної мови здобувачами вищої освіти є професійно орієнтована комунікативна компетентність. При цьому основною метою вивчення іноземної мови у немовному ЗВО є практичне використання мови як інструменту для професійного зростання студентів, самоствердження, академічної мобільності, інтеграції в навчальні програми міжнародних освітніх стандартів, а головне - для набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності з ціллю успішного виконання майбутньої професійної діяльності.

#### **Література:**

1. Коваль Л.М. Формування у студентів немовних вищих навчальних закладів англійської професійно орієнтованої мовної компетенції. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.4. С. 318–321.

2. Освітньо-професійна програма «Садово-паркове господарство». ОС «Бакалавр». URL: [http:// drive.google.com/file/d/1qHOv-Q4kqiOQfdtGQomhSsscjCLMDdom/view](http://drive.google.com/file/d/1qHOv-Q4kqiOQfdtGQomhSsscjCLMDdom/view)

**КАРПЕНКО Зоя Миколаївна,**  
*вчитель-методист японської мови,*  
*Київська гімназії східних мов №1,*  
*(м. Київ, Україна)*

### **ЯПОНСЬКА МОВА В ГІМНАЗІЇ: КУЛЬТУРНО-МОВНІ ЦІННОСТІ КРАЇНИ ВРАНІШНЬОГО СОНЦЯ У ДІАЛОЗІ КУЛЬТУР**

Київська гімназія східних мов №1 відзначає 85-річчя успішної освітньої діяльності та по праву називається флагманом іншомовної освіти в Україні, у міжкультурному діалозі народів Європи та Сходу. Зміст навчання японської мови (як і інших східних мов) забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою», яка узгоджується із Загальноєвропейськими рекомендаціями.

У Законі України «Про освіту» міжнародне співробітництво важливою умовою формування у здобувачів загальної середньої освіти, особливо старшої школи, культурно-мовних демократичних цінностей, поваги до традицій та звичаїв партнерів по комунікації. Найефективнішим засобом, що сприяє усвідомленню сучасними свого майбутнього, є вироблення і планування життєвої стратегії. Цього вимагає світ ринкових відносин,

прискорення науково-технічного прогресу, що характеризується інформаційною перенасиченістю, глобалізаційними викликами.

Навчаючи японської мови учнів гімназії (з 1991 р.), вчителі використовують різні педагогічні технології, зокрема ігрові, ситуативні, проєктні, діалогові методики [1]; вивчення японської мови та культури Японії [2]; життєві цінності та етикет японців [3]; вивчення творів японської літератури [4], вважаючи це важливими чинниками формування діалогу японської та української культур.

Уроки японської мови – уроки засвоєння етнопонаціональних цінностей японців, розвитку культурно-мовних, морально-громадянських цінностей особистості на засадах компетентісно орієнтованого підходу. Формування культурно-мовних цінностей, толерантності особистості розглядається як довготривалий освітній процес, адже пов'язаний із власним усвідомленням здобувачів загальної середньої освіти значення та важливості навчання японської мови для власного життєвого успіху у полікультурному, мультилінгвальному глобальному сучасному світі, у міжкультурній комунікації.

Сучасний діалог Сходу та Заходу можливий лише за умови опанування знань про культуру, історію, традиції народів країн-партнерів із залученням учнів до вивчення наукової спадщини вітчизняних сходознавців. Важливого значення надаємо життєвому шляху та творчості А.Ю. Кримського (1871-1942) - історика, мовознавця, вченого, орієнталіста, письменника і перекладача, поліглота, одного із організаторів ВУАН України (1918р).

У Київській гімназії східних мов №1 - асоційованій школі ЮНЕСКО на уроках японської мови ми порівнюємо культурно-мовні цінності японців та українців у контексті синтезу культур та загальнолюдські цінності. Виокремлюємо, що спільною рисою культурно-мовних цінностей, які беруть початок із сімейних традицій та передаються із покоління в покоління, формуються впродовж століть, є національна свідомість. Її формування є важливим на уроках японської мови. Розширюємо лексичний запас учнів, вибудовуючи місток нерозривного зв'язку зі світовою та національною історією, культурою, традиціями японців. Зазначаємо, що за генеалогічною класифікацією мов японська мова вважається особливою і споріднених мов немає. Вона побутує в Республіці Корея, КНДР, на Тайвані, в осередках діаспори в США, у Бразилії. Велика кількість носіїв японської мови та високий рівень культурного, економічного і політичного розвитку японського народу зробили японську мову однією із провідних у світі. На території всієї Японії побутує єдина літературна мова (хьодзюнто) в її писемній та усній формах (в основі – східний токійський діалект), але в повсякденному спілкуванні японці спілкуються місцевим діалектом. Обмежене застосування має транскрибування японських слів латинською абеткою (ромадзі), яка використовується у літературі, що видається європейськими мовами у Японії, у японському міжнародному листуванні та електронній пошті. Мовлення міжособистісного спілкування поділяється на просторіччя та ввічливе мовлення (нейтрально-ввічливе, підкреслено-ввічливе, та ввічливе мовлення).

Компетентісно орієнтоване навчання японської мови потребує особливих підходів, які дещо відрізняються від загальноприйнятих методів навчання європейських мов у закладах загальної середньої освіти. Позаурочна, позашкільна діяльність з японської мови є складовою частиною педагогічної системи іншомовної освіти в гімназії.

### Література

1. Ісаєва М. Ситуативні методики на уроках японської мови: комунікативна компетенція і цінності. Дидактика: теорія і практика. Київ: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2017. С. 116–122.
2. Карпенко З. Мотиваційний розвиток мовних компетентностей здобувачів освіти у процесі вивчення японської мови та культури Японії. Дидактика: теорія і практика. Київ: Педагогічна думка, 2018. С. 75–79.
3. Кондратьєва Г. Б. Життєві цінності та етикет японців у змісті навчання японської мови старшокласників. Дидактика: теорія і практика. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 100–106.

4. Сегеда Ж. Науково-методичні підходи до навчання японської літератури у гімназії. Дидактика: теорія і практика. Київ: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2017. С. 168–172.
5. Японська мова. Навчальні програми (1-4 класи; 5-9 класи; 10-11 класи). Київ: КГСМ №1, 2018.

**КРАВЧЕНКО Олександр Вікторович**  
*студент факультету  
інформаційних технологій,  
Науковий керівник: Горбатюк Т.В.  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### **ІНШОМОВНА ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ**

- Інформатизація та глобалізація являються основними чинниками, які кардинально впливають на розвиток системи освіти
- Приєднання України до Болонського процесу, який передбачає реформування національних систем вищої освіти країн-учасниць, зумовлює тенденцію до зміни освітніх програм та державних стандартів з урахуванням загальноєвропейських трендів.
- Однією із основних тенденцій іншомовної підготовки в XXI столітті є створення сприятливих умов для тривалого неперервного розвитку мовної особистості
- Останні тенденції надзвичайно важливі для майбутніх фахівців, яким доведеться жити в конкурентному професійному середовищі глобалізованого світу
- Тенденція повороту від концепції «знання» до концепції «компетентність», характерна для сучасної парадигми освіти, повною мірою стосується і навчального аспекту іншомовної підготовки
- Фундаменталізація освіти – відповідь на виклик глобалізації і одночасно умова зростання суспільства, нації і держави
- Невід'ємною складовою фундаментальної освіти є іншомовна підготовка
- По-перше, завдяки своїй ролі у вищій освіті та глобалізованому суспільстві
- По-друге, як один із засобів передачі світовому співтовариству здобутків вітчизняної науки і освіти, зокрема з методики навчання іноземних мов, порівняльної педагогіки, педагогічної науки тощо.
- Іншомовна підготовка як сегмент освіти відіграє провідну роль у становленні інноваційної освітньої системи
- Наразі існує певна невідповідність між усвідомленням необхідності нової парадигми іншомовної підготовки, спрямованої на формування здатності до гнучкого застосування глибоких професійних знань та вмінь
- Невідповідність між соціальним замовленням суспільства на конкурентоспроможну полікультурну професійну мовну особистість, яка володіє комплексом компетентностей, необхідних для реалізації професійної діяльності
- Процес іншомовної освіти повинен включати всі чотири процеси
- Пізнання, що направлене на оволодіння культурологічним змістом іншомовної культури, тобто культурою країни, фактами культури і мовою як частиною культури
- розвиток, направлений на оволодіння психологічним змістом іншомовної культури (здібності, психічні функції тощо)
- Виховання, що націлене на оволодіння педагогічним змістом іншомовної культури (етичний, моральний аспекти)

- Навчання, націлене на оволодіння соціальним змістом іншомовної культури, тобто мовними вміннями, які засвоюються як засоби спілкування в соціумі

**ЛЕВИЦЬКА Аліна Анатоліївна**  
*викладач англійської мови,  
Володимир-Волинський педагогічний  
фаховий коледж ім. А.Ю. Кримського  
(м. Володимир-Волинський, Україна)*

## **ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Модернізація освітньої галузі у зв'язку з переходом на дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: як для викладачів, так і для студентів. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, мотивувати студента, вчити спілкуватись англійською мовою виявилось не так просто. Вивчення нових форм співпраці зі студентами, не втрачаючи якості освітнього процесу, та на практиці перейти від навчання та контролю в аудиторіях до ефективного онлайн навчання – є викликом сьогодення.

Складністю онлайн-взаємодії є не тільки стимулювання студентів до внутрішньої роботи, а й можливість розгортання діалогу, який дозволяє висловлювати найрізноманітніші питання. Основна мета комунікації полягає в залученні та мотивації учасників до навчання, оволодіння навичками розмовної мови та сприйняття її на слух. У дистанційному режимі багато видів різноманітних розмовних практик, що передбачають взаємодію між собою та викладачем, вміння висловлювати свої думки та розуміти співрозмовника працюють не так ефективно, як в очному режимі [1].

Для забезпечення онлайн-взаємодії викладач планує онлайн уроки та добре розуміє: «менше означає більше». Кожна активність онлайн, потребує більше часу, ніж у звичайній аудиторії. Організуючи та плануючи роботу ми ставимо собі питання: Чого я хочу навчити студента? Як вони мають цього навчитися? Як ми при цьому можемо їх підтримати?

Існує безліч онлайн ресурсів для створення спільних проектів, відео, самоперевірки, інтерактивних завдань для отримання зворотнього зв'язку від студентів. Правильно підібрані цифрові інструменти у процесі розвитку англійської комунікації дозволяють зробити освітній процес максимально комфортним і ефективним, в той час як неухвага до них призводить до роздратування й витрати зайвих ресурсів (сил, енергії та часу) всіх учасників освітнього процесу.

За даними опитування, найбільш популярними платформами онлайн-комунікації серед освітян є: відеозустрічі, підтримка зв'язку за допомогою електронної пошти, Viber, WhatsApp або Telegram, навчальні платформи: Google Classroom, Human Школа, Edmodo, Moodle та інші.

Попитом користуються добре відомі ресурси комунікації та зворотного зв'язку і ось неповний перелік безкоштовних програм:

- Padlet – інтерактивна дошка, на яку можна додавати фото, тексти, документи, аудіо/відео записи.

- Flipgrid – відео-зона, де можна розміщувати відео з завданнями для студентів, які в свою чергу можуть створити свої відео-матеріали.

- Actively Learn – можливість додавати запитання або нотатки до статті, або ділитися посиланнями на веб-сайт і читати коментарі студентів.

- Quizlet – створення електронних карток і вікторин для вивчення нової лексики та граматики.

- Storybird – можливість створення зі студентами цікавих навчальних книг з ілюстраціями, які можна анонімно поширити в інтернеті.



- Wordwall – багатofункціональний інструмент, який дозволяє створювати як інтерактивні, так і друковані матеріали.

- Mentimeter – простий та доступний у засвоєнні інструмент голосування чи обговорення, який забезпечує миттєвий зворотний зв'язок від аудиторії.

- Mindmeister – сервіс для створення інтелект-карт (mindmaps), які чудово підходять для візуалізації думок, структурування і систематизації інформації.

- Kahoot – безоплатний онлайн-сервіс, що дає змогу створювати інтерактивні навчальні ігри: вікторини, обговорення, опитування.

- LiveWorksheets – це ресурс, який дозволяє педагогам будь-яких напрямів «оживити» ті матеріали, які існували до цього у друкованому вигляді.

- LearningApps – сервіс мультимедійних дидактичних завдань, який дозволяє створювати інтерактивні вправи

Існує достатня кількість платформ та ресурсів на вибір, кожен з яких має свої переваги та недоліки, і перехід на кожен з них може зайняти певний час, то, звісно, що краще орієнтуватися на відносно просте та зручне програмне забезпечення.

Пропонуємо кілька адаптованих порад від Oxford University Press щодо використання сервісу WhatsApp, Viber, або Telegram, зокрема функцій текст, фото, відео, аудіо та смайлики [3]. Це завдання типу: «Заповнення пропусків», «Речення з помилками», «Дистанційне інтерв'ю», «30-ти секундна відео презентація», «Путівник», «Роби те, що я кажу» і т.п.

Отже, можна сказати, що онлайн навчання у багатьох аспектах відмінне від традиційного, але у підсумку, дуже багато з того, що викладачі роблять на заняттях аудиторії, можна перевести в режим онлайн. Все залежить від розуміння функціоналу платформи і підходів до навчання, які ці ресурси забезпечать.

### **Література**

1. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації. URL: <https://mon.gov.ua/>

2. Меморандум створення інформаційної освітньої мережі «Українська дистанційна освіта». URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/ukraine/add/00/>

3. Остап'юк Я.І. Computer assisted language learning: Комп'ютер у класі. Англійська мова та література. 2011. №13. С. 8-9.

4. Шклярук Г.О. Інтенсифікація навчання іноземної мови з використанням комп'ютерних технологій: Комп'ютер у класі. Англійська мова та література. 2011. №22-23. С. 2-5.

**МЕДЯНИК Ганна Андріївна,**  
*асистент,*  
**ЛУНГУ Юлія Костянтинівна,**  
*асистент,*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **METHODOLOGICAL ASPECT OF FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION**

In the context of global integration of cultures of East and West countries, increasing mobility of the world, expanding employment, personal and business contacts with foreign partners, knowledge of a foreign language becomes a vital necessity, which poses new challenges to pedagogy, related to the formation of multilingual competence because the teacher becomes a key figure in the transition periods of society, a factor of national security, the formation of the worldview of the younger generation. The above tendencies increase the requirements for foreign language education and upbringing of a foreign language teacher, determine its semantic priorities: support of cultural and linguistic diversity of society, development of abilities of its citizens to productive interaction with other linguistic competencies; understanding and accepting the diversity and differences of cultures.

Modern integration and globalization processes of combining different cultures and international cooperation expand the scope of interethnic relations and interethnic interactions, which encourages the study of a foreign language as a means of intercultural communication. Knowledge of the ethics of bilingual communication culture contributes to the assimilation of norms and values as the most important guidelines for social activities, ensures the full functioning of the future teacher in the modern multicultural space and is the key to its successful adaptation to global information processes.

It is possible to allocate urgent tasks in this area: definition of structure and the basic directions of educational work in higher educational institution; development of conceptual bases of the program of formation of bilingual ethics of communication; development of scientific and methodological support of the program of professional education of the future teacher of a foreign language; development of organizational structure and organizational and legal level of educational work in higher pedagogical educational institution.

All this requires the development of a system of education and upbringing, which is designed to cover all stages of cultural growth, moral and aesthetic development of the individual, all levels of his spiritual maturity and moral and cultural dignity: from spirituality, cultural immaturity to conscious, highly spiritual behavior and professional ability to create laws of beauty.

The main factor in this process is the humanization of education in a globalized world. This is a multifaceted concept that provides for continuous general cultural, socio-moral and professional development of the specialist's personality, taking into account social needs and personal needs. In this sense, the phenomenon under consideration appears as the most important socio-pedagogical principle, which reflects modern social trends in the construction and operation of the training system. We are talking about a new methodological and technological approach to higher pedagogical education as a social system. In accordance with this principle, we will consider higher education as part of the process of humanization of society and in connection with the socio-economic, scientific and technical, spiritual and cultural development of our country.

The general methodology of the research is based on axiological principles that reflect the national and universal values of the spiritual life of society and are one of the essential foundations of its strategy in the field of education; on the most important provisions of anthropology and culturology about the integrity and hierarchy of the human soul, about the priority of the metaphysical

principle over the corporeal, the education of man through the development of national and world culture; on the personal-activity approach aimed at the internalization of the generalized experience of mankind in its axiological aspect, which is significant for the individual.

The general methodology of the study consists of the most important philosophical provisions on the integrity of the world, the general laws of development of nature, society, human consciousness and activity; about man as a holistic natural and social phenomenon, about the activity and creative essence of the individual; about the independent, self-organizing role of the subject's consciousness.

*Conclusions and prospects for further exploration in this direction.* Thus, the main value guideline in the activities of higher education is the personality itself, its human potential: spiritual, moral, intellectual, physical, and aesthetic. In accordance with these value orientations, it is necessary to improve the entire practice of education and training in higher pedagogical educational institutions, where the right of students to choose alternative options for content, forms, methods, technologies, pace, terms of study, etc. should take its proper place according to their individual interests, capabilities and abilities. The main trends of purposeful development of the future teacher's bilingual culture are the following: orientation to self-knowledge and finding the ideal; expanding the variability of using of the spiritual potential of the individual (with the help of art, literature, philosophy, etc.); focusing on the cultivation of spirituality as a moral quality of the individual; expansion the information base and freedom of choice of knowledge; increasing interest in the knowledge of the spiritual heritage of the ethnic group and the state, to the dialogue of cultures.

#### **References:**

1. Bekh I. (2018) Textbook for students of higher educational institutions. Education of personality. - Kyiv: Lybid, 841-849. [in Ukraine]
2. Brooks N. (1990) The Analysis of Language and Familiar Cultures. The Cultural Revolution in Foreign Language Teaching: A Guide for Building the Modern Curriculum. - Skokie, Illinois: National Textbook Company. - p. 12–31. [ in the USA]
3. Talanchuk N. (2000) System-synergetic philosophy as a methodology of modern pedagogy. - Kyiv: Magister. № 10, 32–41. [in Ukraine].

**ЛЯШ Дарія Євгеніївна**

*студентка заочного відділення  
гуманітарно-педагогічного факультету  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### **УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ СЛОВНИК ІХТІОНІМІВ: МЕТОДИКА УКЛАДАННЯ, СТРУКТУРА, СИСТЕМНІСТЬ**

В сучасному суспільстві, словник відіграє важливу роль лексикографічного довідника для користувачів, є свого роду соціальним інститутом, що регламентує слововживання і навіть життя мови в рамках певної норми.

Створення словників входить у функцію особливої галузі лінгвістичної науки – лексикографії (від грец. *lexis* – слово і *grapho* – пишу). Лексикографія як особлива галузь мовознавства, зі складання словників, займає важливе місце в історії вивчення мови. Виступаючи, з одного боку, окремою науковою дисципліною поряд з іншими лінгвістичними дисциплінами, лексикографія, з іншого боку, представляє собою універсальну методологічну науку, необхідну найрізноманітнішим галузям людської практики [1]. Зміст поняття «лексикографія» складають як теоретична лексикографія, що включає теорію та історію створення словників, так і практична лексикографія, що полягає у безпосередньому створенні словників або первинних словникових матеріалів [2].

Поряд з питанням сутності лексикографії та її місця у системі мовознавчих дисциплін, важливим аспектом лексикографії є її структура, виділення у межах лексикографії певних підрозділів, зорієнтованих на ті чи ті типи одиниць мовної системи, або мови загалом, аспекти опису, формат тощо. Так, О. М. Демська виокремлює такі різновиди лексикографії, як: а) загальна – конкретна (часткова); б) синхронна – діахронна; в) загальномовна – лектна; г) нормативна – реєстративна; г) тлумачна (з'ясувальна) – перекладна; д) наукова – навчальна – довідкова; е) традиційна – комп'ютерна – корпусна [3].

Говорячи про підрозділи сучасної лексикографії, В. К. Щербін відносить до них наступні: психо-лексикографія, статистична лексикографія, економічна лексикографія, соціолексикографія, лінгвістика словника, семіотика словника, ідеологія словника, прагматика словника, теорія лексикографічних досліджень мови, текстологічна теорія словникових текстів, лексикографічна стилістика, дослідження словникового використання, дослідження статусу словника, маркетинг словника, словникове право, лексикографічна політика, екологія словників, словникова етика, комп'ютерна лексикографія, корпусна лексикографія, кібернетична лексикографія [4].

О. І. Іванова визначає словник як «системно упорядкований склад усупільнених лінгвістичних форм укладених за мовленнєвою практикою мовної спільноти і прокоментованих автором так, що кваліфікований читач розуміє значення кожної окремої форми, а також отримує інформацію про суттєві факти, пов'язані з її функціонуванням у відповідній спільноті» [1].

З позицій структуралізму словник являє собою текст. Мегаструктура словника свідчить про те, що словник організований за законами тексту. Він починається з розділу попередніх текстів, який служить своєрідним введенням, розкриває зміст, завдання і особливості кожного окремо взятого словника.

Кожен словник створюється з певною метою і розрахований на певний тип користувача, що залишає за лексикографом право вибирати спосіб упорядкування системи лексичних одиниць, значень і відтінків значень. В рамках укладання словника, найголовнішим моментом є визначення його структури, яка залежить від типу словника та його тематики. Існує три підходи до організації лексичних одиниць в макроструктурі словника:

1. алфавітний;
2. тематичний (семантичний);
3. морфемний [5].

Для двомовної лексикографії характерні наступні два види алфавітного порядку: початково-алфавітний, або прямий, і звичайно-алфавітний, або зворотний [6]. Існують два способи відтворення макроструктури двомовного словника за допомогою алфавіту: побуквенний і послівний. Відмінність між такими способами можна наочно простежити в ситуації зі складовими словниковими одиницями. При політерному підході, укладач словника ігнорує пробіл, що розділяє частини складеного слова і вибудовує словникові статті тільки з урахуванням останньої і першої букв на стику слів, тоді як в послівному підході пробіл завжди передує букві, в результаті чого складові словникові одиниці, що пишуться окремо, в словниковій статті будуть розташовуватися перед словниковими одиницями, що мають злите написання [7].

У вітчизняній і зарубіжній лексикографії семантичний підхід знаходить своє застосування в укладанні ілюстрованих (візуальних) словників, в яких графічне зображення використовується для опису значення. Такі словники укладаються за семантичним принципом, коли на кожній сторінці розміщуються зображення, об'єднані спільною темою, а внизу пропонуються назви зображених на них предметів.

Мікроструктура словника – це структура словникової статті. Будь-яка словникова стаття двомовного словника починається з заголовного слова (вокабули), виділеного напівжирним шрифтом, і включає в себе його еквіваленти і різні нотатки, що містять граматичну, фонетичну, стилістичну та екстралінгвістичну інформацію. Словникова стаття будується

виходячи зі значень лексичної одиниці вхідної мови, які розкриваються шляхом підбору еквівалентів вихідною мовою [8].

Таким чином, українсько-англійський словник іхтіонімів буде укладено за наступними принципами:

- на макрорівні буде застосовано алфавітний та семантичний принципи групування слів, з огляду на те, що всі словникові позиції буде розподілено за тематичними групами, і в рамках кожної групи – погруповано за алфавітом.
- на мікрорівні, словник міститиме український іхтіонім, вказівку на приналежність до тієї чи іншої частини мови та його еквівалент англійською мовою.

У висновку зазначимо, що укладаючи словник, лексикограф має дотримуватись обраної структури словнику та встановлених на початку роботи параметрів.

### Література

1. Основи укладання галузевих глосаріїв: підручник / О.В. Іванова. К.: ЦП «Компринт», 2017. 246 с.
2. Демська О. М. Вступ до лексикографії. К.: Видавничий дім “Кієво-Могилянська академія”, 2010. 266 с.
3. Демська О. М. Два аспекти лексикографії: місце у системі мовознавчих дисциплін і структура. Магістеріум. Випуск 37. Мовознавчі студії, 2016. С. 18–23
4. Щербин В. К. Мегатренди сучасної металексикографії. Лексикографічне штудії 2013, 2015. С. 19–31
5. Дубичинський В.В. Теоретическая и практическая лексикография. Вена – Харків 1998. 160 с.
6. Берков В. П. Двухязычная лексикография: учеб. / В. П. Берков. М.: Астрель; АСТ; Транзиткнига, 2004. 236 с
7. Svensen B. Practical Lexicography: Principles and Methods of Dictionary-Making / B. Svensen. – Oxford: Oxford univ. press, 1993. – 304 p.
8. Тараненко О. О. Лексикографія. Українська мова: Енциклопедія. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 296.

**МАТИСЬКО Валентина**

**СИРОТЕНКО Тетяна**

*студентки агробіологічного факультету*

*Науковий керівник: Гейко С. М.*

*Національний університет біоресурсів*

*і природокористування України*

*(м. Київ, Україна)*

### МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Специфіка філософського процесу в Україні прямо корелює з ключовою проблемою українського суспільства взагалі, яка полягає в повноцінній інтеграції до спільноти демократичних суспільств. Інтеграція до певної системи інтелектуального обміну передбачає рецепцію існуючих у цій системі концептуальних форм. Структура рецептивної діяльності поєднує видимі, або артикульовані, елементи з елементами прихованими. Саме ці приховані припущення та засновки утворюють ідейний елемент передумов сприймання, які можна у фукольдівському ключі назвати диспозитивом рецепції.

Глобалізація наукової комунікації висуває наразі імператив ідентифікації власної вихідної позиції щодо предмету дослідження, релевантної інвентаризації способу та засобів дослідження, експліцитного вирішення діалектичного напруження між глобальним виміром філософського процесу та конкретною специфікою ідіолекту своєї думки. Відмова від такої

ідентифікації, звичайно, можлива на рівні індивідуального дослідження, проте на рівні інтелектуальної спільноти постає кроком до самоізоляції.

Міжкультурна комунікація є генезою дослідження різних наук. Тому невід'ємну роль вона відіграє у становленні та розвиткові історичного процесу. Саме цей фактор обумовлює те, що історичний процес має розглядати це системне явище через призму трьох векторів: національного, регіонального та глобального.

Ця тема є актуальною в будь-який проміжок часу та історичний простір. Під терміном «міжкультурна комунікація» слід використовувати як обмін знаннями, ідеями, думками, концептами та емоціями між людьми з різних культур. Таким чином, взаємозв'язок культур – це особливий вид культурних відносин і зв'язків, що встановлюються між двома і більше культурами, а також тих впливів, взаємних змін, які проявляються під час цих відносин. Вирішальне значення в процесах взаємодії культур посідає зміна станів, якостей, сфер діяльності, цінностей тієї чи іншої культури, породження нових форм культурної активності, духовних орієнтирів і ознак способу життя людей під впливом зовнішніх чинників.

На території нашої держави, велику роль у міжкультурній комунікації здійснив Агатангел Кримський

Постать Агатангела Кримського є знаковою не лише для українського та світового сходознавства, а й для світової науки загалом. Документи з його архіву відтворювали дійсний хід історії організації науки в Україні, створення сходознавчих осередків.

Спадщина А. Кримського продовжує викликати і практичний інтерес у багатьох сучасних дослідників, які займаються історією та культурою арабських та тюркських країн, Ірану, ісламу. У процесі взаємодії культур важливими є їх структура, тобто ті змістовні напрямки і конкретні форми взаємного обміну, через які воно здійснюється.

На сучасному етапі розвитку суспільства, питання, пов'язані з міжкультурною комунікацією досить часто піднімаються різними аналітиками, вченими, експертами.

Глобальні зміни в політиці, економіці, культурі, які супроводжуються одночасно зближенням і роз'єднанням культур і народів, привели до виникнення численних міжетнічних і міжконфесійних конфліктів та гостро поставили перед світовою спільнотою завдання забезпечення у подальшому сталого розвитку.

Це завдання вимагає наукового осмислення процесів розвитку в різних сферах суспільного життя. В системі міжнародних відносин особливо складний характер придбали міжетнічні відносини. Виникаючі в їх контексті конфлікти не тільки загрожують територіальній цілісності багатьох держав, а й стимулюють гострі міждержавні конфлікти, в які можуть бути втягнуті держави, що володіють ядерною зброєю. Країни, що розвиваються в сфері міжетнічних відносин, процеси досить погано піддаються прогнозуванню засобами таких наук, як етнографія, етносоціологія, етнопсихологія. В силу своєї предметної обмеженості вони не в змозі прогнозувати і передбачати відповідні події в цій галузі, хоча, як правило, пояснення причин подій, що відбулися не викликає в них серйозних труднощів.

У результаті сучасній історії багато народів і етнічних груп намагаються сформулювати свою самоідентифікацію в термінах культури, що додатково стимулює інтерес до наукового аналізу глобальних змін і процесів у сфері сучасної культури.

**РУБІНСЬКА Броніслава Іллівна,**  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)

## **ЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МЕТОДОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» У ФОРМУВАННІ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Існує багато педагогічної літератури, в якій дають визначення понять «методологія, загальнонаукова методологія, методологія педагогічних досліджень» (К. Н. Ахвердієв, Н. Батечко, В. М. Галузинський, В. Г. Кремень, О. П. Кириленко, В. В. Письменний, Н. М. Ткачук та ін.). Ці визначення понять є досить різноманітними через складність об'єкту та його багатогранність. Кожен вчений розглядає ці поняття по-різному через те, що мають певну дослідницьку методичку дослідження функціонально-структурних дидактичних явищ. Але якими б не були підходи, більшість з них починає з філософсько-лінгвістичного визначення поняття методологія. Ми будемо спиратись на існуючі певні правила. По перше, правило спрямовує на розмірності і обсяг поняття, що визначається, який повинен відповідати обсягу поняття, яке визначає, тобто ці поняття мають бути тотожними. По друге, нове поняття не має бути тавтологічним. По третє, поняття має бути чітким, однозначним. Складне поняття має містити оцінку фактів, об'єктів, явищ, що визначаються і органічно увійти у чинну термінологічну систему науки. Останнє правило стосується не тільки нового, але й поняття, що підлягає уточненню. [Новая Философская энциклопедия в 4-х томах, 2010. – Т2]. Обсяг поняття «методологія наукових досліджень» відповідає обсягу поняття «методологія».

Ми також почнемо з формулювання визначення «методологія» з позицій значення цього слова, яке складається з двох коренів: метод- та -логія, тобто згідно філософсько-лінгвістичного визначення .

« МЕТОД (грец. methodes – шлях дослідження чи спосіб пізнання) – спосіб організації практичного і теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями відповідного об'єкта, а МЕТОДОЛОГІЯ (від метод і грец. логос – вчення) 1) вчення про методи пізнання та перетворення дійсності, правила мислення при створенні науки; 2) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в якійсь науці»[1].

«Methodology – noun 1. a system of methods used in a particular area of study or activity». [5 ]. Ми бачимо філософсько-лінгвістичне визначення терміну з позицій системного підходу. У Вікіпедії методологія – вчення про метод з грецької це сукупність прийомів дослідження, що застосовується в науці, вчення про методи пізнання дійсності. [4]. *Метод (в тій або іншій своїй формі) це сукупність певних правил, прийомів, способів, норм пізнання і дії, система розпоряджень, принципів, вимог, які мають орієнтувати дослідження на вирішення конкретного завдання, досягненні певного результату в тій або іншій сфері діяльності.* Під філософськими методами дослідження розуміють не жорстко фіксовані регулятиви, а систему «м'яких» принципів, операцій, прийомів, що носять всезагальний, універсальний характер, тобто знаходяться на вищих «поверхах» абстрагування. [6] Він також визначає термін «наукова діяльність», яка існує в різних видах – науково-дослідна діяльність; науково-організаційна діяльність; науково-педагогічна діяльність; науково-інформаційна діяльність; науково-допоміжна діяльність та ін. с.7,с.23. Вчений відмічає, що розуміння методології та її функцій зазнало суттєвих змін: вузький формально-логічний підхід змінився змістовним збагаченням проблематики, що включає соціокультурний, гуманістичний вимір знання і пізнавальної діяльності, і пояснює сутність методологічного аналізу, який будучи формою самосвідомості науки, прояснює способи поєднання знання і діяльності, будову, організацію, способи одержання та обґрунтування знань. «Виявляючи умови і передумови пізнавальної

діяльності, у тому числі філософсько-світоглядні, методологічний аналіз перетворює їх в засоби усвідомленого вибору та наукового пошуку» [3].

З позицій вищезазначеного під «методологією наукових педагогічних досліджень» ми можемо розуміти багатозначний міждисциплінарний термін, що відбиває протирічливий об'єкт, який надає кожній з наук в педагогічній сфері об'єкт та предмет дослідження, включає певну кількість одиниць дослідження, що призводять до успіху вразі використання інтуїтивного, поєднаного з концептуальним плюралізмом різних педагогічних наук, і когнітивного, заснованого на добре вивчених підходах, принципах та методах дослідження (як загальнонаукових так і спеціальних); і здійснюваний на різних рівнях дослідження з метою створення інноваційної світоглядної синергетичної освітньої системи, яка зробить попередню застарілою, в центрі якої знаходяться методологічні орієнтири: і сам дослідник (студент) і його науковий керівник(викладач), який виступає як стимулятор творчості студента-дослідника і детермінує хаос наукового дослідження як необхідного творчого моменту, що здатен самостійно самоорганізовуватись, інтегрувати результати їх сумісної взаємодії у вигляді певного наукового результату сумісної діяльності і сформованої методологічної компетентності. Це визначення гратиме важливу роль при дослідженні методологічної компетентності.

### Література

1. Кремень, В. Г., 2005, Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник [Текст] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – К.: — Книга, — 528 с.
2. Новая Философская энциклопедия в 4-х томах, 2010, [Текст]. – М.:Мысль. – Т2. – 634с.
3. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. —с. 23.
4. <https://uk.wikipedia.org> > wiki.
5. [https://Oxford Languages](https://OxfordLanguages).
6. [https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/247443/mod\\_resource/content/](https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/247443/mod_resource/content/)

**РУЩЕНКО Микола Андрійович,**  
*студент факультету  
інформаційних технологій,  
Науковий керівник: Горбатюк Т.В.  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

В умовах сучасного світу дуже важливим є комунікація працівників певної професійної області, але слід враховувати що в сучасних умовах взаємодія часто відбувається на міжнародному рівні, дуже важливо аби працівники при співпраці повною мірою розуміли один одного.

Розуміння між працівниками досягається спілкуванням на певній мові, але не завжди працівник може знати мову певної країни, тому для спілкування часто використовують умовно уніфіковані мови, такою наразі є Англійська мова, тому важливо забезпечити достойний рівень володіння іншою мовою.

Поверхнєве знання іншої мови не гарантує повне розуміння співробітника в робочій середі, оскільки важливо розуміти специфіку робочої області, тому окрім загальної підготовки також необхідно забезпечувати розвиток іншомовного навчання за професійним напрямком.



Наразі в Україні в більшості закладів освіти забезпечується достатній рівень підготовки спеціалістів з можливістю компетентної роботи з іншомовними спеціалістами в своєму професійному середовищі, але це стосується не усіх спеціальностей і далеко не всіх учбових закладів, оскільки більшість спеціалістів отримує лише базові знання володіння Англійською мовою і не отримує достатнього рівня в межах професійного спрямування.

В Україні дана проблема майже не вирішується, але багато компаній влаштовують для своїх співробітників обов'язкові іншомовні курси для підвищення їх компетентності як спеціалістів, такі програми та напрямки розвитку дуже сильно впливають на рівень іншомовної компетентності працівників.

Важливо враховувати що англійська мова - двигун прогресу. Більше інновацій, більше співпраці та більше інвестицій. Усього цього стало більше завдяки знанням англійської. Люди мають можливість спілкуватися між собою, вкладати гроші в міжнародний бізнес, забезпечувати інших людей робочими місцями.

Згідно з аналітичних даних наданих EF EPI(найбільший світовий рейтинг володіння англійською мовою) за останні 7 років з кожним роком в Україні рівень володіння Англійською мовою знижується.

Але ця статистика є загальною, якщо подивитися на показники молоді найвищі показники знання англійської мови продемонструвала вікова категорія 26-30. Глобальна технологізація сприяє вивченню англійської. З'являється більше можливостей для дистанційного навчання: месенджери, Skype, соціальні мережі, відеоролики на YouTube, безкоштовні додатки для смартфона. Усе це дозволяє людям простіше і легше вивчати англійську, навіть не докладаючи для цього особливих зусиль.

В цілому Україна має великий потенціал до розвитку в цій сфері, і буде надалі розвиватися готуючи більш кваліфікованих працівників здатних до міжнародної взаємодії.

**СВИРИДЕНКО Олександра Валеріївна,**  
*студентка гуманітарно-педагогічного факультету*  
**Науковий керівник: Матвієнко І. С.**  
*Національний університет біоресурсів і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ**

Актуальність полягає в тому, що сучасний світ стрімко розвивається в різних галузях технологій, наук та засобів комунікацій. Це підштовхує нас відповідати загальним канонам та ставати професіоналами своєї справи в умовах глобалізованого світу.

Іншомовна комунікативна компетентність – це сукупність лінгвістичної, соціолінгвістичної та предметної компетенцій у процесі навчання іноземної мови спеціалістів різних сфер. Лінгвістична компетенція передбачає знання словникових одиниць і опанування певних формальних правил, за допомогою яких словникові одиниці перетворюються у висловлювання. Соціолінгвістична компетенція – передбачає використання й зміну мовних одиниць відповідно до ситуації. Предметна компетенція – орієнтація в змістовному плані висловлювання в рамках актуальної професійно значущої тематики, що передбачена навчальними програмами спеціальних дисциплін [3, с. 8]. Показники сформованості іншомовної комунікативної компетентності на підставі теоретичних досліджень, можна визначити, як знання іноземної мови та правил побудови висловлювань, а також, уміння реалізації іноземної мови, тобто перетворення мовних одиниць та їх вживання відповідно до ситуації, потрібно звертати увагу на орієнтацію змісту в рамках актуальної професійно-значущої тематики, що передбачена навчальною програмою з спеціальних дисциплін, а також

соціокультурні знання, що забезпечують психологічну готовність студентів до спілкування з іноземцями, важливим є і рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності, що діють як її кількісні характеристики (початковий рівень, середній і високий рівень).

Сьогодні розвиток системи освіти пов'язують з активним впровадженням компетентнісного підходу. Компетентнісний підхід — це теоретичні положення й принципи, які визначають цілі освіти, зміст освіти, організацію освітнього процесу й оцінку освітніх результатів. Дослідник даного питання М. Головань вважає, що змістова основа компетенції складається «зі знань, які повинна мати особа; кола питань, у яких особа повинна бути обізнана; досвіду, необхідного для успішного виконання роботи у відповідності з установленими правами, законами, статутом» [1, с. 23–30]. Інший дослідник М. Леонтян вважає компетентність результатом набутих компетенцій. Він підкреслює, що «компетентність має складовий елемент готовності до виконання поставленої задачі, а також включає у своє поняття елементи особистісних характеристик людини (мобільності, ініціативності, тощо)» [2, с. 73–75]. В перекладі з латини «компетенція» означає коло питань, у яких людина має добру обізнаність, опанувала їх і має досвід. Компетентність вважається тим фактором, що визначає готовність випускника навчального закладу до продуктивної та успішної діяльності в суспільному житті. Компетентнісний підхід передбачає зміну пріоритетів освітньо-педагогічної діяльності (із накопичення знань на формування й розвиток в учнів здібностей до практичної дії в умовах соціальної практики). Методологія такої моделі навчання порушує звичну для класичного освітнього процесу, тобто змінює логіку: не від теорії до практики, а від практики й отриманого досвіду – до його теоретичного осмислення шляхом застосування на практиці.

Освітній процес, в умовах компетентнісного підходу, спрямований на формування та розвиток в студента низки компетенцій. В результаті процесу формується загальна компетентність людини, яка забезпечує її здатність до самореалізації й самовизначення в умовах глобалізованого світу. Рада Європи визначає такі основні компетенції, як політичні й соціальні компетенції; компетенції, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві; компетенції, пов'язані з володінням усною й письмовою комунікацією; компетенції, пов'язані зі зростанням інформаційного поля суспільства; і звичайно, здатність учитися протягом усього життя [4, с.273].

Отже, іншомовна професійна комунікативна компетентність стимулює пізнавальну діяльність, розвиває інтелектуальні здібності та формує професійну компетентність майбутніх фахівців в умовах глобалізованого світу.

### Література

1. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду/ М. С. Головань // Вища освіта України. 2008. № 3. С. 23–30.
2. Леонтян М. А. Поняття «компетенція» і «компетентність» у теорії освіти/ М. А. Леонтян // Наукові праці. Педагогіка наук: онлайн-журнал. 2012. Том 188. № 176. С. 73–75.
3. Литвишко О. М., Черноусова Ю. А. Предметно-мовне інтегроване навчання у викладанні професійно-орієнтованої англійської мови/ О. М. Литвишко, Ю. А. Черноусова // Професійна комунікація: актуальні питання лінгвістики та методики: щорічний науково-теоретичний і прикладний журнал; під ред. Т. А. Ширяєвої. П'ятигорськ : ПГЛУ, 2015. С. 248–266.
4. Щубелка Н. Освіта глобальному світі: нові стандарти / Н. Щубелка// Філософські дослідження: Збірник наукових праць Східно- українського національного університету імені Володимира Даля, Випуск 18, Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2013. - С. 273.

**СЕРГІЄНКО Інна Володимирівна,**  
*асистент,*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ МЕДІА КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ**

На сьогодні процес глобалізації відіграє важливу роль в освіті, тому що вимагає вирішення низки таких важливих завдань як підготовка молодих спеціалістів до взаємодії з багатонаціональним і полікультурним простором, розвивати уміння спілкуватися і співпрацювати з людьми різних національностей. Саме тому постала потреба перед учнями, студентами здобути відповідні знання, вміння та навички, які забезпечили б в майбутньому достатній рівень для комунікації з носіями мови.

Процес інформатизації змінює традиційні погляди на перелік умінь та навичок, необхідних для соціальної адаптації. Грамотність, що традиційно визначалась як уміння читати і писати, тепер включає в цей термін стрімке зростання розповсюдження та використання цифрових технологій, ресурсів і послуг. З'явилося поняття «цифрова грамотність», яке стало невід'ємною складовою освіти і науково-технічного прогресу і визначається як сукупність базових життєвих навичок.

З'єднувальною ланкою в процесі передання знань виступають саме вчителі, а технологічні умови дозволяють майбутнім учителям іноземної мови опанувати комп'ютерну грамотність із застосуванням медіа освітніх засобів навчання. Перед викладачем та освітнім закладом постає потреба в наявності відповідної матеріально-технічної бази, зокрема, програмам для систематизації та опису матеріалів медіатеки, обробки аудіо- та відеоматеріалу, забезпечення для роботи телеконференцій, обладнанням для проведення вебінарів, вебсторінки для розміщення новин медіатеки, каталогу ресурсів медіатеки тощо.

Поставлені перед сучасними вчителями завдання зумовлюють необхідність модернізації їх професійної підготовки та перепідготовки, зокрема й учителів іноземних мов. У зв'язку з таким завданням доречно говорити про нову роль учителя – не тільки як джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії учня, тобто відіграє роль з'єднувальної ланки в комунікації учень-комп'ютер-інформація-учень.

Переорієнтація сучасної вищої педагогічної освіти на європейські стандарти передбачає насамперед підготовку компетентного фахівця, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, уміє визначати педагогічні цілі й успішно досягати їх, є суб'єктом особистісного та професійного зростання. Сьогодні основними цілями, що стоять перед вчителем іноземної мови, є розвиток певних якостей особистості, формування ключових і предметних компетентностей, які повинні створити основу для ефективної і комфортної життєдіяльності нового покоління в суспільстві.

Отже, важливе завдання учителя – допомогти своїм учням долати труднощі міжкультурної комунікації в епоху глобалізації.

Спеціалісти з методики викладання іноземних мов стверджують, що нові реалії суспільного життя та функціонування англійської мови схиляє учнів до формування цифрової грамотності, а саме:

- -комп'ютерна грамотність (належний рівень володіння комп'ютерним обладнанням);
- - інформаційна грамотність (вміння знаходити і критично оцінювати інформацію);
- - мультимедійна грамотність (здатність створювати і розуміти мультимедійні об'єкти);

- - компетентне оперування комп'ютером.

Отже, застосування сучасних програмно-апаратних засобів під час вивчення іноземних мов надає можливість розвинути різні здібності й уміння учнів, необхідні в сучасному інформатизованому суспільстві, такі як здатність до взаємодії з суспільством і до дослідження роботи на основі розвинення стратегій обробки інформації.

### Література

1. Безкоровайна О. В. Актуальні аспекти комунікативної компетенції студентів ВНЗ. О. В. Безкоровайна, Л. В. Мороз. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер.: Філологічна. – 2012. – №25. – С. 142–145
2. Електронний ресурс. Режим доступу: Social Media <http://mashable.com/2011/05/31/college-tech-devicestats/#gv9ZOwMDMgg>
3. Електронний ресурс. Режим доступу: MediaSapiens [http://www.osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/kids/diti\\_i\\_tekhnologii\\_pi\\_rapira\\_tsifrovoi\\_povedinki/](http://www.osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/kids/diti_i_tekhnologii_pi_rapira_tsifrovoi_povedinki/)
4. Електронний ресурс. Режим доступу: «Майбутнє знань»: 5 трендів в освіті та навчанні <http://openstudy.org.ua/24/14930/>

**СИРОТІНА Олена Олексіївна,**  
кандидат педагогічних наук,  
старший викладач,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)

## ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ РОЛЬОВОЇ ІГРИ

Великі можливості для формування професійно-комунікативної компетенції майбутніх фахівців на заняттях з іноземної мови мають навчальні рольові ігри. На заняттях з іноземної мови рольові ігри застосовуємо як форму діяльності, під час якої учасники гри перебирають на себе певні ролі і в ігровій ситуації відтворюють дії і взаємовідносини між людьми, що характерні для аналогічної реальної ситуації професійного спілкування аграріїв.

Як приклад розгляньмо методику проведення рольової гри «Applying for a job» (Влаштування на роботу).

*1. Підготовка гри.* Керівник гри (викладач): пояснює ситуацію (влаштування на роботу); розподіляє ролі (начальник відділу кадрів, менеджер з персоналу, здобувачі); дає завдання з підготовки необхідних для гри вихідних даних (необхідні документи). Він може вводити всю установчу інформацію усно, що потребує від студентів аудіювання, або письмово, що змусить їх застосовувати сформовані навички читання. Викладач може самостійно розподіляти ролі з урахуванням психологічних особливостей студентів та їх мовної підготовки або запропонувати студентам розподілити ролі самим. Залежно від числа студентів у групі кількість ролей може варіюватися. При цьому слід прагнути до того, щоб «претендентів» було більше, ніж «роботодавців».

Учасники гри: проводять самостійну підготовку до поведінки гри (подають лист роботодавцям, складають резюме, продумують можливі питання до роботодавця тощо). Вона може проходити як в аудиторії, так і поза нею. За необхідності на цьому етапі викладач проводить консультації. Під час відтворення ситуації влаштування на роботу більшість студентів можуть не приймати вигаданої легенди, а використовувати власні дані. Це дає змогу підготувати документи на всіх етапах влаштування на роботу або навчання: перелік вивчених предметів з оцінками, лист роботодавцям, резюме.

2. *Мета гри.* Мета цієї гри – з одного боку, дати можливість студентам застосувати сформовані навички та вміння говоріння, слухання, письма й читання, з другого – надати письмово додаткову інформацію екстралінгвістичного характеру, яка допоможе їм упоратися з подібними завданнями в житті. Також студенти отримують можливість узяти участь в інтерв'ю. Цим визначається побудова гри.

3. *Регламент гри.* Ця рольова гра розрахована на 4 аудиторних години.

4. *Умови гри.* У газеті The Times кілька днів тому з'явилося оголошення про вакансії біотехнолога в солідній британській компанії. Одна група студентів – «здобувачі», у той час як друга група студентів виконує роль «роботодавців». «Здобувачі» повинні написати лист роботодавцям і скласти резюме. Потім їх викликають на співбесіду (по одній людині). У підсумку найщасливіший «здобувач» буде запрошений у кімнату співбесіди, і йому запропонують роботу.

5. *Сценарій гри.* Подання оголошення; докладний опис ролей.

*Начальник відділу кадрів.* Перед початком співбесіди переглядає листи й резюме шукачів. Обмірковує питання до претендента. Пояснює, у чому полягає робота і що повинен буде робити здобувач, якщо його візьмуть на цю вакансію. Аналізує результати співбесіди, вибирає кращого претендента й оголошує своє рішення іншим.

*Менеджер з персоналу.* Перед початком співбесіди переглядає листи й резюме шукачів. Обмірковує питання до претендента. Пояснює, у чому полягає робота і що повинен буде робити здобувач, якщо його візьмуть на цю вакансію. Він повинен виставляти оцінки претендентам (максимальна оцінка 10) за такими критеріями: зовнішність, загальне враження, мовлення, відповіді на запитання. Дає можливість здобувачеві поставити питання. Аналізує результати співбесіди, обговорює з колегами, вибирає кращого претендента й оголошує своє рішення іншим претендентам.

*Здобувачі.* Повинні використовувати особисті дані. Мають написати листа роботодавцю. Повинні бути готовими відповісти на питання й поставити свої питання стосовно вакансії (обов'язки, зарплата, колеги, кар'єрний ріст тощо).

Оголошення результату і привітання переможця.

У групах із кращою мовною підготовкою викладач не бере участі в грі й надає допомогу гравцям тільки в разі потреби. У групах зі слабкою підготовкою викладач може здійснювати повне або часткове ведення гри, обравши роль голови журі або не передбачену сценарієм роль ведучого передачі. При цьому викладач фіксує помилки, яких припускаються студенти, і виправляє ті з них, які перешкоджають розумінню.

6. *Документи:* зразок оголошення про вакансії; зразок листа роботодавцю; зразок CV (життєпис); зразок резюме; оціночна відомість (знаходиться в менеджера з персоналу, який протягом усієї співбесіди виставляє оцінки); сертифікат учасника (видається всім учасникам у день завершення гри); сертифікат переможця.

7. *Підсумки гри.* Розбір гри, здійснюваний викладачем спільно зі студентами. Після цього викладач може організувати роботу з виправлення типових помилок.

Таким чином, рольові ігри є одним з ефективних прийомів у формуванні в професійно-комунікативної компетенції майбутніх фахівців, оскільки вони наближають мовну діяльність до природних умов, допомагають розвивати навички спілкування, сприяють ефективній обробці мовного матеріалу, забезпечують практичну спрямованість навчання і дають невичерпні можливості відтворення самих різних відносин, в які вступають майбутні фахівці в реальному житті.

**СПИВАКОВ Ілля Ігорович,**  
*кандидат юридичних наук,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Міжкультурна комунікація є важливим чинником розвитку лідерських якостей у здобувачів вищої освіти, оскільки сприяє розширенню світогляду, формуванню гнучкості мислення та здатності до ефективної взаємодії в полікультурному середовищі. Однією із задач сучасної освіти, на думку Н.Воронкової, науковці називають створення умов для набуття студентами досвіду міжкультурного спілкування, навчання студентів навичкам та вмінням спілкування з представниками різних культур, в процесі якого відбувається формування міжкультурної комунікативної компетенції людини [1, с.443-444]. Для позначення міжкультурного спілкування використовується чимало термінів. Зокрема, дослідниця О. Кричківська відзначає, що ці терміни часто дублюють один одного: міжкультурна комунікація, інтеркультурна комунікація (intercultural communication), кроскультурна комунікація (cross-cultural communication), транскультурна комунікація (transcultural communication), контркультурна комунікація (contrcultural communication) [2, с.89].

Студенти, які активно взаємодіють з представниками різних культур, отримують досвід адаптації до нових умов спілкування, розвивають навички толерантності, емпатії та критичного мислення. Це, своєю чергою, допомагає їм краще розуміти мотивацію та поведінку людей з різного культурного середовища, що є ключовою рисою успішного лідера. На думку Д. Пустовойченко, «Міжкультурна комунікативна компетенція – це здатність налагодити взаємовідносини з представниками інших культур навіть при середньому володінні іноземною мовою на основі знання, розуміння та дотримання універсальних правил і норм поведінки, що складають міжнародний етикет спілкування [3, с.103]

Однією з особливостей міжкультурної комунікації є необхідність врахування культурних норм, традицій та мовних особливостей при вибудові лідерської взаємодії. Студенти, які прагнуть стати лідерами, мають опанувати навички міжкультурної комунікації, зокрема вміння уникати стереотипів, правильно інтерпретувати вербальні та невербальні сигнали, а також враховувати контекст спілкування. Знання цих аспектів сприяє ефективному вирішенню конфліктів, побудові довіри та встановленню продуктивної співпраці в міжнародних колективах. Формування лідерських якостей у міжкультурному середовищі також вимагає від студентів розвитку стратегічного мислення та навичок глобального управління. Вони вчаться приймати виважені рішення в умовах культурного розмаїття, ефективно координувати спільні проекти та мотивувати команду з представників різних етнічних та соціальних груп.

Координація спільних проектів у міжкультурному середовищі вимагає від студентів не лише організаційних навичок, а й уміння адаптуватися до різноманітних стилів роботи, враховувати культурні особливості та будувати довірливі відносини всередині команди. Для ефективного управління проектами студенти використовують методи кроскультурної комунікації, такі як відкритий діалог, активне слухання та чітке формулювання завдань. Важливим аспектом є розподіл ролей у команді з урахуванням сильних сторін кожного учасника, що дозволяє досягати високої продуктивності та синергії в роботі. Мотивація членів команди, які походять з різних етнічних та соціальних груп, вимагає індивідуального підходу та врахування їхніх культурних цінностей і пріоритетів. Студенти-лідери повинні бути чутливими до потреб команди, заохочувати відкрите обговорення ідей та сприяти створенню інклюзивного середовища. Використання підходів, орієнтованих на взаємну підтримку, колективне ухвалення рішень і спільне святкування досягнень, допомагає підвищити рівень залученості учасників і створити позитивну атмосферу в команді. Окрім цього, студенти використовують сучасні технології для комунікації та управління проектами, що полегшує співпрацю в міжнародному середовищі. Онлайн-платформи для спільної роботи, відеозустрічі, інтерактивні інструменти сприяють ефективному обміну ідеями та координуванню завдань, незважаючи на географічні чи культурні бар'єри. Завдяки цьому майбутні лідери не лише розвивають управлінські здібності, а й здобувають цінний досвід роботи в глобальному середовищі, що підвищує їхню конкурентоспроможність у майбутній професійній діяльності.

Мультикультурна грамотність і глобальна обізнаність є необхідними для ефективної комунікації та формування лідерських якостей у здобувачів вищої освіти.

Отже, міжкультурна комунікація є невід'ємним елементом підготовки сучасних лідерів, які здатні успішно діяти в умовах глобалізованого світу.

### **Література**

1. Воронкова Н.Р. (2012). Формування міжкультурної компетенції особистості в процесі навчання іноземної мови. Наукові записки КДПУ. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип.104, Ч.2. С.443–447.

2. Кричківська О. (2007). Міжкультурна комунікація у системі сучасних підходів. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Серія: Педагогіка. Вип.5. С.88-96.

3. Пустовойченко Д.В. (2018). Формування міжкультурної комунікативної компетенції майбутніх психологів засобами іноземної мови як один з пріоритетних напрямків професійної підготовки. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. Вип.4 (63). С.102-107.

**STUKALO Olena Anatoliivna,**  
*senior lecturer, Dnipro State University  
of Agriculture and Economics  
(Dnipro, Ukraine)*  
*PhD student,*  
*National University of Life  
and Environmental Sciences  
of Ukraine  
(Kyiv, Ukraine)*

## **FORMATION OF PROFESSIONAL COMMUNICATION**

High demands on the professional training of specialists today put forward worthy tasks for higher education, one of which is the search for effective methods for the development of speech competence of students. The ability to communicate in the language of the profession increases productivity, helps to feel comfortable at work, in the team, in business contacts, which once again actualizes the linguistic training of students.

Knowledge of the language of professional communication is not only the formation of language competence, but also the ability to use this knowledge in practice, combine verbal and nonverbal means of communication.

In modern conditions, a significant factor in the development of Ukrainian professional speech of non-philological students is the mastery of vocabulary and style of scientific and educational literature and literature in the specialty. The goal in the development of professional speech of students is to determine the forms of work with the text by types of speech activity to build independent statements on professional topics using terms and terminological phraseology. The content of the educational material on the formation of Ukrainian professional speech of non-philological students is connected with the forms of work with the text by types of speech activity, on the basis of which various training exercises are performed.

An important factor in the effectiveness of the formation of professional communication is to determine its adequacy of content. The scientific achievements of scientists, their own pedagogical experience and the experience of other teachers-practitioners convince that the content of teaching the Ukrainian language for the purpose of professional speech should include the following components:

- 1) pragmatic – the formation of students' communication skills;
- 2) epistemological – the expansion of students' knowledge of the general patterns of development of the Ukrainian language, issues of vocabulary, phraseology, phonetics, grammar, professional speech, terminological vocabulary, etc. ;
- 3) axiological - the development of students' values and motives.

Perfect reading skills involve both mastering all types of reading and the ease of transition from one type to another, depending on the change in the purpose of obtaining information from a professional text. Intensive reading of scientific literature on the specialty and related systematic work on special terms brought the process of learning the Ukrainian language as close as possible to special subjects and agreed with the motivational basis of its teaching. This aroused students' professional interest in learning the Ukrainian language and maintained it at a high level throughout the period of study. The study identified the specifics of listening, the processes that contribute to the understanding of the text, as a reflection of the communicative professional competence of students. Aspects of speaking, writing, the ability to take notes, thesis, annotation and abstracting of texts, writing a short report as a means of developing speech skills are analyzed. Thus, the purpose of the professionally oriented Ukrainian language course is to improve the acquired skills and abilities of professional communication, which cover four main aspects (speaking, reading, listening, writing) by transferring them to the industrial and professional sphere.



The correction and maintenance of a high culture of speech is part of the overall human culture. Today, interest in the Ukrainian language as the state language has increased and it is insufficient to have knowledge acquired at school. The graduate of high school should know Ukrainian well and use it at performance of official duties; after all deep knowledge of professional language promotes mastering of a specialty, raises efficiency of work, and strengthens business relations.

**ТРОЦЮК Марія Володимирівна,**  
*викладач,  
Педагогічний фаховий коледж  
ім. А.Ю. Кримського  
(м. Володимир-Волинський, Україна)*

## **ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ**

У сучасних дослідженнях іншомовну комунікативну компетентність тлумачать як необхідний людині рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії, щоб успішно функціонувати в суспільстві з огляду на власні здібності й соціальний статус [1, с.13]. Особливу значущість ця проблема має у процесі іншомовної комунікації в умовах глобалізації суспільства.

Результатом багаторічної плідної праці ряду науковців під керівництвом Ради Європи стали лінгводидактичні засади вивчення європейських мов у контексті комунікативно-орієнтованого підходу до навчання іноземних мов у ВНЗ. Метою навчання іноземної мови у ВНЗ є як оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації, так і набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності для успішного виконання подальшої професійної діяльності.

Одним з важливих аспектів іншомовної комунікації є її писемна форма, оскільки інтернет-спілкування й інтернет-навчання стало сьогодні невід'ємною частиною набуття освіти студентами різних спеціальностей і, особливо, майбутніми вчителями.

У зв'язку з цим проблема навчання англomовного письма висвітлювалась у численних наукових працях. Більшість з них базується на методологічних засадах навчання англійського писемного мовлення, розроблених О. Бігич, Н. Гез, П. Гурвіцем, Т. Гуціною, Я. Колкером, С. Коломієць, Г. Лазаренко, Р. Мартиною, О. Миролюбовим, Л. Морською, В. Плахотником, Г. Роговою [3].

Іншомовну компетентність у письмі ми визначаємо як здатність реалізувати комунікацію у письмовій формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях спілкування відповідно до комунікативного завдання.

Говорячи про іншомовну комунікативну компетентність в письмі, яку необхідно розвивати у студентів, можна стверджувати, що вона повинна складатися принаймні з шести компонентів: лінгвістичної компетенції, соціолінгвістичної компетенції, прагматичної компетенції, предметної компетенції, формально-логічної компетенції та паралінгвістичної компетенції. Звичайно, можна говорити і про лексичну, граматичну або навіть фонетичну компетенцію, або компетентність у писемному мовленні, але ми вважаємо їх складовими лінгвістичної компетенції. Але треба підкреслити, що всі ці компетенції особливо ефективно формуються та розвиваються в межах виконання та за допомогою навчальних проєктів, які тим самим відіграють значну роль у формуванні цілісної іншомовної комунікативної компетентності у письмі.

Але навчаючи англomовного листування взагалі, слід пам'ятати, що в останні десятиріччя виник новий, і тепер широкоживаний, його жанр зі своїми особливостями. Це листування через Інтернет, тобто електронна пошта. Про те, що електронна пошта – це

особливий жанр зі своїм закономірностями свідчить хоча б факт появи в останні часи окремих робіт, що присвячені навчанню листування через електронну пошту.

Що стосується жанрів електронного листування, яким слід навчати студентів ВНЗ, то це повинні бути ті ж самі жанри ділового та приватного листування, що й у навчанні їх паперових варіантів. Але при цьому потрібно взяти до уваги, що за ознаками стилю та тими лінгвістичними ознаками, які витікають зі стильових особливостей, електронне ділове та приватне листування відрізняється від паперового. Наприклад, стиль електронного ділового листа відрізняється від паперового письма того ж жанру меншою мірою формальності, більшим наближенням до нейтрального стилю тощо. Крім того, електронне ділове листування відрізняється значно більшою мірою стислості ніж паперове ділове листування. Стислість особливо цінується, оскільки електронна пошта розглядається як найбільш оперативний засіб листування, де повідомлення та відповіді на них повинні набиратися та відправлятися у найкоротший можливий термін. Це дуже впливає на стиль, побудову висловлювань, добір мовних форм, що використовуються, дає можливість включення до текстів повідомлень багатьох скорочень, неприйнятних для паперового ділового листування.

Іншомовна компетентність у письмі передбачає, що мовець уміє планувати, здійснювати і коригувати власну комунікативну поведінку під час породження та варіювання іншомовного мовлення у різних типах писемних висловлювань відповідно до конкретної ситуації спілкування (контексту), мовленнєвого завдання і комунікативного наміру та згідно правил спілкування у цільовій національно-культурній спільноті. Іншомовна компетентність у письмі ґрунтується на складній і динамічній взаємодії відповідних умінь, навичок, знань і комунікативних здібностей особистості. Отже, успішність формування іншомовної компетентності в письмі залежить від рівня розвитку вмінь у письмі, сформованості мовленнєвих навичок, обсягу набутих і засвоєних знань про цей вид спілкування та динамічної взаємодії зазначених складників на основі загальних комунікативних здібностей.

### **Література**

1. Вольфовська Т. О. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети / Т.О. Вольфовська // Шлях освіти. – 2001. – № 3. – С. 13–16.
2. Скляренко, Н. К. Методика формування іншомовної компетентності у техніці письма. // Іноземні мови. – 2012.- № 2. - С.13–18.
3. Сторожук С. Д. Сучасні підходи до навчання іншомовного письма у вищій школі. Ad orbem per linguas. До світу через мови : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ. 20-22 березня 2019 р. Київ, 2019. - С. 110-115.

**УХІНА Надія Миколаївна,**  
*методист, вчитель турецької мови,  
Київська гімназія східних мов № 1,  
заслужений вчитель України  
(м. Київ, Україна)*

### **ТУРЕЦЬКА МОВА У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ГІМНАЗИСТІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ**

Україна як рівноправний суб'єкт міжнародних відносин, розбудовуючи національну систему освіти, враховує набутий досвід у вивченні історії, економіки, культури своїх сусідів, сприяє її інтеграції у світовий культурно-освітній простір. До таких сусідів відносимо Турецьку Республіку, яка визнала державну Незалежність України 16 грудня 1991 року та встановила дипломатичні відносини з нашою державою 3 лютого 1992 року. З 1993 року у Київській гімназії-інтернаті східних мов № 1 (з 2003 року - Київська гімназія східних мов №1)

було запроваджено навчання турецької мови учнів 1-11 класів за авторськими навчальними програмами поглибленого вивчення мови.

Турецька мова є державною мовою Турецької Республіки. Нею корисуються населення Туреччини (приблизно 65 млн) та Кіпру. Турецька мова належить до алтайської сім'ї огузької групи огузо-сельджукської підгрупи тюркських мов.

Після занепаду Османської імперії, розвитку національно-визвольного руху та проголошення республіки (1923) у Туреччині були створені умови для проведення реформ у галузі мови. Ці реформи в турецькій мовній політиці мають назву «Мовна революція». Термін «османська мова» було замінено терміном «турецька мова». Найвизначнішою стала реформа алфавіту (1928) - перехід з арабської графіки на латинську, співвідносний з фонемним складом турецької мови [1, с. 53-54].

Турецька мова характеризується низкою притаманних їй основних генетичних та типологічних рис: у лексиці - спільністю основного фонду; у фонетиці - притаманними тюркським мовам законами сингармонізму; у морфології - аглютинативним типом форм словотвору та словозміни; у синтаксисі - фіксованим порядком членів словосполучень та речень. За морфологічною структурою турецька мова належить до типу аглютинативних мов. У лексичний фонд турецької мови входить спільний словниковий фонд тюркських мов та іншомовні запозичення.

Зазначаємо, що організація навчання турецької мови учнів 1-11 класів як першої іноземної мови відбувається на засадах сучасних європейських стратегічних документів в галузі навчання іноземних мов, до яких відносимо «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: навчання, викладання і контроль» [2], а також Європейські Стандарти [3], які спрямовують діяльність сучасної школи на формування мовної особистості як стратегічного орієнтира шкільної освітньої політики. До стратегічних напрямів розвитку сучасної іншомовної освіти в Україні відносимо: комунікативне спрямування процесу навчання, застосування діяльнісної технології навчання іншомовного спілкування, особистісно-орієнтовану парадигму процесу навчання, культурологічне спрямування навчальної діяльності та застосування принципів сучасних добору мовного, мовленнєвого, ілюстративного та інформаційного матеріалу до змісту шкільних підручників з іноземних мов (за В. Редьком) [3]. Викладання турецької мови відбувається з використанням науково-теоретичної спадщини видатного сходознавця А.Ю Кримського (1871-1942), видатного дослідника історії та культури Туреччини. Використання сучасних педагогічних технологій навчання турецької мови переконує, що особливу увагу слід приділяти зрівноваженій складовій ритміці турецьких слів, яка підтримує належну вимову голосних, а також вимові ненаголошених складів.

Позаурочна, позашкільна діяльність з турецької мови є складовою частиною педагогічної системи іншомовної освіти у гімназії. В її організації вчителі керуються такими принципами: зв'язку із сучасним життям українського та турецького народів; розвитку культурно-мовних цінностей учнів [4]; розвитку комунікативної активності гімназистів; урахування мовленнєвої компетенції школярів; наступності позаурочної діяльності з навчальним змістом уроків турецької мови; урахування вікових особливостей учнів; поєднання колективних, групових, індивідуальних, інтерактивних, проектних форм діяльності; використання міжпредметних, міжкурсів зв'язків у позаурочній, позашкільній діяльності з турецької мови; мовне стажування педагогів та учнів у Туреччині; реалізація проекту «Інші країни, інші культури» ПАШ ЮНЕСКО (вивчення природної та культурної спадщини ЮНЕСКО в Туреччині); участь у міжнародних олімпіадах знавців турецької мови; співпраця з культурним центром Інституту імені Юнуса Емре, з Посольством Турецької Республіки в Україні та ін. [5]. Позаурочна, позашкільна діяльність з турецької мови спрямована на: формування стійкого інтересу до турецької лінгвостільноти; створення сприятливих умов для професійного самовизначення, саморозвитку та самореалізації особистості в галузях життєдіяльності суспільства, пов'язаних зі знанням турецької мови. Поетапна діяльність спрямована на формування в учнів загальнолюдських, етнонаціональних,

культурно-мовних цінностей, полікультурних компетентностей *особистості*; на практичне застосування здобутих лінгвістичних, країнознавчих, культурологічних знань у майбутній професійній діяльності; зростання конкурентоспроможності особистості в ринкових умовах, в умовах інтеграції української системи освіти у світовий культурно-освітній простір; створення умов для самовизначення самореалізації особистості гімназистів.

### Література

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ: Ленвіт, 2003. 261 с.
2. Локшина О. І. Про навчання іноземних мов у Європі. Рідна школа. 2001. № 12. С. 73-75.
3. Редько В. Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2017. 628 с.
4. Ухіна Н. М. Київська гімназія східних мов № 1. Літопис досягнень сучасної України: Успішні професіонали України. Київ : Альфа-Віта, 2018. С. 112-113.
5. Ухіна Н. М. Турецька мова у контексті розвитку культурно-мовних цінностей та комунікативної компетентності гімназистів у педагогічній системі іншомовної освіти. Освіта ХХІ століття: теорія, практика, перспективи: матеріали Першої міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Київ, 18 квіт. 2019 р. /Дидактика: теорія і практика: сб. наук. праць. Київ: Фенікс, 2019 с. 255-258.

**ЯКУШКО Катерина Григорівна,**  
*кандидат педагогічних наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України (м. Київ,  
Україна)*

### **ENGLISH LESSON ACTIVITIES TO STUDY AGRICULTURE WHILE DEVELOPING FUTURE AGRONOMISTS' COMMUNICATION**

Nowadays it's important to pay attention on the different lesson activities while studying either professional purpose English in general or exemplifying concrete specialty themes.

Our aim is to represent the plan of some students' activities while studying agricultural processes as well as crop growing products.

There are several stages to work in subgroups involving collective aspiration to do their best to represent some own separate projects .

We'd like to represent several adequate English lesson activities to develop different English language communicative skills to combine common everyday speech with the professional phrases.

The first lesson stage must be devoted to warming up: thematic proverbs and puzzle drawing on the blackboard as well as the second one must be devoted to the introduction of teams, election of the judge and the person to mark the done stages of the lesson work.

Besides, we'd recommend to deal with the third lesson stage as with the communicative situation in dialogue «Sales» after collective general facts and plant products table reviewing.

The fourth lesson stage ought to be related to the introduction of agricultural processes in game «Crocodyle» as well as to the communicative situation in dialogue «Visiting doctor after agricultural work».

It 's worth to say that future agronomists' professional English lesson can not do without the work with foreign book «Agriculture» unit for listening, writing, translating or reading as well as concluding adequate own sentences and expression of emotions or conversational phrases.

The last stages of the English lesson to study agricultural processes and products must be devoted to the judge's conclusion about the most active participants and the report from the responsible person about the done work, the favorite studied word-combinations. To end the lesson scholar should attach his own conclusion to the previous students' opinion and explain homework for the next time - to create every student's presentation about the special features of his native region as the working place of agronomist noting the most spread crops to grow and agricultural processes to do.

Thus, one lesson to study agricultural products and crop growing processes must involve different activities during not than 6-7 stages to be continued in future.

**ЯРЕМА Олександр Йосипович,**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### **ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКІВ**

Міжкультурна комунікація є важливим аспектом професійної діяльності майбутніх землевпорядників, оскільки їхня робота часто передбачає співпрацю з представниками різних культур, зокрема в міжнародних проектах, наукових дослідженнях та у сфері земельного адміністрування. У процесі навчання здобувачі освіти опановують не лише професійні компетентності, а й розвивають навички ефективної міжкультурної взаємодії, що дозволяє їм успішно працювати в мультикультурному середовищі.

Однією з ключових особливостей міжкультурної комунікації є необхідність врахування національних традицій, правових норм і мовних особливостей різних країн. Землевпорядкування, як галузь, що регулюється законодавством кожної держави, вимагає від фахівців знання нормативно-правових аспектів не лише своєї країни, а й міжнародних стандартів. Це зумовлює потребу у вивченні фахової термінології іноземними мовами та розумінні особливостей ведення ділової комунікації.

Також важливим аспектом є використання цифрових технологій, які сприяють міжкультурному спілкуванню. Завдяки сучасним геоінформаційним системам (ГІС), платформам для онлайн-співпраці та міжнародним базам даних землевпорядники можуть ефективно обмінюватися інформацією з колегами з інших країн. Це сприяє швидкому доступу до актуальних даних і підвищує якість ухвалення управлінських рішень у сфері землеустрою.

Крім того, значну роль у міжкультурній комунікації відіграють соціокультурні фактори, зокрема стиль ведення переговорів, особливості невербальної комунікації та етикет. Наприклад, у деяких культурах пряmlinійність у спілкуванні є нормою, тоді як в інших важливе значення має дипломатичність і непряме висловлення думок. Розуміння цих нюансів дозволяє землевпорядникам уникати комунікативних бар'єрів і досягати взаєморозуміння з партнерами.

Здобувачі освіти, які навчаються за освітньо-професійною програмою підготовки землевпорядників, часто беруть участь у міжнародних конференціях, стажуваннях та програмах академічної мобільності. Це дозволяє їм отримати досвід безпосереднього спілкування з іноземними колегами, покращити мовні навички та розширити світогляд. Участь у таких заходах сприяє розвитку міжкультурної компетентності та адаптації до роботи в глобальному середовищі.

Важливим чинником успішної міжкультурної комунікації є також толерантність та відкритість до різноманітності. Землевпорядники, які працюють у міжнародних командах, мають бути готовими до співпраці з людьми, які мають різні погляди, підходи до роботи та традиції. Це передбачає вміння знаходити компроміси, адаптуватися до нових умов і розвивати емоційний інтелект.

З огляду на глобалізаційні процеси, міжкультурна комунікація стає невід'ємною складовою професійної діяльності землевпорядників. Вона не лише сприяє налагодженню ефективної співпраці, а й дозволяє інтегрувати найкращі світові практики у сферу землеустрою. Саме тому заклади вищої освіти мають приділяти особливу увагу формуванню міжкультурної компетентності майбутніх фахівців.

Таким чином, міжкультурна комунікація є важливим фактором професійної підготовки землевпорядників. Вона включає знання мов, правових систем, соціокультурних особливостей та використання цифрових технологій для ефективної взаємодії. Розвиток цих навичок у здобувачів освіти сприятиме їхній конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці та успішній професійній діяльності.

**Секція 2**  
**КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ПРОСТОРИ ЗАХОДУ Й СХОДУ ТА**  
**ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ Й МІЖНАРОДНОГО**  
**СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ**

**АСАТУРОВ Сергій Костянтинович**  
*кандидат історичних наук, доцент,*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

**МІЖМОР'Є І ТРИМОР'Є ЯК ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ**  
**КОНЦЕПЦІЇ УКРАЇНИ (1991-2020 рр.)**

Після завершення основних фаз розширення Євросоюзу та НАТО ключовими точками американської присутності в Європі стали країни «нової» Європи. Військове протистояння на сході України стимулювали появу в 2015 р. «Ініціативи трьох морів». Актуальним став проект «Балтійсько-Чорноморської вісі» (Міжмор'я). Цей регіон має низку неврегульованих міждержавних конфліктів. Відсутність спільного історичного досвіду заважає реалізації соціально-інженерного проекту створення нової регіональної або локальної наднаціональної ідентичності. На цей геополітичний простір «накладаються» різні міждержавні утворення, з різними ступенями внутрішньої інтегрованості та консолідованості: Європейський Союз, Центральноевропейська ініціатива, Організація Чорноморського економічного співробітництва. Додається конкуренція «старої» Європи та «нової» умовно проамериканської Європи. На цих протиріччях грає Росія. Методологія написання статті ґрунтується на поєднанні принципів історизму, об'єктивності та системності з використанням проблемно-хронологічного, історико-порівняльного, аналітичного методів дослідження. Мета полягає у порівнянні геостратегічних проектів «Міжмор'я» і «Тримор'я» з точки зору їхнього впливу на зовнішню політику України. Ключовим питанням для США щодо обох проектів «Ініціатив трьох морів» і «Міжмор'я» є геостратегія газопроводів і нафтопроводів. Важливе стратегічне значення обох проектів для США має геостратегічна фрагментація Євразії, послаблення зв'язків Євросоюзу з Росією і Китаєм та надання нового імпульсу євроатлантичному співробітництву.

Перші два десятиліття XXI століття позначились складними та суперечливими тенденціями трансформації євроатлантичних відносин та радикальних змін розстановки сил у Європі. Символічний старт розвитку цих тенденцій дали теракти 11 вересня 2001 р. у Нью-Йорку та Вашингтоні. Відповіддю на це стали американські військові операції в Іраку та Афганістані. Європейська реакція на це була неоднозначною. Франція та Німеччина дистанціювались від війни у Іраку, натомість Польща та інші новобранці НАТО рішуче підтримали США. Це дало підстави тодішньому міністру оборони США Д.Рамсфельду вести мову про «стару» Європу, яка дистанціюється від США, та «нову» Європу, яка є американським надійним союзником. Зазначені тенденції розвивались на фоні розширення Євросоюзу. У 2004 р. членами ЄС стали відразу десять нових держав: три балтійські Естонія, Латвія, Литва, чотири країни Вишеградської групи Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, балканська країна Словенія, а також середземноморські острівні держави Кіпр і Мальта. У 2007 р. членами ЄС стали ще дві балканські країни Болгарія і Румунія. Нарешті 2013 р. членом

ЄС стала Хорватія. З геополітичної точки зору контроль над Рімлендом (прибережною зоною) Євразії є ключовим для морської потуги (США). Реперними точками у цій системі є Балтійське, Адріатичне і Чорне моря. Тож не випадково, що 2015 р. адміністрація президента США Барака Обами висунула ініціативу співпраці під американською егідою держав, які належать до акваторії цих трьох європейських морів. Після президентської виборчої кампанії 2016 р. ця ініціатива де-факто стала двопартійною. Президент США Д.Трампа тричі вітав саміти у цьому форматі. Натомість для зовнішньої політики України пріоритетним стала участь у проекті розбудови транзитних можливостей Балтійсько-Чорноморської вісі. Російська гібридна війна проти України актуалізувала задачі взаємодії між країнами учасниками проекту «Ініціатива трьох морів» і проекту «Міжмор'я».

Геополітичний простір між Балтійським, Чорним та Адріатичним морями постійно перебуває у фокусі уваги багатьох дослідників. На початку 1990-х рр. «Українська республіканська партія» актуалізувала ідею розбудови співпраці між країнами Балтійського і Чорного морів [1, с.2]. Однак до 2014 р. цей проект залишався на маргінесі зовнішньої політики України, яка відмовлялась брати участь у проекті створення «буферної зони» між Європою та Росією. Тож балтійсько-чорноморський союз більшою мірою був ідеалізованим міфом, аніж зовнішньополітичною реальністю [2, с.4]. Американський зовнішньополітичний стратег Р.Хаас наголошує, що динаміка тенденцій розвитку ситуації на Близькому Сході та у Європі спонукали США до пошуку нових форматів взаємодії з партнерами по ЄС і НАТО [3, с.3]. В свою чергу Й.Гальтунг, аналізуючи головні тенденції розвитку сучасних міжнародних відносин наголошує на стрімкій зміні конфігурації регіональних структур, що доповнюється посиленням тенденції до регіоналізації як своєрідної форми глокалізації [4, с.6]. Навіть після завершення основних хвиль розширення Євросоюзу країни, які належать до акваторій Балтійського, Адріатичного, Чорного морів є державами європейської периферії, а не центру [5, с.60]. У історіографії слушно наголошується, що скандинавські країни Північної Європи мають своєрідну власну модель розвитку, яка суттєво відрізняється від умовних адріатичної і чорноморської моделей європейської та євроатлантичної інтеграції. З цієї точки зору між країнами трьох морів спостерігаємо більше демографічних, соціокультурних, економічних і політичних відмінностей [6, с.30]. Однак значення країн Адріатичного і Чорного морів для США обумовлюється їхньою близькістю до стратегічно важливого для США Близького Сходу [7, с.39]. Цікаво, що після зміни президентської адміністрації після виборів 2016 р. проект трьох морів був успадкований адміністрацією Д.Трампа [8, с.100]. Зрозуміло, що Євросоюз має власні уявлення про місце у об'єднаній Європі країн трьох морів. Позиціонування ЄС у цьому питанні обумовлено диспропорціями у економічному розвитку між країнами європейської Півночі і країнами європейського Півдня [9, с.30]. В свою чергу Росія намагається монополізувати контроль над азовсько-чорноморським регіоном та максимально послабити вплив у цьому регіоні США та країн НАТО [10, с.99]. Також у історіографії наголошується на незавершеності формування кордонів «розширеного» Євросоюзу та перспектив продовження розширення ЄС на Схід [11, с.125]. Потужним фактором, який впливає на політику США в регіоні «Трьох морів» є низка міждержавних конфліктів (Косово, Придністров'я, Крим, Абхазія, Південна Осетія, Нагірний Карабах) щодо яких ЄС і США мають різні точки зору стосовно алгоритму їхнього врегулювання [12, с.40]. За геополітичними межами «Трьох морів» залишається Каспійський регіон, де між стратегіями ЄС і США також можна спостерігати конкуренцію [13, с.50]. Загалом побіжний огляд наукової літератури засвідчує складну геостратегічну структуру проектів «Ініціатива трьох морів» і «Міжмор'я».

На заваді консолідації держав Балтійського, Адріатичного і Чорного морів залишаються різні фактори. До історичних чинників належить їхня тотожність різним імперським утворенням: Австро-Угорська імперія, Російська імперія, Османська імперія. У постімперську добу даються взнаки віртуальні імперські кордони. Відсутність спільного історичного досвіду заважає реалізації соціально-інженерного проекту створення нової регіональної або локальної наднаціональної ідентичності. На цей геополітичний простір «накладаються» різні



міждержавні утворення, з різними ступенями внутрішньої інтегрованості та консолідованості: Європейський Союз, Центральноєвропейська ініціатива, Організація Чорноморського економічного співробітництва. Додається конкуренція «старої» Європи та «нової» умовно проамериканської Європи. На цих протиріччях грає Росія. Так само незрозуміло, чи не є обидва проекти кон'юнктурними для чинних правлячих політичних еліт у цих країнах, а також чи наявні політичні еліти, здатні реалізувати цей проект.

Короткі висновки проведених розвідок можуть, на наш погляд, бути наступними. Актуалізація традиційних регіональних проектів на зразок «Балтійсько-Чорноморської вісі», а також поява порівняно нових регіональних проектів на кшталт «Ініціативи трьох морів» є закономірним наслідком швидкої трансформації європейської системи міжнародних відносин. Внаслідок цього виникає нова архітектура європейського континенту, органічно доповнюються новими структурами вже існуючі європейські союзи та міждержавні організації. Ставлення суб'єктів європейської системи міжнародних відносин до зазначених регіональних проектів є різним. Європейський Союз умовно «не помічає» американського проекту «Ініціатива трьох морів» та ще більш прохолодно ставиться до проекту «Міжмор'я». Це не дивно, адже обидва проекти трансформують гомогенність європейського простору, контрольованого ЄС. Більше того, обидва проекти конкурують з існуючими регіональними ініціативами ЄС та ускладнюють трансатлантичний діалог ЄС і США. Наднаціональні еліти Євросоюзу тільки приступають до осмислення зазначених тенденцій. Натомість для національних еліт нових країн-членів ЄС, які географічно розташовані у регіоні від Балтійського до Адріатичного і Чорного морів, обидва проекти є додатковою гарантією американської присутності в Європі. Це тим більш важливо, що «Ініціатива трьох морів» де-факто стала двопартійним проектом американської політичної еліти. Росія реагує насамперед на ініціативу «Міжмор'я», яку вважає черговою спробою вибудувати «санітарний кордон» між Росією та Євросоюзом.

За відсутності швидкої превентивної дипломатії зберегти чинний порядок важко. Якщо одні країни нарощують м'язи і готові вдатися до сили, а інші слабшають або меншою мірою готові вдатися до сили, тоді простір дипломатичного маневру скорочується. Економічна взаємозалежність не гарантує миру. Державу робить слабкою те, що вона не контролює ситуацію всередині країни. Неспроможна держава це крайній випадок слабкої держави, де уряд втратив фактичну владу, що призвело до хаосу і появи різних збройних загонів та ополчення, які перебрали реальну владу в частині країни. Дипломатичний процес віддзеркалює реальну ситуацію, а не міняє її. Метою дипломатії має бути збереження і навіть розширення зони співпраці посеред неминучих зон незгоди. Старі загрози нікуди не зникли, а нові регулярно виникають.

Глобальна системна криза охопила епідеміологічні, економічні, політичні, військово-стратегічні, цивілізаційні виміри світової політики. Структурна криза світової економіки супроводжується соціально-політичною нестабільністю, посиленням політичного радикалізму і популізму, активізацією наступу авторитарних тенденцій, а також актуалізацією ризиків повернення гарячих фаз регіональних конфліктів. Дедалі більше політизуються економічні процеси в світі. Чим більшим є ризик глобального збройного зіткнення, тим частішими стали процеси загострення локальних регіональних конфліктів.

### Література

1. Збруч А. Ідея Балто-Чорноморського союзу (Міжмор'я): історія та перспективи // <https://www.pravyysektor.info/prosvitnyctvo/orientyry/idea-balto-chornomorskogo-soyuzu-mizhmorya-istoria-ta-perspektyvy>
2. Волович О. Балто-Чорноморський союз: міф чи реальність? // <https://www.chornomorka.com/archive/21725/a-7635.html>
3. Хаас Р. Новый Ближний Восток // [https://www.globalaffairs.ru/number\\_7755](https://www.globalaffairs.ru/number_7755)
4. Гальтунг Й. Десять тенденций, меняющих мир // [https://www.globalaffairse.ru/number\\_15276](https://www.globalaffairse.ru/number_15276)

5. Клупт М. Центр-периферийные отношения в Европе: демографический аспект // *Мировая экономика и международные отношения*. 2015. №2. с.58-67.
6. Воронов К. Северные страны в трансатлантическом пространстве: проверка на прочность // *Мировая экономика и международные отношения*. 2016. №3. с.27-35.
7. Гаджиев К. Большие трещины на «Великой шахматной доске» // *Мировая экономика и международные отношения*. 2017. №1. с.29-42.
8. Приходько О.В., Смирнов П.Е. Президентство Д.Трампа: новизна и преемственность в американской стратегии // *Вестник МГИМО*. 2018. №6. с.81-109.
9. Шейнис В. Европейский Союз в динамике политического пространства // *Мировая экономика и международные отношения*. 2018. №9. с.26-36.
10. Гудев П. Азово-Черноморский регион: новые политико-правовые реалии // *Мировая экономика и международные отношения*. 2018. №10. с.91-102.
11. Князев Ю. Десятилетие политики ассимиляции: Восточное партнерство в политике ЕС // *Мировая экономика и международные отношения*. 2019. №11. с.122-126.
12. Приходько О.В. Конфликтные интересы в политике Д.Трампа и коллизии во взаимоотношениях союзников // *США и Канада: экономика, политика, культура*. 2020. №1. с.32-54.
13. Гагелашвили Н.А. Особенности политики Евросоюза в Закавказье и позиция Вашингтона // *США и Канада: экономика, политика, культура*. 2020. №2. с.43-60.

**ГАССАБ Оксана Володимирівна,**  
*асистент кафедри психології,*  
*Національного університету біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м.Київ, Україна)*

## **ВІДМІННОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ТА УРЯДОВИХ ПРОГРАМ КРАЇН ЗАХОДУ ТА БЛИЗЬКОГО І СЕРЕДНЬОГО СХОДУ СТОСОВНО ГЕНДЕРНОГО НАСИЛЛЯ**

Актуальна епідеміологічна ситуація у світі змінила ставлення науковців Сходу та Заходу до поняття насилля і психічного здоров'я нації загалом. Відкриті статистичні джерела (ВООЗ, Всесвітній банк даних, дані ООН, Інститут соціологічних досліджень НАН України) говорять про те, що кожна третя жінка була, або є жертвою гендерного насилля. У країнах Близького та Середнього Сходу – кожна друга жінка. Гендерне насилля визначають як форму насильницьких дій, що мають чітко виражену гендерну групу, на яку спрямоване насильство, або яка чинить насильство.

Гендерне насильство переважно сприймається як насильство проти жінок, яке чинять переважно чоловіки. При цьому чоловіки, від яких очікується агресивна поведінка, не лише чинять насильство, а й самі страждають від нього (у війнах, розбоях, вуличному насильстві). Тому вони є як агресорами, так і жертвами насильницької поведінки.

З одного боку, ми маємо шокуючу статистику і високі показники рівня гендерного насилля у світі, з другого боку, - проблема складна для дослідження, оскільки та ж статистика говорить, що тільки близько 15% жінок, які страждають від насилля звертаються до поліції, або інших правових структур. Адже теми, які пов'язані з особливостями сімейних стосунків, самі жінки не бажають виносити, не говорячи вже про чоловіків. Жінки дуже часто мовчать про те, що вони є жертвами насилля, тому що соромно, тому що це сімейні внутрішні справи, тому що чоловік краще знає і т.п.

Особливість культури країн Близького та Середнього Сходу полягає в тому, що всі сімейні проблеми вони залишають в рамках сім'ї, родини і вирішують самостійно. І це ускладнює розуміння всього масштабу проблеми, а відповідно і способів їх вирішення.

Незалежно від регіону перебування, ситуація ускладнена тим, що відбувається звернення до спеціаліста лише від жертви, а робота з агресором не ведеться.

Варто зазначити, що на рівні уряду деякі країни ведуть державну політику стосовно запобігання та протидії домашньому насильству, наприклад, як Україна. Маємо низку суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії домашньому насиллю: органи Національної поліції, органи управління освіти, навчальні заклади та установи системи освіти, органи, установи і заклади охорони здоров'я, загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб. У країнах Близького та Середнього Сходу в основному глобальні соціальні програми відсутні. Максимум, що може зробити жінка, – звернутися до поліції. Окрім того, є різниця і в законодавстві стосовно пріоритету виховання дітей – на законодавчому рівні діти, в більшості випадків, лишаються з батьком.

Цікавим є той факт, що західний підхід говорить про те, що домашнє насилля – це суспільний феномен, тобто соціум сам породжує такі ситуації. Виходячи з цього, країни Заходу працюють над підвищенням рівня психічного здоров'я нації загалом, наприклад, скандинавські країни, де жінки та чоловіки на державному рівні були урівняні в домашніх обов'язках та у зобов'язаннях стосовно новонароджених, немовлят і малолітніх дітей. Така практика сприяла зменшенню рівня домашнього насилля і збільшенню рівня народжуваності.

Звернемо увагу і на країни Близького та Середнього Сходу: на рівні урядових програм є діючі протоколи з підтримки саме нації: такі країни, наприклад, як ОАЕ, Катар, Оман тим сім'ям, де всі її члени є корінними жителями, надають постійну фінансову підтримку. Держава заохочує народження дітей лише серед корінних жителів країни. Адже можливості отримати громадянство цієї країни немає, окрім ситуації народження у сім'ї корінних громадян, які в свою чергу, були народжені теж у сім'ї корінних громадян.

Підходи у відношенні до ситуації домашнього насилля у країнах Заходу та країнах Близького і Середнього Сходу мають низку кардинальних відмінностей. Ці відмінності вплетені в культуру нації, у загальну державну політику, що говорить про високий рівень потреби у відкритому діалозі між Сходом і Заходом.

### Література

1. Маєрчик Марія, Плахотнік Ольга. Гендероване насильство: між звичаєм і злочином. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей. Київ: Критика, 2013. 224С.

2. Защита прав человека. <https://www.un.org/ru/our-work/protect-human-rights> (Дата звернення: 13.10.21)

**ГОЛЬЦОВ Андрій Геннадійович,**  
*доктор політичних наук,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### ЗАХІДНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У науковій літературі наявні різні підходи до розуміння сутності сучасної інтенсифікації процесів інтернаціоналізації політичного, економічного, соціального, культурного життя людського суспільства. Сукупність названих процесів іменують глобалізацією. Внаслідок розвитку глобалізації у різних сферах суспільного життя простежується загальна тенденція до формування єдиного планетарного геопростору. Поряд із загальносвітовими процесами набули активного розвитку регіональні та локальні, котрі можуть або йти в одному «руслі» з першими, або мати власні тренди, що в численних випадках відрізняються від глобальних, навіть суперечать їм.

До актуальних і, водночас, дискусійних питань при вивченні глобальних та регіональних процесів належить розвиток локальних цивілізацій та процеси взаємодії між ними. Загалом процеси глобалізації були фактично ініційовані країнами західної (за С. Гантінгтоном, західно-християнської) локальної цивілізації. Саме спільний цивілізаційний фундамент є головним важелем об'єднання «колективного» Заходу. Спільні ідеологічні, духовні, моральні, культурні цінності західних країн створюють найбільш сприятливі умови для функціонування взаємозв'язків на всіх рівнях – від міждержавного до побутового. Західне суспільство існує на основі ліберальної демократії «відкритого доступу», верховенства закону, пріоритету прав і свобод людини, ринкової економіки тощо. Саме Захід продукує основну масу міжнародно-правових норм, сформував численні і загалом дієздатні інститути міжнародного співробітництва.

Розвиток економічної, політичної, культурно-інформаційної глобалізації великою мірою працював на користь саме західних країн і призвів до їхнього домінування у світі. Пік могутності західного світу припав на початок 1990-х рр., коли він здобув перемогу в «холодній війні», а його глобальний геополітичний суперник – соціалістична міжнародна система (на чолі із СРСР) зазнала руйнації. Розпався і сам Радянський Союз. Проте формування однополярного світу з домінуванням Заходу на чолі із США зіштовхувалося з дедалі більшим спротивом з боку цілої низки незахідних центрів політичної та економічної сили.

Нині Захід має враховувати зростаючу могутність Китаю, котрий, по суті, перетворюється на другий у світі (поряд зі США) полюс геоекономічної (а на перспективу і геополітичної) могутності. Попри наявність значних проблем, зростає потенціал потужних регіональних центрів могутності, передусім Індії та Бразилії. Російська Федерація в 2014 р. окупувала Крим і розпочала «гібридну війну» на Сході України. Тим самим Росія не лише зміцнила свої геополітичні позиції, а й кинула виклик Заходу.

Держави західної цивілізації формують «міжнародний порядок, що ґрунтується на правилах» («rules-based international order»). Такий порядок не влаштовує провідні держави-«ревізіоністи», передусім Росію та Китай. Відверто порушують міжнародний порядок так звані «держави-ізгої» («rogue states», по суті, «держави-лиходії»), які, водночас, особливо вирізняються ще й порушеннями прав та свобод людини, – Білорусь, Венесуела, Іран, Куба, КНДР, Сирія. Західні держави застосовують проти таких країн дипломатичні, політичні, інформаційні, економічні заходи (санкції). Проте правлячі політичні кола «rogue states» фактично перекладають тягар західних санкцій на плечі населення своїх країн.

В епоху глобалізації міжнародний тероризм перетворився на актуальну загрозу для миру та стабільності в усьому світі. При цьому саме Захід є головною «мішенню» терористичних атак. Органи влади західних держав, які ведуть боротьбу з міжнародним тероризмом у всьому світі, змушені у своєму власному середовищі запроваджувати численні витратні заходи щодо зміцнення безпеки, навіть (певною мірою) тимчасово обмежувати повноту прав і свобод населення.

Нині темпи економічного розвитку західних держав значно поступаються цілій низці країн Азії та Латинської Америки. Витримувати глобальну конкуренцію економічним суб'єктам країн Заходу досить складно, враховуючи високі податки, значні соціальні витрати тощо. Інвестиції економічних суб'єктів до країн Азії, Африки, Латинської Америки приносять їм загалом більші прибутки, ніж у західних країнах. Попри технологічну могутність Заходу, роль країн незахідних цивілізацій у науково-технологічній сфері дедалі зростає, про що свідчать їхні численні досягнення в галузях електроніки, приладобудування, робототехніки, біоінженерії тощо.

У всьому світі спостерігається поширення західної культури, особливо масової. Проте західна модель культурної глобалізації («вестернізації»), попри її привабливість для частини еліт та населення незахідних країн, викликає опір з боку консервативно налаштованих верств населення. Мультикультуралізм у країнах Заходу, передусім європейських, зазнав численних невдач. Іммігрантські спільноти, укорінившись на територіях західних країн, створюють власні етнокультурні (та етноконфесійні) ареали і чинять спротив спробам їх акультурації.

Таки чином, перед західною цивілізацією постали численні виклики – у геополітичній, геоелектронічній, культурно-інформаційній сферах. Захід має пристосовуватися до сучасних глобальних процесів, максимально ефективно співпрацювати на рівноправних засадах з країнами інших цивілізацій. Потрібні трансформації в політичних, соціальних, економічних системах самих західних країн. А в їхніх культурних системах можлива навіть певна «гібридизація», з інтеграцією окремих (неантагоністичних) культурних елементів інших цивілізацій.

**ГОНТАР Василь Едуардович,**  
*аспірант кафедри філософії та  
міжнародної комунікації,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### **ВІЧНА ВОРОЖНЕЧА: ПОНЯТТЯ «ПОЛІТИЧНОГО» КАРЛА ШМІДТА ТА ГЛОБАЛЬНА СУЧАСНІСТЬ**

Не буде оригінальним спостереженням констатація того, що сучасний світ став глобальним. Крім економічного, культурного та цифрового глобалізму є ще глобалізм ціннісний. Існує він у вигляді певного гуманноцентричного середовища, у якому публічне визнання найвищою цінністю життя та благополуччя будь-якої абстрактної людини є медійним *a priori*. Не тільки ліберальні демократії, а і квазідемократичні країни, інформаційні автократії [1], диктатури, м'які теократії та інші форми невідкритих суспільств намагаються підтримувати імідж аксіологічних гуманістів-лібералів. Не бути тотально дружельюбним до усіх і кожного у сучасному світі просто непристойно. Суб'єкти, що цураються гуманістичної глобалістичної риторики є «політичними прокаженими» – звичайно, з ними спілкуються, домовляються і взаємодіють по мірі необхідності, але це приховується і не афішується. Такі суб'єкти оголошуються терористами, екстремістами та радикальними маргіналами. Але у них є те, що втрачено нами – «вороги». Цими ворогами для них виступаємо ми, але ми як потенційні, або вже актуальні відкриті суспільства втратили здатність артикулювати своїх реальних ворогів у термінах «ворожнечі».

Будь-який *hate speech* табується і засуджується. Колись класик писав про «відкрите суспільство та його ворогів» [2] – формально Карл Поппер прав, оскільки все вірно ухвалив на рівні категорій та структур, а ось сутнісною – трішки промазав. Однак на даний момент поняття фундаментальної політичної ворожнечі у нас відсутнє зовсім. Як сучасний ліберальний дискурс маркує людей, котрі не вписуються у його рамки – шовіністами, сексистами, гомофобами, трансфобами, расистами, тощо. Тобто як людей, котрі мислять стереотипами, як людей, які просто помиляються в силу недостатчі інформації та неправильно зроблених життєвих виборів. Ліберальне глобалістичне мислення втратило здатність до ворожнечі навіть по відношенню до своїх ненависників. Воно бачить у всіх оточуючих лише невдалих лібералів, котрі помилились, тому воно мислить кожен тип будь-якої іншої ідентичності у потенційно прийнятній помірній версії. Ще один класик (і теж до речі Карл), ще більше за першого приділяв увагу поняттю «ворог», вважаючи його конституюючим політичну реальність.

У своїй фундаментальній праці «Поняття «політичного»» [3] Карл Шмідт висловлює думку, що поняття «друзі» і «вороги» фундаментальні і виступають першопричиною будь-якого соціополітичного структурування в усіх людських популяціях. Ця позиція полягає у тому, що вороги незгодні з існуванням один одного, – це не передбачає необхідність буквального фізичного знищення, однак це означає як мінімум те, що вороги не хочуть допускати таке положення справ у світі, де існували б їхні вороги. Не бути можна у різних

сенсах – або зникнути фізично через анігіляцію, або зникнути фізично через асиміляцію, або зникнути як ідентичність, якщо завгодно, «світоглядно асимілюватися».

Також «ворожнечу» можна розглядати як володіння непорівнянними раціональностями, тоді ворог – це той, хто ніколи і нізащо не прийме твою аргументацію, безвідносно до її якості. У відкритого суспільства є свої вороги, і як ми вже вияснили, ворогами є ті, кого діяти за правилами можна змусити лише примусом, оскільки вони для себе навіть не розглядають самої можливості бути переконаними в рамках суворої аргументативної процедури. Відкрите суспільство складається з людей доброї волі. Люди доброї волі це ті люди, які виступають за організацію суспільства таким чином, щоб максимально зменшити свої можливості діяти з неповагою та поправанням волі, свобод і прав інших. Тобто людина доброї волі буде виступати завжди за те, щоб у випадку якщо вона зрадить чеснотній поведінці, у неї не було можливості це приховати і не було можливості уникнути суворого покарання. Реалізація доброї волі – це блокування усіх можливостей втілення волі злої. Ворогами відкритого суспільства, котре на політичному рівні буде складатися виключно з людей доброї волі, не є варварські культури. Ці культури вважають нашу культуру ворогом, однак не заслуговують статусу ворога від нас. Можливість становити хоч якусь загрозу для нашої цивілізації виникає у них як результат превалювання ворогів у середині нашої цивілізації:

1. *Гедоністи малої групи з вузьким горизонтом планування* – міщани, для яких критерієм правильності вибору у будь-якій ситуації є забезпечення блага і комфорту для своєї мікрогрупи – сім'ї, дітей, друзів. Це приводить до інституційного виродження. Люди з такою ієрархією пріоритетів ніколи не зможуть дати опір злу і несправедливості, оскільки коли на кону буде стояти доля близьких це і буде вирішальним аргументом на користь лояльності підлості будь-якого масштабу. З мовчазної згоди міщанської посередності відбуваються найстрашніші геноциди та злодіяння.

2. *Антитранспарентисти* – люди, котрі виступають за розширення сфери приватності і віддають перевагу недоторканності особистості над можливістю публічного контролю. Люди котрі довіряють людському фактору більше ніж механістичній непідкупності техніки. У цьому корінь непотизму та корупції.

3. *Популісти* – люди, які при політичній діяльності обіцяють занадто багато того, що не може бути здійснено. Роблять вони це у максимально розмитих формулюваннях, а коли не можуть цього досягти, починають шукати винних зовні, щоб виправдати свою невдачу перед масами. Тільки чіткість формулювань обіцянок нових політиків аж до конкретних дат і вичерпних описів, а також превентивна обіцянка брати на себе усю відповідальність за провал, можуть врятувати нас від засилля популізму та падіння політичної та інституціональної культури. Ці групи є політичними ворогами людей доброї волі, з яких тільки і може складатися політикум відкритого суспільства.

Слід зазначити, що можуть бути як суверенні типи ворогів, що реалізуються відокремлено один від одного, так інтерсекціональні типи, котрі перетинаються у різних конфігураціях цих трьох видів політичних ворогів. Такі категорії людей є політичними ворогами відкритого суспільства і прояву доброї волі, тому вони не повинні бути впущеними у політику, на рівень прийняття рішень про правила за якими будемо жити ми усі. Треба знищити їх політично, доки вони не знищили себе, нас і усіх інших фізично своєю безвідповідальністю, вузьколобістю та недоброчесністю.

### Література

1. Guriev S., Treisman D. A theory of informational autocracy //Journal of public economics. – 2020. – Т. 186. – С. 104-158.
2. Popper K. R. The open society and its enemies: the spell of Plato. – Routledge & Kegan Paul, 1957.

**ДРОЗД Інна Анатоліївна,**  
*студентка факультету  
інформаційних технологій,  
Науковий керівник: Кичкирук Т. В.*  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ВПЛИВ КИТАЮ НА УКРАЇНУ**

Споконвіків світ поділявся на дві частини - Захід і Схід, які впродовж тривалого часу вважалися двома протилежними світами. І це не лише географічний поділ, а й культурний. А саме: «західна культура» вважалася раціоналістичною, утилітарною, а от «східна» навпаки - містична, орієнтована на внутрішній світ людини.

Безумовно, Східні країни дуже цікаві та незвичайні своїм колоритом, вони захоплюють та вражають. Китай не може не дивувати, адже там інше все.

Лінійність, послідовність, логічність – саме так можна описати модель мислення Заходу. Значну роль у західному способі пізнання світу відіграють знання. У східній традиції, зокрема, китайській, яка опиралася на принципи символічного світоспоглядання, “мудра людина не пізнає світ, а “смакує гармонією” і тому радіє життю”.

Китай – одна з найдавніших країн, надзвичайно цікава, багата та велична. Багато віків Китай був чимось невідомим для інших, але зараз все змінилося. Його велич можна прослідкувати в усьому: філософії, живопису, культурі, традиціях, політиці.

На мій погляд, Китай – це саме та країна, яка надихає, допомагає краще зрозуміти себе, стати кращим як людині зокрема, так і людству взагалі.

Першим, що спаде на думку кожному при згадці про цю країну – це Конфуцій – один із вчителів людства, який зумів зробити так, що його знання передаються з покоління в покоління. Головною ідеєю його роздумів була таємниця людяності, через неї він вірив, що можна привести світ до абсолютної гармонії.

Дуже корисним і цікавим для вивчення і унаслідування є те, як китайці шанобливо ставляться до своєї держави, заради інтересів якої вони жертвують свій час, зусилля та іноді навіть здоров'я та життя.

Який же вплив Китаю на Україну?

Не може не радувати той факт, що 2019 рік – проголошений роком Китаю в Україні. Ці дві країни відзначили 25 років встановлення дипломатичних відносин. За словами колишнього прем'єр-міністра України Володимира Гройсмана: "Китай був і залишається нашим стратегічним партнером і стратегічним пріоритетом. І сьогодні перед нами відкриваються нові можливості для поглиблення співпраці та перезавантаження реалізації спільних проектів та ініціатив". Партнерство між Україною та КНР показує багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України.

Отже, недостатньо показати відмінність Заходу і Сходу, потрібно ще усвідомлювати, чим вона спричинена. Кожна нація доповнює іншу, що й робить всі нації взаємопотрібними. Кожен народ повинен зберегти свою культуру - не може бути двох однакових культур, як не може бути двох подібних індивідів.

### **Література**

1. Режим доступу: <https://blog.liga.net/user/rmoskal/article/35784>
2. Режим доступу: [http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art\\_id=250475619&cat\\_id=244276429](http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=250475619&cat_id=244276429)

**ЗАПОРОЖЧЕНКО Марина Ігорівна,**  
*студентка гуманітарно-  
педагогічного факультету,  
Науковий керівник: Секунова Ю. В.*  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **«КИТАЙСЬКА РОСІЯ» ТА «ТАЙВАНСЬКА УКРАЇНА»: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ СИТУАЦІЙ**

Історія завжди повторюється неважливо скільки часу пройшло, чи 150 років від дня народження видатного сходовознавця, історика та письменника Агатангела Кримського; III століття підряд з офіційного визнання «тайванської проблеми» чи 7 років з початку російсько-української війни. Важливо лише те, чи навчилися ми за цей період вирішувати схожі проблеми дипломатичним шляхом, без людських втрат. Адже люди Заходу та Сходу – всі єдині в бажанні жити під мирним небом.

Інтерес до цієї теми виник під час перегляду орфографічного форуму «ВСЕ ПРО ВСЕ», де йшла цікава дискусія про те, як правильно говорити – «в Тайвані» чи «на Тайвані». Деяким учасникам полеміки вдалося притягнути Україну до цієї теми – на кшталт, «де ж правда – на Україні чи в Україні?» [5].

Окремо вражає фраза інтернет-користувача: «Вираз «на Тайвані» використовують китайці, які до цього періоду вважають Тайвань частиною своєї території. Використовуючи термін «в Тайвані», ми маємо на увазі, що це назва незалежної держави. Теж саме стосується й України по відношенню до Росії».

Ця доволі цікава гіпотеза призвела нас до аналізу співвідношення російсько-українських відносин та китайсько-тайванського конфлікту, а саме до виникнення ряду питань: що ж спільного між Донбасом, Кримом і Тайванем та чи проводять єдину політику Російська Федерація та Китайська Народна Республіка?

Широко відомо, що Тайвань – це великий острів поблизу південно-східного узбережжя Китаю, який протягом тривалого історичного періоду бажає відокремитись від КНР. Більшість дослідників вважає цю територію «пороховою бочкою», яка неодмінно «вибухне» призведе до війни між Китаєм та США. Адже Вашингтон вже протягом багатьох століть веде «човникову політику» по обидва боки Тайванської протоки, для недопущення війни – домовляється з Пекіном про співпрацю і постачає зброю Тайбею. Проте позиція нового президента Америки Джо Байдена вирізняється від його попередників – він відкритий прихильник острова. Лідер держави також заявив про «непохитну підтримку Сполученими Штатами українського суверенітету і територіальної цілісності перед лицем російської агресії в Донбасі і Криму» [3].

І президент Російської Федерації Володимир Путін, і лідер Китайської Народної Республіки Сі Цзіньпін схожі на тих очільників держав, які будуть намагатися відвернути увагу від внутрішніх проблем: перший піднімає свій рейтинг на виборах за допомогою збройних виступів на Донбасі, в той час як другий погрожує війною на будь-які спроби незалежності острова, стикаючись з викликами Комуністичної партії Китаю.

Відокремлення Тайваню може сильно погіршити становище Сі Цзіньпіна на міжнародній арені, що там вже говорити про становище всередині держави та ресурсним потенціалом. Те ж саме можна сказати про Україну, яка намагається знайти серйозних союзників в НАТО. Якщо нам вдасться вступити у військовий альянс, то Російська Федерація буде оточена з усіх боків кордону, а, отже, втратить всі сфери впливу. Тому ці два лідери намагаються співпрацювати між собою: зі сторони Росії ніколи не буде ніяких заперечень щодо політики «одного Китаю», на що Китай, в свою чергу, не звертає ніякої уваги на



російсько-українську війну, роблячи вигляд, що її взагалі не існує. Обидва союзники побоюються вторгнення США на території конфлікту.

Причини виникнення суперечок в обох випадках схожі: Китай потребує від Тайваню припинити брати участь в американській анти китайській «грі». Російська Федерація ж намагається зупинити Україну від загального перетворення на анти російську державу [5].

Отже, можна одразу провести багато паралелей: Донбас, Автономна Республіка Крим та Тайвань. Так, острів висловлює особисте бажання відокремитись, аналізуючи свою власну історію та поведінку китайського лідера, який погрожує збройним наступом, а Донбас та Автономна Республіка Крим відіграють нав'язану Росією думку про свободу.

Як охарактеризував ситуацію експерт з Китаю: «Попередники Сі Цзіньпіна мали правильну ідею – заманити добру жінку на поганий шлюб. Поводьтесь з нею люб'язно, любіть її і ніколи не критикуйте. Купуйте їй подарунки, познайомте з родиною (обміни студентами та робота тайванців у Китаї). Нехай вони самі приходять до вас. Зв'яжіть її з вами фінансово спільними інвестиціями» [6].

Це довгий процес, і Сі Цзіньпін вже зараз втомився від тривалого «ритуалу залицяння», висувуючи гіпотезу, що «незалежність Тайваню означає війну». А Володимир Путін довів цей процес до кінця – багато жителів Донбасу мріяли про повернення до радянських часів, коли їх поважали та винагороджували як великих робітників, що було підтверджено медалями та зарплатами. На той час Донбас перебував в економічній кризі – український уряд не міг виплачувати зарплатні військовим, держслужбовцям та шахтарям, а російський лідер просто скористався цим положенням. Якби Сі Цзіньпін виконав цю ж роль кілька років тому, йому би вдалося пом'якшити відносини з Тайванем до такої міри, що тайванці повторили б ситуацію на Донбасі - самовільно прийшли би до Китаю за допомогою [1].

Щодо схожості з Кримом, то російський посол в липні 2021 року заявив, що «не треба зв'язувати теми Криму та Тайваню», «природа цього явища міжнародного життя зовсім інша, якщо говорити про позиції Китаю, то в 2014 році, коли населення Криму на незаконному референдумі висловилося про входження до складу Російської Федерації, то в Китаї було офіційно заявлено, що тут бачать історичні корені і розуміють політичні причини цієї події». Але ж Володимиру Путіну вдалося грубою силою змінити міжнародні кордони, ігноруючи санкції, які ввели США і Євросоюз. І сьогодні кримський сценарій може запросто повторитися в Південно-Китайському морі, але на цей раз агресором буде Китайська Республіка, а Тайвань стане потенційною жертвою [2].

Отже, Тайвань та Україна – це ті сильні території, які не будуть зупинятися перед жодною перепоною щодо своєї незалежності. Проблема лише в тому, що Україна є офіційно визнаною незалежною державою в світ, в той час як Тайвань визнають як частину Китаю. Обидві території просто попали під вплив більш могутніх держав, які ставлять за свої цілі возз'єднання (версія Китаю) або «неминуче відновлення дружби між двома братніми і спорідненими народами» (версія Росії). Чи є в них інакший вихід? В будь-якому випадку, війна не є ідеальним варіантом вирішення обох конфліктів: ні українцям, ні росіянам, ні тайванцям, ні китайцям так само не потрібна війна тому, що вона несе людські втрати. Ці суперечки повинні навчити нас вирішувати їх лише мирним дипломатичним шляхом, адже всі ми люди, не зважаючи на те, чи живемо на Заході чи Сході – ми всі заслуговуємо на мирне та спокійне життя! Таким чином, надважливими та актуальними питаннями залишаються прагнення Тайвані і Україні до економічної незалежності та свободи перед такими світовими гігантами як Російська Федерація та Китайська народна республіка.

### Література

1. Доля Тайваню може вирішитися в Україні. URL:<https://thehill.com/opinion/international/556826-taiwans-fate-may-be-decided-in-ukraine>
2. Москва не буде зв'язувати теми Крима і Тайваня, заявив російський посол. URL: <https://ria.ru/20210714/krym-1741232020.html>

3. Байден у розмові з Зеленським пообіцяв підтримку перед загрозою з боку РФ. URL: <https://www.dw.com/uk/baiden-u-rozmovi-z-zelenskym-poobitsiav-pidtrymku-pered-zahrozoiu-z-boku-rf/a-57087962>
4. Україна і Тайвань неминуче повернуться в рідну гавань. URL: <https://ria.ru/20210415/agressiya-1728285781.html>
5. Форум «ВСЕ ПРО ВСЕ» щодо Тайвані та України. . URL: <http://vw-golfclub.ru/forum/archive/index.php/t-36043.html>
6. Чи міг Сі взяти Тайвань так, як Путін взяв Донбас? URL: <https://asiatimes.com/2021/05/could-xi-take-taiwan-like-putin-took-the-donbass/>

**ІЛЬЧЕНКО Софія Олександрівна,**  
*студентка 3 курсу*  
*гуманітарно-педагогічного факультету,*  
*спеціальність «Міжнародні відносини»»*  
**Науковий керівник: Хвіст В. О.**  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## КУЛЬТУРНО-ГУМАНІТАРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ФРАНЦІЄЮ

Взаємодія України і Франції в сфері культури, науки та освіти розпочалося з підписання міжурядової Угоди про наукове та технічне співробітництво, 19 жовтня 1995 року. До того часу в Парижі діяв комітет Українського Народного Мистецтва, він займався розповсюдженням українського фольклору та мистецтва серед французького населення [1]. У Франції достатньо багато пам'ятників, які пов'язані з Україною та її історією і культурою. Наприклад, сквер Тараса Шевченка та його пам'ятник. Також в Україні діяв французький культурний центр, який відкрився в 1994 році. Потім на території України були відкриті ще чотири таких регіональних центрів. Кожного року в Україні проходить мистецький фестиваль «Французька весна»[2].

З 2004 року у Посольстві України, яке знаходиться у Франції діє КІЦ – Культурно-інформаційний центр, там відбуваються культурні, мистецькі та інформаційні заходи.

Також потрібно відзначити подію, яка сприяла поширенню українського культурно-мистецького надбання у Франції. Це виставка «Золото скіфських царів», яка відбулася в 2001 році. Наступна така подія відбулася в 2012-13 роках. у Луврі, тоді були виставлені роботи видатного скульптора України – Іоана Георга Пінзеля [3].

Протягом 2018-19 років тривала співпраця країн в науково-культурній сфері. У Франції проведено низку важливих культурно-інформаційних заходів, таких як Міжнародні конференції «Україна – нова генерація» та «Голодомор: свідки і свідчення» тощо.

У Франції ми змогли знайти підтримку в міжнародному русі за визволення українських політв'язнів Кремля. О. Сенцову присвоєно звання почесного громадянина Парижа. І за цими подіям потім зняли документальний фільм «Процес».

У 2019 році відбувся вже другий Форум франко-українських асоціацій та ініціатив. Ми мали нагоду представити розмаїття української громади у Франції. У програмі форуму були кулінарні розваги, майстер-класи, тематичні дискусії та музичні розваги.

Отже, українсько-французькі відносини в сфері культури на міждержавному рівні почали свій розвиток ще в минулому столітті і продовжують набирати оберти. Вони розвиваються як в технологічному напрямку так і в сфері моди. Ці відносини є актуальними і в наші дні.

## Література

1. Кочур Г. Етапи розвитку. Франц. література в укр. перекладах // Всесвіт [88-90].
2. Борщак І. Україна в Парижі — мандрювання й пам'ятки // Україна [60-72].
3. Крилатий Ю. Від Анни Ярославни до Василя Порика. Дещо на тему відносин Україна — Франція // Наша Культура [34-40].

**КОВАЛЕВСЬКИЙ Валерій Олександрович,**  
*студент 2 курсу, спеціальність «Агрономія»,  
агробіологічний факультет*  
**Науковий керівник: Кичкирук Т. В.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## УКРАЇНА – БУФЕРНА ДЕРЖАВА У СХІДНІЙ ЄВРОПІ МІЖ КРАЇНАМИ ЗАХОДУ ТА СХОДУ

Захід – країни ЄС, США, Канада. Це високорозвинені країни індустріального або постіндустріального типу. Схід – це країни Азії, що мають високий рівень розвитку держави, але з нестабільним показником ВНД (на 1 особу): Росія, Китай, країни Близького Сходу. Різниця між їхніми світоглядами колосальна і постійно зумовлювала конфлікт інтересів та можливостей миротворчої діяльності.

З геополітичної точки зору країни не створюють безпосередні конфлікти між собою, оскільки між ними стоїть держава, що є самим втіленням цього протистояння – Україна. Її географічне положення – це з одного боку трансфер торгівлі та міжнародних зв'язків, з іншого – це постійна історична роздробленість внаслідок всебічної інтервенції наших сусідів.

Захід України характеризується етнічною різноманітністю населення, що сформувалася внаслідок відповідних історичних процесів та обумовила їх європейську модель розвитку. Схід України, хоча з етнічної точки зору цілісно український, постійно зазнавав ідеологічного впливу імператорської Росії, що в свою чергу і обумовило його проросійську модель розвитку. Цьому немає і не буде кінця, на мою думку, адже поки наша країна цілісна – різні світи не зустрінуться. Поки Україна здатна утримувати Схід та Захід, увесь світ зможе стримувати свої миротворчі амбіції.

У цьому розкривається проблема нашого чи то демократичного, чи то соціалістичного розвитку – оскільки світовий мир наче канат з металевим ланцюгом посередині – Україною на лезі, а по кінцях Захід і Схід. Доки на лезі буде металевий ланцюг – мир триматиметься, але як тільки одна з сторін перетягне металевий ланцюг на себе – канат розірветься.

Важко зрозуміти, що здатне змінити таке становище, оскільки вже сьогодні нашу цілісність підірвали й чим далі цей факт стає буденністю, тим все менше «зацікавлені» країни бажають підтримувати відокремлені стосунки з агресором, а нам все важче самотійно з цим впоратися.

Вже сьогодні «учасники» українського Сходу й Заходу мають усвідомити, що Україна – це унітарна держава, а не сукупність частин інших держав, що українці – це один народ, що складається з багатьох етнічних груп. Доки всі не приймуть цю реальність, доки кожен не зможе впевнено сказати «Я – українець!», нам важко буде відстояти свою цілісність.

Дивно, наскільки мала, в порівнянні зі світовими гігантами, наша країна, але разом з тим настільки важлива у контексті світової геополітичної ситуації. Тому сучасні реалії вимагають розуміння, усвідомлення проблеми Сходу й Заходу, як в масштабах України, так і світу. Вирішення даної проблеми вимагає терміновості та відповідальності, прогнозування та конструктивного аналізу наслідків на основі історичних фактів.

**МАНЖЕЛІЙ Оксана Володимирівна,**  
*заступник директора з навчально-виховної роботи  
учитель-методист української мови та літератури,  
відмінник освіти України,  
керівниця Школи освітньої дипломатії,  
Київська гімназія східних мов №1  
(м. Київ, Україна)*

## **ШКОЛА ОСВІТНЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ – ПЕРШИЙ КРОК ДО УСПІХУ МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНСЬКОГО ДИПЛОМАТА**

Наприкінці березня 2021 року Міністерство закордонних справ України вперше в історії нашої держави ухвалило Стратегію публічної дипломатії, у якій сформульовано 7 напрямів діяльності для просування позитивного іміджу України, серед яких важливе місце посів науково-освітній напрям.

Згідно зі Стратегією, науково-освітня дипломатія – це напрям публічної дипломатії, що допомагає побудувати міцні партнерські відносини з іншими країнами чи регіонами завдяки науково-освітньому обміну; вирішувати глобальні, регіональні та національні виклики з використанням наукових здобутків; формувати зовнішньополітичні рішення з урахуванням фактичних даних.

Науково-освітня дипломатія також створює належні умови для міжнародної співпраці в галузі освіти та науки.

Варто зупинитися на окремих вимірах роботи суб'єктів публічної дипломатії у сфері науково-освітньої дипломатії, зокрема:

- просування освітнього потенціалу України;
- просування України як сприятливої країни для розвитку глобальних талантів;
- популяризація науково-технічних досягнень України;
- підтримка міжнародного співробітництва в галузі освіти та науки.

Документом також визначено географічні пріоритети просування освітніх можливостей. Серед них – Індія, Йорданія, Катар, КНР, Кувейт, ОАЕ, Оман, Саудівська Аравія, Туреччина та інші.

Ухвалення Стратегії стало стовідсотковим свідченням того, що Україна готова до того, що майбутніх дипломатів варто розпочинати виховувати та зрощувати ще до того, як молода людина переступає поріг ЗВО, де буде впродовж 4-6 років здобувати відповідний фах.

Напередодні ухвалення Стратегії знаковим, зокрема для освітньої дипломатії, став той факт, що Київська гімназія східних мов №1 в особі її директорки Оксани Проскура та Міністерства закордонних справ України в особі Міністра закордонних справ Дмитра Кулеби підписали Меморандум про співробітництво між МЗС України та Київською гімназією східних мов №1.

Це визначило подальші пріоритети нашого закладу освіти в напрямку запровадження в ньому спеціального курсу для учнів 9-11 класів, де вони змогли б опанувати початки дипломатії, інтегруючи їх зі знаннями із 7 на вибір східних мов (арабської, гінді, китайської, корейської, перської, турецької та японської), англійської, ділової української мови, українознавства, сходознавства та ще низки дисциплін, передбачених курсом.

Так, у процесі підготовки відкриття Школи освітньої дипломатії в гімназії були проведені консультації, до яких долучилися зацікавлені представники державного сектору, установи, організації та асоціації, сферою діяльності яких є міжнародна співпраця та обмін педагогами, здобувачами освіти, підготовка та навчання майбутніх дипломатів, інтеграція засад освітньої дипломатії в окремі галузі державного сектору.

Важливою, із точки зору подальшої співпраці в процесах наступності в ланцюгові заклад середньої освіти – заклад вищої освіти, стала зустріч із очільником Дипломатичної академії

України імені Геннадія Удовенка МЗС України Геннадієм Надоленком, під час якої було укладено попередню домовленість щодо підписання меморандуму про співробітництво між зазначеними вище Академією та гімназією.

Давнім партнером нашого закладу освіти є Українська асоціація китаєзнавців, із якою також цьогоріч було підписано Меморандум про співпрацю та вже проведено низку заходів, покликаних мотивувати майбутніх дипломатів починати освоювати професію ще зі шкільної парти.

Створення та функціонування Школи освітньої дипломатії в Київській гімназії східних мов №1 – це, безперечно, важливий крок у розбудові сучасної дипломатичної освіти, яка, переконані, має розпочинатися значно раніше, ніж у закладі вищої освіти, аби майбутній працівник дипломатичної служби міг сформувати коло своїх питомих професійних інтересів, окреслити певний план власного становлення та зростання в дипломатичній царині.

Школа освітньої дипломатії покликана сформувати стійкий інтерес юного громадянина до мови, історії рідної країни, водночас плекати у майбутньому дипломатові важливі в бурхливому сьогоденні чесноти, як-от: толерантність, етичне ставлення до оточення, естетизм.

Майбутній вітчизняний дипломат – це представник інтересів України за її межами, тож має бути кращим із кращих, адже саме з нього розпочинається знайомство з Україною за кордоном.

Для нашого закладу освіти навчання майбутніх співробітників дипломатичних служб є справою, яку ми розпочинали ще задовго до процесу роботи над проектом створення Школи освітньої дипломатії. Наші випускники – це успішні студенти кращих ЗВО країни та світу. Є серед колишніх гімназистів і ті, хто представляють Україну в міжнародних установах і організаціях, посольствах, консульствах.

Будучи послідовниками справи видатного вченого-сходознавця та політолога Агатангела Кримського, учні та педагоги гімназії якнайкраще сприяють тому, аби в Україні сходознавча наука не зупинялася у своєму розвитку, тож започаткування Школи освітньої дипломатії – важлива сходинка на шляху до нових відкриттів та перспектив у налагодженні більш тісних зв'язків між Україною та країнами Сходу.

**МУЗИЧЕНКО Анастасія Анатоліївна,**  
*студентка I курсу*  
*спеціальність «Комп'ютерні науки»,*  
*факультет інформаційних технологій*  
**Науковий керівник: Кичкирук Т. В.**  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ЗІ СХОДОМ**

Торгово-економічні відносини між Україною та Китаєм є найважливішою складовою українсько-китайських відносин. Їхньому зростанню сприяла відсутність суттєвих відмінностей у політичних та економічних ресурсах між двома країнами.

Безумовно, Україна розглядає Китай як перспективного торгового партнера з гармонійними економічними відносинами. Пекінські чиновники планують наповнити український ринок китайськими споживчими товарами, з одного боку, щоб задовольнити економічні потреби Китаю та України, а з іншого – використовувати передові українські технології в розвитку Китаю. Я маю на увазі, ракети та літаки, суднобудування, трудові, військово-промислові комплекси тощо.

Найважливішим документом про економічні та торговельні відносини між вище зазначеними країнами є «Угода між Урядом України та Урядом КНР про торговельно-економічне співробітництво» (08.08.1992 р.).

Торговельно-економічні відносини між Україною та Китаєм характеризуються постійним зростанням. Сьогодні Китай є одним з найбільших торгових партнерів світу не тільки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Наприклад, торгівля України з Китаєм порівняно вища, ніж з іншими країнами регіону.

Наразі політичні зміни, що відбулися в Україні дещо призупинили розвиток двосторонніх відносин.

Слід зазначити, що українсько-китайські відносини почалися в 1992 році і стрімко розвивалися до 2004 року. В основному вони зумовлені високим рівнем політичного діалогу, створенням необхідної правової бази, реалізацією угод у різних сферах співробітництва (торгівельно-економічна, військово-технічна, науково-освітня та культурна).

Співпраця між Україною та Китаєм ґрунтується на спільному визнанні незалежності, суверенітету, безпеки та економічного розвитку кожної третьої сторони.

За оцінками України, експорт з Китаю досягнув 15,4 млрд доларів у 2019 році. У 2021 році виповнюється 10 років, коли лідери України та Китаю оголосили про початок "стратегічного співробітництва" між двома країнами. У зв'язку з цим відбувся телефонний дзвінок президента Зеленського та Сі Цзіньпіну. Президент України оцінив та висловив зацікавленість у участі китайських інвесторів в інфраструктурних проектах. Президент Китаю припустив, що китайська промисловість може брати участь у масштабних проектах із залучення китайських інвестицій та покращення торгівлі.

Сьогодні співпраця між двома країнами є надзвичайно важливою для прогресивного розвитку нашої країни.

Інформаційні ресурси

Режим доступу: [http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10\\_2018/3.pdf](http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/3.pdf)

Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/paper/.../1749>

**SEKUNOVA Yullia Volodimirivna,**  
*Candidate of Historical Sciences,*  
*Associate Professor,*  
**RYABUSHKINA Olesya Volodimirivna,**  
*student of the Humanitarian*  
*Pedagogical Faculty,*  
*National University of Life and Environmental*  
*Sciences of Ukraine*  
*(Kyiv, Ukraine)*

## **CULTURAL RELATIONS BETWEEN GERMANY AND UKRAINE (90 S OF THE XX CENTURY - BEGINNING OF THE XXI CENTURY)**

In 2014, Ukraine has ceased to be a pale spot on the international map. That is why, in the world arena, more and more began to discuss the political crisis in the state but the public-political thought of leading states about Ukraine was not stable to resist some stereotypes about Eastern Europe and the dominant state of Ukraine as a crisis state that began to be in the Russian stage the Ukrainian War.

It is important to note that with that moment of Ukraine should be considered not only in its structure, but to look wider and consider it in terms of content as an independent, sovereign state as a whole. Including from 2014, the deeper cultural and political ties of these states shall begin [2, p. 52]. The topics of feminism, racial equality, urban development, protection of ecology and participation in public life are becoming more wider. Therefore, they began to find their reflection in culture and art. Various topics about the disputes of this situation began to appear in the works of German art figures. According to German diplomats, in recent years, a cultural dialogue between Germany and Ukraine has caused a wide interest and recalls a broad interest, it would seem that the relations of the cultural traditions of Germany and Ukraine would seem.

Having partnerships with the Institute of Göte, the state conducts joint cultural events, one of them is the Day of Culture of Germany in Ukraine. The Institute itself opened its subdivision in the capital in 1993 for the development of cultural cooperation and development of states. Also, over time, a large number of cultural and educational centers in such cities as Odessa, Kharkiv, Chernivtsi, etc. were built. They have been performing their role and introduce the community to school studying in German, have large reading rooms with good luggage literature [1, p. 43].

Should not forget about learning. There are many academic exchange services between Ukraine and Germany. In the cooperation of our state with DAAD, a program for masters for the Department of Political Science in the Kyiv-Mohylanska Academy was formed, and grants were also made for students of polytechnic universities. Many lecturers and academics work in exchange in Ukraine and Germany. Including programs for the development of national minorities of our countries were created. They are aimed at expressing freedom of speech, free printing, issuance in the field of journalism, as well as enhance the qualifications of journalists in Ukraine. Numerous German-Ukrainian ties of friendship and assistance taking their leaks from the 90s of the twentieth century, as well as cooperation between cultural and socio-political organizations and their initiatives [3, p. 26]. There are currently 21 Ukrainian cultural associations in Germany. They were founded by Ukrainians in Germany for cultural exchange. These associations often provide humanitarian and especially after Euromaidan, political support to Ukraine.

I can conclude that cooperation between Germany and Ukraine also intensified in political, cultural and public levels. Today there are partnerships and friendship between both our countries, depth and intensity of which twenty five years ago, nobody could imagine, and could only dream of it.

## Literature

1. Krivets N.V. Ukrainian-German Relations: Politics, Diplomacy, Economics, 1918-1933 Kyiv: Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2008. – P. 43.
2. Ukrainian science in the European context. German-Ukrainian scientific ties: collection of scientific works. Ternopil-Munich: Aston, 2016 – P. 52.
3. Flyer A.Ya. The theory of culture as philosophy of history // Culture culture. - No. 1. - 2014. – P. 26.

**ХРИСТЮК Світлана Борисівна,**  
*кандидат історичних наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Стрімкий розвиток новітніх інформаційних та комунікаційних технологій, активні глобалізаційні та трансформаційні процеси та їх уніфікація свідчать про те, що в реаліях 21 століття домінуючі позиції займають передові технології, з'являються нові товари та послуги а, відповідно, і нові термінологічні одиниці мови, які необхідно номінувати. Важливо наголосити, що дані процеси в сучасних умовах відбуваються настільки швидко, що часом нові терміни, терміносистеми та їх відповідники цілком природньо та активно використовуються з різних сферах життя, що призводить до уніфікації мов. Власне, за таких обставин англійська мова, як мова міжнародного спілкування, одна з шести основних мов міжнародних відносин та дипломатичної кореспонденції, займає провідні позиції, стає основоположним засобом міжнародного спілкування, мовою переговорів, конференцій, презентацій, ведення бізнесу, перекладацької діяльності, а, відповідно, англійська лексика активно запозичується різними мовами світу, в тому числі і українською.

Сьогодні українська молодь прагне нового знання, розвитку нових компетенцій, хоче вчитися в провідних та престижних закордонних закладах освіти, активно вивчає іноземні мови, зокрема, і англійську мову. Студенти спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» в Національному університеті біоресурсів та природокористування України мають можливість вивчати дві іноземні мови, займатися фаховим аспектом перекладом, виступати з доповідями англійською мовою, отримувати дуальну вищу освіту, навчаючись в Поморській Академії в м. Слупськ, Польща, вузі-партнері нашого славетного університету, проходити практику в Міністерстві закордонних справ України.

Світ 21 століття динамічно розвивається та змінюється стрімко, а кожна сфера суспільного життя поповнюється новими термінами, які збагачують мову міжнародних відносин, міжнародного права, міжнародної економіки, геополітики, країнознавства, міжнародного туризму, дипломатичних та консульських зносин, тощо. Особливої ваги набувають нові терміни, які описують сучасні тенденції та виклики в міжнародному контексті, наприклад: “information and communication technology”, “political jargon”, “antiglobalism”, “globalization”, “Web page”, “integration”, “bullying”, “pandemic”, “verification”, “veto”, “virtual reality”, “geopolitics”, “devolution”, “euro”, etc. В дипломатичній термінології значної ваги набувають іншомовні прями лексичні запозичення, а тому їх структурний аналіз є пріоритетним для перекладача при виборі адекватного еквівалента.

Враховуючи особливості та специфіку лексики суспільно-політичного та дипломатичного дискурсів доцільно виокремити основні техніки перекладу, зокрема, 1)



використання україномовного еквіваленту на позначення термінологічної одиниці англійської мови: *negotiations* – *переговори*; *disarmament* – *роззброєння*; *binding* – *обов'язковий до виконання*; *liberation* – *звільнення*, *to eradicate* – *викорінювати*, *to violate* – *порушувати*, *to maintain* – *дотримуватися*, *зберігати* та усталених еквівалентів: *nota bene* – *помітка на полях книги, щоб привернути увагу*; *status quo post bellum* – *становище, яке склалося після війни*; *viva voce* – *в усній формі, у бесіді, при розмові*; *ad hoc* – *спеціальний, для даного випадку, з певною метою*; 2) калькування або послідовний переклад: *rules of international law* – *норми міжнародного права*; *high contracting parties* – *високі договірні сторони*; *generally recognized principles* – *загально визнані принципи*; *sovereign equality* – *суверенна рівність*; *duly authorized* – *належним чином уповноважений*; *the authentic trilingual text* – *аутентичний текст на трьох мовах*; 3) транскрибування та транслітерація звукової форми термінологічної одиниці англійської мови: *convention* – *конвенція*; *consultations* – *консультації*, *solidarity* – *солідарність*; *to prolong* – *продовжувати*; *special mission* – *спеціальна місія*; *diplomatic immunities* – *дипломатичні імунітети*; *depository* – *депозитарій*; *protocol* – *протокол*; *specialized agency* – *спеціалізоване агентство*; 4) описовий переклад за відсутності україномовного еквівалента: *Minister Plenipotentiary* – *неакредитований дипломатичний представник, який є представником уряду*; *good offices* – *посередницькі послуги третьої сторони, яка має намір сприяти укладанню угоди між двома державами*; *denunciation* – *повідомлення держави про намір вийти з договору або про перемир'я*; *agrément* – *прийняття посла або міністра главою акредитуючої держави*.

**ШЕВЦОВА Євгенія Сергіївна,**  
аспірантка кафедри міжнародних  
відносин і суспільних наук,  
Національний університет  
біоресурсів і природокористування  
України (м. Київ, Україна)

## **СИСТЕМА СТАТИСТИЧНИХ ОРГАНІВ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ)**

На території українських земель, що входили до складу Австро-Угорської імперії склалася специфічна система статистичних органів. Її здійснювала Центральна статистична комісія у Відні. Важливим напрямком її діяльності стало проведення державних переписів населення. Переписи в Австро-Угорщині проводилися майже кожні десять років, з більшою точністю й докладністю. Проводили їх 1857, 1869, 1880, 1890, 1900 і 1910 рр. Австрійські переписи з 1880, 1890 і 1900 рр. надавали інформацію про поділ населення за вірою і мовою для кожного села; результати перепису 1910 р. опубліковані лише за адміністративними і судовими повітами. Статистичні матеріали публікувала Центральна Статистична Комісія у Відні, а також крайові статистичні установи для Галичини у Львові, для Буковини — в Чернівцях [4, 130].

Відомий український учений С.Дністрянський виокремив три етапи у діяльності австрійської урядової статистики та назвав їх – військовий, етнографічний і політичний.

Перший етап охоплює час від приєднання краю до Австрійської імперії й до середини ХІХ ст. У статистичних переписах фіксувалася кількість сімей, загальна чисельність населення, статевий поділ, деякі соціальні характеристики. Статистика народонаселення повністю підпорядковувалася військовим потребам.

Другий етап у розвитку статистики Австрії (за С.Дністрянським – етнографічний) розпочався 1846 р. і тривав до 70-х рр. ХІХ ст. У цей час державна статистика поставила за мету скласти науково обґрунтовану етнографічну карту Австрійської імперії. Ініціатором цього проекту виступив відомий учений-етнограф, тривалий час директор адміністративної

статистики Австрійської імперії К.Чорнінг. Записи опитувань велися державними службовцями, чиновникам на місця розсилалися спеціальні інструкції, в яких роз'яснювалася методика збору матеріалу. Вони нагромадили велику кількість статистичних даних, які критично опрацьовувалися під керівництвом К.Чорніга [2, 23].

Третій – політичний етап, розпочався наприкінці 70-х рр. XIX ст, коли 1878 р. Центральна статистична комісія Австрії створила спеціальний комітет для розгляду питання про статистику національного складу населення імперії. [2, 26].

Згідно досліджень І.Франка у сфері роботи статистичних установ на західноукраїнських землях можна зробити певні висновки [5]. Після періоду «Весни народів», що припадає на 1848 р. урядові статистичні дослідження не були чимось рідкісним, проте вони політизовані, та не виконують своєї головної функції – збір точної та повної інформації стосовно розвитку регіону, у демографічному, економічному, історичному, географічному та інших аспектах.

Статистикою та результатами переписів на Закарпатті займався Угорський Статистичний Уряд у Будапешті, у своїх виданнях вони публікували доробки стосовно складу та руху населення [4, 133].

У 70-ті рр. XIX ст. формуються крайові статистичні органи –Статистичне бюро Галицького крайового відділу у Львові та Статистичне бюро Буковинського крайового комітету в Чернівцях [1; 3]. Галицькими крайовими статистами розпочато видання більш-менш цінних періодичних випусків під назвою «Wiadomosci statystyczne o stosunkach krajowych» (з польс. «Відомості статистичні о стосунках крайових»). У перші роки свого існування «Відомості статистичні» мали служити насамперед поточним потребам автономного управління та його органів, тому займалося воно, переважно, адміністративною і фінансовою статистикою. Крім цінних історичних матеріалів, зосереджених у вступі, збірник не достатньо піднімається над рівнем офіційної адміністративної статистики.

Для усунення цих недоліків та поширення статистичних досліджень і студій на теми, такі як промисловість у краї та її розвиток, за ініціативою комісії у справах крайової промисловості при виділі крайовому, було засновано бюро з промислової статистики [1].

Отже система статистичних органів на західноукраїнських землях у другій половині XIX – на початку XX століття була представлена Центральною статистичною комісією у Відні, що виконувала статистичні дослідження на запит імперії та крайовими статистичними бюро Галичини та Буковини, що досліджували історію розвитку краю, економічний та соціальний аспект.

### Література

1. Головне управління статистики у Львівській області. Прес-реліз. URL: [http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/press/2011/pres\\_stat.pdf](http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/press/2011/pres_stat.pdf) (дата звернення 20.09.2021)
2. Дністрянський С. Національна статистика. Студії з поля суспільних наук і статистики / За редакцією М.Грушевського. Львів: З друкерні НТШ під зарядом К.Беднарського, 1909. Т. 1. С. 19–49.
3. Екскурс в історію статистики Буковини. URL: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/image/exkurs.pdf> (дата звернення 20.09.2021)
4. Енциклопедія українознавства. Загальна частина. Мюнхен, Нью-Йорк, 1949. Т. 1. С. 130-133
5. Франко І. Я. Галицьке краєзнавство. Твори у 50-ти томах. К., 1986. Т. 46. – Кн. 2. С. 116–150. <http://lib.if.ua/franko/1310562790.html>

**ШИНКАРУК Лідія Василівна,**  
*член-кореспондент НАН України*  
**ШИНКАРУК Наталія Василівна,**  
*кандидат юридичних наук, доцент,*  
*Національний університет біоресурсів і*  
*природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ДО ПИТАННЯ ПРО КРАЇНИ СХОДУ В ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО**

*...в найсуб'єктивніші, найінтимніші цикли  
своїх поезій Агатангел Євтимович рішучою  
рукою влітав вицвіти своїх учених-переклади  
із поетів арабських, перських, турецьких...  
М. Рильський*

Агатангел Кримський – Постать всесвітнього значення, яка світовою спільнотою у 1970 році на ХУІ сесії Генеральної Асамблеї ЮНЕСКО затверджена в переліку видатних діячів світу. Його наукові доробки з літератури мусульманських народів, історії ісламу, сирійської та абісинської літератур, культури східних народів цитують науковці у всьому світі.

Наукову діяльність Агатангел Кримський розпочав наприкінці 1880-х років позаминулого століття, коли українська культура в цілому вступила в один із найцікавіших етапів свого розвитку – у світовий контекст.

У 1890-1920 рр. розпочалися перші читацькі зацікавлення творчістю А. Кримського. Це, зокрема, Омелян Огоновський, Іван Нечуй-Левицький, Іван Франко, Борис Грінченко, Леся Українка, Володимир Леонтович, Олександр Грушевський, Микола Євшан, Сергій Єфремов та ін.

Проте період тривалого замовчування комуністичним режимом наукової та художньої творчості А. Кримського у підрадянській Україні зумовили ситуацію, що чимало українців не знали його заслуг перед українською та світовою наукою й культурою. Лише в діаспорі та на західноукраїнських землях цікавилися його творчістю. Це Олександр Білецький, Іван Білодід, Казимир Гурницький, Петро Колесник, Юрій Кочубей, Ігнатій Крачковський, Микола Плевако, Ніна Поляруш, Михайло Рудницький, Яр Славутич, Агапій Шамрай та ін.

У 1990-х - 2000-х роках, після публікацій Олекси Мусієнка, Омеляна Пріцака, Юрія Ільєнка про життя і творчість А. Кримського, щораз збільшувалася й кількість досліджень про А. Кримського. Це, зокрема, Галина Випасняк, Ніна Данилюк, Марта Дрогомирецька, Юрій Ковалів, Юрій Кочубей, Тетяна Маленька, Тетяна Мейзерська, Василь Німчук, Ігор Ольшевський, Богдан Пастух, Андрій Печарський, Ярослав Поліщук, Марія Ревакович, Любомир Сенік, Василь Шкляр та ін.

Сходознавчий та документально-біографічний аспекти висвітлені у публікаціях Оксани Василюк, Юрія Кочубея, Лесі Матвеевої, Тетяни Маленької, Омеляна Пріцака, Елли Циганкової та ін. У своїх доробках науковці намагалися донести читачам повною мірою оригінальність та своєрідність праць А. Кримського про розмаїття культури Сходу, історію та повсякденне життя його народів у різних країнах.

Бібліотечне зібрання А. Кримського – потужний ресурс для розвитку сходознавства на теренах України. Однією з основних цілей написання А. Ю. Кримським наукових праць, присвячених Близькому й Середньому Сходу, було дослідження соціально-економічних та етнокультурних процесів на цих територіях. Його праці з історії та культури країн і народів Сходу науковці класифікують на арабістику, іраністику і тюркологію.

А. Ю. Кримський в ряді своїх праць, зокрема з іраністики й тюркології, присвячених історії країн і народів Близького і Середнього Сходу, розвитку мов і літератур тюркських

народів приділив увагу особистості й діяльності Ходжа А. Ясаві – видатному суфійському шейху, основоположнику тюркського містицизму, вчення якого мало важливий вплив на весь тюркський світ. У кінці XI - першій половині XII ст. ситуація в східному регіоні була непростюю, а період формування А. Ясаві, як особистості, відомий в історії регіону як період існування Караханідської держави.

У незакінченій роботі «З історії Ірана передарійської доби. Елам» [1] А.Ю. Кримський намагався визначити географічні та геополітичні фактори, що впливали на процеси державотворення на території Ірану. Цією працею учений зосередив увагу на прадавні часи та найдавніші державні утворення на території Ірану, що відіграли на перших етапах історії людства важливу роль у формуванні культури Передньої Азії.

Особливості життя народів Сходу представлено також у творчому доробку А. Кримського «Бейрутські оповідання», які були надруковані у 1919 році. Цей цикл творів написаний автором у 1897 році у м. Бейрут (Ліван). Письменник описав побут і долі жителів Лівану та описав життєві ситуації, що супроводжували ліванців наприкінці XIX ст.

Останнє прижиттєве видання поезії Агатангела Кримського «Пальмове гилля» вийшло друком 1923 р. у трьох збірках. Зокрема, у другій частині подано переспіви та переклади творів східних народів, а у третій – твори з давньої перської лірики передфірдоусієвих часів.

А. Кримський зробив значний внесок в українське сходознавство та створив бездоганні підручники, за якими вивчали історію та особливості східних мов. Його праці з арабістики, семітології, тюркології, іраністики, а також з вивчення історичних мовних пам'яток мають дуже важливе значення у вітчизняній науці, а його перекладацький доробок – це новаторське освоєння духовних надбань східних народів. Лише сходознавчих досліджень достатньо, щоб назвати А. Кримського найвидатнішим в світовій філологічній науці.

### Література

1. Кримський А. Ю. З історії Ірана передарійської доби. Елам Кримський А. Ю. Вибрані сходознавчі праці. Том 4. К., 2008. С. 47-92.

**ШИШКІНА Валерія Сергіївна,**

*студентка, гуманітарно-педагогічний факультет,*

**СЕСУНОВА Юлія Володимирівна**

*кандидат історичних наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### УКРАЇНА І США: ПАРТНЕРСТВО КРИЗЬ ЧАС

На сьогоднішній день Сполучені Штати Америки є одним з найважливіших партнерів України одразу в декількох сферах. Можливість співпраці з таким могутнім гравцем світової арени не тільки забезпечує нашій державі більш сприятливі умови для власного розвитку, а й стимулює його.

Як і у багатьох інших випадках, стосунки між двома державами розпочалися ще задовго до офіційного встановлення, коли після Другої світової війни до США було перенаправлено потоки українських біженців. Офіційною ж точкою відліку прийнято називати кінець XX ст. Цей період видався складним як для Америки, так і для України. Перша була змушена переглянути свої зовнішньополітичні пріоритети і буквально розривалася між орієнтацією на Росію та щодо визнанням України незалежною, проте ті, хто підтримували другий варіант, перебували у меншості. Як наслідок, у 1991-1993 роки США блокували будь-які політичні та

економічні контакти з Україною. Щодо самої України, то її головною ціллю стало здобуття від США реального визнання в якості партнера.

Не дивлячись на численні спроби покращити ситуацію, ця ціль залишалась невиконаною аж до 1993 року. Виходом із ситуації і водночас переломним моментом виявилось набуття Україною без'ядерного статусу після ратифікації «Договору про обмеження стратегічних та наступальних озброєнь» і приєднання до ДНЯЗ («Договору про нерозповсюдження ядерної зброї»). Це дало українській державі вагомий міжнародний авторитет і заклало фундамент поліпшенню українсько-американських відносин всіх можливих напрямів.

Хоча США не вважали і не вважають, що Україна завжди відповідає вимогам «стратегічного партнера», і часто навіть незадоволені динамікою розвитку нашої держави, це не завадило укладанню міцних міждержавних стосунків. Сполучені Штати надавали Україні фінансову допомогу, створювали спеціальні органи, аби поліпшити існуючі зв'язки. Перемінний успіх спроб України виправдати вкладення шляхом реформ відображав увесь можливий спектр українсько-американських відносин: від нейтрально-пасивних з початку 2000 року, до деякого покращення і до погіршення за часів президентства В. Януковича. Якщо брати останній період часу (з 2014 року і до наших днів), то через початок Російсько-української війни відносини зі США знову покращились. Ця війна ніби стала додатковим стимулом для обох держав, аби ще раз переглянути свої цілі і зробити висновки з ситуації. Україна знову стала на шлях реформації за підтримки союзних держав і робить в цьому певні успіхи. Штати посилено співпрацюють з нею та надають фінанси. Одними з проявів співпраці також є постачання зброї та військового обладнання, спільні тренування військових тощо.

Крім військової справи та політики, що представляють собою нагальні питання та проблеми, помітний прогрес відбувся і в інших сферах людського життя.

Аналіз економічної сфери показує, що наприкінці жовтня 2018 року до України було направлено першу офіційну торговельну місію, яку було призначено для пошуку американськими бізнесменами і підприємцями можливостей щодо вигідного інвестування. Відбувається обмін знаннями та технологіями між вітчизняними та закордонними виробниками.

Молоді українські винахідники та інші яскраві представники різних сфер, зокрема науки і мистецтва успішно представляють свою батьківщину як на виставках, так і конкурсах. Багато з них також привертають увагу іноземних інвесторів, що свідчить про підвищення загального рівня розвитку України.

Також мають місце численні освітні й художні виставки, які мають на меті ознайомити американську громаду з багатим культурним надбанням української держави. Серед багатьох американців популярні концерти академічної та фольклорної музики, класичного співу. Не менш відомими є українські театральні вистави та народні танці.

Завдяки зусиллям української громади в США відкрилися українознавчі школи, завдяки яким всі охочі можуть дізнатися більше про мову, культуру і традиції держави, з якою вони співпрацюють. До них цілком доречно можна додати й відомі на весь світ програми «студентів за обміном» та «подвійного диплому», які дають змогу реалізувати себе в іншій країні та краще ознайомитись з її культурою.

Цікавим явищем, вартим уваги, є так званий «День відкритих дверей Посольства», який зазвичай відбувається на початку травня. В цей день кожен може поспілкуватися з його співробітниками, дізнатися більше про Україну, спробувати себе в народних ремеслах та скуштувати традиційні українські страви.

Відносини між Україною та США з самого початку були неоднозначними. Проте навіть не дивлячись на те, що за цей час було підписано або підготовлено для підписання майже 120 угод, ніхто не може з точністю визначити, що саме буде з українсько-американськими відносинами в майбутньому.

## Література

1. <http://usa.old.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/culture>

2. Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / Ред. кол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. – К.: Знання України, 2004. – Т. 2: М – Я. – 812 с.

**Секція 3**  
**ВПЛИВ КУЛЬТУР СХОДУ ТА ЗАХОДУ НА УКРАЇНСЬКІ МИСТЕЦЬКІ ТА ОСВІТНІ**  
**ТРАДИЦІЇ**

**ГОЛЄВА Марія Сергіївна,**  
*аспірантка кафедри педагогіки,*  
*науковий керівник д.пед.н.,*  
*професор Васюк О.В.*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

**ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ**  
**ПІДГОТОВЦІ: ДОСВІД КИТАЮ**

Проектний метод навчання має тривалу історію, початок якої було покладено у Франції та Італії в XVI-XVII ст. Його використовували архітектори та інженери для навчання своїх підмайстрів.

За 100 років, після виходу книги Вільяма Кілпатріка, був накопичений величезний досвід застосування проектного методу в освіті.

Якщо в Європі і в США метод проектів відомий давно і встиг придбати як прихильників, так і супротивників серед дослідників і практиків [1], то в сучасному Китаї він тільки починає стрімко набирати популярність і практично однотайно оцінюється вченими і педагогами позитивно [2].

Судячи з наявної літературі в китайських школах і закладах вищої освіти дана методика отримала найбільшого поширення в контексті вирішення двох завдань: екологічної та інтеграційної. Перша пов'язана з необхідністю вирішити внутрішні державні проблеми екології, викликані швидким промисловим розвитком країни в останні десятиліття. Друга — з необхідністю в навчанні китайських студентів англійської мови, як засобу міжнародного спілкування в цілях більш енергійної та ефективної інтеграції економіки країни в світову ринкову систему.

Відповідно до Талуарської декларації стійкого розвитку, підписаної в 1990 році керівниками 500 університетів з 50 країнами світу, заклади освіти бачать захист екології в якості одного зі своїх пріоритетних завдань. Багато ЗВО почали включати в освітні програми елементи, спрямовані на підвищення екологічної відповідальності студентів. Китайські заклади вищої освіти стали на цей шлях нещодавно, і метод проектного навчання виявився найбільш прийнятним і придатним для досягнення поставлених цілей [3].

Концепція сталого розвитку з її екологічною та культурною складовими виявилася органічною для сучасного Китаю. Такий розвиток передбачає, зокрема, пошук варіантів встановлення балансу між інтересами людини і суспільства, усунення перекосів і безумовна увага до культурних традицій. У зв'язку з цим цікавим є досвід Шеньянського університету (Shenyang University), який став майданчиком для масштабного експерименту зі створення «зеленого» університету. Раніше подібні ініціативи мали місце в Швеції, Німеччині, Нідерландах і Мексиці [4].

Ідея «зеленого» університету полягає в організації закладу освіти, який на всіх рівнях своєї діяльності демонструє високу ступінь екологічності. Завдяки застосуванню методу проектів в Шеньянському університеті вдалося гармонійно поєднати освоєння студентами

змісту основних освітніх програм з вирішенням актуальних проблем міста, в якому розташований ЗВО, і країни в цілому.

В одній з публікацій *Journal of Biological Education* наводиться цікавий приклад залучення студентів до життя місцевого населення міста Гуанчжоу [5]. У 2008 році в рамках навчального проекту 20 студентам було дано завдання по вивченню місцевих черепащачих ринків. Це дозволило студентам не тільки розвинути навички проведення дослідження, які вони не могли б отримати в ході лекцій і семінарів, але й відчутти себе в певному сенсі першовідкривачами, так як виявилось, що раніше торгівля живими черепахами як самостійний культурний феномен не потрапляла в поле зору вчених. Крім того, автор публікації С. М. Чунг підкреслює, що участь в проекті позитивно вплинула на ціннісні орієнтації студентів, на розвиток і закріплення таких їх якостей, як повага до інших людей і традицій, відповідальність, особистісна ідентифікація самих себе в суспільстві.

Такі ж результати відзначаються і в застосуванні методу проектів при навчанні китайських студентів англійської мови. Підготовка фахівців зі знанням англійської мови (та інших іноземних мов) — одна з ключових завдань для сучасної вищої освіти Китаю. Країни, яка прагне зміцнити свої лідерські позиції в світі, що наразі глобалізується і закріпити успішність процесів інтеграції національної економіки у світову. Метод проектно-орієнтованого навчання в даному випадку може поєднуватися з проблемно-орієнтованим підходом. Так, навчання ділової англійської мови нерідко відбувається в форматі обговорення окремих проблемних ситуацій.

Зроблений аналітичний огляд доступних наукових джерел, в яких описується реалізація методу проектів в системі освіти Китаю, дозволяє зробити висновок про очевидну різницю між китайською практикою і досвідом інших країн. У КНР описаний метод знаходиться на піку популярності і розцінюється як найбільш продуктивний. Разом з тим було виявлено вкрай мало публікацій китайських авторів, які висвітлюють об'єктивні вимірювання ступеня ефективності відповідних методик. Ймовірно, у Китаї, на відміну від США і Європи, такого роду дослідження майже не проводились.

### Література

1. Morawski C. M. Teaching students in place: the languages of third space learning. *Cultural Studies of Science Education*. 2017. Vol. 12. P. 555 – 564.
2. Xu Y. Liu W. A project-based learning approach: a case study in China. *Asia Pacific Education Review*. 2010. Vol. 1. P. 363 – 370.
3. Hopwood B., Mellor M., O'Brien G. Sustainable development: mapping different approaches. *Sustainable Development*. 2005. Vol. 13. P. 38–52.
4. Geng Y., Liu K., Xue B., Fujita T. Creating a «green university» in China: a case of Shenyang University. *Journal of Cleaner Production*. 2013. Vol. 61. P. 13–19.
5. Cheung S. M., Chow A. T. Project-based learning: a student investigation of the turtle trade in Guangzhou, People's Republic of China. *Journal of Biological Education*. 2011. Vol. 45. P. 68–76.



**ГОРБАТЮК Тарас Віталійович,**  
*кандидат філософських наук, доцент*  
*кафедри філософії та міжнародної*  
*комунікації,*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **СОЦІО-ЕКОНОМІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ЗАХОДУ ТА СХОДУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

В умовах тотальної глобалізації сучасного планетарного соціопростору надзвичайно важливим постає питання соціальної, економічної, політичної, культурної та релігійної взаємодії різних соціокультурних систем. Важливим аспектом такої взаємодії постає соціокультурний діалог різних світоглядних систем.

Відсутність такого діалогу може призвести до тотальних світоглядних конфронтацій та конфліктів ідеологічно-світоглядних систем. Яскравим прикладом такого протистояння стала «холодна війна» західного та соціалістичного ідеологічних таборів. Початком такого суперництва можна вважати Фултонську промову Вінстона Черчіля, яку прийнято вважати точкою відліку «холодної війни».

Холодна війна, гонка озброєнь та суперництво економічних і світоглядних систем здійснили один із найсильніших поштовхів у розвитку планетарної цивілізації в 50-80-х роках ХХ століття. Суперництво та прагнення першості спричинили свого роду бум у розвитку науки, яскравим прикладом якого є розробка, впровадження та реалізація космічних програм СРСР та США. Поряд з розробкою таких глобальних програм були здійснені і менш відомі дослідження та впровадження, які в свою чергу вплинули на розвиток планетарного соціуму [1].

Наслідком такого суперництва став розвиток телекомунікаційних та інформаційних технологій. Дані технології стають невід'ємною складовою людського існування. Починаючи з шістдесятих років ХХ століття розвиток даних технологій пришвидшувався кожне десятиліття. Що в свою чергу призвело до виникнення всесвітньої мережі Інтернет в її класичному розумінні. Реалізація даного проекту кардинально перетворює сучасний планетарний соціопростір – робить його відкритим до діалогу різних культур. І такий діалог дійсно існує в сфері культури та мистецтва [2,3].

Проте, дивлячись на реалії сьогодення – торгові війни, ортодоксалізація державних устроїв на основі релігій, перманентні релігійні конфлікти в південно-східній Азії, які можуть породити доволі велику кількість ризиків для сучасного глобалізованого планетарного соціуму.

Однак, незважаючи на велику кількість викликів для сучасного людства, все ж таки найвизначнішим здобутком цивілізації сьогодення є формування «ліберального світогляду» толерантності та взаємоповаги до альтернативних думок.

### **Література**

1. Горбатюк Т. В. Соціально-економічні чинники розвитку науки: філософсько-світоглядний аспект. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Гуманітарні студії. – 2018. - Вип. 280. - С. 217-221.
2. Горбатюк Т. В. Грід-комп'ютерінг як прояв глобалізаційних процесів сучасної науки. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія.-2012. - Т. 20, вип. 22 (2). - С. 65-71.
3. Горбатюк Т. В. Інноваційні технології майбутнього: світоглядний аспект. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Гуманітарні студії. - 2016. - Вип. 246. - С. 137-145.

**ДІРА Надія Олександрівна**  
*асистент кафедри педагогіки,*  
**ШЛОДА Оксана Миколаївна**  
*здобувач освіти магістерського рівня*  
*за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТУ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АГРАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

Обов'язковим компонентом освітнього процесу є контроль результатів навчальної діяльності здобувачів вищої освіти. Згідно тлумачення «Короткого словника термінів для професійного мовлення вчителя», контроль – спостереження за процесом засвоєння знань, умінь і навичок [1].

Різноманітність форм і функцій контролю знань студентів з навчальної дисципліни є однією з найбільш складних проблем навчального процесу. Про це свідчать багаточисельні системи сприйняття сутності та змісту поняття «контроль» у педагогічній науці.

У дидактиці «контроль» визначають як частину структурної організації процесу навчання [2]. На сьогодні, контроль, як явище педагогічного процесу, не визначається самостійною одиницею та розглядається в якості певного етапу навчального процесу.

Основна дидактична мета «контролю» - визначення та діагностування рівня знань, розвитку і виховання. Основні функції контролю збігаються з основними освітніми цілями процесу навчання.

Оскільки, процес навчання обов'язково є двостороннім процесом, то вчасно проведений контроль результатів навчання дозволяє визначити стан навчального процесу та встановити рівень його якості.

Основним компонентом контролю є перевірка, дидактичною функцією якої є забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та студентами, можливість своєчасного виявлення недоліків та їх корекція, отримання викладачем об'єктивної інформації про ступінь засвоєння навчального матеріалу [3].

Контроль знань студентів є доволі складним видом діяльності та передбачає в собі поєднання інших видів діяльності, зокрема: прогнозування, систематизація даних, отриманих в процесі перевірки та їх оцінка.

Для того, щоб встановити об'єктивні показники визначення відповідності досягнутих студентами результатів навчальної діяльності, повинен бути теоретично обґрунтований підхід до визначення змісту контролю. Отже, вимоги до результатів навчання студентів можна охарактеризувати як мету навчання через необхідність засвоєння ними навчального матеріалу.

Якщо класифікувати контроль навчальних досягнень студентів як педагогічну одиницю, то його можна виокремити за певними критеріями на певні групи. А саме, контроль буває вхідний, поточний, рубіжний, підсумковий та відстрочений.

Вхідний контроль використовується з метою перевірки рівня вже існуючих знань студентів з теми, яку тільки починають вивчати. Зазвичай, даний тип контролю застосовують на першому занятті за завданнями, які відповідають попереднім темам. Результати, що отримані в ході даного виду контролю дають можливість педагогу скорегувати педагогічні заходи навчального процесу.

Унікальна властивість поточного контролю – можливість застосування на всіх видах аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів за визначеною темою (навчальним елементом). Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та студентами, управління навчальною

мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем – для коригування методів і засобів навчання, - так і студентами – для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є колоквиум, підсумковий контроль за змістовими модулями. Результати поточного контролю визначають поточну успішність студента та є основною інформацією для визначення підсумкової оцінки з дисципліни при рубіжному модульному контролі [4].

Рубіжний модульний контроль застосовується після вивчення завершеної частини навчальної програми дисципліни змістового модуля.

Підсумковий модуль-контроль включає семестровий (річний) контроль та державну атестацію студентів. За допомогою даних видів контролю забезпечується оцінка результатів навчання студентів на проміжних або заключному етапах їх навчання.

Семестровий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді екзамену або заліку в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни.

Залік – різновид підсумкового контролю і відбувається на підставі результатів поточного та рубіжного модульного контролю.

Державна атестація студентів проводиться після виконання програми підготовки за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем. Основним завданням державної атестації є встановлення відповідності рівня якості підготовки випускників вимогам стандартів вищої освіти [4].

За рівнем виділяють такі види контролю: самоконтроль, кафедральний, факультетський, ректорський та міністерський. Передбачаємо, що доцільнішим буде надати більш ґрунтовну характеристику такому виду контролю, як самоконтроль.

Головна мета самоконтролю – самооцінка студентами якості засвоєння навчального матеріалу з конкретної дисципліни (змістового модуля, теми (навчального елементу)). З цією метою студенти мають можливість застосовувати питання, які розміщені у навчально-методичних матеріалах з відповідної дисципліни.

На сьогодні, педагогічна наука має достатньо добре розгалужену систему контролю знань студентів. Але, такі аспекти академічного контролю, як обмеженість самостійного вибору стратегій самовизначення студентами, відсутність рефлексії рішень особистісного та професійного значення, перешкоди в можливостях реалізації особистісного потенціалу в навчальній діяльності.

### Література

1. Л.П. Ходанич, Т.В. Палько (2018), Короткий словник термінів для професійного мовлення вчителя. Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти.
2. Найдьонов І.М. Еавчальна програма дисципліни «Методика викладання економічних дисциплін» (для магістрів). К.: «Вид. дім «Персонал», 2009. 28 с.
3. Кожемяко Є.А., Гончарук О.М. Соціальна потреба у підготовці майбутніх фахівців-економістів у закладах вищої освіти України. Всеукраїнський науково-методичний онлайн-семинар «Філософські виміри феномену здоров'я: фізичне, духовне, соціальне» (в рамках Всеукраїнських Сковородинських навчань «Пізнай себе»), Київ. 2020
4. Види та рівні контролю навчальних досягнень студентів. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/osvitnia/06kontrol>– Назва з екрану.

**КОВАЛЬЧУК О. В.,**  
*студентка 2 курсу магістратури*  
*Гуманітарно-педагогічного факультету*  
**Науковий керівник: Ольховська Н.С.,**  
*канд. філол. наук, доцент кафедри*  
*іноземної філології та перекладу*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ОСНОВНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ НІМЕЦЬКОМОВНОГО АГРАРНОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ**

У другій половині ХХ століття у сучасній лінгвістиці відбулись ряд переломних моментів, що були пов'язані зі стрімко розвиваючимся засобами масової інформації, стрімким розвитком інтернет мереж та спрощеним доступом до літератури в тому числі й науково-техничної. Наразі вітчизняна лінгвістика як й лінгвістична німецькомовна школа перебувають у стадії спотворення мови через відтворення у мовних процесах великої кількості іншомовних (англомовних) запозичень, сленгових виразів, гіпербол, метафор і таке інше.

К. Кестерс зазначає, що Німеччина переживає сьогодні спотворення своєї мови, що є неповторним в історії. Також К. Гавліта зазначає, що лексичний фонд мови змінюється і деякі зміни є проблематичними. Це стосується великої кількості англоамериканізмів у німецькій мові, що є досить суперечливим питанням. Зауважимо, що супротивники англіцизмів стверджують, що, по-перше, німецька мова втрачає свою колишню потужність; по-друге, що вона перестає бути престижною; по-третє, що в німців недостатньо самосвідомості й вони не сприймають цінність власної мови як ознаку власної ідентичності [1, с.176].

Важлива характеристика відносно перекладу текстів аграрного напрямку пов'язана з комунікативною стратегією, на базі якої будується текст, наприклад: найважливіші і вагомні аргументи наводяться на початку основної частини тексту; аргументація подається у формі інструкції; повідомлення, яке представлено у формі діалогу.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики тексту спостерігається поєднання різних підходів у світлі таких наукових парадигм, як системно-структурної, комунікативно-функціональної, когнітивно-дискурсивної та синергетичної. Разом з тим йде жвава дискусія про остаточне визначення її об'єкта, типологію текстів, а також термінологічне розмежування у світлі появи нового терміну – дискурсу [4, с.265]. Окрім того, значну увагу наразі приділяють багатоаспектному опису видів текстів у різних комунікативних сферах однієї чи декількох мов з прикладною метою [3, с.55].

З точки зору сучасної лінгвістики дискурс має не лише прагматичне та ситуативне оформлення. Дискурсивна практика на лінгвістичному рівні формує ситуативно обумовлені маркери, кліше, трафарети мовленнєвої поведінки.

Сучасна гуманітарна наука значно поповнилася публікаціями, присвяченими теорії дискурсу та вивченню його окремих аспектів. При цьому дослідники обирають різні підходи – історичний, філософський, логічний, психологічний, соціологічний, когнітивний, семіотичний, культурологічний, лінгвістичний, іноді поєднуючи деякі з них. Це дає підстави говорити про виникнення самостійного напрямку досліджень – теорії дискурсу, який є комплексною, гетерогенною дисципліною, що склалася на перетині лінгвістики, соціології знання, когнітивної антропології та сучасних критичних досліджень культури [2, с.105].

Сучасна контрастивна наукова генеалогія демонструє тенденції, характерні для нової лінгвосинергетичної парадигми, а також спирається на здобутки попередніх наукових парадигм: порівняльно-історичної і типологічної, структурної та когнітивно-дискурсивної. Фрактальність як принцип моделювання різномасштабної структурної самоподібності об'єкта

наукового спостереження дає змогу по-новому представити таку макрознакову одиницю, як текст аграрного спрямування, на основних етапах його змістового конструювання – від заголовка до кінцевого семіотичного продукту.

Таким чином, наразі основними при вивченні основних аспектів німецькомовного аграрного дискурсу в сучасній лінгвістиці необхідно звертати увагу на велику кількість особливостей, та перекладач у своїй роботі повинен, крім знань основного матеріалу ще володіти навичками пізнання культурно соціальних виразів та контексту для об'єктивного інтерпретації сенсу тексту мовою оригіналу і створення нового еквівалентного йому тексту іншою мовою.

### **Література**

1. Арістова, Н. А. Основні підходи до визначення аграрного дискурсу в сучасній лінгвістиці / Н. А. Арістова // Комунікативний дискурс: наукова рецепція і стратегії дослідження: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції., К . : Міленіум, 2016. – С.176-177.

2. Кійко Ю.Є. Deutsche und ukrainische Textsorten im Alltags- und Universitätsleben = Німецькі й українські жанри в повсякденному і університетському житті : навчальний посібник / Ю.Є. Кійко. – Чернівці : Видавничий дім "Родовід", 2014. – 150 с.

3. Коваль Т.Л. Співвідношення понять "текст" і "дискурс" у сучасній лінгвістичній науці / Т.Л. Коваль // Філологічні трактати. – 2009. – № 1. – С. 54– 58.

4. Приходько А.М. Дискурс і текст : загальне і часткове / А.М. Приходько // Наукові записки. – Кіровоград : РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2011. – Вип. 96 (1). – С. 263–268. – (Серія : Філологічні науки).

**КОНОНЧУК Інна Валеріївна,**  
*старший викладач,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### **АКАДЕМІЧНИЙ ЛАНДШАФТ У НІМЕЧЧИНІ**

Німеччина – країна ідей. Освіта й наука, дослідження та розробки набувають головного значення. У Європі без кордонів і в світі з глобалізованими ринками освіта дає інструменти для використання шансів відкритих кордонів і всесвітньої наукової мережі. Німеччина – це одна з найулюбленіших країн студентства, край міжнародних досліджень найвищого рівня та патентного розвитку.

В Німеччині нараховується 394 заклади вищої освіти, з яких 104 університети, 6 педагогічних вищих шкіл, 14 теологічних вищих шкіл, 51 вища школа мистецтва, 189 загальних вищих шкіл прикладного напрямку (Fachhochschulen) та ін. Німеччина приваблює на навчання молодь з усього світу. Приблизно 240 тисяч іноземних студентів навчаються в німецьких вищих навчальних закладах – на 70 відсотків більше, аніж у 1995 році. Зараз більш ніж кожен десятий студент – іноземець, переважно з Китаю та Росії. Німеччина за своєю гостинністю до іноземних студентів посідає третє місце після США та Великої Британії.

У зв'язку із стрімким розвитком міжнародних відносин, зростанням професійної мобільності фахівців різних галузей, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, посиленням інтеграційних процесів в усіх сферах життя особливо актуальним є підготовка висококваліфікованих перекладачів, що зумовлює необхідність пошуку і розробки якісно нових підходів до здійснення їхньої професійної підготовки. Метою вищої освіти цього напрямку є підготовка конкурентоспроможних фахівців, здатних здійснювати якісну

перекладацьку діяльність, полегшуючи процес обміну інформацією та досвідом між представниками різних культур.

Підготовка перекладачів у Німеччині здійснюється у восьми університетах (Берлін, Бонн, Дюссельдорф, Гейдельберг, Хільдесхайм, Лейпциг, Майнц-Гермерсхайм і Заарбрюккен) і п'яти університетах прикладних наук (Фленсбург, Кельн, Кьотен, Магдебург і Мюнхен) [2]. Теоретичну основу програм навчання перекладачів у німецьких університетах складають концепції Лейпцизької школи перекладознавства [1], яка була створена у 1965 році під час Першої наукової конференції з основних питань перекладознавства (Erste wissenschaftliche Konferenz zu Grundfragen der Übersetzungswissenschaft). Наукова діяльність цієї школи досягла свого розквіту у період з 1964 по 1988 рік, який відзначається працями таких видатних теоретиків, як Герт Єгер (Gert Jäger), Отто Каде (Otto Kade), Альбрехт Нойберт (Albrecht Neubert).

Традиційним елементом перекладацьких шкіл було означення мети перекладознавства як створення «граматики перекладу», яка повинна систематично узагальнювати всі більш-менш регулярні правила, що можна вивести з порівняння мовних систем і яких має дотримуватися перекладач. Важливою відмінністю перекладацької освіти в вищих школах прикладного напрямку (університети прикладних наук Фленсбург, Кельн, Кьотен, Магдебург і Мюнхен) [2] є їх практична орієнтованість. Освіта у класичних університетах тісно пов'язана з науково-дослідницькою роботою. Дослідження найвищого гатунку здійснюються в сотнях наукових інститутів, об'єднаних у таких організаціях, як Співтовариство імені Гельмгольца, Товариство імені Фраунгофера або Співтовариство імені Лейбніца. Саме в позауніверситетських дослідних інститутах визначні науковці мають такі оптимальні умови для праці, які можуть запропонувати лише небагато установ у всьому світі.

Глобалізація ставить нові вимоги і перед німецькою наукою та вищою школою. Цілою низкою реформ політики й вищі навчальні заклади запровадили ініціативу, щоб припасувати систему вищої освіти до нових міжнародних вимог. Ці нововведення саме зараз принципово змінюють академічний ландшафт у Німеччині. Школи перекладознавства Німеччини зазвичай розглядаються як школи, що акцентують на лінгвістичних аспектах перекладу, тобто її представники підходять до питань і проблем перекладацького процесу переважно з лінгвістичної точки зору. Ними були зроблені спроби встановити правила перекладу, які були б максимально об'єктивними, тобто повинні гарантувати, по можливості, найкращий переклад без будь-якого суб'єктивного впливу перекладача.

Специфіка перекладацької діяльності потребує вузько кваліфікованих фахівців, підготовлених для здійснення різних видів перекладу: письмового, усного (послідовного чи синхронного), перекладачів технічної, суспільно-політичної, художньої літератури. Таким чином, всі ці чинники ведуть до підвищення вимог до професійної підготовки перекладачів в нашій країні, що зумовлює необхідність оптимізації навчального процесу на основі урахування досвіду зарубіжних навчальних закладів. Важливим джерелом формування нової стратегії професійної підготовки перекладачів є звернення до позитивного педагогічного досвіду європейських країн, в яких система вищої освіти здобула світове визнання, має глибокі історичні корені, сприяє економічній та соціальній стабільності держави.

### Література

1. Kade O. Zu einigen Grundpositionen bei der theoretischen Erklärung der Sprachmittlung als menschlicher Tätigkeit. Übersetzungswissenschaftliche Beiträge I. – Leipzig: Enzyklopädie, 1977. – С. 27-43
2. Mayer F. Konzeptionelle Ausgestaltung der Übersetzer und Dolmetscher-Ausbildung in Europa vor dem Hintergrund der Bologna-Erklärung [Електронний ресурс]. – URL: [www.transforum.de/download/Mayer\\_BA-MA\\_in\\_Europa.pdf](http://www.transforum.de/download/Mayer_BA-MA_in_Europa.pdf)

**МАКАСВ Вадим Вікторович,**

*студент групи КІ-21013бск.  
Науковий керівник: Горбатюк Т. В.  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ТВОРЧІСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Чимало людей знають про видатну українську письменницю, «чи не єдиного мужчину на всю новочасну соборну Україну», як про неї казав видатний український поет та драматург, Іван Франко, Лесею Українку, ім'я котрої, цитуючи Павла Тичину, звучало узагальнююче, «як ім'я, у якому злились мільйони українок і українців, мільйони безвісних чесних борців за свободу, які в глухі часи жорсткого царизму услід за російським пролетаріатом не побоялися устати проти гніту й рабства». Хоча Лариса Косач, справжнє ім'я Лесі Українки, народилася у Російській імперії, до російської культури вона ставилася прохолодно та байдуже. Вона знала і Пушкіна, і Гоголя, і Достоевського, однак все своє життя поетеса зверталася до європейської літератури, що значно вплинуло на її творчість. Освіченість письменниці дозволяла їй вивчати та читати твори західноєвропейської літератури мовою оригіналів: окрім української та російської, поетеса володіла англійською, німецькою, французькою, італійською, польською та болгарською мовами, відомі їй були латинська та давньогрецька. «Сьогодні європейська культура доходить до певних речей, які Лариса Косач заявила на початку ХХ століття. І без неї історія європейської літератури ХХ століття, звичайно, не просто не повна, а є здоровенною дірою, тому що це справді письменниця першої величини», – так про неї наголосила сучасна письменниця Оксана Забужко.

Заглиблюючись у творчість Лесі Українки, чи не найвідомішою її роботою є «Лісова пісня». Великий інтерес письменниця приділяла німецькій літературі, тому неважко здогадатися, що у драму було покладено засади, переплетеного з реалізмом, неоромантизмом, що панували у драмі німецького письменника Гергарта Гауптмана «Затоплений дзвін». Вона характеризувала свою «Лісову пісню» як Мерчендраму (нім. – Märchendrama), тобто казкову драму, як було охарактеризовано «Затонулий дзвін» німецького драматурга. Варто зазначити, що сама Лариса Косач вважала, що прямий переклад цього терміну звучить абсолютно незграбно, саме тому, за рішенням письменниці, «Лісова пісня» була названа драмою-феєрією. Самому Гергарту Гауптману вона присвятила власну роботу, проаналізувавши його драму «Міхаель Крамер», у якій вона оцінила високі творчі здібності письменника: «Найменш за все він натураліст, хоча багатьом його сценам і виразам в його драмах позаздрив би сам Золя; реаліст він настільки, наскільки з необхідності буває будь-який істинний художник; друк декадентства лежить на більшості його героїв; визвольний дух неоромантизму віє від всіх творів без винятку».

У своїх літературознавчих роботах Леся Українка могла зі знанням справи говорити про античну літературу, давати кваліфіковану характеристику філософським поглядам різних історичних діячів. Огляд європейської літератури зустрічається в роботі «Утопія в белетристиці». Леся Українка говорить про Платона, Августина Блаженного, Томаса Мора, Еразма Роттердамського, Томмазо Кампанелла та багатьох французьких і англійських соціалістів-утопістів. Героями її творів ставали стародавні греки й римляни, Трістан та Ізольда, Дон Жуан, король шотландський Роберт Брюс тощо.

Письменниця намагалася ознайомити з перлинами європейської поезії українських читачів. Знання іноземних мов дозволяли Лесі Українці перекладати твори багатьох європейських діячів: Данте, Шекспір, Міцкевич тощо. За поетичною індивідуальністю українській письменниці особливо близький був очільник англійського Романтизму Джордж Байрон.

Захопившись образом Прометея, українська з'єднала творчість багатьох письменників, які описували давньогрецький міф: Есхіла, Софокла, Овідія, Горація, Вольтера, Гете, Байрона, Леонардо.

Леся Українка стала мандрівницею, що крізь часи зверталася в різні часи до різних народів. «Беручи навіть відомі мандрівні сюжети та усталені в століттях міфологічної місткості характери, вона трактувала їх щоразу по-своєму, надавала їм нової глибини, оригінальну філософську наповненість, поетичну свіжість», – висловлювався Олесь Гончар.

Все своє творче життя письменниця намагалася воєдино зблизити культуру європейських народів з українською, ставши не лише культурною діячкою, соціал-демократкою та революціонеркою, а й голосом, що весь час казав нам, українцям, що ми – то нація європейська, культура та творчість наша – також європейські. Сміло можна вважати, що Леся Українка, настільки захопившись європейською культурою, стала євроінтегратором української держави.

**МАНДРИКА Вікторія Ростиславівна**  
*магістрант факультету захисту рослин,  
біотехнології та екології*  
**Науковий керівник: Культенко В.П.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ВИСВІТЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ТА МОВИ БЛИЗЬКОГО СХОДУ В ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРАХ А. КРИМСЬКОГО**

Ще на початку ХХ століття українські прозаїки почали звертатися до висвітлення культури та побуту не тільки українців, а й представників інших народів. Іван Франко перекладав індійський епос та арабські казки, Марко Черемшина та Лесь Мартович писали про життя кримських татар та молдаван. І, звичайно, Агатангел Кримський з його творами, в яких він зображав Близький Схід.

Після здачі в Московському університеті магістерських екзаменів, він більше двох років провів в Лівані та Сирії, вдосконалюючи мову. Саме там були створені «Бейрутські оповідання» та деякі цикли «Пальмового гілля». Сам автор у своїх листах писав, що в оповіданнях немає ні слова брехні чи видумки, він навіть висвітлював різні прислів'я та приказки і побутові деталі, які траплялися з ним і його оточенням.

«Бейрутські оповідання» склалися з двох циклів. Один з них - «Растлініє нравів», як пояснював Кримський, був названий з відсиланням до старого виразу. Для того, щоб підкреслити архаїчність мови у деяких моментах, де автор звертається до церковно-письменської арабської мови, персонажі говорять церковно-слов'янські слова, а люди, які говорять по-народному-арабському, в творі виражаються на чистій українській [1].

Агатангел Кримський трепетно відносився до чужої мови, звичаїв, слів та деталей, завжди старався реалістично відтворити побут героїв, їх повсякденне життя.

Велику роль відіграло те, що він довгий час провів на Близькому Сході. Завдяки цьому, автор зміг проникнутися чужою культурою, яку потім майстерно передавав в творах. В «Бейрутських оповіданнях» для кращого відчуття атмосфери були використані арабські назви предметів. Наприклад, виноградне повидло називається «дибс», а замість використання такого звичного нам слова «тато», автор звертається до арабського аналога «байї». При привітанні, до пані Гедіє звертаються як до «Миколиної матері», адже звичай вимагає звертатися до неї ім'ям найстаршого сина. Також, так як в Сирії хати будуються з каміння, то автор змінив давню народну лайку на «йихриб бейтан», що буквально означає «щоб твоя хата завалилася».



Для звернення уваги на звучання звуків, він подає арабські імена, прислів'я і приказки і слова арабською та українською мовами.

Кримський без перебільшення виступав, як великий знавець арабського життя, побуту та психології. Автор, наприклад, змальовує одяг бейрутських дівчат, описуючи дочок Жяммеля.

Завдяки спостережливості та вивченню культури та історії Близького Сходу, ми та сучасники Агатангела Кримського мали змогу познайомитися з недоступною раніше культурою арабського народу, бездоганно передану умілим автором.

### **Література**

1. Гурницький К.І. А.Ю. Кримський в радянській історіографії. // Історіографічні дослідження в Українській РСР. – Вип. 4. – К., 1971.

**МНОЖИНСЬКА Руслана Володимирівна**

*кандидат філософських наук, доцент*

**СИВ'ЮК Ольга**

*студентка гр.БХФ-2-2*

*Київський національний університет*

*технологій та дизайну*

*(м.Київ, Україна)*

## **ВНЕСОК ЙОСИПА КОНОНОВИЧА-ГОРБАЦЬКОГО В КУЛЬТУРУ МИСЛЕННЯ УКРАЇНИ**

Повернення із забуття філософського надбання одного з українських мислителів, Кононовича-Горбацького, піднесення краси культури мислення видатних діячів минулого є важливим завданням сьогодення.

Одним з перших професорів філософії Києво-Могилянської академії був Й. Кононович-Горбацький (рік нар. невід. - 1653) - український просвітник, філософ. Освіту отримав в Замойській академії, у Києві читав курс риторики і філософії, а з 1642 по 1646 р. був ректором Києво-Могилянської академії (на той час ще колегії). Автор «Підручника логіки», «Оратора Могилянського», написаних латинською мовою. Розвиваючи положення про те, що філософія, як і інші науки, вивчає реальні тілесні речі, Кононович-Горбацький особливу увагу звертав на розгляд питання про їх субстанційні основи, начала. Такими субстанційними началами вважав матерію і форму, обстоював реальність простору і часу, в яких вбачав реальні акцидентії і форми, що діють на речі. Показував, що людина складається з матерії (тіла) і душі (форми), заперечував безсмертя душі, оскільки, на його думку, вона не створена від початку світу.

Природу Кононович-Горбацький розглядав такою, що не залежить від свідомості окремої людини і людства, а також від того, як вона сприймається в понятті душі людиною. Виходячи з такого уявлення про природу, він вважав, що пізнання має починатися з чуттєвого сприйняття світу, на основі чого через абстрагуючу діяльність розуму утворюються загальні поняття, а саме пізнання постає єдністю чуттєвого досвіду і розумного мислення. На прикладах логіки доводив корисність знань для задоволення не тільки духовних, а й матеріальних земних потреб. При цьому Кононович-Горбацький надавав перевагу користі суспільства, де знання має поставати супутником і союзником свободи народу, захисту держави. Розвивав гуманістичні ідеї, спрямовані на звеличення людини та її розуму, стверджуючи, що немає на землі нічого великого, крім людини, і нічого великого в людині, крім розуму. [1, 2].

Для професорів Києво-Могилянської академії характерне звернення до самих відчуттів, здорового глузду, спостереження, повсякденного досвіду, експерименту. В своїх лекціях вони

не йшли ні шляхом візантійського богослов'я, ні латинської схоластики, ні західноєвропейських реформаторських теорій, ні шляхом, що йшов від традицій давньоруської доби. Використовуючи надбання цих шляхів, вони прагнули до вироблення самостійного мислення, свого власного типу філософствування. [2, с.115].

Коли аналізуємо погляди того чи іншого мислителя на світ, виникає питання, як далеко в минуле сягають джерела нашого світовідчуття: коли, в якому часі з'явилися первні нашого світогляду, які саме були ті прапочатки, в яких умовах вони розвивалися і що з них дійшло до нашої епохи. Крім того, послуговуючись терміном «схоластика», треба враховувати, що й сама вона була неоднорідною. Як історичний етап розвитку філософської думки, переходу від речовизму, онтологізму до логіки і гносеології, схоластика крім негативних рис мала багато позитивних моментів для розвитку української філософської думки і філософії загалом, свідченням чому може бути друга схоластика, яка містила ряд еретичних моментів, розвивала строге мислення, твердість у судженнях, знання класичної філософської спадщини, сприяла поширенню філософської літератури. Якщо враховувати той факт, що більшість професорів філософи Києво-Могилянської академії здобули освіту в західноєвропейських навчальних закладах і аж ніяк не були простими епігонами тих чи інших філософських систем, а творчо осмислювали їх, то стане зрозумілим зміст і спрямованість їх курсів. [3, с.195].

В своїх філософських курсах Кононович-Горбацький дотримувався номіналістичного тлумачення вчення Арістотеля. Його номіналізм проявився в питаннях про універсалії (загальні поняття). Стверджуючи вторинність універсалій по відношенню до тілесних речей, Й. Кононович-Горбацький розглядав їх як результат діяльності розуму, відображення тих сутностей, які існують тільки в одиничних речах як дещо загальне для них. Проблему універсалів пов'язував з необхідністю пізнання світу, а не з потребами доведення пізнання творця, як це вважали томісти. Визнаючи існування Бога як єдиної субстанції і творця, обґрунтовував положення про дві істини - богословську і філософську. З погляду Кононовича-Горбацького, предметом теології є вчення про Бога, тоді як предметом філософії, фізики та інших наук такими є реальні тілесні речі. Залишаючись в цілому на теологічних позиціях, підходив до вимоги відокремлення розуму від віри, філософії від богослов'я.

### Література

1. Історія філософської думки в Україні - Огородник І. В. - Йосип Кононович-Горбацький Електронна бібліотека <http://resource.history.org.ua>
2. Конончук С.В., Хижняк З.І. Кононович-Горбацький. В кн.: Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. Енциклопедичне видання. К., 2001. 420 с.
3. Кононович - Горбацький, Йосиф //Філософський енциклопедичний словник / В.І.Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.

**ОЛІЙНИК Алла Михайлівна,**  
кандидат педагогічних наук,  
учитель-методист української мови  
Київська гімназія східних мов №1  
(м.Київ, Україна)

## **ФОРМУВАННЯ МІЖПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЙ ОМАРА ХАЯМА)**

Розвиток сучасної освіти потребує забезпечення сучасної молоді високоякісною мовною освітою відповідно до європейської та орієнтує на формування міжпредметної компетенції, яка є підґрунтям для якісного засвоєння знань в інформаційно-комунікативному мовному просторі. Тому актуальними залишаються перспективи навчання української мови на основі поєднання матеріалу, інтегрованого навколо певної теми. Це сприяє інформаційному збагаченню сприймання, критичного мислення учнів шляхом залучення цікавого пізнавального матеріалу до опрацьованої на уроці теми та «дає змогу розглядати факти і явища реальної дійсності з різних сторін, з позицій навчальних предметів»[1;с.10].

Проаналізувавши праці учених-лінгвістів та лінгводидактів (ОБандура, О.Біляєв, І.Білодід, Л.Варзацька, Н.Голуб, Т.Груба, О.Горошкіна, Т.Донченко, В.Дороз, В.Заєць, С.Караман, О.Караман, Л.Мацько, В.Мельничайко, С.Омельчук, М.Пентилюк та ін.), переконуємось, що міжпредметні зв'язки є невід'ємною складовою сучасного уроку, який будується на засадах особистісноорієнтованого підходу до навчання та передбачає використання компетенції, необхідної для розв'язання пізнавальних завдань на уроках української мови.

Погоджуємось із думкою А.Кримського, видатного вченого-мовознавця, професора з арабської літератури та мусульманського Сходу, українського патріота, талановитого прозаїка та поета, який говорив, що «першою ознакою національності є мова»[5;с.8]. Тому він багато уваги приділяв українським перекладам творів видатних митців слова зі Сходу (Омара Хаяма, Сааді, Фірдоусі, Гафіза тощо), намагаючись таким чином показати красу східної поезії засобами рідної мови.

На наш погляд, слушним є твердження О. Біляєва, що ефективним є засвоєння учнями мовного матеріалу засобами міжпредметної інтеграції [2;с.8], якщо вони здатні викликати інтерес до розв'язання мовних та мовленнєвих завдань у школярів та сприяти їх дослідницькій діяльності. Лише плідна співпраця вчителя й учнів на уроці української мови, взаєморозуміння між ними активізують критичне та творче мислення учнів, звільняють їх від ролі спостерігачів, сприяють виявленню ініціативи у процесі вирішення проблемних мовних ситуацій засобами різноманітних форм та методів.

Зокрема, на уроці повторення способів дієслів десятикласникам було запропоновано провести спостереження-конструювання на основі творів Омара Хаяма: «Шукаєш істину? Змарнуєш вік земний, але в руках твоїх не опинитись їй. Допоки келих твій рубіном не засяє, у стумі житимеш, тверезий чи хмільний»[5;с.86]. Учні повинні були визначити спосіб дієслів, де це можливо, та проаналізувати, як вплинула б зміна способу на семантику тексту.

Контроль засвоєння учнями матеріалу з теми «Тире в простому неускладненому реченні» ми вважаємо доречним за допомогою такого завдання: поставити тире та пояснити його написання в рубаї: «Твій локон як в'юнок. В'юнка жага в мені. Твій зір немов нарцис. Нарциси в кожному сні. Твої рубіни хміль. Хмелить життя усяке. Твоє лице вогонь. Він у моїм вині»[5;с.68].

На наш погляд, задля узагальнення опрацьованого на уроці матеріалу доречно провести лінгвістичну гру «Грамотій», яка дасть можливість перевірити рівень грамотності учнів з орфографії та пунктуації, обґрунтувати написання розділових знаків та виділених орфограм у тексті: «Вже книгу юності дочитано, на жаль!/ Пішли *веселоці*, залишивши печаль! О птахо-юносте, ти хутко відлетіла / до свіжих луків, у *п'янку* квітучу даль»[5;с.43]. Крім того, учням

запропоновано виконати декілька додаткових завдань на повторення. Зокрема, фразеологічна хвилинка, де вони записують транскрипцією виділені слова; з'ясовують, у яких словах тексту може відбуватись чергування голосних та приголосних звуків; підбирають синоніми до слова *п'янка*; визначають число іменника *веселоці* та рід іменника *даль*.

Проаналізувати рівень засвоєння учнями знань за темою «Розділові знаки при прямій мові» пропонуємо шляхом редагування тексту, у якому потрібно знайти помилку в оформленні речень з прямою мовою: 1. «Безтямна влада завше призводить до біди: «зроби негайно!» Потім «Роботу відклади!» / Під Вишнього оруду, немовбито у пастку,/ потрапило все людство: «Схилися! Не впади!» 2. «Я золота розкидала чимало, до того ж радість людям дарувала! Тепер я йду, поскаржилась троянда. Був повним мій гаман а став прив'ялим»[5; с.108].

Отже, лінгвістичні завдання, які базуються на міжпредметних зв'язках, сприяють формуванню мотивації до вивчення української мови, культури усного та писемного мовлення, розвивають пізнавальну та творчу активність, а також креативне мислення учнів, навички самостійної роботи, уміння аргументовано доводити власну думку.

### Література

1. Бандура О.М. Міжпредметні зв'язки в процесі вивчення української літератури. Київ: Радянська школа, 1989. 47с.
2. Біляев О.М. Лінгводидактика рідної мови: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2005. 180с.
3. Олійник А.М. Інтегроване навчання старшокласників у контексті вивчення морфології української мови. Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки: Київ: Київський ун-т ім. Б.Грінченка, 2016. 156с.
4. Олійник А. Перевірка якості знань старшокласників з морфології української мови на профільному рівні в умовах дистанційного навчання (з досвіду роботи вчителя). Українська мова й література в школі: науково-методичний журнал. Київ, 2020. №5. С.7-9
5. Омар Хаям. Рубаят. Поетична інтерпретація Г.В. Латника. Київ. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 368с.

**ПОЛЯКОВА Віталія**,  
кандидат психологічних наук,  
доцент кафедри психології,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)

### ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РІВНЯ САМОКОНТРОЛЮ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ЇХ ГЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ СПІЛКУВАННЯ

Важливим індикатором демократичних перетворень суспільного життя є гендерна рівність усіх громадян. Саме тому набуває особливої ваги готовність педагогічних працівників до освіти та розвитку особистості суб'єктів освітнього процесу на засадах гендерного підходу. Одним із показників такої готовності є гендерна толерантність педагогічних працівників як така особистісна характеристика, що дозволяє помічати ситуації гендерної нерівності в освітньому процесі, протистояти дискримінаційним у гендерному контексті впливам, не створювати власною поведінкою ситуацій гендерної нерівності (Г. Бардієр, І Кльоцина та ін.). Таке розуміння досліджуваного феномену дозволяє висунути припущення про його взаємозв'язок із самоконтролем педагогічних працівників у спілкуванні.

Слід зазначити, що хоч й різні аспекти гендерної проблематики в освітній галузі вже були предметом уваги дослідників (О. Бондарчук, Т. Говорун, О. Кікінежді, Л. Карамушка, С. Максименко, О. Нежинська та ін.)[2], в тому числі в контексті гендерної толерантності (М. Андреев, Г. Маслова, Т. Мотуз та ін.), але психологічні чинники гендерної толерантності вчителів, до яких можна віднести їх самоконтроль у спілкуванні, вивчені недостатньо.

У дослідженні взяли участь 500 педагогічних працівників з різних регіонів України, з них 21.6% чоловіків і 78.4% жінок, які були розподілені за стажем професійної діяльності 1) до 5 років (8.8%); 2) 5–9 років (17.2%); 3) 10–20 років (23.2%); 4) понад 20 років (50.8%).

Гендерна толерантність учителів визначалась за шкалою «Гендерна толерантність» методики ВІКТІ (автор – Г. Бардієр)[1] та її авторської модифікації в контексті специфіки педагогічної діяльності, а самоконтролю у спілкуванні – за методикою М. Снайдера у модифікації В. Янчука.[3] Дані підлягали математичному опрацюванню з використанням програми SPSS (версія 17.0).

На першому етапі емпіричного дослідження встановлено рівні гендерної толерантності педагогічних працівників: низький (2.6%), нижче за середній (25.4%), середній (39.2%), вище за середній (28.9%), високий (3.9% досліджуваних). При цьому за результатами дисперсійного аналізу виявлено, що жінки-вчителі є менш толерантними з гендерних питань ніж чоловіки ( $p < 0,05$ ), хоча у педагогів з великим стажем роботи такі відмінності майже відсутні.

На наступному етапі визначено рівні самоконтролю педагогічних працівників у спілкуванні: низький (40%), середній (47,1%) і високий (12,6% досліджуваних педагогів). Таким чином, лише 47,1% педагогічних працівників мають середній рівень самоконтролю, який вважається оптимальним (М. Снайдер та ін.).

Для осіб з високим рівнем самоконтролю є характерною висока відповідність між бажаною і реальною самопрезентацією, гнучкістю й трансформацією залежно від обставин. Як зазначає В. Янчук, у даному випадку можна провести деяку аналогію з хамелеоном, що виявляється у здатності до високої пристосованості до оточуючого середовища.

Натомість досліджувані з низьким рівнем самоконтролю стійко орієнтовані на власне Я, відрізняються більшою природністю й передбачуваністю, оскільки в їх презентації відображаються їх дійсні стійкі диспозиції. Разом з тим, гнучкість їх є недостатньою (В. Янчук та ін.).

Примітно, що чоловіки педагоги більше охарактеризуються високим (43,8%) рівнем самоконтролю ніж жінки (2,1%), натомість для жінок більше характерний середній, оптимальний (54,5%) і низький рівень (43,4%) рівні самоконтролю ніж чоловікам (25,0% і 31,3% відповідно,  $p < 0,01$ ).

На заключному етапу за результатами кореляційного аналізу встановлено прямий, статично значущий зв'язок між рівнем самоконтролю педагогів та їх гендерною толерантністю. Так, серед досліджуваних із середнім, оптимальним рівнем самоконтролю переважна більшість характеризується середнім (44,8%), вище за середній (24,1%) і високим (5,7%) рівнями гендерної толерантності. Натомість досліджувані з низьким рівнем самоконтролю переважно характеризуються нижче за середній (78,3%) рівнем гендерної толерантності ( $p < 0,01$ ).

Виявлено недостатній рівень толерантності доволі значної частини педагогічних працівників України. Установлено прямий зв'язок між рівнями самоконтролю педагогів у спілкуванні та гендерною толерантною толерантності. Одержані результати свідчать про доцільність розвитку гендерної толерантності вчителів з урахуванням рівня їх самоконтролю у спілкуванні.

**ПРИЙМАЧУК О.В.**  
*студентка 3 курсу, 2 групи,  
факультету захисту рослин,  
біотехнології та екології*  
**Науковий керівник: Культенко В.П.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ОСНОВНІ ЗАСАДИ ТРАДИЦІЙ СХОДУ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ**

Культура – це те, що формує народ як націю, це звичаї і традиції, історія і духовність, це надбання держави. Визначне місце у формуванні нашої, української культури відіграє культура Сходу.

На жаль, про сучасну Україну в світі, зокрема Китаї, знають не так багато, втім, наші країни поєднує древній історичний зв'язок - легендарний Шовковий шлях.

Китай – країна з древньою культурою і унікальною історією, народ з самобутньою загадковою і ще більш дивною культурою ніж у інших народів, релігією та землею невимовних красот. Протягом багатьох століть формувалася ця унікальна культура Китаю. За багатотисячолітню історію країни на території сучасного Китаю з'являлося, розвивалося і зникало безліч етнічних груп і народностей зі своєю власною культурою, з якими пов'язано багато цікавих фактів Китаю та його культури. Людей, наших туристів, повсякчас вабили Китай та близькі до нього країни. Адже надзвичайно важливо відчувати різницю культур та звичаїв, щоб відбувався розвиток власних традицій, крім того, можна почерпнути безліч цікавих та корисних відомостей. Досліджуючи культуру Сходу, можна глибоко проникнутись своєрідним світобаченням. Безмежний спокій панує у цій культурі, безліч церемоній надихають на розвиток власних духовних начал.

Безмежний простір культурної спадщини Китаю притягує своєю казковістю і неординарністю. Вібрація торсійних коливань, що утворює енергію в людському соціумі, супроводжуючи історію Китаю злетами та застоями, впливаючи на культуру і світобачення – все рухається, підкорюючись їй.

Міфологія і духовність завжди були найбільш значущими елементами в житті китайців. Тому можна сказати, що релігія мала найбільш глибокий вплив на традиції, звичаї та культуру китайського народу. Основними ж релігійними течіями є даосизм, конфуціанство та моїзм, що з'явилися в культурі Китаю приблизно за 500 років до н. е. і є її невід'ємною частиною.

Філософські погляди китайців зародилися в найдавніші часи, їхні релігійні уявлення тлумачили життя на землі, природу як творіння божественної сили. Одночасно з'явилися і наївні, стихійні матеріалістичні погляди, в основу яких було покладено уявлення про те, що всесвіт складається з першоелементів — землі, неба, вогню, води, озера, вітру, гори, грому. Усі речі постійно рухаються і змішуються внаслідок взаємодії та взаємозіткнення двох космічних сил – сили Світла та сили Темряви. Ці погляди про всесвіт відображені у «Книзі перемін» («І цзинн») та в «Книзі документів» («Шу цзинн»).

Найбільшого значення в Китаї набули релігійно-філософські системи, що склалися у VI-V ст. до н. е. Непересічне значення у культурному житті Китаю мала релігійно-філософська система Конфуція. Даних про особистість і засновника конфуціанства дуже мало. За традиційною китайською хронологією він жив бл. 551-479 рр. до н. е. Походив з аристократичного роду чиновників. Все його вчення проникнуто глибокою повагою до старовинних китайських звичаїв та обрядів.

Конфуціанству суперечив інший філософський напрям – даосизм, найвидатнішим представником якого є Лао-цзи. В цій філософській системі простежуються елементи матеріалізму та діалектики. На думку даосистів, усе, що існує, виникло з матеріальних часток

і розвивається згідно з визначеним законом. У даосизмі відбилися думки та інтереси різних верств суспільства. Цим пояснюється його популярність. Пізніше в даосизм проникли містичні мотиви.

Буддизм до Китаю прийшов з Індії у V ст. до н. е. Етика буддизму мала багато спільного з даосизмом.

Давньокитайські мислителі та лікарі розробили оригінальне вчення про "життєву енергію" ("енергію Всесвіту"), що, нібито, циркулюючи в організмі, є основою всієї його діяльності. На основі цього вчення було створено складну філософсько-оздоровчу систему "ушу", що дала початок однойменній лікувальній гімнастиці, а також мистецтву самооборони "кун-фу".

Своєрідність духовної культури Стародавнього Китаю значною мірою зумовлена феноменом, відомим як "китайські церемонії": суворо фіксованими стереотипами етико-ритуальних норм поведінки та мислення, що склалися з дотриманням правил та приписів старовини. Специфіка духовного життя стародавніх китайців полягала саме у тому, що перебільшення в їхній свідомості етико-ритуальних цінностей зрештою і привело до заміни ними релігійно-міфологічного сприйняття світу. Ця деміфологізація та певною мірою десакралізація етики і ритуалу сформували унікальність китайської культури. Місце культу богів посів культ реальних кланових та сімейних предків.

Таким чином, культуру Китаю відрізняло не тільки різноманіття, але й велика життєстійкість. Вона змогла увібрати і перетворити всі зовнішні культурні впливи. Китайська писемність стала основою для писемності Кореї, Японії, В'єтнаму. Шовк, компас, папір, туш, порох вперше були винайдені в Китаї. Але слід зазначити, що досягнення китайської культури стали відомими на Заході значно пізніше.

Загальна характеристика найдавнішої на Землі цивілізації Сходу - Китаю - показує, що вона мала як спільні риси, так і значну своєрідність. До спільних рис можна віднести надзвичайну роль держави (насамперед в особі верховного правителя) в усіх сферах життя, відокремлення розумової праці від фізичної, накопичення чималих наукових знань – поки без виділення науки в самостійну сферу, провідне місце монументальної архітектури в мистецтві, а в ній – схильність до гігантських форм.

### Література

1. Знойко О. П. Міфи Київської землі та події стародавні. – К.: Молодь, 1989. – 304 с.
2. Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник / За ред. Л. Т. Левчук. – К.: Либідь, 1997. – 448 с.
3. Історія світової культури: Навч. посібник / Кер. авт. колективу Л. Т. Левчук. – К.: Либідь, 1993. – 320 с.
4. Історія світової культури: Навч. посібник / Кер. авт. колективу Л. Т. Левчук. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 1999. – 368 с.
5. История искусств: Учеб. пособие / Под ред. А. Воротникова. – Мн.: Современный литератор, 1999. – 608 с.
6. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994. – 656 с.
7. Качановский В. В. История культуры Западной Европы: Учеб. пособие. – Мн.: ИП Экоперспектива, 1998. – 190 с.
8. Качал В. А. Українське народознавство в іменах: Навч. посібник. У 2 ч. Ч. 2. – К.: Либідь, 1995. – 288 с.
9. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу: Курс лекцій. – К.: Либідь, 1996. – 480.

**СОКРАТОВА Людмила Геннадіївна,**  
*вчитель-методист китайської мови,  
Київська гімназія східних мов №1,  
заслужений вчитель України  
(м. Київ, Україна)*

## **НАВЧАННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ: ПРОБЛЕМА МОДЕЛЮВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ НУШ**

На етапі реформування системи загальної середньої освіти, зокрема, іншомовної освіти в Україні, становлення НУШ, особливого значення набуває мовна підготовка особистості-носія культурно-мовних цінностей українського народу, засвоєння цінностей інших народів як умови успішної міжкультурної комунікації.

Навчання китайської мови учнів Київської гімназії східних мов №1 (з 1956 р.) на сучасному етапі направлене на досягнення здобувачами освіти комунікативної компетенції, в готовності до живого, невимушеного спілкування з носіями мови в типових ситуаціях соціокультурної сфери. Зрозуміло, що така мета вимагає суттєвого оновлення змісту іншомовної освіти на всіх рівнях – від відбору, організації і розподілу мовного і мовленнєвого матеріалу до прийомів його введення і роботи з ним, моделюючи дидактичні засоби іншомовної освіти (підручники, навчальні посібники, робочі зошити, збірники вправ тощо).

Вагомий внесок в обґрунтування теорії методології конструювання змісту шкільних підручників зробив український вчений В.Редько у монографії «Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика» (К., 2017) [4], у розробку компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі (2018-2020 рр.) [3; 5].

В.Г. Редько окреслив типові дидактичні та методичні вимоги до вправ/завдань під кутом зору сучасних підходів до навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи [3, с. 60-62].

Навчально-методичний комплекс з китайської мови «Чарівна країна Китайської Мови» для 4 класу НУШ реалізує Концепцію підручника для шкіл із поглибленим навчанням китайської мови. Його створення зумовлене необхідністю пошуку нових інтенсивних шляхів і засобів мовної освіти України, що переходить на новий зміст, що, безумовно, потребує застосування нової сучасної методики. Таким чином, НМК репрезентує новостворюване покоління підручників для системи загальної середньої освіти в Україні.

Структура підручника з китайської мови для 4 класу чітка: визначено зміст і обсяг обов'язкових для засвоєння мовних знань, окреслено логіку й послідовність їх засвоєння учнями відповідно до вимог навчальної програми. Зміст викладеного матеріалу відповідає принципу науковості та доступності, зберігається загальна стратегія навчання – від усної мови до читання і письма.

При укладенні навчально-методичного комплексу з китайської мови ми спиралися на дослідження відомих українських вчених Н.Ф. Бориско і В.Г. Редько. Н.Ф. Бориско визначив такі функції підручника з іноземної мови: моделююча, навчаюча, керуюча, інформуюча, мотивуюча, індивідуалізуюча, коменсаторна, контролююча, організаційно-плануюча, адаптивно-оптимізуюча, діагностична. В.Г. Редько вказує на важливість підбору матеріалів змісту навчання спрямованих на забезпечення комунікативної компетенції учнів. Комунікативний підхід співвідноситься з питаннями розвитку в учнів умінь і навичок комунікативної поведінки, адекватної цілям спілкування і соціальному статусу комунікантів, а також з питаннями освіти, розвитку і виховання учнів. Пріоритетними засобами формування умінь у спілкуванні є комунікативні завдання (навчально-мовленнєві ситуації, рольові ігри тощо). Комунікативне спрямування процесу навчання іноземних мов у сучасному ЗНЗ має бути забезпечене певними умовами, які дають учням можливість не тільки виконувати



заплановані завдання, а й сприяти розвитку в них індивідуальних якостей. Насамперед, це такі: активізувати пізнавальну діяльність з метою використання набутих знань на практиці й чіткого усвідомлення потреб, місця й об'єктів їх застосування; сприяти чіткій організації роботи в співпраці під час розв'язання різноманітних комунікативних проблем/ситуацій; забезпечувати можливість активного спілкування через різні засоби, зокрема мережу Інтернет, з однолітками із різних сфер зовнішнього соціуму (клас, школа, країна, зарубіжжя); забезпечувати вільний доступ до необхідної інформації з метою формування в учнів власної позиції, розвитку вміння її аргументовувати, різнобічно досліджувати; сприяти розвитку в учнів постійної потреби в удосконаленні їхніх інтелектуальних можливостей для набуття досвіду виконувати різноманітні завдання соціально-комунікативної важливості.

Навчально-методичний комплекс з китайської мови для 4 класу складається з підручника (175 сторінок) та робочого зошита (55 сторінок). Головною метою НМК є формування та розвиток навичок та вмінь усного мовлення, аудіювання, читання та письма. Комунікативний підхід до навчання в даному комплексі є провідним і визначає як окремі методичні прийоми, так і організацію матеріалу в цілому. Навчальні матеріали Посібника та Зошита поділяються на 12 уроків та охоплюють наступні теми: “Транспорт”, “Мій друг”, ”Шкільне приладдя“, “Наша школа”, “Улюблені заняття”, “Мій друг захворів”, “Наш клас”, “Свята“, „Мій робочий день“, „Моя кімната“, «Їжа», «Літні канікули». Враховуємо вимоги Державного стандарту початкової освіти, забезпечує дотримання принципів особистісно зорієнтованого навчання, комунікативно-діяльнісного підходу, а також наступності й перспективності з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів 4-х класів.

### **Література**

1. Ніколаєва С.Ю., Основи сучасної методики викладання іноземних мов: навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2008. 286 с.
2. Редько В. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика. Київ: Генеза, 2012. 222 с.
3. Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі: навчально-методичний посібник /за наук. ред. В.Г. Редька. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2020. 288 с.
4. Редько В.Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика: Монографія. Київ: Педагогічна думка, 2017. 626 с.
5. Редько В. Організація компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі: метод рек. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2019. 36 с.
6. Сократова Л.Г. Китайська мова. Підручник для 4 класу. Київ: КГСМ №1, 2020. 175 с.

**ЦЕЗАРУК Іванна Василівна,**  
*доктор філософії, викладач Володимир-  
Волинського педагогічного фахового  
коледжу ім. А. Ю. Кримського  
Волинської обласної ради  
(м. Володимир-Волинський, Україна)*

### **ВИВЧЕННЯ АСПЕКТІВ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ З ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ**

Розвиток толерантності є об'єктивною потребою сучасного суспільства, оскільки тільки толерантна особистість здатна виявляти ціннісне ставлення до інших людей, до себе, до оточуючого середовища. Толерантність виявляється в доброзичливості, чуйності, співчутті, терпимому ставленні, повазі до інших людей, незалежно від їхніх поглядів, звичок, характеру, темпераменту, національної та релігійної приналежності.

Проблема толерантності знайшла відображення у працях О. Матієнко, В. Нечерди,

Б. Рієрдона, Ж. Сартра, М. Таруми, М. Уолцера, В. Франкла, Е. Фромма, К. Ясперса та ін., які пронизані ідеями побудови толерантних стосунків між людьми в суспільстві.

Особливої актуальності набуває вивчення зарубіжного досвіду виховання толерантності в молодого покоління, оскільки його творче використання сприяє пошуку ефективного виховання молоді в дусі толерантності.

У доповіді Національної комісії з освіти Великої Британії наголошується, що школа повинна передати молоді такі цінності, як чесність, повага до інших, почуття обов'язку перед суспільством, турбота про людей, збереження культурної спадщини. Слід зазначити, що в цьому державному документі підкреслюється важливість того, щоб діти виростили у демократичному суспільстві, громадянами, які знають свої права і обов'язки, виховані у дусі свободи і толерантності [2].

Цінним вважаємо положення Бетті Е. Рієрдон, який виділяє наступні напрямки педагогічної діяльності в процесі навчання толерантності: 1. Толерантність. Визнання прав інших на життя і гідність. 2. Впізнання. Доброзичливе усвідомлення присутності в своєму соціальному середовищі представників інших культур. 3. Відношення до розбіжностей. Визнання позитивних аспектів різноманітності. 4. Розуміння унікальності. Вміння цінувати конкретні прояви своєрідності і різноманітності людей. 5. Додатковість, як принцип відношення до розбіжностей. Здатність поєднувати розбіжності так, щоб вони збагачували і зміцнювали суспільство. 6. Взаємність, як основа прагнення до співробітництва. Здатність бачити загальні, взаємовигідні для різних груп цілі й інтереси та досягати їх досягнення. 7. Культура світу. Визнання взаємозалежності людського існування і універсальності ряду цінностей; здійснення зусиль з конструктивної взаємодії різних соціокультурних груп [4].

У США документом «Америка – 2000 : стратегії розвитку освіти» (1991 р.) передбачено використання школи як центру, що здатний відновити розвиток цивілізаційного суспільства.

Необхідно зауважити, що згідно із вищезазначеною програмою, завдання морального виховання пропонується здійснювати на основі біблійних цінностей. Основні положення: чесність, цілісність, старанність, цінність, особиста відповідальність. Описано основні риси, які слід формувати у підростаючого покоління (мужність, наполегливість, співчуття, толерантність тощо.) [2].

У Японії Закон про освіту (1947 р.) проголошує, що школа покликана формувати націю, яка служить ідеалам миру і людяності. Документ визначає цілі «повноцінного розвитку особистості», виховання «будівників миролюбної держави і суспільства», людей, які «люблять істину і справедливість, особисту свободу, працю, відповідальних і незалежних». У 1966 році програма шкільного виховання була конкретизована, оскільки розроблено «опис ідеального японця», у якому визначалися чотири групи якостей: 1. якості персональні: бути вільним, розвивати індивідуальність, бути самостійним, керувати своїми бажаннями, володіти почуттями пієтету (благочестя); 2. якості сім'янина: вміти перетворити свій дім у місце любові, відпочинку і виховання; 3. якості суспільні: бути відданим роботі, сприяти добробуту суспільства, бути творчою людиною, поважати соціальні цінності; 4. громадянські якості: бути патріотом, поважати державну символіку, володіти національними якостями [3].

В останні десятиліття у Японії активним став процес реструктуризації та модернізації освітніх програм, базовий блок морального виховання до цих пір виконує навчально-виховну функцію у шкільній освіті.

Вивчення зарубіжного досвіду виховання толерантності у підростаючого покоління дозволяє стверджувати, що значна увага приділяється вихованню таких цінностей, як: повага гідності людини, чесність, відповідальність перед суспільством, незалежність, самоконтроль, солідарність.

### Література

1. Матієнко О.С. Виховання толерантності у старшокласників середніх загальноосвітніх ліцеїв Франції: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Матієнко Олена Степанівна. – К., 2006. – 208 с.

2. Нечерда В. Б. Педагогічні умови виховання толерантності у старших підлітків у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: дис. ...канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Валерія Борисівна Нечерда. – К., Ін-т проблем виховання НАПН України, 2014. – 332 с.

3. Риэрдон Б. Толерантность – дорога к миру / Риэрдон Б. – М., 2001. – 304 с.

**ХМЕЛЬКОВА Джаміля Валіуллівна,**  
*вчитель мови гінді,*  
*Київська гімназія східних мов № 1,*  
*(м. Київ, Україна)*

## **НАВЧАННЯ МОВИ ГІНДІ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ**

З 1992 року у Київській гімназії-інтернаті східних мов № 1 (нині Київська гімназія східних мов №1) запроваджено навчання мови гінді учнів 1-11 класів за авторськими навчальними програмами, посібниками, підручниками. Заклад освіти - колективний член товариства дружби «Україна - Індія» з 1993 року. Вчителі мови гінді К. Довбня, О. Борділовська, Є. Реутов, М. Дуднік, Д. Хмелькова на різних етапах навчання мови гінді стали першопроходцями в організації іншомовної освіти в Україні засобами мови гінді.

Окремі аспекти історії Індії, індійської культури досліджують науковці Інституту сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України, члени асоціації індологів України, Центру мови гінді та індійської літератури КНУ імені Тараса Шевченка (Ю. Ботвінкін, О. Борділовська, М. Боярин, Д. Бурба, С. Грицай, М. Дудник, Ю. Завгородній, С. Капранов, Д. Наливайко, С.І. Наливайко, С. С. Наливайко, О. Лукаш та інші).

У методиці навчання мови гінді вчителі використовують дослідження засад іншомовної освіти вітчизняних науковців - К. Довбні, Я. Кодлюк, С. Ніколаєвої, О. Палій, Л. Пайової, О. Пасічник, О. Пасічника, В. Плахотника, В. Редька, Г. Чекань та інших. Предметом навчання мови гінді є не лише власне мова, але й культура народу-носія мови, етнонаціональних цінностей індусів, а також певні мовні, лінгвокраїнознавчі та країнознавчі знання.

Мова гінді належить до індоєвропейської мовної сім'ї індоарійської групи підгрупи гіндустані. Це державна мова ці Індія, нею розмовляють на всій території Індії. Мова гінді користується складовим письмом, в основу якого покладено санскритську абетку деванагарі - пізню форму давнього письма брахмі, упорядковану за артикуляційним принципом [1, с. 28].

Існують дві головні діалектні групи мови гінді, які мають структурні відмінності - західну (кхарі болі, харіяні, брадж, канауджі і бунделі) та східну (авадгі, багхелі та чхаттісархі). У широкому розумінні поняттям «гінді» охоплено також групи споріднених територіальних діалектів та мов: біхарі (бгоджпурі, майтхілі, магадхі, раджастані (марварі, меварі, малві та ін.) і пахарі (кумаоні, гархвалі, гімачалі та ін.) [ Там само].

Учитель має пам'ятати, що в мові гінді дуже навантажена система лексико-граматичних класів, яка має складну взаємодію із синтаксисом. Значення слова та його вживання не завжди можна з'ясувати за його лексико-граматичною формою, тому що гінді не є чітко визначеною флективною мовою. У мові гінді інколи одне й те саме слово без будь-яких змін його форми може вживатися як різні частини мови. Неспроможність визначити деякі частини мови ускладнює розуміння речення та його переклад. Мова гінді як східна мова має свої особливості, які суттєво відрізняють її від слов'янських та європейських мов. Системні відмінності мови гінді потребують особливої побудови курсу, а тому навчальна програма і обсяг навчання цієї східної мови у гімназії має складатися з урахуванням цих особливостей.

Розуміння культури індійського народу, мова якого вивчається, підвищує зацікавленість у здобутті іншомовної освіти.

У спілкуванні між людьми велику роль має взаємоповага, доброзичливість та толерантність. Отже, дуже важливу роль у вивченні іноземної мови займає набуття культурологічної компетентності (компоненти: когнітивний, діяльнісний, мотиваційний, особистісно-оцінювальний, емпатичний) [4, с. 159].

Демонструючи свою обізнаність в історії, культурі та традиціях співрозмовника, проявляючи свою толерантність щодо можливих відмінностей світогляду, ми демонструємо і свою повагу, що звісно має свій позитивний вплив на стосунки між окремими людьми та країнами взагалі. Дослідник Ю. Пассов виокремлює три групи здібностей для навчання мови: здібність до пізнавальної діяльності, здібність до емоційно-оцінної діяльності, здібність виконувати продуктивні та репродуктивні мовленнєві дії [4, с. 58].

Навчання іншомовного спілкування може здійснюватися лише за умови певного рівня сформованості культурологічної компетентності, що є продуктом діалогу культур [4, с. 56]. У сучасній шкільній іншомовній освіті компонентний склад культурологічної компетентності як стандартний модуль ще остаточно не оформився, оскільки продовжує бути предметом наукових суперечок і дискусій.

На думку В. Сафонова, концепція культурологічної компетентності, передбачає залучення людини до загальнокультурного світу цінностей, де вона зможе реалізувати себе в майбутній професійній діяльності: з вузької сфери навчальних ситуацій вона виходить на широкий простір культури [4, с. 57]. Формування та розвиток культурологічних знань у здобувачів освіти у процесі використання інформаційно-телекомунікаційних технологій на уроках мови гінді, сприяє вихованню в них культури успішного спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому світі; формуванню ціннісних орієнтацій; позитивного ставлення до мови гінді, культури індійського народу і таких рис характеру, як доброзичливість, толерантність, формування позитивної Я-концепції та саморозвитку.

Навчання мови гінді - складова педагогічної системи іншомовної освіти в гімназії, спрямована формування таких особистостей, які сприймають себе не лише у ролі представників однієї певної культури, а й у ролі громадян світу, що усвідомлюють свою значущість і відповідальність у глобальних загальнолюдських процесах, що відбуваються в Україні та світі.

### **Література**

1. Концепція навчання східних мов у Київській гімназії східних мов № 1. Київ: Енергія плюс, 2007. С. 28-37.
2. Левицький Ю.-М. Мови світу: енциклопедичний довідник. Львів: Вид-во отців Василян «Місіонер», 1998. С. 77-79.

**ЧЕКАЛЬ Людмила Анатоліївна**  
кандидат філософських наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)

## **ЗАЛУЧЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ У ВУЗІ**

Специфіка діяльності латвійських вузівських викладачів багато в чому є близькою та зрозумілою для українського викладацтва. Це зумовлено як спільними європейськими цінностями та цілями, так і, певною мірою, деякими детермінантами спільного історичного минулого. І хоча Латвія демонструє вже більш стабільну і впевнену ходу у європейському напрямку, ми теж маємо певні здобутки на шляху до європейського освітнього простору.

Звертаючись до проблематики «розширеної реальності» (з лекції професора Б. Брієде), я маю погодитись з констатацією багатовимірності даної реальності та необхідністю врахування у викладацькій діяльності таких складових «розширеної реальності», як: раціональність (вкупі з соціальними та екологічними чинниками), а також її економічну, психологічну складові у поєднанні зі значущістю віртуального аспекту. При цьому, враховуючи особливості сприйняття зазначених реалій студентами-представниками покоління Z, з якими ми нині маємо справу, - ми (викладачі) самі залучаємось до таких вимог сучасності, як: швидкісна адаптація, флексибільність, безперервне навчання і підвищення професійності, багаторольова участь, дотримання необхідних етичних імперативів, тощо.

Нагальними чинниками просування цим напрямом стають інноваційність, креативність, флексибільність – поряд з духовністю та ентузіазмом викладача. А активність та креативність студентів може бути зумовленою передусім – високим рівнем інтелекту та професіоналізму викладача, який повинен бути готовим запропонувати студентам максимальну кількість підходів та точок зору щодо певної проблематики. Для студента має бути відкритою можливість вибору та самостійної оцінки ситуації, проблеми та власних висновків. При цьому, звичайно, завжди залишається наявним аксіологічний аспект з боку викладача: свідомо чи підсвідомо викладач завжди транслює свої пререференції у підходах до певної проблематики. І такий наголос має бути вивіреном та ґрунтовним. Зазначене стосується і розгорнутого професором Б. Брієде аналізу головних принципів підходу до компетенцій.

Щодо питання про методи діагностичного, формативного та сумативного оцінювання знань студентів, - то в нашому вузі інформація про них подається як у Робочих програмах навчальних дисциплін, так і в Силабусах до даних програм. Ці документи розміщені у навчальному середовищі Elearn. У навчальному процесі ми, як і наші латвійські колеги, враховуємо у формативному оцінюванні активність студентів на практичних заняттях, залучення до доповідей наочно-презентаційного матеріалу, якість виконання модульних контрольних робіт. На сумативне оцінювання впливає як кількісна складова (кількість виступів, відвідуваність занять з фіксацією у електронному журналі, кількість відпрацьованих пропусків, активність на лекції – питання до викладача), - так і якісна складова: якою мірою студент вільно, самостійно й глибоко виклав матеріал усно чи в контрольній роботі.

Щодо методу активного сприйняття: професор Б. Брієде поділилась цікавим досвідом, коли лектор протягом 10-15 хвилин подає матеріал, а потім студенти поділяються на підгрупи по 4-5 присутніх, обговорюють поданий

матеріал і після цього один студент з підгрупи має викласти результативний контекст. Інші члени підгрупи доповнюють чи коректують доповідача. Думаю, спроба залучення даної методики у своїй практиці може бути плідною.

Особисто я схильна до використання «Таблиці Осборна», тобто до утворення дискусійних ситуацій на занятті. Окрім того, зважаючи на фізіологічну специфіку можливості активного сприйняття лекційного матеріалу лише протягом 20 хвилин, я намагаюсь «розбавити» виклад контексту певним історичним чи особистісно-життєвим ілюстративним

матеріалом з одіозним чи гумористичним забарвленням. Можлива і постановка питання до аудиторії, яке виконуватиме дещо відволікаючу функцію. Особливо важливим, на мій погляд, є оптимістичний настрій, ентузіазм викладача, з яким він захоплено подає контекст. Вкрапленням у лекційне подання матеріалу може бути використання презентаційних наочностей для кращого образно-просторового сприйняття. Я є прихильницею класичної лекції, що спирається на широкий спектр знань та професіоналізм викладача. Обов'язково має бути зворотній зв'язок з аудиторією та демократична атмосфера, яка дозволяє студентам питати, звертатись з проханням повторити і пояснити ще раз, якщо не зрозуміло.

Важливим також є, на наш погляд, можливість «феноменологічного потоку» в процесі сприйняття матеріалу: гармонійного поєднання голосу викладача, риторичної вправності, жестикуляції, його зовнішності. Як свідчить практика, якщо викладач має однотонний одяг пастельного чи темного кольору, - в ньому має бути присутнім яскравий елемент чи аксесуар для кращого зорового ефекту сприйняття.

Що стосується латвійського досвіду «інтегрування в модулях дисциплін», - то, на нашу думку, викладання в одному з київських університетів трьох дисциплін водночас в єдиному курсі (а це були філософія, соціологія та політологія разом, зі змішаним чергуванням тем), - вказує на досить неоднозначний та суперечливий ефект. Очевидно, не є доцільним ініціювати таку еkleктику у викладанні самодостатніх дисциплін. І проблема тут навіть не в тому, наскільки якісно даний викладач самотужки може подати три дисципліни. Йдеться про дезорієнтацію студентів в категоріальному апараті (а їх тут три), у концепціях та представниках даної сфери знань. При цьому вельми плідним видається дотримання варіативності проблематики в межах однієї навчальної дисципліни. Але це знов-таки значною мірою залежить від широти горизонту знань та професіоналізму викладача.

**ШВИДЕНКО Валентина Володимирівна**  
*заступник директора з виховної роботи*  
*Першої міської гімназії м. Черкас*  
*(м. Черкаси, Україна)*  
*vshvydenko@ukr.net*

## **ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ**

Британські методи виховання нараховують сторіччя досвіду, вони розвивалися паралельно з англійською мовою, мали на меті створювати повноцінну і різнобічну особистість.

В золотий фонд теорії і практики освіти і виховання увійшов Дж. Локк, один з найбільш впливових англійських мислителів Просвітництва, педагог і філософ. Для нього виховання і навчання людини було головним у його становленні і розвитку. Головні виховні засоби за Дж. Локком (особистий приклад і соціальне середовище) залишаються значущими в системі елітної освіти. П'ять напрямів виховання джентльмена - фізичний, розумовий, релігійний, моральний та трудовий – досі вважаються найбільш значущими в освіті багатьох шкіл, як Великої Британії, так і інших країн [1].

Основами англійського виховання, як зазначає Джон Локк, є освіта, національне виховання та спорт. Більше семисот років юних британських леді і джентльменів тримають «марку» та дотримуються правил етикету [2].

В процесі розвитку педагогіки розвивалися нові ідеї виховання. Великою популярністю користувалися школи взаємного навчання Е.Белла і Дж. Ланкастера.

Белл-Ланкастерська система (Система взаємного навчання) - форма навчальної роботи, сутність якої полягала в навчанні більш старшими і знаючими учнями молодшого віку. Белл-Ланкастерська система навчання в той період відіграла значну роль в навчанні, оскільки дала

дешевий і швидкий спосіб поширення грамоти. Учні, розділені на групи по десять чоловік, вчилися у спеціально відібраних учнів-моніторів, які вчилися самі, а для навчання своїх товаришів отримували від вчителя інструкцію, чому і як треба вчити. Замість підручників використовувався дидактичний матеріал [3].

Великий внесок у теорію і практику народної освіти вніс Р. Оуен. Головна мета його виховної системи - ранній розвиток духу громадськості, створення нового типу людей, які на противагу індивідуалізму старого світу повинні базувати своє щастя на щастя колективу. Идеалом вважалося - виховання громадян, що приносять «користь для суспільства» [4].

Великий вклад в проблему шкільного виховання у Великій Британії зробив англійський педагог, доктор Т. Арнолд, реформатор середньої привілейованої школи (паблік скулз). Він ввів в навчальні плани обов'язкові для всіх спортивні командні ігри на свіжому повітрі. Приватні публічні школи - «паблік скулз» стали гордістю Великої Британії. Вони готували вищу еліту країни і існують з доби середньовіччя і до сьогоднішнього дня. Завдання такої школи - виховати джентльмена, призначення якого - очолити і повести за собою людей в годину важких випробувань. Ефективною формою громадянського виховання в публічних школах є шкільне самоврядування, де використовуються ділові та рольові ігри, що імітують, наприклад, засідання парламенту, влаштовуються дебати. Паблік скулз забезпечують культурну спадкоємність поколінь і готовність вихованців до виконання свого громадянського і патріотичного обов'язку [5].

Загальний внесок в історію розвитку педагогічної науки та освітньої практики Великої Британії полягав у розробці концепції виховання джентльмена, основоположні засади якої визначають характер освітнього процесу.

Основне завдання англійської системи виховання - це виховання сильного і незалежного характеру, вміння аналізувати і робити висновки. За будь-якої ситуації, навіть самий незначний успіх, дитину хвалять, заохочуючи тим самим до нових досягнень.

Британські педагоги вивчають виховний процес у закладах освіти що здійснюється в межах культурних традицій, а власне процес навчання є нескінченним кроком культурної реінкарнації, відкритою взаємодією між людьми.

### Література

1. Андриенко, Е. В. Сравнительная педагогика: учебное пособие. Новосибирск: Изд-во НГПУ, 2016. 209.
2. Locke, J. Some Thoughts Concerning Education (1 ed.). London: A. and J. Churchill at the Black Swan in Paternoster-row. 1693.
3. Хуторской А. В. Белл-Ланкастерская система взаимного обучения. Школьные технологии. 6'2012. 107-109.
4. Оуен, Р. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002.
5. История системы воспитания в Британии. Режим доступа-  
<http://www.directeducation.ru/powins-71-1.html>

**ЯГОДКА Роман Сергійович,**  
*студент 2 курсу  
спеціальність «Комп'ютерні науки»,  
факультет інформаційних технологій  
Науковий керівник: Кичкирук Т.В.  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ВПЛИВ ФІЛОСОФІЇ СХОДУ НА ВЧЕННЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ**

Геніальний український філософ Григорій Савич Сковорода був вихованцем Києво-Могилянської академії, поетом і подорожнім. Працював педагогом в Переяславському і Харківському колегіумах. Втім ворожість церковної влади до його сучасних поглядів та педагогічних способів змусила його розпочати життя мандрівного філософа. У 16 років Г. Сковорода став студентом Києво-Могилянської академії. За роки навчання мав можливість познайомитися зі схоластичною філософією, яка викладалася в даному навчальному закладі.

Слідом за тим він подорожував Західною Європою, досліджував філософію. Це була несхоластична філософія з вкрапленням ідей новочасних європейських філософів. Втім Г. Сковорода не вписувався в рамки академічної вченості, висловлюючи особливе «бунтарство». Цілком ймовірно, в наслідок цього мислитель зумів виробити порівняно самостійні філософські погляди. Цього, певно, не дали б йому зробити його альма-матер, адже тут у другій половині XVIII століття настає процес стагнації у викладанні філософії і не допускалося нічого унікального. Григорій Сковорода вважав 30 років періодом розвитку і особистого ствердження. Під час його життя не було написано жодної книжки, але вже згодом після смерті виходять з друку популярні цикли його філософських діалогів «Наркіс», «Книга Асхань «Дружина Лота» та інші. Сковорода був пантеїстом. Його філософія практична, тобто на першому місці постає релігійно-моральна проблематика. Григорій Сковорода викладає її в образі метафор. У розумінні світу філософ тримався морально-етичних основ нескінченної боротьби «добра» і «зла». Під «злом» він усвідомлював потяг до збагачення, паразитизм, аморальність. Протилежність «зла» - «добро», власне що символізує високі духовні інтереси людини. Нарешті, філософське вчення українського мислителя було неупереджене, націлене на утвердження ідей гуманізму, добра, вірності. Дотримуючись позицій гуманізму, Г. Сковорода захищав єдність людини і природи. На думку філософа, дорога до людського щастя прокладається крізь самопізнання. Для Г. Сковороди цілий всесвіт вважається "набитий" протилежностями: життя - смерть, плач-сміх, початок-кінець і так далі. Він не зміг зробити систематизованого вчення. Філософію усвідомлював як вміння існувати в Богові, в злагоді з природою, з людьми і з особистою совістю.

Важливе місце в філософії Сковороди посідає ідея «сродної праці». У разі, якщо людина бажає бути щасливою, то заняття, яким вона захоплюється, повинне бути до душі. Але це цілком ймовірно лише тільки тоді, коли воно відповідає суті людини.

Отже, Григорій Сковорода абсолютно протистояв нав'язаним «чужим» поглядам, ішов своїм шляхом щоб стати великим філософом.



**Секція 4**  
**ДІАЛОГ КУЛЬТУР І ПАРТНЕРСТВО ЦИВІЛІЗАЦІЙ: ФІЛОСОФСЬКІ,  
ПСИХОЛОГІЧНІ, ЛІНГВІСТИЧНІ, РЕЛІГІЙНІ, НАУКОВІ ВИМІРИ.**

**БАС Олександра Юріївна,**  
*магістрант факультету*  
*захисту рослин, біотехнології та екології*  
**Науковий керівник: Культенко В.П.**  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

**БІОЕТИКА МЕДИКО-БІОТЕХНОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРЕМЕНТІВ НАД ТВАРИНАМИ**

Завжди людство прагнуло до комфортного життя, збільшення його терміну, а, отже, і до якнайдовшого підтримання хорошого здоров'я і молодості. Досягнути цього допомагає розвиток науки та медицини, вивчення природи людини та живих організмів, які населяють нашу планету.

На сьогоднішній день, завдяки розвитку біології, накопився великий багаж знань, який стрімко використовується у практиці на благо людству. Відомо, які температурні режими організм може витримати, як діє на мозок електричні розряди різної напруги, відомо, які бактерії патогенні для людей і як використовувати корисну мікрофлору, визначено граничну допустиму концентрацію ядовитих речовин для того, щоб вони стали ліками, освоєно практику пересаджування органів.

Яким способом отримані ці знання? Науковці ставили експерименти на живих організмах, фізіологічно схожих на людей. Не завжди ці досліді можна назвати гуманними, адже тварини відчувають біль і страждають. Перед тим як медикаменти можуть надійти у продаж, вони мають пройти перевірку на тваринах. На щастя, в еру максимальної толерантності та гуманності у 1985 були створені положення "Європейської конвенції про захист хребетних тварин, які використовуються для експериментальних та інших цілей" (Страсбург, Франція). Загальні положення цього документу наступні:

1. Біологічні експерименти на тваринах можуть бути виправдані лише у тих випадках, якщо вони спрямовані на одержання нових наукових знань, сприяють поліпшенню здоров'я людини та тварин, спрямовані на збереження живої природи, а, також, є вкрай необхідними для якісного навчання.

2. Експерименти на тваринах виправдані тільки тоді, коли є достатні підстави або досягнути запланованої цілі неможливо іншими альтернативними шляхами, без використання тварин.

3. Слід уникати повторювання вже здійснених раніше експериментів з участю тварин, як виняток, необхідність перевірки результатів проведеного досліді.

4. Вибір виду тварин, їх кількість та методика проведення досліджень має бути обґрунтованою до початку експерименту і схвалена органом біотичної експертизи чи уповноваженою особою.

5. Категорично заборонено використання бездомних тварин. Тварини для досліджень повинні розводитись в спеціалізованих, сертифікованих місцях.

6. Необхідно дотримуватись максимальної гуманності під час проведення експериментів на тваринах, уникати стресу, болю, полегшувати страждання. Не заподіювати тваринам

тривалої шкоди здоров'ю. Якнайбільше скорочувати кількість піддослідних, а також, при можливості використовувати альтернативні методи, які не потребують участі тварин.

7. Проводити експерименти на тваринах повинен кваліфікований дослідник, який знає та дотримується правил біоетики.

Біоетика роботи з експериментальними тваринами вимагає уваги до проблеми благополуччя здоров'я тварин в плані їх страждань і пошкоджень, зняття стресових впливів на організм тварин, полегшення болю. ( П.Н. Витте)

Отже, для мінімізування використання тварин для дослідів, потрібно впроваджувати альтернативні методи проведення дослідів, наприклад, культуральні методи. Вважається, що методи культур клітин або тканин органів "in vitro" - під склом, у порівнянні з методами "in vivo", більш дешеві і демонстративні. Даний метод повністю виключає використання тварин, а досліді ставляться на культурах клітин і тканин людини і безхребетних вирощених штучно.

**БІЛОУС Володимир Олександрович,**  
*студент групи КІ 21014бск.*  
**Науковий керівник: Горбатюк Т.В.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ДІАЛОГ КУЛЬТУР – ЄДИНИЙ СПОСІБ МИРНОГО СПІВІСНУВАННЯ**

Діалог між культурами - єдине цивілізоване рішення, по-справжньому гуманне, що дозволяє різним народам жити разом на одній планеті. Діалог культур повинен бути заснований на двох основних принципах:

- визнання існування іншого як його невід'ємного права;
- розуміння іншого як необхідна культурна складова.

Що стосується визнання існування іншого, то це означає прийняття всіх народів як одну загальнолюдську істину. Люди взаємодіють на основі спільних духовних і моральних цінностей, і в стосунках між собою керуються ними. Також вони несуть відповідальність за захист навколишнього світу і його розвиток. Це можливо при наявності свободи, справедливості і рівності.

Що стосується розуміння іншого, то це має на увазі розуміння одних народів іншими - їх ментальної, культурної, наукової та релігійної складової, вивчення їх економічного і соціального становища – для легшого виявлення паралелей, на основі яких ми повинні вести діалог культур.

Багато вчених, що займаються питаннями цивілізацій, говорять про те, що розуміння різних народів вимагає знання п'яти основних складових:

- природних умов в їхніх країнах;
- економічного становища;
- видів соціальних зв'язків;
- організації управління;
- освітніх, творчих і культурних організацій.

Щоб зрозуміти ту чи іншу цивілізацію, потрібно інтенсивне і глибоке вивчення. Це стосується не тільки релігії, а й умов життя народів, соціальної, економічної та політичної систем.

**БОБУНОВА Дарія Юріївна,**  
*аспірантка кафедри філософії  
і міжнародної комунікації,  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ФІЛОСОФІЇ У ВЗАЄМОПРОНИКНЕННІ КУЛЬТУР В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Одна з найактуальніших проблем, породжених процесами глобалізації, пов'язана з необхідністю збереження культури, культурної самобутності. Безумовно, процес формування ідентичності багато в чому характеризується як актуалізація внутрішніх можливостей системи у відповідь на кризові ситуації. Нинішній сплеск етнокультурного різноманіття в пошуках ідентичностей, в свою чергу, є своєрідною відповіддю на виклики глобалізованого світу.

Безумовно, національні та етнічні проблеми є одними з найбільш гострих і болючих в сучасному світі. Відродження етнокультурного розмаїття, що отримало назву етнічного парадоксу сучасності, стало своєрідною реакцією на тенденції наростаючої уніфікації духовної та матеріальної культури в умовах глобалізації.

Цьому сприяє поширення і впровадження новітніх інформаційних технологій, з чим в основному пов'язують тенденції докорінної зміни способу життя і мислення сучасної людини. Але це є скоріше лише засобом для зближення людей, для встановлення глобальних інформаційно-комунікаційних відносин поза географічних чи інших факторів. Подібна штучна система глобального призначення, по всій видимості, має небагато спільного з природно-історичними передумовами утворення культур, які в кінцевому рахунку - обумовлюють спосіб життя і тип мислення того чи іншого народу.

Світогляд на даному етапі діалогу культур виконує методологічні функції. Подальший світоглядний розвиток людства, щоб уникнути диктатури і тотального хаосу, має відбуватися не релігійним, а науково-раціональним шляхом за допомогою поєднання загальнолюдської значущості наукової істини і ціннісно-раціональних світоглядних орієнтирів.

Питання про подальший світоглядний розвиток людства є одним з найбільш актуальних в сучасних умовах. В даному контексті очевидна актуальність філософії як системно-раціонального світогляду в сучасній тенденції спрямованій проти всіляких проявів міфотворчості в масовій свідомості. Відомо, що міфотворчість є початковим проявом духовної культури людини, але аж ніяк не закінчується раннім дитинством людства. Міфічний процес притаманний людській природі взагалі, і з усією визначеністю можна сказати, що міфотворчість супроводжує розвиток складного суспільного організму в усі часи, і особливо в періоди певної нестабільності і трансформацій.

Відомо, що найважливішу роль в становленні і розвитку філософської думки грає сумнів, в той час як міфологічне сприйняття дійсності відповідає структурі свідомості, принципово націленої на будь-яку віру. Остання, як правило, супроводжує процес освоєння наукових істин масовою свідомістю.

Теоретичне ж осмислення історичного досвіду відбувається в рамках філософії, а не в формі того чи іншого прояву міфотворчості, в чому і проявляється світоглядне значення філософії як можливості розвитку людства на науково-раціональній основі. Філософія, по суті, є єдино можливим світоглядом, здатним створити ефект нового гуманістичного резонансу.

**ГРАБОВСЬКА Інна Вікторівна**  
кандидат філологічних наук, доцент,  
**БУГАЙОВ Андрій Володимирович**  
філолог, магістр 2 року навчання,  
гуманітарно-педагогічного факультету,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)

## **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ТЕРМІНОЛОГІЇ САДІВНИЦТВА Й ВИНОГРАДАРСТВА АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО АГРАРНОГО ДИСКУРСУ**

Мова - це складне явище, що має свою лексику, синтаксис і семантику. Термінологія є одним з ключових елементів лексичної системи мови, будучи сукупністю мовних одиниць, які називають предмети, стан і поняття різних галузей професійної діяльності, які не можна вважати загальноживаними. Термінологія садівництва й виноградарства англійськомовного аграрного дискурсу являє собою пласт лексики, що інтенсивно розвивається і взаємодіє з іншими шарами словникового складу мови.

Щоб виконати якісний і точний переклад термінів перекладач повинен володіти значним запасом аграрної термінології, знати концептуальну організацію термінологічної системи мови оригіналу й мови перекладу, враховувати морфологічні, синтаксичні й лексичні особливості української мови. Оскільки не існує універсального способу перекладу термінів садівництва й виноградарства англійськомовного аграрного дискурсу, перекладу доводиться використовувати різні трансформації для відтворення цих лексичних одиниць [1].

Існує кілька прийомів перекладу термінів садівництва й виноградарства:

- Дослівний переклад (калькування), напр., plant breeder – селекціонер;
- Еквівалентний переклад, напр., dressing – добриво, гній;
- Транскодування (транскрипція й транслітерація), напр., photosynthesis – фотосинтез, agronomist – агроном;
- Експлікація, напр., row applicator – машина для внесення добрив у міжряддя;
- Прийом додавання, напр., nutrient lack – нестача поживних речовин;
- Інверсія, напр., moisture retentive soil – ґрунт, який добре утримує вологу;
- Конкретизація, напр., crop rotation – сівозміна [2].

Отже, з проведеного дослідження можна стверджувати, що термінологія садівництва й виноградарства є важливим елементом лексичної системи мови. При перекладі термінів застосовуються різні види перекладацьких трансформацій як калькування, еквівалентний переклад, транскодування, експлікація, додавання, конкретизація й інверсія. Використання цих методів вимагає від перекладача знання морфологічних, синтаксичних й лексичних засобів української мови.

### **Література**

1. Селіванова, О. О. (2010). Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля.
2. English Dictionary of Agronomy and Soil Sciences. URL: <http://elib.timacad.ru/dl/full/3118.pdf/download/3118.pdf>

**БУДЕГАЙ Вікторія Андріївна,**  
*аспірантка,*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ПРОБЛЕМА ІНКЛЮЗИВНОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ**

Загальносвітова тенденція світової соціальної політики кінця ХХ-початку ХХІ століття полягає в побудові інклюзивного суспільства («суспільства для всіх»), незалежно від соціального статусу громадянина, його стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення. Очевидним стає те, що інклюзія стрімко поширюється і утверджується в усіх соціальних інституціях. Вона є провідником гуманізму, демократії, свободи і покликана стати нормою життя в усьому світі. Тому метою сучасної світової і державної політики є формування інклюзивної культури суспільства, в якому вітається підтримується соціумом різноманіття людських потреб, особистісний і професійний розвиток кожного громадянина, що забезпечує можливість досягнення ним високих життєвих результатів.

Значне коло зарубіжних та вітчизняних дослідників у різні періоди досліджували теоретичні аспекти розвитку соціальної інклюзії та інклюзивної культури: Т. Бут [1], Т. Качалова [3], Н. Сігал [2], Ф. Якубова [5] та ін. У своїх працях науковці визначають інклюзивну культуру як особлива філософія, яка полягає у ліквідації соціальної ізольованості (виключення), що є наслідком негативного ставлення до поняття різноманітності. А соціальна взаємодія всіх людей є необхідною для розвитку і формування гуманної особистості і демократичного суспільства.

У вітчизняній педагогічній думці проблема інклюзивної культури переважно охоплює спектр наукових досліджень в межах інклюзивної освіти. Адже інклюзивна освіта базується на ідеології, яка проти будь-якої дискримінації, а за забезпечення рівного ставлення до всіх людей та створення особливих умов для осіб з особливими потребами. Виходячи з цього А. Колупаєва та О. Таранченко виокремлюють вісім принципів інклюзивної освіти:

1. Цінність людини не полягає в її здібностях та досягненнях.
2. Кожен здатний відчувати і думати.
3. Кожен має право спілкуватися і бути почутим.
4. Усі люди потрібні один одному.
5. Справжня освіта може відбуватися лише в контексті реальних відносин.
6. Усі люди потребують підтримки та дружби з однолітками.
7. Для всіх осіб досягнення прогресу може бути в тому, що вони можуть робити, ніж в тому, що не можуть.
8. Різноманітність зміцнює всі сторони людського життя [4].

Як бачимо, науковці акцентують увагу на людських цінностях інклюзії.

Науковець Т. Качалова розглядає поняття «інклюзивна культура в двох площинках: «зовнішня інклюзивна культура» та «внутрішня інклюзивна культура». Зовнішня інклюзивна культура визначається як організація освітньої зони відповідно до принципів доступності та безпеки; модифіковані освітні програми, спеціальні методи навчання, підручники, посібники, дидактичні матеріали, технічні засоби, команда фахівців тощо. Щодо внутрішньої інклюзивної культури, то науковець трактує її як ціннісно-смыслову основу інклюзивної політики та практики освітньої організації, норми відносин суб'єктів освітнього процесу [3].

У своєму науковому дослідженні Н. Сігал поняття «інклюзивної культури» співвідносить із особливою інклюзивною атмосферою, у якій впроваджуються зміни, адаптовані до освітніх потреб усіх суб'єктів освітнього процесу, потреб освітньої організації та органічно вплетені в її єдине ціле [2, с. 73–74].

Якубова Ф. зазначає, що основною метою процесу формування інклюзивної культури є перш за все соціалізація та інтеграція людей з особливими освітніми потребами у соціумі. Для людей із умовними стандартами психофізичного розвитку культура виступає не менш важливою, адже завдяки формуванню цієї культури прищеплюються такі моральні поняття як терпимість, повага та людяність [4, с. 124].

Отже, поняття «інклюзивна культура» розглядається науковцями як інтегральна категорія, яка базується на філософських, політичних, соціальних, психологічних, педагогічних цінностях інклюзії: прийняття і поваги до різноманітності, толерантності і позитивного ставлення до відмінностей, формування життєвих компетентностей, участі і взаємодії в різних видах діяльності, психолого-педагогічної підтримки на шляху досягнення мети.

### Література

1. Бут Т. Показатели инклюзии: практическое пособие. Москва: РООИ «Перспектива», 2007. 124 с. URL: <http://perspektiva-inva.ru>.
2. Сигал Н. Г. Инклюзия как вектор гуманизации образования и общества: зарубежный опыт. Вопросы педагогики и психологии: теория и практика: сб. материалов Междунар. науч. конф. Москва, 26–28 июня 2014 / под ред. проф. В. И. Писаренко. Киров: МЦНИП, 2014. С. 73–79.
3. Качалова Т. В. Формування інклюзивної культури закладу вищої освіти. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/956/1/8.pdf>
4. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
5. Якубова Ф. Р. Инклюзивная культура – ключевой фактор успешности инклюзивного образования. Проблемы педагогического образования. № 1. 2020. С. 123–129.

**ВОВК А.С.**

*аспірант кафедри філософії та  
міжнародної комунікації  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### **ЕТИКА В.І. ШИКАРУКА НА ЗАСАДАХ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ: ОСНОВНІ ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ УКРАЇНСЬКОГО ФІЛОСОФА**

Володимир Іларіонович Шинкарук - громадський діяч, український філософ другої половини ХХ століття, неомарксист. Закінчив філософський факультет Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка, де його вшановують дотепер. У червоному корпусі університету є іменна аудиторія В. Шинкарука. Протягом багатьох років він очолював Інститут філософії ім. Г. Сковороди та товариство «Знання», яке щороку проводить міжнародні наукові конференції пам'яті філософа - «Шинкаруківські читання».

Його наукові праці характеризуються широким спектром питань від традиційного для радянського періоду марксизму-ленінізму та діалектики Гегеля до філософії історії та української філософської антропології.

Етична концепція В. Шинкарука - це синтез європейських та українських підходів до трактування фундаментальних людських цінностей - віри, надії, любові, добра, зла тощо.

В. Шинкарук проголошує, що світогляд людини виступає у двох формах: світогляд як спосіб освоєння світу та світогляд як світ, перетворений духовною діяльністю. На думку філософа, людина здійснює освоєння світу у трьох формах - матеріальна практика, пізнання та духовне перетворення. Матеріальна практика - це освоєння природної дійсності через її

практичне перетворення й пристосування для задоволення суспільних потреб. Пізнання - це побудова власної теоретичної «моделі світу». Духовне перетворення - «створення образів й уявлень, в яких зовнішня чужість і ворожість до людини ще неосвоєного нею зовнішнього світу долаються духовно - шляхом створення «моделі» істинно людського світу, адекватного людським вищим бажанням і потребам» [2].

В. Шинкарук виділяє два типи світу: наявного буття та сутнісного буття. Перший проявляється у людській життєдіяльності. Другий має трансцендентний характер, тобто передбачає наявність вищого порядку, який формує людські ідеали, розуміння добра, істини та краси.

Наслідуючи ідеї Фоми Аквінського, який проголошував богословські цінності - віру, надію, любов головними провідниками людського життя, В. Шинкарук зазначає, що «світ цього життя - це світ, даний нам у нашій вірі, надії та любові» [3, с. 147]. Ці три цінності він поєднує філософськими інтерпретаціями минулого, теперішнього та майбутнього. Філософ стверджує, що цінності пов'язані з конкретним часом. Любов - з теперішнім, а надія та віра - з майбутнім.

Основою духовного буття людини, на думку філософа, є особливий рід чуттєвості - любов. Саме вона допомагає людині удосконалити себе. Це положення є гармонічним продовженням ідеї про поступ І. Франка, який проголошував любов запорукою духовного розвитку особистості [1, с. 465]. Любов, на думку В. Шинкарука, це особливе, сердечне почуття, одержимість яким часто набуває сили пристрасті і задоволення якого приносить вищі радості буття [4, с. 324]. Філософ звертає увагу на багатогранність любові - кохання, любов до Вітчизни, материнську любов і любов як одержимість працею за покликанням. Він підкреслює її важливість у здобутті щастя, проводячи паралелі з поняттям «сродної праці» Г. Сковороди. Останній пояснював її через дихотомію розумної та «сліпої» природи. «Сродність» - це всезагальний принцип відповідності вищому, розумному началу, адже завдяки йому можна здобути щастя!

### **Література**

1. Володимир Іларіонович Шинкарук. К., 1988
2. Філософські діалоги' 2010, вип. 4, ч. 1: Філософсько-антропологічні читання: творча спадщина В.І. Шинкарука та сьогодення. К., 2010
3. Екзистенційні виміри філософсько-антропологічного пізнання: творча спадщина В. Шинкарука: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: 14 квітня 2011 року. К., 2011
4. Філософсько-антропологічні студії' 2012: «Творча спадщина В.І. Шинкарука та сьогодення (до 80-ліття від дня народження)», ч. 2. К., 2012

**ГОЛЬЦОВА Маріанна Геннадіївна,**  
*кандидат філологічних наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### **ЛІНГВІСТИЧНЕ ТЛУМАЧЕННЯ ЛОГІЧНОЇ ПРАГМАТИКИ**

Взаємозв'язок лінгвістики й логіки є споконвічним, але зі становленням нової мовознавчої парадигми міждисциплінарні кореляції цих наук набули особливого значення. Логіка як наука вивчає спосіб і хід мислення людини через мовні засоби: мова є дійсність, з якою має справу логіка. Іншими словами, оскільки логіка має своїм предметом форми мислення та відношення між ними, а мислення нерозривно пов'язане із мовою, то логіка в цьому

розумінні є наукою про мову, саме тому вважаємо за доцільне й навіть необхідне залучення постулатів логіки для аналізу мовного, зокрема прагматичного, матеріалу.

Праці Грайса «Logic and Conversation»; «Futher Notes on Logic and Conversation» спричинили бурхливі дослідження специфіки і взаємодії різного виду семантичних і прагматичних висловлювань: логічного слідування, імплікатур спілкування, конвенційних імплікатур, пресупозицій, імпліситур, експлікатур тощо. Зазначені розвідки знаходять цікаве застосування, зокрема для пояснення сучасними логіко-лінгвістичними засобами процесів, що відбуваються у царині досліджень соціолінгвістики (наприклад, глобалізація спілкування і розвиток панівних мов).

Починаючи із середини минулого століття, розвідки на межі логіки й лінгвістики помітно активізуються, що пов'язано з вивченням функціонування логічного в живій практиці людського спілкування.

У дослідженнях із прагматики відсутні розділи, присвячені саме цьому питанню, хоча початки логічної прагматики з'явилися разом із логікою ще за часів Аристотеля, який вказував, що вибір аргументів залежить не лише від того, хто будує доказ, а й від адресата, на якого він спрямований. Для кожної логічної форми важливо з'ясувати сферу її застосування, у якій ситуації спілкування вона є адекватною та за яких умов воно буде ефективним. Сучасна логічна прагматика передбачає виділення низки нових вимірів думки і процесів мислення. Крім обов'язкового врахування того, хто, для кого і в якій ситуації аргументує, досить суттєво розрізнити експліцитний та імпліцитний зміст аргументації, зокрема врахування значної ролі пресупозицій як виду імпліцитного знання в аргументативних дискурсах. У будь-якому реченні, висловленому в процесі аргументації, присутня явно (експліцитно) виражена інформація та неявно (імпліцитно) виражена, як така, що припускається, домислюється, не є буквальною. Сама вона й належить до пресупозицій.

Лінгвістична прагматика – розділ семіотики, який розроблявся на матеріалі мовної комунікації насамперед лінгвістикою мови, аналітичною філософією, психолінгвістикою, неориторикою тощо. Усі важливі результати, отримані при цьому, дедалі більше підводять до висновку, що лінгвістична прагматика має залучати й логічну прагматику.

Логічну прагматику визначаємо як окремий розділ лінгвістики, що досліджує прагматичні аспекти мови, а саме: відношення між мовою та суб'єктом, тобто користувачем певної мовної системи. Логічна прагматика оперує логічними операціями мислення у процесі формалізації мовних виразів та інтерпретації формальних систем.

Логіка, як і будь-яка наука, що суттєво спирається на використання штучних і природних мов, їх формалізацію, обов'язково враховує всі три виміри цих мов: синтаксис, семантику та прагматику. А це означає, що логічна прагматика – це обов'язковий внутрішній компонент логіки, який тривалий час існував лише імпліцитно, проте наразі потребує експліцитного вираження.



**ГРАБОВСЬКА Інна Вікторівна**  
*кандидат філологічних наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

**ПРИМАК Тетяна Юхимівна**  
*кандидат фізико-математичних  
наук, доцент,  
Національний університет  
харчових технологій  
(м. Київ, Україна)*

## **КОНТАКТОПІДТРИМУВАЛЬНІ МЕТАКОМУНІКАТИВИ В СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ: СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА**

Вивчення комунікації, як комплексу дій для обміну інформацією, вимагає детального дослідження ролі в цих процесах метакомунікації, її функцій та засобів. Недостатній ступінь вивченості теорії метакомунікації, з одного боку, і нагальна потреба опису регулятивної функції метакомунікативів, з іншого боку, роблять актуальним звернення до дослідження метакомунікативної функції мови [1].

Теоретичні основи для вивчення поняття «метакомунікація» закладені в середині минулого сторіччя роботами психіатра Ю. Руша і філософа, етнографа Г. Бейтсона [2], які вперше визначили метакомунікацію як «комунікацію про комунікацію», яка є невід’ємною частиною акту комунікації. На багатьох прикладах людських взаємин, а також психологічних, комунікаційних і сімейних проблем було виявлено, що змішування рівнів комунікації (комунікації і метакомунікації) може призводити до парадоксів, проблем різного характеру і до безвихідного становища. Здатність до відповідної метакомунікації є необхідною умовою для нормальної комунікації.

Комунікація, яка полягає в передачі повідомлення (інформації), буде неможлива без супутніх послань, які перебувають на іншому рівні абстракції, кодують або класифікують інформаційне повідомлення, яке перебуває в його контексті. Комунікація завжди не тільки здійснює передачу інформації, а й призводить до змін в поведінці учасників спілкування, тобто визначає відносини.

У кожній комунікації є аспекти, що стосуються змісту (інформації) і відносин, при цьому останній класифікує перший і, отже, є метакомунікацією. Таким чином, можна розглядати комунікацію як інтегральний комплекс інформаційної (змістовної) та командної (психологічної, соціальної) складових, які нерозривно пов’язані одна з одною. Слід зазначити, що метакомунікація може здійснюватися як на вербальному, так і на невербальному рівні (за допомогою крику, зміни інтонації, виразу обличчя, пози).

Метакомунікація використовується не для обміну інформацією, а для виконання соціальних функцій. Особливу роль відіграє метакомунікація для реалізації фатичної функції (дослівно – беззмістовна, пуста) – обміну неінформативними з погляду реальної комунікації повідомленнями, які виконують важливу етикетну функцію. Інформація, що передається у ході фатичної комунікації, носить соціально-регулятивний (прагматичний, впливовий) характер і виражає намір суб’єкта мовлення до встановлення, продовження, завершення контакту з адресатом, а не до передачі когнітивної інформації, що робить її низкоентропійною у плані когнітивної (раціональної, індексальної) інформації. В інформативному плані фатична метакомунікація є прагматично (комунікативно) значущою, оскільки в ній реалізується власна мета спілкування - забезпечення мовленнєвого контакту на різних стадіях спілкування [3].

При усному спілкуванні метакомунікація найчастіше представлена певним набором мовних кліше. В рамках письмового спілкування, крім виразів такого роду, можна виділити більші форми прояву метакомунікації: передмови, післямови, примітки, коментарі, виноски до тексту, критичні статті, обговорення тексту в інтернет-ресурсах і т.д. [4].

Контактопідтримувальна функція метакомунікативів спрямована на встановлення мовного контакту між відправником і отримувачем повідомлення, але не заради самого контакту, а для надання певного впливу (відповідно до конкретних завдань певного виду комунікації) на адресата мовлення з метою досягнення максимального ефекту спілкування.

Двоєкий характер цієї функції відрізняє її від функції впливу. Контактопідтримувальна функція являє собою одну зі сторін мовного впливу, ту, яка пов'язана з організацією комунікативного зв'язку між учасниками спілкування.

### Література

1. Грабовская И.В. Теоретические основания изучения метакоммуникативных вопросов в англоязычном диалогическом дискурсе // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2013. № 7 (25): в 2-х ч. Ч. II. С. 78-82
2. Ruesch J., Bateson G. Communication: The Social Matrix of Psychiatry. N. Y.: W. W. Norton, 1951. 314 p.
3. Системные свойства фатического метакоммуникативного дискурса и проблемы его перевода // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. - 2003. - № 609. - С. 49-52.
4. Остапенко Д. И. К трактовке понятия «метакоммуникация» // Вестник ВГУ. Серия: лингвистика и межкультурная коммуникация. - 2013. № 1. – С. 32-35

**ГРУШКІВСЬКИЙ Євгеній Вадимович**  
*магістр факультету захисту рослин,  
біотехнології та екології*  
**Науковий керівник: Культенко В.П.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕВТАНАЗІЇ

На сьогоднішній день розвиток біології та медицини досягнув неабиякого рівня: з'являються біоорганічні замітники людських органів, протезування кінцівок дає змогу людям з обмеженими можливостями жити повноцінним життям, редагування геному дає змогу забути про існування багатьох генетичних хвороб тощо. Однак навіть за такого прогресу щорічно у важких муках помирають мільйони жителів нашої планети. Тому все частіше люди замислюються над питанням: «Що краще: жити у пекельних стражданнях чи піти із життя і не відчувати фізичного болю?».

У сучасній медичній практиці розглядається так звана, навмисна безболісна смерть. Термін, який визначає цілеспрямоване припинення життя невиліковно хворих людей з метою припинення їх страждань, називається евтаназією. Своєрідним методом евтаназії користувались ще за часів Спарти. Так дітей, що народжувалися з певними вадами позбавляли життя одразу після виявлення недуга. Схожу практику використовували у Середній Азії з хворими на проказу; у Франції за часів Наполеона громадян, хворих чумою чекала швидка та неминуха смерть за вказівкою влади. Нацисти вірили у «чистоту» своєї нації і вважали першочерговим завданням позбавити життя усіх фізичних інвалідів, душевнохворих, людей нетрадиційної орієнтації тощо [1-3]. Очевидно, що такі методи не є гуманними. Однак, постає

питання: «Що робити, коли людина свідомо бажає піти із життя задля порятунку від фізичних страждань?». Відповідь є неоднозначною.

Прихильники евтаназії аргументують важливість легалізації цього явища можливістю людини гідно завершити своє життя. Адже не кожен має сили лежати безпомічним без елементарної можливості обходитися без сторонньої допомоги. У деяких племенах туземців вожді на старості років (або в молодому віці за наявності важких хвороб) цілеспрямовано позбавляли себе життя з метою уникнення демонстрації своєї слабкості та немічності перед своїм народом. З одного боку, евтаназія – надання людині вільно розпоряджатися своїм життям, можливість померти гідно. З іншого боку, такі твердження ставлять під сумнів цінність життя як такого. З ідеєю евтаназії категорично не погоджуються прихильники найбільш впливових релігійних вірувань. Римо-католицька церква висвітлила свою позицію у документі Конгрегації у справах віровчення від 5 травня 1980 року – «Декларації про евтаназію»: «Ніхто і ніщо в жодному разі не може дозволити вбивства невинної людської істоти: чи то плода, чи то ембріона, дитини, старої людини, невиліковної хворої чи яка знаходиться при смерті. Крім того, нікому не дозволено просити про таке вбивство чи то для себе самого, чи для іншої людини, яка довірила турботу про себе, погоджуватися на це, явно чи неявно, і жодна влада не може законно рекомендувати чи дозволяти такий акт. Бо тут постає суттєве питання про порушення Божого закону, про образу гідності людської особи, про злочин проти життя, про замах проти людини як такої» [4]. Православна церква теж засуджує можливість позбавлення людини життя. Дана християнська церква вважає, жодні цілі, навіть якими б благородними вони не були, не можуть виправдати вбивство, адже це – найважчий гріх. Церква наголошує, що життя – це подарунок Бога, а отже, ніхто окрім Бога не може це життя забрати. Іслам теж притримується категорично негативної думки щодо евтаназії і, якщо евтаназія здійснюється людиною самотужки посилається на слова пророка Мухамеда: «Хто скинеться з гори чи уб'є себе – той навечно палатиме в пекельному вогні, якщо ж евтаназію проводить лікар (або будь-яка інша особа), його чекає така ж доля – вічні муки у пеклі.

Існують проблеми евтаназії і з юридичної точки зору. Пацієнт може виявляти бажання піти із життя і обґрунтовувати це рішення тим, що це його право на свободу вибору. До прикладу, у Німеччині існує спеціальний правовий акт, підписання якого надає людині можливість самостійно вирішувати долю своєї смерті. На думку юристів, держава і суспільство повинні поважати рішення особи на її автономне визначення. Однак цьому правовому акту суперечить 217 стаття Конституції ФРН, згідно якої в країні забороняється пропаганда самогубств, відповідно людині, яка прагне евтаназії – заборонено заповіювати собі смерть [5].

У деяких країнах, зокрема Бельгії та Нідерландах легалізовано добровільну евтаназію (коли хворий дає письмову згоду на свою смерть). Критики даного питання наводять аргумент, що письмова згода пацієнта на легку смерть не повинна мати ніякої юридичної сили, оскільки даний документ може бути написаний під тиском інших (нп., родичів важкохворого, які бажать йому смерті) або ж в той час, коли пацієнт знаходився у напівсвідомому стані і не має чіткого усвідомлення своїх дій [6].

Отже, сьогодні проблемні питання щодо евтаназії досі не знайшли своєї відповіді. З одного боку – абсолютне невизнання такого виду смерті з боку релігійних структур, поруч з цим – виснажливі юридичні наукові праці, які навпаки стверджують, що евтаназія – можливість людини на самовизначення. З третього боку – моральна складова, яка виносить питання: «Якщо легко померти – це гідна смерть, то чи є вцілому процес життя чимось гідним і цінним?»

### Література

1. Рахмайлов Е.В. Евгеника и расовая гигиена как социально-философская составляющая идеологии фашизма // Science and world. - 2014. - Т. 1, № 10(14). - С. 104-107.
2. Pitsios, Theodoros K. Ancient Sparta – Research Program of Keadas Cavern (англ.) // Bulletin der Schweizerischen Gesellschaft für Anthropologie. - 2010. - Vol. 16.1-2. - P. 13-22.

3. Делюмо Ж. Ужасы на Западе = La peur en Occident / Пер. с франц. Н. Епифанцевой. - М.: Голос, 1994. - 408 с. - ISBN 5-7117-0113-4.
4. Sacred Congregation for the doctrine of the faith. Declaration on euthanasia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.vatican.va/roman\\_curia/congregations/cfaith/documents/rc\\_con\\_cfaith\\_doc\\_19800505\\_euthanasia\\_en.html](http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19800505_euthanasia_en.html)
5. Анатолий Иванов. Основной Закон ФРГ - 60-летний юбилей. Deutsche Welle. 2009.
6. Харчук В. Право на евтаназію як особисте право людини / В. Харчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3477>

**ДЕМЧЕНКО Ірина Іванівна,**  
*доктор педагогічних наук,  
професор,  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### **ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Міжнародні стандарти в галузі прав людини ґрунтуються на ідеї участі кожної особистості в суспільному житті на засадах рівності й без дискримінації. Показником розвитку суспільства є ступінь реалізації питання навчання, виховання, соціальної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами. Відтак, на сучасному етапі розвитку освітньої галузі в Україні активного впровадження набуває процес інклюзивного навчання, спрямованого на забезпечення умов інтегрування дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір.

Відповідно до Постанови КМУ «Про деякі категорії осіб з особливими освітніми потребами» (2018 р.) до категорії осіб з особливими освітніми потребами, які потребують додаткової підтримки під час освітнього процесу, належать: особи з порушеннями розвитку (у тому числі з розладами спектру аутизму); особи, яким встановлено електрокардіо-стимулятор або інший електронний імплантат чи пристрій; особи, які мають захворювання, що потребують постійного або періодичного медичного нагляду; особи, які потребують відновлення стану здоров'я у закладах загальної середньої освіти санаторного типу; особи, які опинились у складних життєвих обставинах, влаштовані до дитячих будинків сімейного типу, соціально-реабілітаційних центрів, перебувають у школах соціальної реабілітації; особи, які проживають на тимчасово окупованій території, або у населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження або у населених пунктах, що розташовані на лінії зіткнення; особи, які мають статус внутрішньо переміщених; діти-біженці та діти, які потребують додаткового та тимчасового захисту; особи, які здобувають спеціалізовану освіту та/або можуть прискорено опанувати зміст навчальних предметів одного чи декількох класів, освітніх рівнів; особи, які здобувають(ли) повну загальну середню освіту мовою, що не належить до слов'янської групи мов, або базову чи профільну середню освіту – мовою корінних народів (особи з особливими мовними освітніми потребами) [4].

На особливу увагу заслуговує категорія дітей, які постраждали від різних видів насилля та внаслідок бойових дій, техногенних катастроф, стихійних лих.

Насилля – це форма деструктивної соціальної взаємодії суспільстві, у родині, що відображає порушення в ціннісно-нормативній сфері індивідів і спричиняє поглиблення соціально-психологічної та моральної відчуженості, взаємну недовіру і ворожість, брутальність і жорстокість.

У праці «Соціально-психологічні аспекти проблем насильства» [2] Н. Максимова визначає домінантні види насильств над дітьми та їх результати: фізичне (синці або поламани кістки, відбитки предметів, порізи, яким немає пояснень), психологічне (відставання у фізичному та соціальному розвитку, порушення мови, сну, прийому їжі, систематичне повторювання дій, зокрема, розкачування, смоктання пальців, кусання, відсутність зосередження уваги, інтересу чи емоцій, депресія або віддаленість, агресія), економічне (це навмисні дії однієї людини щодо іншої, спрямовані на те, щоб позбавити постраждалого житла, їжі, одягу та іншого майна або коштів, на які він має законне право), сексуальне насильство (надмірна зацікавленість чи обізнаність у сексуальній темі та предметах, що з нею пов'язані, надмірний прояв уваги до всього, що пов'язане з сексуальною темою, побоювання певної людини чи члена сім'ї, надмірна піддатливість, агресія, біль тощо).

Науковець Похілько Д. визначила травматичні фактори війни, які впливають на дитячу психіку: смерть (особливо втрата батьків); насильство та жорстокість; незадоволення базових потреб (погане харчування, значні фізичні навантаження, відсутність відчуття безпеки, любові та ласки); хаотичність стилю та умов життя; загальна атмосфера горя, страждань та негативних емоцій; деформація «законів суспільства»; тривала ситуація невизначеності; суцільна розруха тощо [3]. Ці фактори впливають на формування якостей особистості дитини, змінюють загальні закони розвитку дитячої психіки, послідовність утворення структурних компонентів особистості, зміщують кризові періоди тощо. Відповідно стан дитини супроводжується переживаннями психічних травм, стресів, агресивністю, заляканістю, страхом, відчуттям невпевненості, низькою самооцінкою, тривожністю, замкненістю, недовірою, депресією, небажанням говорити, спілкуватися; емоційною нестабільністю, що негативно впливає на інтелектуальну діяльність дитини, утруднюючи процес адаптації, прийняття рішень та знаходження адекватного виходу зі стресової ситуації [5]. Вони потребують постійної фахової підтримки для усунення емоційних травм та гармонізації їхнього розвитку.

Відтак, основна мета створення інклюзивного освітнього середовища полягає у тому, щоб повернути дітей до мирного способу життя шляхом корекційної психолого-педагогічної, медико-соціальної роботи, зокрема:

- створення комфортного, толерантного освітнього середовища;
- пристосування до потреб дитини навчальних програм, наочних матеріалів, процедур оцінювання знань та надання додаткових послуг (інформаційно-технічних, індивідуальних занять, диференційоване викладання та ін.), щоб допомогти учневі адаптуватись у колективі однолітків;
- забезпечення навчального процесу корекційною складовою з метою усунення прогалин в навчанні, засвоєння навчальних програм, успішної соціалізації;
- організація мобільної, підготовленої психолого-педагогічної служби в школі для забезпечення дітей з посттравматичним синдромом та їх батьків адекватною психолого-педагогічною, а в разі необхідності, і медичною допомогою;
- залучення всіх дітей та їх батьків до активної участі в масових, колективних, групових навчально-виховних та творчих заходах, справах, гуртках, годинах, які проводяться в школі, класі, позашкільних освітніх закладах [1].

Отже, діти, які постраждали внаслідок бойових дій становлять цілком самостійну категорію осіб з особливими освітніми потребами. Вони потребують комплексної педагогічної, психологічної, соціальної, корекційної, медичної підтримки, спрямованої, з одного боку, на заміну важкої життєвої або соціально небезпечної ситуації, у якій опинилися, а з іншого – на мінімізацію їх соціальних, психологічних, педагогічних проблем і труднощів із метою їх поетапного коригування та гармонізації розвитку в цілому.

### Література

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.

2. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства. Київ: ВПОЛ, 2003. 343 с.
3. Похілько Д.С. Травматичні фактори війни: вплив на дитячу психіку. Сучасна війна: гуманітарний аспект: зб. матеріалів доп. учасн. наук.-практ. конф. Харків: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2017. С. 134-138.
4. Про деякі категорії осіб з особливими освітніми потребами: постанова КМУ від 14 листоп. 2018 р. № 952 URL: [https://osvita.ua/legislation/Ser\\_osv/62484/](https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/62484/)
5. Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації: монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375

**ДОВГОПОЛИЙ Владислав Сергійович,**  
*студент групи КІ 21014бск.*  
**Науковий керівник: Горбатюк Т.В.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ДІАЛОГ КУЛЬТУР НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ ТА В МЕЖАХ ОДНІСІ ДЕРЖАВИ**

Після закінчення холодної війни у світі стали більш чітко проявлятися культурні відмінності. Вони існували і раніше, але ховалися за гострими протиріччями між Сходом і Заходом. Суб'єктами сучасних конфліктів в більшості випадків є сторони, що належать до різних культур.

До подолання політичних і економічних протиріч і прийняття компромісних рішень можна прийти тільки з доброї волі всіх конфліктуючих сторін. Це неможливо в культурно обумовлених конфліктах. Належність до певної культури визначає ідентичність людини. Не можна говорити про ідентичності, приводячи їх до спільного знаменника.

Це означає, що політики не можуть вирішувати культурно обумовлені конфлікти. Часто ці конфлікти не пов'язані з культурними відмінностями, а є супроводжуваним елементом в обґрунтуванні політичних, економічних і соціальних протиріч.

З тієї причини, що культурні відмінності можуть використовуватися для обґрунтування конфліктів, діалог між культурами вкрай необхідний. Він не може вестися тільки між елітами, так як вони іноді перебільшують в конфліктних ситуаціях роль культурних відмінностей, щоб посилити мотивацію населення в конфлікті. Тому цей діалог повинен відбуватися по можливості на більш широкій основі.

Суттю культурної особистості нерідко є релігія, так як різні культури виникли з релігії. Релігія - це особистий момент для кожної окремої людини. Якщо мова, історія, звичаї і обряди належать до культури, то релігія містить критерії оцінки, якими керується релігійна людина. Неможливо вести переговори про культурні відмінності, тим більше про релігійні. Якщо в конфлікті культурні особливості ускладнюють переговори, то вони навряд чи просунуться, якщо релігійні відмінності будуть вирішальними в цьому конфлікті або якщо вони усвідомлено висуватимуться конфліктуючими сторонами на передній план.

Діалог між культурами буде ускладнений, якщо держави або державні групи належать до різних культурних кіл і в стосунках між державами існує непорозуміння. Діалог стає ще більш важким, якщо державна група в культурно обумовленому конфлікті демонструє переважну економічну і військову силу. Тоді друга сторона конфлікту буде робити акцент на культурних відмінностях і може відмежуватися з їх допомогою від іншої культури.

Надскладним є діалог культур в межах держави. Культурна напруга в межах держави загострюється в тому випадку, якщо представники культурних меншин вдаються до використання вже не актуальних заповідей і законів своїх релігій. З вимогою повернутися до

первинних джерел релігії, закони і заповіді, без будь-якого історичного контексту та без врахування сучасності, переносяться в даний час. В протилежність вимогам звернутися до істинного вчення в більшості випадків виникає релігійна ідеологія, яка має на меті регулювання всіх сфер життя суспільства. Боротьба з сприймається несправедливістю оголошується частиною всесвітньо-історичної війни між добром і злом. Наша епоха оголошується стоїть на порозі кінця світу. Вивільняється небувала готовність насильства - готовність заради святої справи без страху жертвувати чужою і власним життями.

З цього випливає, що діалог культур - справа не тільки політики. Політика може лише створювати для нього проведення загальні умови і сприяти даному діалогу. Але не більше того. Цей діалог по можливості повинен вестися багатьма людьми і безперервно, так як з існуючими сьогодні невіглаством і упередженнями не можна покінчити за один день.

В період економічної кризи політики не повинні піддаватися спокусі використати невдоволення людей, викликане недостатністю антикризових заходів, направляти це невдоволення проти груп меншин в державі, звинувачуючи останніх у всіх гріхах. Меншини не повинні бути «громовідводами» для невдоволення населення більшості.

**ДРАЧУК Олександра Вікторівна,**  
*аспірант,*  
*Національний університет біоресурсів і*  
*природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ІНФОРМУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОБОТИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

Ключовим інструментом у мінімізації наслідків надзвичайних ситуацій виступає інформація, котра повинна бути надійною, зрозумілою, чіткою, своєчасною, а найголовніше – ненав'язливою. Це дозволить запобігти розвиткові панічного стану, зберегти життя людей (наприклад, за допомогою евакуації можна мінімізувати (уникнути) смертей; вакцинація проти COVID-19 теж збереже здоров'я особистості й оточуючих її людей) або мінімізувати майнову шкоду (наприклад, шляхом прийняття захисних заходів в небезпечній зоні).

Для сучасного суспільства на сьогоднішній день глобальною загрозою надзвичайної ситуації виступає пандемія. І соціальні працівники, докладають зусилля задля збереження здоров'я особистості. Звичайно, крім застосування карантинного режиму, поліпшення системи охорони здоров'я, перше місце все ж таки відводимо інформуванню населення. Саме раціональні методи зможуть запобігти паніці.

Статистичні дані свідчать про зниження й підвищення рівня захворюваності населення. Так, ближче до зими, коли спостерігається перехід від літа до осені, зниження температури повітря, – спостерігаємо спалах гострих респіраторних вірусних інфекцій. Звичайно ж і COVID отримує інших відтінків: мутує, з'являються нові його форми, що ускладнює протікання хвороби.

При цьому складність прийняття управлінських рішень в боротьбі з епідемією полягає в необхідності аналізу великої кількості взаємопов'язаних факторів, основними з яких виступають соціологічний, біологічний та інформаційний.

Нині інформування населення здійснюється багатьма доступними засобами, а саме: теле-, радіо-, соціальні мережі, міські системи попередження, установи або портативні пристрої попередження, яскраві й науково оформлені біг-борди, реклама, пам'ятки тощо. Однак при оцінці ефективності цих інструментів виникає значна проблема. Одна група людей не довіряє отриманій інформації, збираючи при цьому неперевірену, що спотворює її; інші вдаються до паніки, що починає загрожувати оточуючим. Завдання соціальних працівників полягає в такому інформуванні населення, яке б його сприймало свідомо, а не агресивно. Населення

довіряє соціальним працівникам, тому їм було запропоновано зміцнити довіру населення до охорони здоров'я та інформації, яка повідомляється. Отже, діяльність з інформування населення закріплено на законодавчому рівні в нормативно-правовій документації двох типів: та, що безпосередньо регулює інформаційні відносини; та, що регулює надання соціальних послуг. Відповідне законодавство визначає й діяльність органів державного та місцевого управління, які користуються належною нормативно-правовою документацією щодо інформування населення з надання соціальних послуг [1].

Нами було проведено анкетування (серпень-вересень 2021 р.) серед населення щодо ставлення до COVID-19, а також інформації про пандемію. Опитуванням було охоплено 657 осіб за вибіркою, що репрезентує доросле населення України (м. Київ, Київська область, Народицький район Житомирської області). Валідність вибірки включала такі показники: стать, вік, тип поселення, область проживання. Максимальна випадкова похибка вибірки не перевищує 2,4%. Так, 12,8% осіб дали позитивну відповідь на запитання: «Чи хворіли Ви на COVID?» (ПЛР-тести, експрес-тести, результати КТ тощо). При цьому ефективними засобами вважають: ретельне миття рук (42,1%), дотримання дистанції (31,6%), дбайливе ставлення до свого почуття (29,9%). Зауважимо, що люди літнього віку більш свідомо ставляться до свого здоров'я та виконують рекомендації лікарів (м. Київ та Київська область). Іншу картину ми спостерігали у Народицькому районі. Це друга зона і там проживає населення, постраждале від Чорнобильської катастрофи. Для них не було актуальним носіння маски і дотримання дистанції, тому що всі вони мешкають у селах, мають підсобне господарство, майже нікуди не виїжджають. На запитання: «Чи плануєте Ви пройти вакцинацію?», більшість респондентів (люди, що знаходяться в зоні ризику) дало негативну відповідь: 1) вакцина не пройшла належної апробації; 2) є приклади побічних ефектів і мене це хвилює; 3) вакцинація все рівно не захистить мене від хвороби; 4) негативний приклад знайомих, котрі вакцинувались тощо.

На запитання: «Чи задовольняє Вас інформація, яку отримуєте від фахівців по COVID?», більшість респондентів не задовольняє, оскільки не вірять їй. Майже 82,6% не довіряє уряду, проте позитивно ставляться до соціальних працівників, які проводять з ними профілактичні заходи та до сімейних лікарів.

Отже, можна зробити висновок про незадовільне (непереконливе) інформування населення. Інформація, що надається занадто нав'язлива і населення вже не сприймає її, або спотворена і їй вірити важко.

Вважаємо за необхідне вивчити закордонний досвід щодо інформування населення з надзвичайних ситуацій, виділити позитивні моменти та застосувати в нашій країні.

### Література

1. Драчук О.В. Особистісні якості соціального працівника з надання допомоги постраждалим в екстремальних ситуаціях. Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія». 2020. Том 3. № 11(3). С. 47-56. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogica/article/view/14591>



**ЖУРАВСЬКА Ніна Станіславівна,**  
*доктор педагогічних наук, професор,*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **PENSER L'ASSISTANCE**

La profonde métamorphose que connaît notre société, la massification des problèmes sociaux, la prééminence des modes d'intervention individualisés et la bureaucratisation du travail social, concomitantes à une limitation des ressources budgétaires, peuvent renforcer un sentiment d'impuissance dans la possibilité d'agir [1].

Définir le travail social est un exercice relativement difficile. Il est vrai que le travail social forme un ensemble fractionné entre une multiplicité de professions, dont la genèse, les traditions et les profils sont fort disparates et dont les missions apparaissent souvent incertaines, avec des employeurs tout aussi divers, sans même parler de l'hétérogénéité des problèmes sociaux et des «usagers» qui n'ont pas cessé de se diversifier. Le travail social s'est construit selon des généalogies séparées (le service social, l'éducation spécialisée, l'animation...), chaque lignée ayant ses propres axes de clivage et ses traditions historiques. Les professionnels exercent dans des institutions très diversifiées. Ils peuvent être des agents de l'État et des collectivités territoriales mais également appartenir au monde associatif. Avec les nouveaux métiers liés aux dispositifs de la politique de la ville et aux politiques d'insertion qui se développent dès le début des années 1980, une nouvelle expression, celle d'« intervention sociale », vient de surcroît brouiller les frontières [3]. Ensemble résolument hétérogène, le travail social a toutefois pour vocation commune d'aider à résoudre les problèmes de tous ceux qui subissent des difficultés économiques et sociales. Il opère ainsi dans les failles, dans les contradictions, dans les inégalités de la société, ce qui ne lui donne pas une identité stable mais hybride et incertaine. Ainsi, le problème du travail social est, si l'on peut dire, un problème de définition. Lors des auditions, les difficultés des travailleurs sociaux à se définir positivement apparaissent de manière frappante, comme si le travailleur social ne pouvait se définir que par ce qu'il ne fait pas.

Mais il ne sait pas dire ce qu'il est. Cependant, nous avons constaté une réelle convergence des divers acteurs autour des finalités du travail social et de l'intervention sociale : favoriser l'autonomie des personnes et des groupes, faciliter l'accès au droit, contribuer à mobiliser les ressources, engager une posture dynamique de développement des liens sociaux, intervenir quand les difficultés des individus surviennent mais aussi les prévenir pour ne pas avoir seulement à les réparer. Il est, cependant, possible d'identifier un cœur de métiers du travail social par-delà la diversité des postures, des méthodes et des populations concernées. On peut définir le travail social, dans sa fonction générale, comme un processus organisé d'accompagnement des personnes et des groupes vers la résolution de leurs problèmes matériels ou relationnels, visant, plus généralement, à leur faire retrouver leur autonomie. La singularité de ce travail réside dans sa fonction de médiation entre les besoins des individus et l'ensemble des réponses des institutions [2].

Sa vocation l'incline à favoriser, voire à consolider, le lien social, là où il semble en déshérence. Il contribue à «restaurer» l'identité de la personne et ses liens avec la société, ce qui permet l'accès à la citoyenneté.

### **Література**

1. Журавська Н.С. Теорія і практика підготовки викладачів аграрних дисциплін у вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу: монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко ММ, 2011. 320 с.
2. Яшук С.П. Європейський суд з прав людини. Перспективні інновації в науці, освіті, виробництві і транспорті: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 19–30 берез. 2012 р.). Одеса, 2012. Т. 18. С. 18–19.

**ЗЕЛІНСЬКА Ярослава Цезарівна,**  
*кандидат психологічних наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### **СУСПІЛЬНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ АДАПТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ**

Стан суспільної нестабільності створює унікальну психологічну ситуацію, коли одночасно великі маси людей змушені адаптуватися до мінливої і фруструючої їх реальності. Змінюються, і досить суттєво, матеріальні умови буття, нестабільними залишаються політична та ідеологічна сфери. Взагалі кожне суспільство постійно трансформується, і досить відчутні зміни відбуваються навіть в традиційних суспільствах за відносно короткий час. Показовим є з цього боку, наприклад, дослідження американських соціологів, які констатують, що американці кінця ХХ століття з подивом виявили, що сучасні реалії їхнього життя дуже відрізняються від уявлень про майбутнє американського суспільства, властивих масовій свідомості 50-х років [1].

Щодо українського суспільства, то воно трансформується вельми динамічно. Зміни мають не поступовий, а різкий, інколи драматичний характер. Це актуалізує дію специфічних соціально-психологічних феноменів і водночас їхнє наукове дослідження. В сучасній психології такі дослідження відносяться до психології життєвого світу особистості, в рамках якої вивчаються життєві орієнтації особистості, стратегії життєдіяльності, життєвий успіх і т.ін. Ці феномени народжуються на перетині суб'єктивної і об'єктивної реальності, інтегруючи зовнішні впливи і внутрішнє сприйняття та оцінки. В межах такої дослідницької парадигми є доречним поєднання різних поглядів на систему людина - світ, від суто соціологічних до глибинно-психологічних.

Скажімо, психотерапевтична традиція, яка пов'язана з психоаналізом, гуманістичною психологією, логотерапією, має величезний досвід дослідження проблем особистісної адаптації, подолання труднощів в індивідуальному житті. Глибинний психологічний аналіз дав змогу виробити новий погляд на проблему життя людини в цілому. Вивчення внутрішніх кризових станів суб'єкта дозволило подивитися власне на життя людини як на самостійну проблему, а не як на просту сукупність поточних життєвих проблем. Людина, що опиняється в проблемній ситуації, постає перед суперечливим вибором: починати вирішувати проблему і одночасно терпіти всі складнощі, пов'язані з особистісною перебудовою, чи залишити в своєму житті все без змін і терпіти наявність самої проблеми [2]. Така ситуація невизначеності вибору є характерною для сучасного суспільства і зумовлює поведінку не окремих індивідів, а переважної більшості людей. При цьому, як і в індивідуальних випадках, величезне значення має те, чи готові люди до вирішення своїх проблем, чи здатні вони взяти на себе відповідальність за своє життя. Безболісне вирішення тут в принципі неможливе. В залежності від дії цілої сукупності різноманітних соціально-психологічних і психологічних факторів вихід з кризового стану може бути більш або менш успішним.

Успішність процесів особистісної адаптації є невід'ємною складовою подолання суспільної кризи як такої. При цьому спостерігаються різні стратегії діяльності в залежності від того, які саме адаптуючі механізми використовують люди. Складність ситуації посилюється також тим, що в умовах кризи блокується традиційний вид адаптації, який базується на конформності до соціальних норм. Щоб розібратися в цьому складному переплетенні різних взаємовпливів, слід звернутися до вже наявного доробку в теорії адаптації.

Класична теорія адаптації вивчає три провідні види адаптації: 1 - алопластичну, коли зовнішній світ узгоджується з потребами особистості; 2 - аутопластичну, що охоплює зміни особистості, завдяки яким вона пристосовується до середовища; 3 - пошук індивідом сприятливого середовища.

Вивчаючи чинники, які обумовлюють вибір людьми різних життєвих стратегій, не можна обійти увагою психологічні характеристики особистості. Вони, як свідчать дослідження, є не менш вагомими, ніж такі ознаки, як вік або професійна приналежність людини. Наприклад, останні дослідження з психогеронтології виявили два особистісні типи серед людей похилого віку, які принципово відрізняються один від одного рівнем активності, стратегіями подолання труднощів, ставленням до світу і до себе, задоволеністю життям, хоча їхній вік та соціальні умови існування майже однакові.

Узагальнюючи дані різних психологічних досліджень, Л.І.Анциферова запропонувала виділити два основні типи особистостей, які відрізняються один від одного специфічним ставленням до світу, переконаннями, самооцінкою, різними моделями ідентифікації [3]. Умовно їх можна позначити як активний і пасивний.

До першого типу належать люди, які надають перевагу конструктивно перетворюючим стратегіям подолання труднощів, тобто вважають ситуацію підконтрольною особистісному впливу. З психологічного боку їх характеризує стійка позитивна самооцінка, висока мотивація досягнення, реалістичний підхід до життя та оптимізм, їм притаманна висока інтернальність. В дослідженнях С.Кобаса і його співробітників [4] така здатність протистояти складним ситуаціям була визначена як інтегративна риса особистості і дістала специфічну назву - "hardiness", тобто стійкість, міцність.

Протилежний тип - це люди, які намагаються відійти від складних ситуацій, або покірливо їх втримують, оскільки вважають себе нездатними контролювати навколишню дійсність. Вони сприймають світ як небезпечний і вдаються до різних механізмів психологічного захисту, їм притаманна невисока самооцінка та песимістичний світогляд, низька мотивація досягнень, як правило, це екстернали. На відміну від активного типу це люди, у яких домінують нераціональні переконання.

Таким чином, можна припустити, що в психологічному плані одним з найбільш важливих факторів адаптивності особистості є її здатність відчувати себе суб'єктом життєтворчості. Тоді будь-які повороти життя сприймаються людиною як стимули для розвитку особистісних можливостей, як поштовх до самовиявлення і самореалізації.

### Література

1. Вульф А. Изменения сверху донизу. Социологические исследования, 2003, № 3. С. 99-105.
2. Капустин С.А. Границы возможностей психологического консультирования. Вопросы психологии, 1993, №5. С.50-56.
3. Анциферова Л.И. Новые стадии поздней жизни: время поздней осени или суровой зимы. Психологический журнал, 1994, Т.15, №3. С. 100.
4. Kobasa S.C., Maddi S.R., Kahn S. Hardiness & Health: A Prospektiv Study. J.Pers. and Soc.Psychol., 1982. V. 42.№ 1.

**ІВАНОВА Інна Олександрівна,**  
*аспірантка I р. н. кафедри психології,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ВПЛИВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ЗВО НА ФОРМУВАННЯ СТИЛЮ МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ**

Активізація академічної мобільності студентської молоді, а також розширення можливостей освітнього простору завдяки мережі Інтернет сприяють інтенсифікації міжкультурної взаємодії у ЗВО.

Спілкування з однокурсниками-представниками інших країн, викладачами іноземних університетів, опрацювання зарубіжної наукової літератури позначається на формуванні особистості студента.

У сучасних психологічних дослідженнях неодноразово обґрунтовується вплив міжкультурної взаємодії на формування таких соціальних якостей особистості, як: толерантність, етнічна й особистісна ідентичність тощо. Під час розвитку цих характеристик безсумнівно важливу роль відіграють когнітивні процеси, що забезпечують отримання перцептивного досвіду, його обробку (декодування, кодування), інтеграцію та подальше використання.

Тобто, міжкультурну взаємодію супроводжує ціла низка мислительних операцій, які зазнають змін під час опанування та використання іноземного досвіду. Конвергентне мислення особистості під час спостереження фактів іншої культури, схожих із аналогічними проявами у рідній культурі, намагається пояснити їх крізь призму знайомого і звичного. Дивергентне мислення дає можливість виокремити явища рідної та чужої культури, намагаючись порівняти культурні відмінності та дати їм пояснення. Будучи учасником міжкультурної взаємодії, студент також вчиться поєднувати/знаходити містки між різними когнітивними системами (способами розуміння та репрезентації реальності в різних культурах).

Досвід міжкультурної взаємодії зумовлює формування когнітивної гнучкості особистості, що проявляється в готовності сприймати незнайомі раніше явища, розширювати власні уявлення, прийняти можливість іншого світосприймання, долати стереотипи.

У спілкуванні з представниками інших культур змінюються процеси абстрагування та фільтрування сигналів зовнішнього середовища: студенти вчать увагу на важливій для розуміння інформації та відкидати неістотну.

Тренуються і вдосконалюються також процеси мисленнєвої систематизації: суб'єкт організовує отриману інформацію в систему відповідно до наявних у свідомості паттернів, вибудовує її в ієрархію, встановлює багатоманітні зв'язки між її частинами.

Збагачена досвідом різних культур взаємодія в освітньому просторі ЗВО сприяє також формуванню глобального мислення студентів, здатного до переробки великих обсягів інформації з масштабних проблем світу, країни, народу. Таке мислення цілісно оперує широкими категоріями, воно системне та прогностичне. Воно дає можливість виокремлювати різні проблеми в усіх їхніх взаємозв'язках і взаємозалежностях, що є необхідним для їх успішного вирішення.

Таким чином, організація різних форми міжкультурної взаємодії у ЗВО, сприяє як розвитку важливих характеристик мисленнєвої діяльності студентської молоді, так і розвитку суспільства загалом.

## Література

1. Богатикова Л. И. Основы межкультурной коммуникации: тексты лекций для студентов специальностей «Английский язык. Немецкий язык», «Английский язык. Французский язык». Гомель: ГГУ им. Ф. Скорины, 2009. 280 с. URL: <https://helpiks.org/1-52946.html> (Дата звернення: 30.09.2021 р.).
2. Лабазанова М. А. Трансформация современной личности в межкультурном взаимодействии // Успехи современного естествознания. 2012. №10. С. 100–101.
3. Основы духовной культуры (Энциклопедический словарь педагога) / В. С. Безрукова. Екатеринбург, 2000.

**КАМЕНЕВА Валентина,**  
*студентка I курсу*

*юридичного факультету*

**Науковий керівник: Матвієнко І. С.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## СУЧАСНИЙ СВІТ: ЛОГІКА В ЖИТТІ ЮРИСТА

Питання про значення логіки для юристів, про її тісний зв'язок з юриспруденцією тривалий час змушувало відомих логіків та юристів вивчати та досліджувати це питання. Протягом багатьох сторіч науковці присвячували своє життя для дослідження цієї проблеми. Без сумніву, відтоді минуло багато часу, але цікавість до цього питання не зникла. Те, що логіка має, безперечно, особливе значення у діяльності юристів й сьогодні залишається актуальною темою для обговорення науковцями та й для, нас, звичайних студентів юридичного факультету, які вивчають цю дисципліну.

Логіка відіграє провідну роль у діяльності юристів. Цікаво дізнатися, що ще Цицерон, говорячи про судові справи, радив оратору, які б справи він не взявся вести, «ретельно і ґрунтовно в них розібратися». Філософ підкреслював, що життя, тих, чия справа розбиратися - то у них повинно бути все розібрано. Адже, справді, юристам спочатку треба все обміркувати, сформулювати думку, а потім вже і висловлюватися [4, с. 119]. При чому ми, дійсно, просто не можемо уявити іншу галузь, де порушення законів логіки, побудова неправильних міркувань спричиняє таку суттєву шкоду, як у галузі права. Разом з тим, логічність міркувань, суворе дотримання законів правильного мислення при розгляді і вирішенні справи - це надзвичайно необхідна вимога для кожного юриста [4, с. 131].

Певна річ, ця дисципліна, а саме, юридична логіка формує логічну культуру правознавця, допомагає йому в складних ситуаціях не тільки в правовій діяльності, й в буденному житті мислити правильно, швидко знаходити логічні помилки у своїх міркуваннях та у міркуваннях інших людей, грамотно та послідовно їх спростовувати. Саме тому, усі юридичні дії вимагають повного дотримання основних логічних законів, форм і правил міркування, бо вони надають логіці виняткової актуальності, що має юридичну значущість [1, с. 5].

Звичайно, дехто з людей, і навіть серед юристів є такі, які вважають, що і без логіки його мислення є досконалим, і вивчення цієї науки не принесе користі. Справді, як правило, кожна людина володіє інтуїтивною логікою, адже без неї вона просто нездатна мислити та комунікувати з іншими людьми. Однак, логічна інтуїція ніколи не зможе замінити людині - логічних навичок та вмій. Варто зауважити, що інтуїтивна логіка не завжди може вирішити проблеми, які постають перед нею. Зазвичай, вона може лише вказати на помилку, але пояснити її – ні [4, с. 11].

За останні роки, у сучасній логічній практиці широко використовується весь ланцюг логічних засобів таких, як визначення (юридичних понять), поділ (класифікація злочинів), висунання версій та гіпотез, формування судження та умовиводів, доведення та спростування, аргументація і т. д. У зв'язку з цим, можемо визначити, що для успішного використання всіх цих логічних засобів у правовій діяльності ними необхідно досконало володіти, а це можливо лише завдяки поглибленому та старанному вивченню логіки [3, с. 11].

Основою для формування і розвитку мислення юриста є його конкретна професійна діяльність, тобто правова діяльність, а також компетентне застосування логічних знань та вмінь. Правову діяльність, можна визначити, як синтез теоретичної і практичної діяльності, що регламентується нормами права. Різновидами правової діяльності є правотворчість, правозастосування, правотлумачення тощо, і залежно від спеціалізації - слідча, судова, консультативна тощо [4, с. 12]. Практика слідчого й іншого правового працівника, як і будь-яке міркування, підпорядковується законам логіки. Саме тому, знання та свідоме використання законів логіки в юридичній практиці мають чимале значення. Предметом судового пізнання є зазвичай подія, що відбулася. Головна роль тут належить логічним засобом пізнання, насамперед - умовиводу. Безперечно, що головна роль судового провадження, постає як досягнення об'єктивної істини у справі, що відбувається в формі висунення та доведення судових версій. Тому, щоб встановити істину за справою, необхідно зібрати докази, логічно їх опрацювати, висунути версії та гіпотези, перевірити, довести істинність однієї версії і хибність інших [2, с. 24]. Уся логічна діяльність слідчого та судді відбувається відповідно до певних логічних форм, підпорядкована законам і правилам логіки. Логіка допомагає правильно оперувати поняттями та судженнями, конструювати умовиводи, а тому незнання законів та правил логіки, а найголовніше невміння їх використовувати у професійній діяльності можуть призвести до логічних помилок, які є недопустимими в професії слідчого, та й юриста загалом [1, с. 47].

Отже, варто зауважити, що знання логіки допомагає юристові свідомо використовувати принципи правильного мислення, самостійно обгрунтовувати та логічно висловлювати свої думки, удосконалювати розумові здібності правознавця, розробляти вірні версії злочину; логічно правильно складати офіційні юридичні документи; вміти переконувати інших у своїй правоті та захищати свої інтереси тощо [1, с. 51]. Нині через постійний розвиток нашого світу значення логіки для юристів ще більш зростає. Саме тому, щоб стати успішним, професійним юристом, необхідно вивчати логіку та правильно застосовувати її знання на практиці.

### Література

1. Гришук В.К., Данильян О.Г., Вовк В.М. Юридична логіка: підручник. Київ, 2016. - 248с.
2. Жеребкін В.Є. Логіка: підручник. Київ, 1995. - 255с.
3. Карась Ф.М., Кісіль З.Р. Логіка юридична: навчально-методичний посібник. Львів, 2018. - 172с.
4. Конверський А.Є. Логіка: підручник. Київ, 2017. - 391с.

**КРАВЧЕНКО Вікторія Сергіївна,**  
*студентка 4 курсу, гуманітарно-педагогічного  
факультету спеціальності «Журналістика»,  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **АСПЕКТИ РЕДАГУВАННЯ У КОНТЕКСТІ СПРИЙНЯТТЯ ТВОРУ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИМІР**

У наш час зі стрімким розвитком медіа актуальним постає питання, як можна легко заволодіти увагою читача та втримати цю увагу до кінця журналістського тексту. І тут на допомогу приходять розуміння жанрів та аспектів редагування, що може полегшити сприймання твору.

Поняття «редагування» походить від латинського слова *redactus* –приведений до ладу. Це визначення найліпше відображає суть редагування, адже воно завжди спрямоване на те, щоб зробити окремий текст або ціле видання найбільш адекватними для сприйняття, щоб забезпечити їх відповідність певним нормам, а також на те, щоб текст або видання були представлені цілісною закінченою системою. До кожного жанру є свій підхід в редагуванні, але перед цим слід визначити жанрову класифікацію журналістських текстів.

Сьогодні усталеного поняття жанру і класифікації журналістських текстів немає, адже у вітчизняному журналістикознавстві жанр зазвичай розуміється як усталений тип твору, який склався історично, і який вирізняється особливим способом освоєння життєвого матеріалу, характеризується чіткими ознаками структури.

Звернемося до схеми, яку пропонує В. Здоровега у своїх працях, де жанри журналістських текстів поділяються на такі: 1) інформаційні (замітка, репортаж, звіт, інтерв'ю, кореспонденція); 2) аналітичні (рецензія, огляд, коментар, стаття, розслідування); 3) художньо-публіцистичні (есе, нарис, фейлетон, памфлет) [1]. Відтак, постає питання щодо різних аспектів редагування у кожному з жанрів.

Розглянемо відмінність між жанрами крізь призму інформаційних та аналітичних жанрів. В інформаційних жанрах узагальнений алгоритм редагування виглядає так: оцінка актуальності журналістського твору, достовірність викладених у ньому фактів, лаконічність викладу матеріалів та допустимі межі суб'єктивізму [3]. Тобто в тексті мають бути тільки перевірені факти без суб'єктивної думки автора.

Що ж до аналітичних жанрів, головними аспектами для редактора є доцільне узагальнення фактичного матеріалу, з'ясування відповідних закономірностей та вироблення рекомендацій і пропозицій. Увага редактора повинна бути звернена на нерозривність аналізу й синтезу фактичного матеріалу в аналітичному матеріалі [2]. Іншими словами, судження автора аналітичного видання можна вважати обґрунтованими, якщо їхній доказ спирається на достовірний фактичний матеріал першоджерел і на строгі логічні міркування.

Отже, можна зробити висновок, що редакторська праця потребує великого вміння, досвіду й такту. Перед редактором постають два завдання – перевірити текст на наявність помилок і, разом з тим, зробити текст максимально зрозумілим для читача. Хоч зараз і існують різні класифікації жанрів, під час редагування ми все ж можемо обрати той жанр, до якого більше всього підходить твір і відкоригувати його відповідно жанру, щоб доцільно інтегрувати зміни в текст. Отже, ми зможемо наблизитись до ідеалу тексту та легкого сприйняття цього твору читачем.

### **Література**

1. Здоровега, В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Львів : ПАІС, 2004. 268 с.

2. Соловьев В. И. Задачи редакторской подготовки научного издания с учетом требований научно-информационной теории и практики. Книга и социальный прогресс. Москва, 1986.

3. Харитоненко О. І. Проблеми редагування інформаційних жанрів: типові помилки в текстах заміток. Журналістика. Лінгвістика. Дидактика: збірник наукових праць. Полтава, 2010. 366 с.

**КРИЖАНІВСЬКИЙ Микола Сергійович,**  
*студент групи КІ 21014бск.*  
**Науковий керівник: Горбатюк Т.В.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### **ДІАЛОГ КУЛЬТУР І ПАРТНЕРСТВО ЦІВІЛІЗАЦІЇ**

Хотілося б подякувати за можливість висловити свої тези на тему діалог культур і партнерство цивілізації, яка, без сумніву, є вкрай важливою. Очевидно, що плідний і гармонійний діалог - дуже складне явище. Нерідко виходить не діалог, а конфронтація. У міжкультурному діалозі є свої недоліки, але як їх можна виправити? Більш важливе питання: чи існує можливість того, щоб молоде покоління, майбутні лідери, могло брати участь в цьому діалозі? Рішення можна знайти, ґрунтуючись тільки на політичних маневрах. Справжнім «ключем» до таких змін є: освіта і наявність принципів, виховання стриманості і довіри, створення стабільних умов життя для всіх народів і обмеження політики, що проводиться з позиції сили. Діалог вимагає певної рівності. Але рівність не означає заперечення відмінностей. Вони існують і можуть бути значними. Але навіть якщо відмінності значні, вони не можуть перешкодити конструктивному діалогу. В цілому у людства є твердий фундамент, ми належимо до одного виду, керуємося однаковими фундаментальними цінностями, користуємося одними способами комунікації. Якщо звернутися до суті світових релігій, їх трактуванні людини, то стане очевидною їх ідентичність. По суті, існують десять заповідей, які були покладені в основу побудови людського суспільства. Слід прийняти той факт, що кожна країна має власну історію зі своїми традиціями і цінностями, історичним досвідом, а іноді - нав'язливими ідеями, кожне суспільство складається з особистостей, але останнім притаманний певний набір основних характеристик, які визначають їх як, наприклад, Українців або Американців. такий процес вибудовування нашої ідентифікації як члена тієї чи іншої нації, громадянина довічно впливає на особистість, є свого роду відбитком. Культурний діалог - це перш за все діалог між людьми. Це означає, що ми повинні усвідомлювати себе в якості окремих особистостей і членів національного освіти з усіма обмеженнями та можливостями. Також необхідно розуміти, що не існує жодної культури, жодної релігії, яка була б краще або гірше. Всі вони існують незалежно один від одного. Отже, діалог має на увазі наявність добре освічених учасників, з високим рівнем самосвідомості і впевнених в собі. Вони повинні бути цілеспрямованими особистостями, здатними працювати і творчо управляти міжкультурні відмінностями, не доводячи їх до конфліктів. Діалог передбачає, що не можна діяти подібно місіонерам, які бажають розповсюдити по всьому світу свою релігію, і силовими методами, якщо ми станемо розглядати нашу систему, набір цінностей, ідеологію як приклад, котрого має слідувати кожен, якоїсь програми, обов'язкової для решти світу то нічого доброго з цього не вийде. Але це зовсім не означає, що люди повинні мовчати, коли порушуються базові суспільні принципи, які об'єднують людство. В процесі діалогу слід переконувати опонента, а не нав'язувати йому свою волю. Якщо ми приймаємо рівність, то немає необхідності загострювати увагу на відмінностях і використовувати їх в якості елементів конфронтації. У цьому полягає суть толерантності. Головна проблема - це проведення політики з позиції сили. Застосування сили можливо також і в міжособистісному діалозі, тому



неможливо відокремити силову політику від міжособистісних і внутрішньоособистісних чинників. Наприклад, політичні лідери домагаються своїх постів в боротьбі, і їм доводиться постійно боротися, щоб утримати позиції. У багатьох випадках амбіції політичних лідерів пов'язані з сильним «его». Вони ризикують, щоб дозволити цьому «его» і іншим якостям домінувати над їхніми діями. Це може завдати шкоди інтересам їхньої країни і народу. Інша важлива риса полягає в тому, що політики в переважній більшості мають обмежений досвід у галузі міжнародних та міжкультурних відносин. Їх спеціальність - внутрішня політика, вони не можуть стати політичними лідерами певної країни, проживаючи за кордоном. Звісно, є радники з міжнародних справ, але вони не приймають рішень. З урахуванням впливу, яким вони володіють (маються на увазі великі економічні і військові держави), державні лідери і члени уряду повинні бути видатними особистостями з високим рівнем самосвідомості, розуміння власної психології і механізмів власної особистості, зі стійким набором цінностей. Ці якості орієнтують на співпрацю, а не на конфронтацію, згладжують, а не погіршують відмінності.

На закінчення хотілося б сказати, що необхідно забезпечити гідне керівництво суспільством і країною. Ми здатні активно будувати світ і не повинні стати жертвами безликих сил. Людський фактор має велике значення.

**КУЛЬТЕНКО Валентина Павлівна**  
*канд.філос.наук, доцент, в.о.  
зав.каф. філософії та  
міжнародної комунікації  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ФІЛОСОФСЬКО-ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНІ ІДЕЇ В ЛІТЕРАТУРНІЙ СПАДЩИНІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО**

Важливість постаті Агатангела Кримського для української історії та науки досліджена образливо недостатньо. Тому що він безумовно належав до когорти кращих представників української еліти кін.19 – 1-ї пол. 20 ст.. В сучасних умовах боротьби за територіальну цілісність, національну та мовну ідентичність, гідне місце України в світі життя та діяльність А. Кримського є прикладом свідомого й самовідданого служіння справі свого життя. Адже не маючи української крові, він «маніфестував свій український націоналізм». [2] Цей маніфест прослідковуємо в орієнталістських сходовознавчих дослідженнях (чого вартує факт, що більшість статей на теми Близького та Середнього Сходу в Енциклопедичному словникові Брокгауза і Ефрона написані саме А. Кримським), мовознавчих, етнологічних студіях, в поетичних та прозових художніх творах, в літературних перекладах. Яскравим свідченням українства А. Кримського став його переїзд з Москви до Києва та заснування разом з Вол. Вернадським Української академії наук у 1918 р. З огляду на це потрібне «перевизначення» ролі А. Кримського в українській культурі та науці, адже, як зазначає дослідниця його творчості М. Моклиця, «його літературний доробок міцно маргіналізують». [2]

Свідченням такої ситуації є, зокрема, монографія Соломії Павличко «Націоналізм, сексуальність, орієнталізм. Складний світ Агатангела Кримського» [3], в якій авторка робить висновок про те, що творчість А.Кримського стала результатом його сублімованого гомосексуалізму, неврозів та екстатизму. Інший український автор – Василь Шкляр – у блискучій художній манері, проте також скандалізує постать А.Кримського. Назва твору говорить сама за себе – «Агатангел і Марія: нечестиве кохання в блакитному інтер'єрі». [4]

Дослідниці Т. Гундорова та М. Моклиця характеризують А. Кримського як українського декадента, творче обличчя якого формувалось під впливом волюнтаристської песимістичної філософії А. Шопенгауера, що в поєднанні з атеїстичним нігілізмом кін.19-поч.20 ст. призвело вченого до переосмислення та переутвердження християнських цінностей. В зв'язку з цим М. Моклиця зазначає, що його оновлене християнство є інваріантом нігілізму, проте відмінного від нігілізму Ф. Ніцше або атеїзму. У А. Кримського це – «світський християнський світогляд» [2] доби модернізму, екзистенціальна спроба втечі від світу, в якому все стрімко мінялося, до острівця стабільності, до вічних, гуманістичних цінностей християнства.

Носієм цих світоглядних настанов, глашатаєм авторського світосприйняття є герой однойменного роману А. Кримського Андрій Лаговський [1], який за оцінками критиків «проростає з глибин авторської психології». [2] Увага та інтерес автора привернута насамперед до феномену людини-інтелігента, що являється таким не номінально, але насправду, «поза часом і простором». Джерела інтелігентності А. Лаговського не тільки та не стільки в його ученості, скільки в мимовільній здатності відчувати «сердечний рабський біль від життя», його несправедливість, нищість, підлість, грубість.

Трагічність у відчутті життя для українського інтелігента посилювалась на рівні мовної особистості, а саме почуттям меншовартості носіїв української – мужичої мови на протигагу панській російській. Від мови чуття меншовартості редукується на більш загальний культурний рівень, коли на фоні краси й гармонії навколишнього світу яскравою контраверзою йому постає неприваблива соціальна дійсність: низькопоклонство, холопство, снобізм, сервілізм, байдужість до проблем знедолених. Продовжуючи тему, автор звертається до феномену патріотизму, протиставляючи вузький покірний, німий, слухняний та неосвічений патріотизм (всяка жаба своє болото вихваляє) іншому – критичному, свідомому, який не чіпляється за своє, якщо воно віджиле, застаріле, реакційне, деспотичне, але вітає та приймає нові, передові ідеї, хоч би вони й приходили з-за кордону, від чужинців.

А. Лаговський, будучи не в силах витримати неприховану трагічну правду життя, тікає «далеко-далеко» від життя і світу, ховається від них в науці, у вченості, прагнучи потонути у вчених книжках, мов у могилі. Ідеал літературного героя та його прототипу-автора – це вчений-аскет, що добровільно, в результаті роздумів та духовних шукань приходять до думки про істинність світсько-схимницького способу життя, коли двох тисячолітня традиція християнства є достатньою підставою для апеляції до його моральних істин як перевірених часом. Здобутками такої позиції є абсолютність ідеї рівності всіх людей саме в християнському контексті, життєвим принципом стає правило: для себе – мінімум матеріальних благ, решту – нужденним. Саме такий спосіб життя обирає для себе Андрій Лаговський, однак він зовсім не збирається нав'язувати його оточуючим.

І автор, і його герой розуміють, що людина – істота слабка, немічна, нещасна. Цим спричиняється постійне та гостре екзистенціальне відчуття трагізму. Вихід з трагізму існування можливий для автора через мистецтво і любов, що виводять людину із сірості й буденності її існування на високості духовності (шопенгауеровські та керкегорівські мотиви). Співчуваючи людині, автор прагне допомогти їй. Зміст цієї допомоги втілюється у багатогранному феномені «прийняття». З одного боку, відбувається прийняття життя в усій його недосконалоості. З іншого, відбувається й прийняття людини. В ментально-філософському діапазоні визначень між «Людина людині – вовк» у Т. Гобса, «Людина людині – пекло» у Ж.-П. Сартра, «Людина людині – Бог» у Л. Фейербаха прийняття людини А. Кримським можна визначити максимою: Людина людині – людина. Сам автор її розвиває у твердженнях: «Вони (*люди* – *В.К.*) не ідеальні» «Це не янголи, не духи з поетичної феєрії, а звичайні люди... люди з м'ясом, із кістками». [1]

Підсумовуючи, хочеться зазначити, що в роботі досліджується лише невеликий аспект творчості Агатангела Юхимовича Кримського. Його життєвий та творчо-науковий шлях заслуговують значно більш детального дослідження. Зокрема, цікавим та актуальним може бути вивчення єдності символізму та емансипації, як вони представлені в творчості вченого.

Глибокої уваги потребує дослідження листування А. Кримського з Борисом Грінченком, його дискутування з мовознавцями В. Виноградовим та С. Соболевським тощо.

### Література

1. Кримський А. Андрій Лаговський. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.rulit.me/books/andrij-lagovskij-read-380509-1.html>
2. Моклиця М. Християнство Агатангела Кримського. Психологічні та естетичні акценти. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/38473>.
3. Павличко С. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм. Складний світ Агатангела Кримського. – К.: Основи, 2016. – 400с.
4. Шкляр В. Агатангел і Марія. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://knigogid.ru/books/1581762-treba-spitati-u-boga/toread>

**МАНЖУРА Олександр Андрійович**  
*магістрант факультету фахівсту рослин,  
біотехнології та екології*  
**Науковий керівник: Культенко В.П.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ КЛОНУВАННЯ ЛЮДИНИ

Клонування - процес створення ідентичних копій (тиражування) організмів або інших об'єктів у біології, котрі називають клонами. Слово «клонування» походить від грецького слова klon, що означає «паросток», «пагін» і спочатку вживалося для окреслення вегетативної репродукції рослин.[1]

Наукові розробки в галузі клонування людини дедалі більше набувають соціальної значимості, що робить їх предметом для філософських роздумів та аналізу.

Питання, пов'язані з клонуванням живих організмів, зокрема людини, тобто відтворенням у клонах абсолютно точного генома батьківського організму, викликали величезний суспільний резонанс в усьому світі. В соціумі триває напружений діалог з приводу клонування і ставлення до нього. Прихильники та опоненти виступають досить активно. Відстоюючи свої позиції, вони аргументують, переконують, доводять. Причому, якщо вчені, фахівці в цій галузі вбачають в тій же овечці Доллі втілення успіху науки у розв'язанні найскладніших проблем біомедицини (таких, наприклад, як пошук органів для пересадки тощо), то представники багатьох громадських організацій, релігійні діячі часто займають різко негативну або консервативну позицію.[2]

Є 2 основних типи клонування людей: репродуктивне та терапевтичне клонування людей. Репродуктивне клонування передбачає, що клон – це індивід, тобто така сама людина як усі. Вона має повне право отримати ім'я при народженні, право на освіту і так далі, тобто все те, на що має право звичайний громадянин. Даний тип клонування на сьогоднішній день зустрівся з великою кількістю проблем (релігійних, етичних, законодавчих і т.д.), які не мають конкретного вирішення. Терапевтичне ж клонування передбачає, що розвиток ембріону припиняється через 14 днів, і цей тип використовується для отримання стовбурових клітин з ембріону. В багатьох країнах заборонено терапевтичне клонування, тому що легалізація цього типу клонування може призвести до переходу його у репродуктивний тип клонування. Проте в деяких країнах воно дозволено, наприклад, у Великій Британії. Також у 2008 році американські вчені заявили, що їм вдалося успішно клонувати людину. Це було 5 людських ембріонів, які прожили 5 днів. Далі вчені вбили дані ембріони, аби вивчити отриманий

матеріал. Через 2 тижні після цього повідомлення, Папа Римський виступив з заявою, в якій засудив проведення подібних експериментів.

Основне завдання філософії розібратись в чому сенс, причини та які можуть бути наслідки. Клонування заборонено в багатьох країнах світу. Для чого клонувати людину? Якщо задля ідентичних органів або тканин — то можна вирощувати їх штучно(*in vitro*), тим паче, що робити з зайвими «запчастинами»? Це не гуманно, не етично та аморально. В супереч розширеній думці, що кожен клон є абсолютно точною копією людини, це не так. Все залежить не тільки від генотипу, але й від фенотипу. Тобто якщо навколишнє середовище і фактори будуть іншими, то «оригінал» і клон можуть бути різної статури тіла і т.д. Клон – це живий організм, а живий організм – це не іграшка. Він буде так само відчувати біль, страждання, експерименти цього не варті. Кожна людина, це особистість і вони різні, тому навіщо клонувати людей? В кінці кінців все може піти по непередбачуваному сценарію і клон замінить оригінал, і тоді почнеться хаос.

Ще одною негативною стороною клонування людей є те, що у світі в середині ХХст. стався «демографічний вибух», тобто масове перенаселення планети. Адже якщо створювати саме клонів, то через демографічне перенаселення людей, почне скорочуватись численність саме особистостей, які будуть різні і будуть змінювати цей світ, настане період «застою». Єдине, що можна і треба клонувати – так це рідкісні і зникаючі види рослин та тварин.

### Література

1. Антонюк О. (2008) Етико-правові проблеми клонування людського організму. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://studfile.net/preview/4193507/page:19/#37>

**МАТВИЄНКО Ірина Сергіївна,**  
*Кандидат філософських наук, доцент*  
*Національний університет біоресурсів і*  
*природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

### ДІАЛОГ КУЛЬТУР: ГЛОБАЛЬНІ ЗМІНИ ХХІ СТ.

ХХІ століття знаменується глобальними змінами та перетвореннями, які пов'язані не тільки з людиною та її внутрішнім світом, але із суспільствами та державами, які конкурують, взаємодіють і намагаються співіснувати. Ця взаємодія розкривається шляхом комунікації між лідерами держав, а також культурами. В сучасному світі існує декілька підходів до визначень сутності глобального співтовариства. Існує концепція єдиної цивілізації, яка протиставляється одно полярній системі в якій глобалізація як основа сучасного суспільства представлена як колонізаційна та модерні стична система. Відповідно до системи єдиної цивілізації, дуже часто цю концепцію називають концепцією «діалогізму», людство представляється як єдине ціле, але при цьому враховується його багатоманіття. Саме в цій концепції прописуються і визначаються деякі принципи за якими має існувати сучасний світ та здійснюватися міжцивілізаційний та міжкультурний діалог.

Важливим принципом який пропонує ця концепція, що діалог між культурами та цивілізаціями має здійснюватися враховуючи глибинні особливості національних історій та культур. Цей діалог має допомагати в майбутньому засвоювати прогресивний досвід, але зберігаючи культурні та ментальні особливості кожного народу. Маючи повагу до інших держав, кожне суспільство використовує досвід інших культур тільки в тих межах, яких вони можуть зрозуміти, прийняти та гармонійно застосувати в межах власної держави. Якщо відбувається запозичення досвіду з інших культур, то завжди потрібно враховувати, що в іншому осередку це будуть нова якість. Таким чином, в процесі діалогу єдиної цивілізації можна отримати не лише цілісну систему, але і внутрішнє багатоманіття, плюралістичний

характер. Саме таким чином можна поєднати культурну різновектерність з однорідністю політичних, соціальних і економічних форм. Саме тому, діалог цивілізацій – це певна взаємодія різних соціальних та культурних держав, при цьому кожна з них визначає необхідність переосмислення власних постулатів і проектування майбутніх перспектив в новому глобалізованому світі, який постійно змінюється і вимагає цих змін від кожного. Діалог між державами має означати, що ми визнаємо рівність народів і їх співтовариство, а можливо це тільки тоді коли, кожен учасник діалогу поважає іншого і відноситься до іншого як до рівного, не зважаючи на економічні можливості чи розвиненість держави.

Дослідники питання міжкультурного діалогу визначають, що в сучасному світі переважає західний вплив, і відповідно основу для діалогу складають цінності західних культур. Західні цивілізації досягли великих успіхів в розвитку економічних, матеріальних благ життя суспільства, але саме західні цивілізації мають важливі проблеми з життям, буттям та внутрішнім світом людини. Проблеми, які виникають, пов'язані і з такими питаннями, як право сили, підкорення природи, екологічні проблеми, внутрішні переживання людей, що ведуть до депресій і інших психологічних проблем і т.д. Західна культура, так би мовити «звільнила людину» від внутрішніх та зовнішніх обмежень, але разом з тим, чи готова була людина до цього звільнення. Адже люди заходу почали дивитися на природу не як на дар, та те, що має внутрішній смисл. Розрив з природнім світом, приводить до розриву у відношеннях між людьми. Тривожним, на сьогодні є та ситуація, що матеріальні і фінансові блага, знецінюють всі людські мотиви, адже на перший план виходять гроші та задоволення лише власних потреб, таким чином, нівелюючи ідеї дружби та загальних цінностей держави. «Велику тривогу викликає тотальне знецінення людських мотивацій, крім грошової вигоди і пов'язаного з цим процвітанню гедонізму; споживчий інстинкт, який породжений Заходом, перетворюється в «архетип» масової свідомості» [1, с.89].

Чи можемо ми щось вдіяти? Для того, щоб змінити ситуацію необхідно змінювати цінності світогляду сучасних людей. Виклики, які сьогодні стоять перед людством – це і економічні, і екологічні, і моральні, вимагають від кожного з нас діяти по новому, формувати нові вектори та нові шляхи діалогу між людьми, природою та світом, що мають сформувати нові цінності сучасної цивілізації, яка буде розвиватися та гармонійно існувати в новому світі, який зараз твориться.

### Література

1. Захаревич И.П. Перспективы восточно-славянской цивилизации в процессе межкультурного диалога [Текст] / И. П. Захаревич // Веснік бел. дзярж. экан. ун-та. - 2010. - N 3. - С. 88-92 .
2. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон; Пер. с англ. Т. Велимеева. Ю. Новикова. — М: ООО «Издательство АСТ», 2003. — 603, [5] с. — (Philosophy).

**МАТВЕЄВА Дарія Ігорівна,**  
студентка 3 курсу  
гуманітарно-педагогічного факультету,  
спеціальність «Міжнародні відносини»,  
**Науковий керівник: Хвіст В. О.**  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)

## **ЗАРОДЖЕННЯ ТА АКТУАЛЬНЕ СЬОГОДЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОГО КОМУНІКАЦІЙНОГО НАПРЯМКУ: УКРАЇНА МІЖ СХОДОМ І ЗАХОДОМ**

Сучасні глобальні суспільно-політичні й економічні зміни викликають значний інтерес особливостей українських комунікаційних міжкультурних взаємодій. Адже специфіка культури інших народів є однією із визначальних умов реалізації творчого потенціалу суспільства й міжкультурних контактів, що розвиваються у актуальному специфічному культурноінтеграційному контексті.

Концепція «Україна між Сходом та Заходом» становить базову основу у ментальних картах української модерної епохи. Ця позиція включає в себе філософські, релігійні, географічно-просторові, геополітичні, історичні, соціальні та культурні риси [2, с. 21]. Історично-культурна ідентифікація в координатах «Схід-Захід» була, за узагальненням Я. Грицака, наскрізною темою української інтелігенції ще від початку модерної епохи: «Про це сперечалися ще діячі Руської трійці в 1830–1840-х роках; цим переймалося покоління українських модерністів і модернізаторів на межі XIX і XX століть; у перші повоєнні роки це стало однією з головних дискусійних тем /.../» [1, с. 25]. Цілком очевидно, що поняття «Україна між Сходом та Заходом», не є нейтральним, а несе у собі виразну емоційну забарвленість.

На мою думку, захід є уособленням таких цінностей, як «цивілізованість», свобода, демократія, індивідуалізм тощо. Щодо сходу, я повністю погоджуюсь із думкою Наталії Яковенко, яка виділяє в українській історичній уяві три цілком різні виняткових життєпросторових образи Сходу: візантійський Схід, російський Схід та тюркський Схід. Кожен із цих «Сходів» залишив в українській історії «яскраві сліди, які химерно перемішувалися як між собою так й із західними тенденціям» [3, с. 15].

Отже, Україна є органічною цивілізаційною складовою західно-східного напрямку. Так, яскравим прикладом цьому в сучасній Україні є одна із визначальних ознак її зовнішньополітичних векторів – євроінтеграційна парадигма. Світоглядний термін, «Україна між Сходом і Заходом» відображує поняття «Захід і Схід» Європу в цілому. А Україна, — розташована між світами грецько-візантійської й західно-східних культур і законний член їх обох, — намагалася протягом своєї історії поєднати ці дві традиції в живому синтезі [2, с. 20]. Україна почала дану синтезацію культур в великі епохи своєї історії, за Київської Русі і продовжує на далі популяризувати шлях об'єднання цих двох унікальних культур.

Отже, українська взаємодія західно-східного напрямку є актуальною і в наші дні. Адже історичне буття українського народу залишається пов'язаним із західними та східними тенденціями, а це означає, що українська культура залишається цікавою для світу і здатна відгукуватися новими сучасними світовими імпульсами.

### **Література**

1. Грицак Я. «Недоевропа: Західні мандрівки Східною Європою», у Страсті за націоналізмом: Історичні есеї. – К.: Критика, 2004. – 296 с.
2. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття. – Львів: Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2001.

3. Яковенко Н. «Україна між Сходом і Заходом», у Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст. – К.: Критика, 2002. – С. 363-364.

**МАРТИНЮК Ірина Анатоліївна,**  
*в. о. завідувача кафедри психології,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **МІЖКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНИХ ЗВО ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Освітній простір сучасних ЗВО України стає все більше полікультурним: створюються умови для академічної мобільності студентів та викладачів, все частіше на різні освітні програми вступають іноземні абітурієнти, переважна більшість організовуваних наукових та науково-практичних заходів є міжнародними, використовуються можливості мережі Інтернет для вивчення зарубіжного досвіду за різними спеціальностями.

Міжкультурний освітній простір ЗВО відбиває специфічні характеристики культурного багатоманіття і вмщує як формальні, так і неформальні структурні елементи. Він сприяє збагаченню кругозору особистості про світогляд і цінності свого та інших народів, створює сприятливий психологічний клімат для спілкування представників різних національностей, включає їх у сумісну пізнавальну та практичну діяльність, розвиваючи тим самим навички толерантної взаємодії.

Адаптуючись у полікультурному освітньому просторі, студенти набувають досвіду доцільної поведінки, самоідентифікації та самореалізації.

Зокрема, серед розмаїття культурно зумовлених відмінностей студент вчиться виокремлювати загальнолюдські цінності й орієнтуватись на них у взаємодії з іншими. При цьому розвивається його вміння бути толерантним, відкритим до спілкування, здатність до віднаходження взаєморозуміння. Зростає також усвідомлення студентом національної ідентичності та важливості культурного багатоманіття в світі.

Контакт із людьми з різних культур пробуджує цікавість до пізнання здобутків цих культур у різних аспектах науки й практики та веде до виникнення й зростання мотивації до неформального навчання, особливо – до вивчення іноземних мов.

Міжкультурний діалог допомагає студентам побачити себе рівноправними представниками світової спільноти, що має спільні інтереси, зайнята пошуком шляхів вирішення однакових чи схожих проблем.

Полікультурне освітнє середовище дає можливість розширити внутрішній потенціал студента, свободу вибору, незалежність і самостійність у побудові індивідуального шляху пізнання та професійного становлення, проявити творчість у самотворенні та саморозвитку.

Відтак, створюючи у ЗВО полікультурне середовище, ми закладаємо підґрунтя для розвитку багатьох соціально бажаних психологічних характеристик особистості студента, у тому числі його готовності до саморозвитку й самоосвіти. Зокрема розвиваються такі компоненти цієї готовності:

- мотиваційний – перспектива бути повноцінним партнером світової професійної спільноти зміцнює мотивацію до навчання в ЗВО та підвищує мотивацію до неформального навчання (як до вивчення іноземних мов, так і до глибшого і ширшого пізнання свого фаху);

- когнітивний – набуваючи нових знань (про культурні відмінності, з іноземних мов, за фахом – із джерел різних країн), особистість тренує та вдосконалює свої когнітивні процеси, що забезпечують успішність пізнання (збагачується перцептивна діяльність, уявлення, смислова та образна пам'ять, збільшується кількість асоціативних процесів, розвивається когнітивна гнучкість, аналітичність та системність мислення, глобальність мислення);

- практичний – особистість упроваджує набуті під час формального та неформального навчання знання іноземної мови, фаху, культурних особливостей представників інших країн у безпосередньому чи опосередкованому спілкуванні з ними, здійснює самостійне пізнання тих аспектів дійсності, що цікавлять її.

Таким чином, формування освітнього простору сучасних ЗВО як міжкультурного сприяє розвитку готовності студентської молоді до навчання упродовж життя.

**МАРЧЕНКО Яна Ярославівна,**  
*студентка 3 курсу,*  
*факультет інформаційних технологій,*  
**Науковий керівник: Горбатюк Т.В.**  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПАРТНЕРСТВА**

Сучасний світ досить відрізняється від вже застарілого і виникають кардинальні зміни, що зумовлюють інтерес пізнання інших культур, їх розвитку як особистості, прогресу духовного здоров'я нації, контактів між країнами, за умови швидкого розвитку в різних галузях.

Порушуються багато питань та проблем суспільства, пов'язані з різними напрямками. Головною проблемою є комунікація, а конкретніше діалог культур.

Вчені всього світу вважають важливим питанням формування сталої і всебічно розвинутої особистості, яка повинна мати навички толерантного спілкування та вміння розуміти опонента.

Через проведення різноманітних досліджень вчені зуміли виділити основні поняття комунікації між різними культурами. Міжкультурна комунікація-це контактування культур за певної обставини і виражаються в можливості розуміння одне одного і у вмінні вести дискусії.

Також міжкультурна комунікація може мати інше тлумачення, як взаємодія людей і визнання особливостей різних культур світу.

Міжкультурна комунікація також має властивості, які гарно демонструють її зміст.

По-перше, це взаємодія між культурами, яка гарно показує їх традиції та різну інформацію щодо суб'єктів та об'єктів відносин.

По-друге, представники цих культур досить вдало окреслюють всю сутність діалогу культур.

Діалог культур кожен може розуміти по своєму, але в більшості випадків зміст цього визначення полягає у обміні думками та твердженням про різні випадки, явища.

Діалог культур завжди має позитивний вплив на його учасників, кожен обмінюється своїми поглядами, щодо духовних норм, коректної поведінки в суспільстві та взагалі поглядами на життя. Через це кожна культура може запозичити щось до себе, коли вважає ту чи іншу думку раціональною.

Також діалог культур спрямований на взаєморозуміння, поліпшення стосунків між учасниками та вміння дійти до єдиної думки чи рішення.

Існує багато ознак, завдяки яким розкривається суть культури народів та їх комунікації. Через них відбуваються значні зміни у діях, поглядах, поведінці між людьми.

Здобуття розуміння через діалог вже можна вважати великим успіхом у розвитку запланованої ідеї чи плану. Під час взаєморозуміння наявна більша, або навіть абсолютна можливість досягти згоди.

Після вищесказаного можна зробити висновок, що діалог культур спрямований на їх взаємодію та вираженні індивідуальних аспектів людини.



Діалог культур несе важливу роль в соціальному становищі людства, яку можна виділити в трьох основних компонентах :

1. Соціальним походженням, становищем та умовами повсякденного життя учасників.
2. Соціальна залежність характерів.
3. Важливість інформації для соціуму.

Науковці вважають, що будь яке твердження, висунуте людиною утворюється в залежності від її ментального здоров'я та її власних поглядів, які не нав'язані суспільством.

Дуже важливу роль відіграє психіка людини. В залежності від стану можна розглядати в якому напрямку мислить особа, як сприймає інформацію та яку має розумову діяльність.

Інші культури, невідомі світу можуть самостійно влаштовуватися та проявляти себе перед зовсім іншими культурами.

Існують різні ситуації, які презентують ознаки діалогу культур. Деякі віддалені культури світу, які майже не мають зв'язку з іншими, дізнаються про певні етичні норми чи правила поведінки та толерантного ставлення один до одного.

Тож, як підсумок можна сказати, що міжкультурна комнікація спрямована на згуртованість культур світу, взаємообміном інформацією в різних галузях та збагаченням культурного та духовного світу.

**МИХАЙЛЮК Катерина Романівна,**  
*студентка 4 курсу, гуманітарно-педагогічного  
факультету спеціальності «Журналістика»,  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
( м. Київ, Україна)*

## **ТРЕВЕЛ-ЖУРНАЛІСТИКА У КОНТЕКСТІ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР**

Подорож супроводжує людство на всіх етапах його розвитку. З початком писемності починається і розвиток літератури подорожей. Подальший її розвиток тісно пов'язаний із торгівлею, хрестовими походами і географічними відкриттями. Подорожі – це те чим полюбляє займатись більшість людей. Але не у всіх є така можливість. Тоді люди звертають свою увагу на журналістику подорожей: травелоги дають змогу поглянути за завісу невідомого, нового та цікавого. Тележурналістика почала освоювати жанр подорожі майже з самого початку своєї появи. Отож, що таке травелоги, яка їх історія та приклади тревел-програм на українських екранах?

Травелоги – література подорожей. Травелоги проходить різні етапи свого становлення, починаючи географічними замітками, подорожніми щоденниками, літературним жанром із присутнім там героєм і завершуючи тим, до чого ми звикли – тревел-журналістики.

Тревел-журналістика – особливий жанр в масмедіа, який базується на подачі специфічного роду інформації довідкового характеру про подорожі, мандри, особливі місця та країни в контексті зіставлення таких тем, як історія, географія, культура, література і фотомистецтво. Спостережена думка, що жанр травелоги поєднує географічний, політичний, історичний, лінгвістичний та етнологічний види дискурсів. За словами Ігоря Печеранського і Влада Катренка тревел-журналістика консолідує не тільки розвагу аудиторії, а й просвітництво, донесення до читача нових знань і фактів про світ. Тому відрізняється своїм синтетичним характером [2]. Важливим є те, що на відміну від більшості інших журналістських жанрів, тут повинна бути відчутна присутність автора – журналіст постає героєм історії. Він повинен передати те, що сталося перед його очима, що він чув і бачив, що дізнався.

На українських телеекранах існує два популярних травелоги: «Світ навиворіт» і «Орел і решка». Попри те, що обидва проекти – це тревел-шоу, вони є відмінними. У той час як «Світ

навиворіт» показує неприкриті реалії життя людей: Комаров знаходиться з місцевими жителями 24 години на добу, приміряє на себе їх образи, бере участь в обрядах народу, про який розповідає тощо; «Орел і решка» показує життя туристів у місці, куди вони приїждять: «Орел і решка» стикається з місцевими жителями лише в сфері обслуговування. Отож, ці шоу переслідують різні цілі. Мета «Світ навиворіт» – ознайомити українську аудиторію з традиціями і побутом інших країн; мета тревел-шоу «Орел і Решка» – запропонувати туристам з різним матеріальним достатком найбільш комфортні варіанти відпочинку без урахування особливостей культури і традицій. Робимо висновок, що програма «Світ навиворіт» несе в собі більше тревел-журналістики як такої, тоді як «Орел і Решка» містить більш розважальний контент.

Тревел-журналістика в Україні розвивається в ногу з туристичним бізнесом. Все більше українців подорожують, а отже, з'являється попит на такі тревел-програми. З огляду на проекти «Світ навиворіт» та «Орел і решка», зрозуміло, що, переслідуючи цілі різні та виконуючи відмінні завдання, останні займають свою нішу в жанрі тревел-журналістики, покликані задовольнити потреби цільової аудиторії.

### Література

1. Електронний ресурс [режим доступу] – <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BB-%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>

2. Печеранський І, Катренко В. Характеристика жанрів тревел-журналістики. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. 2019. 2(1). С. 33–41.

3. Травелог как новая форма журналистики о путешествиях. URL: <https://nauchkor.ru/pubs/travelog-kak-novaya-forma-zhurnalistiki-puteshestviyah-5a6f8835796be12684eea31f>

**ОМЕЛЬЧЕНКО Людмила Миколаївна,**  
*кандидат педагогічних наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### ЕТНІЧНИЙ СТЕРЕОТИП ЯК ЧИННИК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Умови глобалізації світу визначають особливості життєдіяльності сучасної людини. Мобільність особистості, що ґрунтується на психологічній гнучкості, толерантності до невизначеності, ефективній комунікації з іншими, – це запорука її адаптивності та успішної самореалізації. Новочасні інформаційні технології руйнують умовність національних кордонів, дають змогу людині входити в мультикультурну взаємодію, забезпечуючи її потребу в саморозвитку, самоактуалізації. Особистість, стаючи суб'єктом міжетнічної взаємодії, інтегрується до соціальних груп, що складаються із представників різних культур. А отже, особливого значення набувають дослідження проблеми міжкультурної комунікації.

Аналізуючи особистість як суб'єкта взаємодії, її розглядають як носія соціально значущих рис, що сформувалися в процесі соціалізації. У результаті входження особистості в групу, формуються її соціальні установки, які зумовлюють поведінкові прояви. Психологи погоджуються з тим, що найбільшій значущості серед міжетнічних установок набуває етнічний стереотип. Зазначене соціально-психологічне явище є різновидом соціальних стереотипів, що описують представників етнічних груп, приписуються їм або асоціюються з ними (Т. Стефаненко). Етнічні стереотипи в процесі соціального пізнання полегшують індивідам інтерпретацію складного, багатогранного соціального світу. Етнічний стереотип поведінки – це норма стосунків, що має динамічний характер, і сприймається представниками

конкретного етносу як єдино можливий спосіб співжиття (М. Гумільов). Стереотипи захищають соціальні цінності індивіда, його соціальну ідентичність, стають підґрунтям міжгрупової диференціації, дають змогу сформувавши оцінювальні ставлення, однак на користь своєї власної групи (А. Теджфел).

Починаючи взаємодію, представники різних культур можуть натрапляти на суперечності, що виявляються як зіткнення етнічних стереотипів поведінки (культурний шок) (М. Гумільов). Важливого значення набуває усвідомлення того, що стереотип постає перед людиною як даність, він не співвідноситься індивідом із його особистісним досвідом та реальністю. До того ж позначається ще й вибірковість сприймання – люди часто не помічають інформації, що зумовлює когнітивний дисонанс. А тому взаємодія може часто супроводжуватися негативними емоціями щодо інших «чужих стереотипів» поведінки. З такого кута зору, етнічний стереотип може зумовлювати бар'єри в міжособистісній взаємодії представників різних культур.

Усе зазначене приводить до висновку про необхідність розвитку етнокультурної компетентності сучасної особистості, що сприятиме усвідомленню становлення поліетнічної реальності, формуванню толерантного ставлення до носіїв цінностей інших культур, сприятиме розумінню партнера-представника іншої культури та розвитку вміння взаємодіяти з ним.

**РОЖНЯТОВСЬКА Катерина Леонідівна,**  
*викладач II категорії,  
Володимир-Волинський педагогічний  
фаховий коледж ім. А. Ю. Кримського  
(м. Володимир-Волинський, Україна)*

### **ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ, ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Національна свідомість – категорія, сутністю якої є усвідомлення особистістю своєї приналежності до певної нації. У високо розвиненій національній свідомості й самосвідомості виразно виявляються такі елементи:

- національна ідентифікація, тобто усвідомлення людиною своєї належності до конкретного етносу, нації;
- знання типових особливостей, рис етносу, чи нації, до яких людина себе відносить, інтерес до етнічних, національних особливостей, що характерні для інших національних спільнот;
- усвідомлення єдності історичного минулого, сучасного і майбутнього свого етносу, нації;
- чіткі уявлення про територіальну спільність нації;
- усвідомлення й дієве ставлення до духовних і матеріальних цінностей нації, потреба особистою працею збагачувати такі цінності у своїй життєдіяльності;
- усвідомлення власної відповідальності за долю нації, її теперішнє і майбутнє.

Мета національно-патріотичного виховання молоді може бути досягнена шляхом реалізації таких виховних завдань:

- забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості в Україні відповідно до її інтересів та можливостей;
- виховання правової культури, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки – Герба, Прапора, Гімну України та історичних святинь;
- сприяння набуттю молоддю соціального досвіду, успадкування духовних та культурних надбань українського народу;
- формування мовної культури, оволодіння та вживання української мови як духовного коду нації;

- формування духовних цінностей українського патріота;
- відновлення і вшанування національної пам'яті;
- утвердження в свідомості громадян об'єктивної оцінки ролі українського війська в українській історії, спадкоємності розвитку Збройних Сил у відстоюванні ідеалів свободи та державності України і її громадян.
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, людей похилого віку, турбота про молодших та людей з особливими потребами;
- сприяння діяльності організацій, клубів та осередків громадської активності, спрямованих на патріотичне виховання молоді;
- підтримання кращих рис української нації — працелюбності, прагнення до свободи, любові до природи та мистецтва, поваги до батьків та родини;
- створення умов для розвитку громадянської активності, професіоналізму, високої мотивації до праці;
- сприяння розвитку фізичного, психічного та духовного здоров'я; задоволення естетичних та культурних потреб особистості;
- виховання здатності протидіяти проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадської діяльності;
- створення умов для посилення патріотичної спрямованості телерадіомовлення та інших засобів масової інформації при висвітленні подій та явищ суспільного життя;
- реалізація індивідуального підходу до особистості та виховання;
- забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, власних і суспільних потреб та інтересів;
- розвиток світоглядної культури молодої людини, її ціннісних орієнтацій і створення умов для вільного світоглядного вибору;
- професійне виховання, яке передбачає становлення юнаків і дівчат як досвідчених фахівців, які досконало володіють професійними знаннями, вміють творчо застосовувати їх на практиці, приймати нестандартні рішення, готових до роботи в умовах ринкових відносин;
- уведення молодих людей у світ господарського, соціального, політичного, культурного досвіду цивілізації і свого народу;
- оволодіння результативними методами та навиками набуття нових знань, формування потреби у постійному інтелектуальному, духовному і моральному збагаченні та самовдосконаленні.

Головними напрямками виховання у студентів національної свідомості є:

- 1) реалізація національної ідеї як провідної, узагальнюючої, навколо якої групуються інші знання;
- 2) систематизація, інтеграція знань в єдину наукову картину світу, що сприяє усвідомленню студентами основних знань про народ, націю, Батьківщину;
- 3) забезпечення самостійної пізнавальної, дослідницької діяльності студентів у процесі формування в них національної свідомості;
- 4) забезпечення глибокого засвоєння студентами національних традицій і звичаїв, відображених у них гуманістичної духовності, національної свідомості українського народу;
- 5) дотримання науково-педагогічних засад, механізмів, форм і методів виховання у студентів національної свідомості;
- 6) гармонійне поєднання наукових, раціональних і мистецьких, художньо образних ідей та засобів формування у майбутніх фахівців національної свідомості.

Кожному викладачеві необхідно прагнути планомірно і цілеспрямовано виробляти у студентів усвідомлене ставлення до матеріальних і духовних цінностей рідного народу, уміння творчо використовувати кращі здобутки культури, науки цивілізованих держав.

## Література

1. Гуменюк Г. Національна самосвідомість школярів та перспективи її розвитку / Г. Гуменюк // Рідна школа. – 1999. – № 2. – С. 59-61.
2. Гупан Н. Педагогічна громадськість у боротьбі за піднесення національної свідомості українського народу на межі XIX-XX століть / Н.Гупан // Історія в школах України. – 2000. - №3. – с. 46-47.
3. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Дошкільне виховання. – 2003. – № 2. – С. 3-8.
4. Музальов О. Формування національної свідомості та самосвідомості у процесі вивчення вітчизняної і світової культури / О. Музальов // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 2. – С. 215-222.
5. Осипець Р. Критерії оцінки рівня сформованості національної самосвідомості особистості / Р.Осипець // Рідна школа. – 2000. – № 1. – С. 17-19.
6. Фасоля А. Формування духовного світу особистості: від теорії до практики / А. Фасоля // Рідна школа. – 1999. – № 3. – С. 5-9.

**САХНО Борис**

*студент 3 курсу, 2 групи факультету захисту  
рослин, біотехнології та екології  
Науковий керівник: Культенко В.П.  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ЕКОЛОГІЧНА КРИТИКА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Філософські питання які стосуються екології, взаємодії природи і людини, майбутніх тенденцій в розвитку світового, так званого, прогресивного суспільства зараз як ніколи актуальні.

За останні століття людство зробило великий стрибок в демографічному і технологічному плані, зробивши життя простішим і безпечнішим. Ціною цього стає масова вирубка лісів, вимирання і зменшення ареалів багатьох видів тварин і рослин, деградація біоценозу, масові викиди промислових відходів в атмосферу, забруднення океанів, збільшення радіаційних викидів і загального фону внаслідок випробувань ядерної зброї і аварій.

Не знайшовши компромісу, в подальшому людство приречено на загибель від власної діяльності: поступову або миттєву. Така не зовсім оптимістична картина стає перед людством, яке шукає альтернативи в енергетичному плані і якому загрожує перенаселення, так звана мальтузіанська пастка.

З підписанням Московського договору в 1963 році, створенням Римського форуму в 1968 році і загальному підвищенні уваги до лімітованості ресурсів, було усвідомлено крайню згубність людської діяльності з часу промислової революції. По цей день люди обмірковують цю невідкладну проблему, що з кожним роком збільшується як снігова лавина.

Вся система людських факторів, яка приводить до таких наслідків, важка і глобальна для її усвідомлення: тут важливий економічний, історико-соціологічний, і особливо релігійно-ідеологічний аспект, всі вони взаємопов'язані і складають картину епохи.

Експлуатуючи природу сучасними методами, людина втрачає зв'язок з нею, закривається в урбанізованому суспільстві, побудованому із сталі і бетону, де всі елементи природи декоративні або загнані в строгі рамки людського раціоналізму.

Відірвавшись від природи, людина стала слабшою як фізично, так і духовно, стала залежнішою від держави і соціальних обов'язків, життя стало більш детермінованим. В першу чергу ми говоримо про суспільство країн Заходу, але все таки це стосується всіх держав.

В XIX столітті про проблему охорони природи і гармонійного життя в ній писав американець Генрі Девід Торо, який був незрозумілий сучасникам, але твори якого стали актуальним в XX столітті. Його творчість мала великий вплив на ідею охорони природи. Він один із перших, хто підтримав еволюційну теорію Чарльза Дарвіна. Генрі Торо можна назвати першим екофілософом.

В XX столітті народився ідейний послідовник Торо, до якого і зараз суперечливо відносяться і який являється національною небезпекою США. Теодор Качинський, він же Унабомбер, народився в Чикаго в 1942 році і наразі засуджений до довічного ув'язнення за тероризм у вигляді розсилання саморобних бомб поштою вченим і підприємцям, що були пов'язані з експлуатацією природних ресурсів. Він був радикальним прихильником відмови від всіх здобутків сучасної цивілізації, які робили, на його думку, з людини раба цих самих здобутків, які відривали людину від природи, в якій людина може почуватися вільно і реалізовуватися в природному контексті.

Тед Качинський є одним із яскравих практичних представників неолуддизму. Він ріс обдарованою дитиною, достроково закінчив школу, а потім отримав диплом Мічиганського і Гарвардського університету, в 1967 році став доцентом університету Каліфорнії в Берклі. Йому пророкували блискучу кар'єру математика, але в 1969 році він пішов у відставку і зник. Як виявилось потім, він розчарувався в сучасній цивілізації і мріяв повернути людей назад до природи, покращити гармонічний зв'язок між ними. З того часу до самого свого арешту ФБР в 1995 році він жив в горах Монтани в будиночку, збудованому ним самим, не маючи ні електрики ні водопроводу, живучи за рахунок полювання і риболовлі.

З 1976 по 1995 рік він розсилав саморобні бомби на адреси тих людей, діяльність яких знищувала природу або прискорювала комп'ютеризацію і розвиток науки, яка погіршувала зв'язок людини з природою.

В 1995 році Унабомбер написав листа до «Вашингтон Пост» і «Нью-Йорк Таймс». Він обіцяв припинити розсилку бомб, якщо газети опублікують його маніфест «Індустріальне суспільство та його майбутнє». Після консультацій з ФБР видавці погодились. Через декілька місяців його затримали. Видав Унабомбера молодший брат Давид.

Прихильники Теодора Качинського, які з'явилися після оприлюднення маніфесту, утворили власну партію. Парадоксально, що ці люди є представниками технократичної інтелігенції, яку так ненавидить Тед. Вони з пошаною відносяться до маніфесту, але продовжують працювати у своїх компаніях на благо індустріального суспільства.

Через наявність і легкодоступність найнеобхіднішого в сучасному суспільстві людина стає неамбіційною, ледачою, аморфною, нігілістичною в поганому сенсі цього слова, через руйнування традиційного суспільства втрачається пам'ять поколінь, традиції бережливого відношення до природи. Інститут ініціацій в давні часи був призваний через біль і випробування підготувати людину до дорослого життя і навчити брати на себе відповідальність. Зараз ми спостерігаємо загальний розпад і гуманізацію традицій, які були спрямовані на гармонічні відносини з природою. Людина з її світом ідей постає на передове місце в системі цінностей, а природа відходить на другорядний план і корисливо використовується в реалізації людській ідей без дотримання природного балансу.

Ціною тотальної експлуатації природи приходиться ера останньої людини, згідно термінології Фрідріха Ніцше, людини яка приситилась і втомилась від життя, відкидає ризик і шукає тільки комфорт і безпеки в своєму цивілізованому і системному житті. Вона народжується, ходить в дитячий садочок, де годують не смачною кашею, потім в школу, в якій вона учить не цікаві їй предмети, потім в університет, де ходить на скучні пари, а в кінці ходить все життя на роботу, яку ненавидить і змиряється з усім цим і передає такий негативний досвід наступним поколінням.

Більшість цих людей відірвана від землі, вони живуть в урбанізованих ландшафтах, в багатоповерхових будівлях, вони самі варяться у великому котлі і переварюють інших. Якщо трапиться якась катастрофа, то в інших умовах і ландшафтах вони навряд чи виживуть, без

супермаркетів вони не знайдуть собі харч і не знатимуть, як його виростити, вполювати, якщо ще буде що полювати до того часу.

Мало хто думає про такі речі, тому що всі живуть у відносному комфорті, але багато б хто не витримує ноші власних предків в сьогоdnішній час.

Феномен луддизму, який появився в Англії в ХІХ столітті, був обумовлений промисловою революцією, скороченням мануфактурних ткацьких робочих місць і заміною їх на заводське машинне виробництво, що призвело до протестів з порчею ткацьких станків. В подальшому назріло риторичне питання: людина користується машиною чи машина користується людиною? Сучасним аналогом явища являється неолуддизм: ідея відмови від роботизації і комп'ютеризації. Більшість людей вважає це безглуздом і безперспективним, в першу чергу власники транскордонних корпорацій і компаній. Потяг прогресу не зупинити, він невпинно набирає швидкість, але ми чудово знаємо що за цим може послідувати.

**СЛПЧУК Владислав Олександрович,**  
*студент групи КН-21004бск,*  
**Науковий керівник: Горбатюк Т.В.**  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ДІАЛОГ КУЛЬТУР ТА ПАРТЕРСТВО ЦИВІЛІЗАЦІЙ: ФІЛОСОФСЬКІ ТА РЕЛІГІЙНІ ВИМІРИ**

Термін «діалог» стає дедалі популярнішим на різних рівнях суспільного життя – від політичного до побутового; широко він вживається також у науковому дискурсі, причому у дуже різноманітних значеннях. Одним із проявів наукового інтересу до феномену діалогу в науці є, зокрема, виникнення концепції діалогу культур як форми існування культури (М.М.Бахтін, В.С.Біблер та ін.). При цьому, попри усі зусилля, котрі докладаються заради реалізації діалогічних настановлень у суспільній практиці, усі заклики до налагодження діалогу часто залишаються у кращому випадку деклараціями намірів.

### **Релігія**

Важливим елементом національної культури є релігія. Інтерес до неї зріс, особливо в останні роки, і був обумовлений зростанням національної самосвідомості. Релігія є потужним етноконсолідувальним фактором. Будучи формою суспільної свідомості, вона з давніх часів була пов'язана з культурою, крім того, визначала норми взаємин у суспільстві. Невипадково у всіх світових релігіях закладені вищі моральні принципи (наприклад, десять заповідей в Біблії), загальнолюдські цінності (Істина, Добро, Краса), дається ідеал досконалої особистості (Ісус Христос, Магомед, Будда). В даний час, у момент краху моральних орієнтирів та ідеалів, значення релігії зростає. Свідомість слов'янських народів все сильніше зв'язується з православ'ям, а свідомість тюркських народів Урало-Поволжя і Північного Кавказу - з ісламом. Високий культурний і моральний потенціал, загальнолюдські цінності, спочатку закладені в релігіях, повинні об'єднувати, а не роз'єднувати народи.

На жаль, це часто не відповідає реальності. У дослідженнях, проведених А. М. Грачової, зазначається, що релігія у сприйнятті старших російських школярів виступає як бар'єр між народами.

### **Філософія**

Виник філософський напрямок — біологізм, який ставив перед собою завдання глибокого осмислення людських стосунків як діалогічних. Широкої популярності діалогізм набув завдяки книзі відомого ієрусалимського дослідника М. Бубера "Я і Ти". Спробуймо окреслити базові характеристики буберівського "життя діалогу". Ключовими категоріями діалогізму Бубер вважає співвідношення Я—Ти (інтимно-діалогічне) та Я—Воно (когнітивно-

практичне). Ти — це мета в собі, Ти не потребує того, щоб бути опосередкованим досвідом, ідеєю. Для кожного з учасників діалогу шлях до самого себе є не найкоротший, а, навпаки, тривалий, він проходить через іншого і світ. Життя — це біполярне протистояння людей, єдність якого полягає в напрузі проміжної сфери (сфери "між"). Між Я і Ти виникає певна посередницька сфера - сфера об'єктивних смислів культури, царица мови, творів мистецтва, науки, літератури. Мій образ, утілюючись у творах культури, стає частиною світу, який можна окреслити займенником воно, щоб потім знову й знову ставати Ти, обдаровуючи щастям і натхненням. По закінченні ж події-зустріч і Ти знову приречене перетворитись на Воно.

На думку Бубера, діалогічні взаємини людини зі світом виявляються в трьох сферах: у сфері життя з природою (домовленнєвий зв'язок), в людській сфері інтерперсонального діалогу (мовленнєвий зв'язок) та у сфері духу (оповитий хмарою зв'язок, де народжуються слова та форми, де ми не чуємо жодного Ти, але відчуваємо поклик і відповідаємо думкою, дією, творенням). Бубер часто повторював, що одна з найбільших помилок людства - вважати, що дух є всередині нас, тоді як він між нами, між Я і Ти. Сучасні христологічні дослідження досить часто вдаються до буберівського вислову "історія, яка діється", доводячи, що історія, як і культура, діється передусім у діалозі між Богом і людиною.

**СТРІЛЕЦЬ Валентина Василівна,**  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
(м. Київ, Україна)

## **КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПИСЬМОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ**

Формування компетентності в письмовому перекладі має ґрунтуватися на підходах, які визначають стратегію освітнього процесу, а також вибір відповідного змісту, методів і засобів навчання. Науковці [1; 2] доводять доцільність опертя на комунікативно-когнітивний підхід, який найповніше відображає специфіку процесу письмового перекладу – особливого рецептивно-репродуктивного/продуктивного виду мовленнєвої діяльності.

Комунікативний складник цього підходу розглядаємо крізь призму трьох типів комунікативних ситуацій: 1) ситуації, в якій створюється текст оригіналу, 2) ситуації, в якій використовується текст перекладу, 3) ситуації, в якій письмовий перекладач науково-технічних текстів, виконуючи роль міжкультурного посередника, покликано забезпечити спілкування між представниками певної галузі, які належать до двох культур (у нашому випадку – української й англійської), транслює науково-технічну інформацію, враховуючи при цьому ситуації перших двох типів. У межах останнього типу ми виділяємо власне перекладацьку й опосередковану перекладацьку комунікативні ситуації. Перша окреслюється перекладацьким завданням (*translation brief*), яке визначає такі параметри, як вид перекладу, цільовий читач, термін виконання, вартість тощо. Друга, яка виникає в процесі розв'язання перекладацького завдання, викликана необхідністю з'ясувати зазначені вище параметри, узгодити термінологію, поповнити екстралінгвістичні знання, звертаючись до замовника перекладацької послуги, фахівців певної галузі, менеджера чи редактора перекладацького проєкту, а також колеґ-перекладачів.

Когнітивний компонент підходу, який розглядається, пов'язаний із високою мисленнєвою активністю письмового перекладача під час оброблення лінгвістичної й екстралінгвістичної (фонові, предметної) інформації, що вимагає перекладацького осмислення, засвоєння, відображення й відтворення, які супроводжуються такими когнітивним механізмами, як порівняння, зіставлення, аналіз, синтез, узагальнення, конкретизація, побудова асоціативних зв'язків, абдукція.



Врахування комунікативного складника вимагає максимального відтворення умов реальної професійної комунікації в освітньому процесі, що можливо реалізувати за допомогою умовно-комунікативних і комунікативних вправ та застосування таких педагогічних технологій, як ділова гра і проєктна методика. Когнітивний складник передбачає фокусування на процесі підготовки до письмового перекладу, його реалізації й редагування через залучення студентів до виконання вправ і завдань, спрямованих на поглиблення перекладацької ерудиції, розвиток лінгвістичного інтелекту та вдосконалення когнітивних механізмів, а також через застосування різних способів когнітивної візуалізації: смислових карт тексту, насичених предметною інформацією відеоматеріалів тощо.

### **Література**

1. Леонова А.С. Развитие информационно-организационной компетенции будущего переводчика: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Казан. нац. исслед. технол. у-т. Казань, 2016. 218 с.

2. Михайленко О.А. Методика навчання майбутніх філологів стратегій письмового перекладу офіційно-ділових текстів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Київ. нац. у-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2015. 258 с.

**СТУДІГРАД Ілля Вадимович,**  
*студент 3 курсу факультету  
інформаційних технологій*  
**Науковий керівник: Горбатюк Т.В.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### **ДИАЛОГ КУЛЬТУР І ПАРТНЕРСТВО ЦИВІЛІЗАЦІЙ: ФІЛОСОВСЬКІ, ПСХОЛОГІЧНІ, ЛІНГВІСТИЧНІ, РЕЛІГІЙНІ, НАУКОВІ ВИМІРИ**

Ще з давніх років на українську культуру впливають країни які мають кардинально інший менталітет , релігію , але чи позитивно це відбивається на нашій Батьківщині ? Щоб відповісти на це питання не потрібно далеко занурюватись в історію, достатньо лише останніх двадцяти років які цілком добре відображають ситуацію у світі.

На початку ХХ століття вплив релігії послабився, людина звільнилася від абсолютного домінування патріархальної нуклеарної сім'ї в публічному і приватному житті, і дедалі більше людей, усвідомлюючи свою «інакшість», вирішували жити окремо та працювати поза сім'єю. Так почала формуватися ЛГБТ-спільнота (тоді йшлося переважно про геїв і лесбійок) як окрема соціальна категорія: з'явилися певні розпізнавальні знаки, як-от специфічна мова, елементи одягу, місця зустрічей і знайомств у великих містах.

Свою думку я хочу почати з країн заходу, яка істотно впливає не просто на нашу країну, а на весь світ. У зв'язку з останніми подіями, а саме – карантин, ми почали все частіше сидіти в дома, користуємось послугами інтернету, дивимось кіно, серіали, і все менше замислюємось над тим, що нам протягом двох років повільно просувають ЛГБТ повістку через призму того, що це цілком природньо , що це нормально мати двох матерів , або татусів . Нормально коли дітям дошкільного чи шкільного віку починають втлумачувати в голову ідею цього руху. Навіть створення BLACK LIVES MATTER приводить іноді до абсурдних речей, які ми можемо спостерігати в кіно або в ігровій індустрії.

Україна внаслідок геополітичного положення на карті Євразії, регіонально належачи до різних природно-географічних обширів (перехрестя Заходу і Сходу), опинилася у сфері впливу одразу трьох великих культурно-історичних центрів. Наша країна стала точкою безпосереднього дотику західноєвропейського, балканського та азіатського світів. Українська

народність формувалась на основі об'єднання різних східнослов'янських племен та їхньої інтеграції з прийшлими народами. Для українського менталітету характерні сумовиті та елегійні настрої, що іноді несподівано поєднуються зі своєрідним гумором і дошкульною іронією. Поміж українців завжди цінувались стриманість, зваженість, реалістичний погляд на життя. Три століття Україна існувала в умовах польської та литовської державності, зберігала традиційну східновізантійську обрядовість, релігійну культуру, національну ідентичність українського народу. Звичаї, традиції, обряди, які супроводжують людей упродовж життя, об'єднують їх в один народ – націю. Взаємини, світовідчуття впливають на культуру народу.

Вивчаючи різні культури, люди повинні усвідомити глобальне значення миру, навчитися жити у злагоді один з одним, незалежно від національної приналежності. Безцінними джерелами пізнання, які нас долучають до культурно-історичних цінностей і духовних реліквій, є бібліотеки, музеї. Це справжні культурні скарбниці України, що стверджують сучасне, пов'язують нас із минулим.

**СУГАК Ярослав Володимирович,**  
*студент групи КІ 210014бск.*  
**Науковий керівник: Горбатюк Т.В.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ДІАЛОГ КУЛЬТУР, ЇХНЯ ІДЕНТИЧНІСТЬ І ПАРТНЕРСТВО ЦИВІЛІЗАЦІЙ**

Діалог культур і партнерство цивілізацій перш за все потребує активного діалогу. Що означає діалог культур у сучасних умовах? Діалог - це особлива форма спілкування. Діалог означає, перш за все, те, що співрозмовники повинні мати різні позиції з того чи іншого питання. По -друге, передбачається, що кожен із співрозмовників виходить з цінності раціональної дискусії, з того факту, що є аргументи на користь його відстоюваної позиції і що він буде зрозуміло виражатися до свого співрозмовника, що вони можуть і повинні відстоювати свою позицію в цьому діалозі і в той же час враховувати думку іншого, і якщо ця інша точка зору буде мати перевагу, то інша людина має замислитися над цим і змінити свою думку. В результаті діалогу обидва співрозмовники досягнуть спільної позиції щодо обговорюваної теми. Іншими словами, якщо цінність раціональних міркувань не визнається, діалог неможливий.

Звичайно, раціональність не є специфічною спадщиною західної культури. Наприклад культури сходу, також зробили свій неоціненний внесок у загальний розвиток. Наприклад, у мусульманському світі так само шанували науку: алгебру, хімію, медицину та інші. Але все ж необхідно визнати, що сучасні науки в тому вигляді, в якому вони сьогодні практикуються наукою і технікою, пов'язані з розвитком, головним чином у західній цивілізації. Це їх особливий внесок у створення умов, у яких можливий міжцивілізаційний діалог. Це є аксіомою, це є історичним фактом.

Як на мене, на практиці діалог культур можливий сьогодні не в плані розгляду самих культур (їх основи основ), а про вирішення деяких насущних, проблем. Люди з різних культур можуть мати власні погляди на ці питання на основі своїх систем цінностей. Обмін думками, їх порівняння, раціональне обґрунтування їх переваг та недоліків може бути дуже плідним і привести до пошуку спільних рішень проблем, спільних для кожної з культур. Мені здається, що сьогодні темою діалогу між різними культурами можуть і повинні бути проблеми, від яких залежить найближче майбутнє людства. Наприклад, наступні.

Проблема створення нового світового правового та політичного ладу. Існує думка, що західна культура історично прагне до демократії (і пов'язаних з нею цінностей свободи особистості та прав особистості, суспільства), тоді як східна культура бере за основу

відповідальність та обов'язки і, в цьому відношенні, є політично схильною до авторитарних форм правління. Якщо так, то, здавалося б, діалог культур з цих питань неможливий, оскільки ці цінності лежать в основі відповідних етнічних та культурних утворень, і обговорення цих цінностей, неможливе на цьому етапі розвитку людства. Я думаю, що ще століття чи навіть декілька десятків років тому діалог між різними культурами з цих питань був дійсно неможливим. Але сьогодні ситуація в деяких напрямках інша. Наразі йдеться про встановлення таких відносин між різними країнами, які представляють різні культури, або між різними етнічними та культурними спільнотами однієї країни, в яких вони можуть зберегти свою ідентичність. Але єдину можливість такого роду надає демократія в міжнародних відносинах і в кожній країні. Отже, цінності демократії, принаймні в цьому плані, не можуть не бути визнаними сьогодні представниками різних культур. Водночас слід визнати, що не зовсім зрозуміло, які цінності демократичних відносин між країнами (до цього часу демократія розумілася як політична система по відношенню до окремої країни). Тому є питання для діалогу та обговорення. До речі, навряд чи вона зможе впоратися з міжнародним тероризмом, не вирішивши такого роду проблеми. Можна припустити, що у міру загального розвитку людства, процес зближення різних культур матиме тенденцію до збільшення. Це означає, що питання, щодо яких сучасні культури мають практикувати просту толерантність, все більше ставатимуть предметом справжнього діалогу.

Темою міжкультурного діалогу сьогодні можуть і повинні бути екологічні проблеми, які зачіпають усіх мешканців Землі, відносини між світовим центром та світовою периферією, проблема бідності як глобальної та інші. Якщо ми будемо практикувати такий вид діалогу, глобалізація, схоже, не нав'яже всім регіонам Землі єдино можливу систему культурних цінностей, а скоріше створить унікальний світ і водночас складається з багатьох унікальних національних культур, що теж скоріше за все викличе необхідність діалогу.

**ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна Трохимівна,**  
*доктор педагогічних наук, професор*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ЦИФРОВИЙ КОНТЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА**

Немає сумніву в тому, що цифровізація (англ. digitalization) виступає найважливішим фактором економічного зростання економіки будь-якої країни.

Нині впровадження в життя будь-яких цифрових технологій – процес, тривалий, і як наслідок – несе в собі невідомість, а отже – і небезпеку для людства. Останню можна розглядати у трьох напрямках: соціально-економічна, техніко-організаційна, природна небезпека. Соціальну небезпеку на собі відчувають соціальні працівники, надаючи допомогу клієнтам. Проте застосовуючи цифровий контент, вони тим самим полегшують свою працю та більш ефективно проводять тренінги/семінари з метою надання якісної допомоги всім верствам населення, котрі її потребують. Отже, цифровий контент – це контент, який представлений в цифровому або електронному вигляді. Інакше кажучи – це те, що бачимо в інтернеті, по телевізору (текст, ігри, відео-та аудіоматеріали тощо). Щохвилини ми отримуємо неймовірний потік цифрового контенту. І на сьогодні вже не працює «Закон Мура», що інформація (цифровий контент) подвоюватиметься кожні 24 місяці.

Звичайно, використовувати цифровий контент можна для самих різних цілей: освіти (підвищення мотивації у процесі навчання), бізнесу (просування товарів і послуг), розваги та організації дозвілля, спілкування тощо. У контексті нашого дослідження було запропоновано соціальними працівникам використовувати цифровий контент. Клієнти потребують отримувати якісні послуги, а інформування про них вже не зводиться до використання ефективних рекламних засобів, простих повідомлень, інформаційних листків тощо. Сучасні клієнти хочуть чогось креативного.

У рамках дослідження було проведено анкетування і з'ясовано, що 65,4% респондентів надають перевагу відеоматеріалам (відео-сегмент містить цифрове телебачення, спектр послуг VOD (відео за запитами), онлайн-відео). За даними [1] «72% від усього доходу, що отриманий на ринку електронного контенту доводиться на відео-сегмент; 14% – на мобільний контент, 10% – на онлайн-ігри, 3% – аудіоматеріали, 1% – електронні книги». У нашій країні цифровий контент переважно розвивається в напрямку мобільного.

Для соціальних працівників у своїй діяльності нами було запропоновано застосовувати цифровий контент, котрий включає документи, веб-ресурси, статичні зображення, анімовану графіку, аудіоконтент, інтерактивний контент.

Розкриємо кожен з них. Так, документи, що використовуються в соціальній роботі цифрового контенту (електронні книги, слайд-деки, звіти, гіді, робочі зошити, журнали, прес-релізи), призначені для екрану та відформатовані для друку. Більшість цифрових документів не прив'язані до онлайн-середовища (інформацію можна споживати в автономному режимі) і містять: форматований текст, зображення, емблему соціальної установи.

Застосування веб-контенту (цільові сторінки; сторінки послуг; повідомлення в блозі/соціальних мережах) відображається в результатах пошуку, тому клієнтам, які потребують такого типу контенту легко знайти. Цим видом контенту легко ділитися.

Статичні зображення, а саме, картинка, фотографія, інфографіка, меми – цінні інструменти комунікації. Інфографіка більш приваблює клієнтів, розкриваючи тим самим весь спектр послуг.

Анімована графіка включає: YouTube відео; Інстаграм-ролики та історії; відео в TikTok; гіфки; анімовану інфографіку; скрінкасти; відеооб'яви.

Анімовану графіку краще використовувати для потенційних батьків (усиновлювачів, опікунів, прийомних сімей), оскільки у процесі навчання, вони спостерігають. Цінність також полягає у показі, а не в розповіді. Яскрава, барвиста анімована графіка ідеальна саме для втілення ідей в життя, демонстрації кроків, яких потрібно дотримуватися.

Відео- і аудіоконтент, поєднуючись один з одним, можна застосовувати для профілактики залежностей. Адже яскраве відео, яке демонструє негативні наслідки залежностей говорить само за себе.

Так, при застосуванні інтерактивного контенту використовуються як зображення, так і текст, аудіо, відео. Повідомлення в соціальних мережах; цифрові карти; онлайн-курси; вебінари; середовища віртуальної реальності; мобільні додатки; ігрова діяльність; опитування тощо – незмінні помічники у діяльності соціального працівника.

### **Література**

1. Цифровий контент [сайт]. URL: <https://semantica.in/blog/czifrovoj-kontent.html>

**ФОМЕНКО Антон**

*кандидат філософських наук,*

*старший викладач кафедри*

*англійської філології*

*Національний університет біоресурсів*

*і природокористування України*

*(м. Київ, Україна)*

### **ІДЕОЛОГІЯ ПРАВОСЛАВНОГО ФУНДАМЕНТАЛІЗМУ ПЕРЕД ВИКЛИКОМ ПАНДЕМІЇ**

Існування будь-якої релігії базується на необхідності не лише постулювати віковічні істини, а й живо реагувати на повсякденні проблеми та серйозні життєві виклики. Така необхідність стає запорукою формування релігійних ідей, дослідження яких допомагає зрозуміти релігію в її поточному стані розвитку. Не стала виключенням й ситуація із пандемією Covid-19, яка стимулювала стрімке поширення оригінальних інтерпретацій вказаних подій в нетрях світових релігій. Звісно, православна традиція не залишилася осторонь. Особливу роль в тлумаченні подій довкола епідемії коронавірусу відіграли радикальні православні кола. Розроблені ними концепції потребують детального наукового розгляду.

Питання взаємодії східнохристиянської традиції із проблематикою, викликаною пандемією Covid-19 стало об'єктом наукового розгляду багатьох галузевих спеціалістів, як в Україні, так і за її межами. Зокрема, зазначене питання досліджували українські релігієзнавці Петро Карлюк, Ігор Богдановський, Катерина Якуніна, Віта Тітаренко, Ірина Богачевська, архімандрит Кирило (Говорун) та російська дослідниця Анастасія Митрофанова.

Метою дослідження є виявлення загальних причин, що спонукали до формування певних релігійних концепцій в сучасному східному християнстві та дослідження релігійних наративів, що сформувалися під впливом вищевказаних контекстуальних умов. Під час роботи над цією темою були використані такі методи дослідження, як порівняльно-історичний, аналізу, синтезу та узагальнення.

На початку 2020 року людство зіткнулося із викликом епідемії коронавірусу 2019-nCoV. З огляду на те, як швидко вказана інфекція розповсюдилась теренами більшості країн світу, ми дійсно можемо стверджувати, що вказана проблема стрімко набула глобального характеру. Міри протидії епідемії коронавірусу, впроваджені урядами багатьох країн світу, змусили мешканців цих країн, задля їхньої безпеки, поступитися певною частиною громадянських прав. Звісно, в кризовій, психологічно напруженій ситуації релігія традиційно стає

ефективним інструментом, що не лише активізує компенсаторні механізми, а, й допомагає людині віднайти пояснення тих подій, заручником яких вона стала. Зазначена, світоглядна, функція релігії надає людині змогу створити поле тлумачень, в нетрях якого формуються сталі релігійні наративи та повноцінні релігійні концепції, які згодом можуть захопити свідомість окремих індивідів та вплинути на релігійні, етичні, політичні переконання певних соціальних груп.

Традиційно, кризові стани суспільства, особливо спричинені такими явищами, як епідемії, сприяють стрімкому загостренню релігійних настроїв. Пандемія Covid-19 не стала в цьому сенсі виключенням: при цьому підвищення рівня релігійності спостерігалось, як у світовому, так і в українському масштабах [1, С. 54]. Звісно, такі значущі суспільно-політичні виклики, як епідемія та карантинні заходи, спричинені нею, стимулюють пошук змістовного пояснення подій, що відбуваються. Таке пояснення може, а часто й має бути виражене, в тому числі й за допомогою мови релігійних тлумачень та символів. Ще з часів архаїки тлумачення пандемій зазвичай відбувалося в межах двох магістральних сценаріїв: епідемія або розглядалася, як покарання за релігійно неправильну поведінку, або вважалася результатом магічних дій зловмисників-чаклунів [5, С. 49]. З урахуванням сучасного соціокультурного контексту переважно більшість релігійних інтерпретацій епідемії Covid-19 та її наслідків, з певними обмовками можна також розмістити в межах зазначених сценаріїв [3, С. 32]. Якщо перший сценарій (кара за гріхи) передбачає активізацію релігійної діяльності, спрямованої на самовдосконалення індивіда, другий варіант (втручання зловмисників) спрямовує увагу на пошук винних ззовні. Годі й казати, що пандемія коронавірусу спричинила розвиток цілої хвилі конспірологічних теорій, вплив яких помітне не лише в релігійному, а й суто світському середовищі [2, С. 49-50].

Говорячи про контекст країн, де панівною релігійною традицією є православ'я неможливо оминати тему взаємодії послідовників вказаної гілки християнства із наслідками епідемії. Особливу зацікавленість тут відіграють тлумачення, джерелом походження яких було середовище, яке зі значним ступенем умовності можна назвати фундаменталістським. Послідовники, або відносно активні носії вказаних релігійних уявлень представлені в майже усіх локальних православних традиціях, втім, їхній вплив на внутрішньоцерковний дискурс не є значним [2, С. 48]. Тим не менш, пандемія Covid-19 та її наслідки стали каталізатором розвитку широкого спектра релігійних інтерпретацій, які православний фундаменталізм пред'явив світу: від богословських суперечок щодо можливості звершення Євхаристії онлайн, до досить грубого відкидання самого факту існування штаму коронавірусу 2019-nCoV та калькування популярних теорій змови, що звинувачують в поширенні коронавірусу американського винахідника Біла Гейтса, або мереж зв'язку базованих на технології 5G [4, С. 59; 3, С. 31]. Беззаперечно, дослідження даної теми вимагає більш серйозної наукової розробки.

Кризові суспільно-політичні стани, до яких можна віднести й масштабні епідемії, спричиняють стрімке зростання рівня релігійності. В нетипових умовах, коли загострюється екзистенційна проблематика, людина шукає не лише практичний вихід, а й теоретичне пояснення подіям, що відбуваються. Пандемія Covid-19 не стала виключенням. Соціологічні дослідження констатують активізації релігійних практик у зв'язку із епідемією коронавірусу та наслідками, які вона мала. Вказані процеси суттєво вплинули на розвиток релігійних ідей, що розвивалися як тлумачення непересічного ходу подій. Така релігійна діяльність мала місце в середовищі послідовників більшості світових релігій, в тому числі й східного християнства. Не залишилися осторонь й представники радикальних течій в сучасному православ'ї, яких умовно можна назвати «православними фундаменталістами». Послідовники вказаної релігійної ідеології протягом найбільш активної фази пандемії Covid-19 актуалізували широке поле релігійних тлумачень, спектр яких варіюється від несприйняття факту існування проблеми до віри в наявність ворожих сил, що спричинили епідемію та трактування поточних подій в есхатологічному значенні.

## Література

1. Kraliuk P. Religious Organizations under Quarantine: Ukrainian Realities / P. Kraliuk, I. Bogdanovskiy, K. Yakunina. // Occasional Papers on Religion in Eastern Europe. – 2020. – №40. – С. 52–68.

2. Mitrofanova A. The Impact of Covid-19 on Orthodox Groups and Believers in Russia / Anastasia Mitrofanova. // Religious Fundamentalism in the Age of Pandemic. – 2021. – С. 47 – 80.

3. Tytarenko V. Religious "Co Religious "Covid Fundamentalism undamentalism" in Eastern and Centr " in Eastern and Central Europe: Challenges and Lessons / V. Tytarenko, I. Bogachevska. // Occasional Papers on Religion in Eastern Europe. – 2021. – №2. – С. 30 – 45.

4. Архимандрит Кирилл (Говорун). «Богословие ковида», или «Знаменательная буря» коронавирусной пандемии / Архимандрит Кирилл (Говорун). // Государство, религия, церковь. – 2021. – №1. – С. 58 – 75.

5. Жирар Р. Козёл отпущения / Рене Жирар. – Санкт-Петербург: Издательство Ивана Лимбаха, 2010. – 336 с.

**ХИЖНЯК Анна Анатоліївна,**  
*кандидат психологічних наук, Національний  
університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ОБРАЗ ЗДОРОВ'Я ТА ЗДОРОВОЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ ВИМІРІ**

Питання збереження та примноження здоров'я населення була у всі часи в фокусі уваги науковців. Здоров'я громадян – є показником рівня цивілізованості держави. Наразі в Україні тенденція погіршення здоров'я населення набула загрозливого рівня. Така ситуація зумовлена суттєвим погіршенням екологічної ситуації, збідненням населення, здоров'яруйнівні напрямки та стереотипи поведінки зниження якості медичних послуг тощо [1].

Особливості умов життя сучасної людини спонукає до вдосконалення наукового аналізу проблематики здорового способу життя. Людина - найвища цінність суспільства, а здоров'я, носієм якого вона є, беруть за основу якості організації цього суспільства. Здоров'я людини - соціальна цінність, невід'ємна частина суспільного багатства, і від суспільства залежить, як здоров'я використовується, охороняється і відтворюється [3].

Цінність здоров'я сучасної людини та складність його збереження, зумовлює актуальність вірного його сприйняття та розуміння. Всебічно сформований образ здорової особистості вирішує низку питань в напрямку його досягнення.

Такий багатогранний та складний феномен як здоров'я людини може розглядатися як біологічна, філософська, медична, соціальна-економічна та соціально-психологічна категорія, може виступати як об'єкт вивчення та споживання капіталу, як суспільна та індивідуальна цінність, а також явище системного характеру, динамічне, постійно взаємодіюче з оточуючим середовищем.

Сучасні дослідження питань здорової особистості, проблеми здоров'я виділяють біомедичний, соціальний та гуманітарний підходи. У сучасних гуманітарних дослідженнях здоров'я представлено як «здоров'я для чогось», що розглядає здоров'я з позиції того, що воно дає людині, і які питання сучасна людина може вирішувати з допомогою такого ресурсу як якісне здоров'я. В рамках цього підходу, здоров'я розглядається як найважливіший ресурс. Завдяки якому, людина може реалізувати свій потенціал в різних сферах життєдіяльності. В основу гуманітарних досліджень покладено цілісну людину в своєрідності її фізичного, психічного, соціального та духовного прояву. Високий рівень здоров'я свідчить про глибокий потенціал та розвиток людини. Людина несе особистісну відповідальність за збереження та

примноження даного потенціалу. Та засоби, якими вона користується для досягнення цієї мети.

Сьогодні здоров'я визначається як гармонійне поєднання фізіологічних, психологічних (особистісних, душевних) та соціальних факторів, які забезпечують внутрішнє благополуччя індивіда.

Фізичне здоров'я являється основою загального здоров'я людини, та включає в себе гарне самопочуття, бадьорість, наявність енергії, працездатність та відсутність патологічних симптомів. Соціальне здоров'я відображає якість взаємовідносин із соціумом та визначається тими моральними принципами, що є основою соціального життя людини в суспільстві [2].

Розглядаючи здоров'я як складний багатовимірний феномен, також слід звернутись до поняття психологічного здоров'я. Сучасні науковці в області психології давно займаються проблематикою дослідження питань психології здоров'я. Проблемами психічного здоров'я особистості займаються такі дослідники Е. Еріксона, А. Маслоу, Г. Олпорта, К. Роджерса, Е. Фрома й ін.) які є прихильники гуманістичної теорії особистості. Розглядаючи питання здоров'я людини з позиції культурно-історичного досвіду людства і практики оздоровлення О. С. Васильєва і Ф. Р. Філатов виділили три еталони здоров'я:

- античний еталон (здоров'я як узгодженість внутрішня);
- адаптаційний еталон (здоров'я як адаптація до умов життя)
- антропоцентричний еталон (здоров'я як всестороння наповненість та реалізація індивіду).

Цікавим можна вважати еталон здорової особистості який запропонував Б.С. Братусь, де феномен здорової особистості розглядається як складне багаторівневе утворення, кожен рівень якого має свої критерії, свої особливі закономірності протікання, ступінь та якість здоров'я. Перший рівень – психофізіологічний, безпосередньо зв'язаний зі спадковими біологічними характеристиками на ньому відбуваються глибокі психофізіологічні процеси все це являється основою фундаменту здоров'я особистості. Другий та третій рівні являються психологічними рівнями, і залежать від сукупності соціальних факторів, особливостей виховання та навчання особистості.

В психологічній науці існує теорія тричленного поділу у поглядах на проблему психічного здоров'я. Так, А. В. Магльований, В. М. Белов, А. Б. Валеологічній теорії формують уявлення про здоров'я як системну триєдність – фізичного, психічного та соціального статусів і компонентів, що є складниками їхньої внутрішньої структури.

В сучасній психології вже є, та постійно оновлюються концепції здорової особистості та різноманітні моделі здоров'я. Серед яких слід зазначити теорії С. І. Болтинець, О. Ф. Бондаренко, В. Д. Менделевича, І. Ф. М'ягкова, П. І. Сидорова, Т. С. Яценко тощо. Загальною тенденцією для них є зосередженість на розвитку, рості, самореалізації, самотворенні людини, здібності свідомо керувати своїми вчинками і нести відповідальність за них самих перед собою й іншими, розвиненій смисловій сфері, духовному піднесенні [4].

Отже, розглянувши далеко не всі існуючі теорії та образи здорової особистості, але із розглянутого нами вже можна зробити висновок що фізичне, психологічне та соціальне здоров'я нерозривно пов'язано і складають одну загальну, цілісну, валеологічну та багатофакторну систему.

### Література

1. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. С. Г. Рожко, 2017. 488 с.
2. Психологічне здоров'я людини в контексті здорового способу життя /Л. М. Коробка. Освіта регіону. Політологія, психологія, соціальні комунікації. Т 2. К., 2011. С. 332-339
3. Кудрявцева Е.Н. Здоровье человека: проблемы, суждения Вопросы философии. – 1987. № 12. С. 98-109.



4. Психологія здоров'я людини / За ред. І. Я. Коцана. Луцьк: РВВ Вежа Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. 430 с.

**ЧМАРА Поліна Олександрівна,**  
*магістрант факультету захисту рослин,  
біотехнології та екології*  
**Науковий керівник: Культенко В.П.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **УКРАЇНЬСЬКА ДІАСПОРА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ**

Унаслідок добровільної чи вимушеної еміграції українців за межі рідної держави, спричиненої політичними, економічними чи соціальними подіями, що відбувалися в Україні протягом різних періодів часу, стали формуватися осередки української діаспори у різних частинах світу. Часто це були країни західної Європи та Північна Америка.

Велика кількість українських та іноземних дослідників, що вивчала явище української діаспори, вказували на високу національну свідомість та бажання до збереження власної національної ідентичності у чужій країні.

Масова міграція розпочалася на зламі XIX-XX ст. Традиційно, вона поділяється на чотири умовні хвилі: перша – трудова, другу – політичну, третю – інтелектуальну, четверту – економічну (що триває і до сьогоднішніх днів).

Для збереження етнічної ідентичності українців так званої «першої хвилі» важливу роль зіграли хоч і малочисельна, але доволі активна політична міграція, що дещо посилилася у період революції та після неї 1905 -1907 рр. у Російській імперії. Яскравою постаттю цього періоду можна назвати Павла Крата, що тікав від переслідувань зі сторони царської охоронки. Він зробив великий внесок для налагодження зв'язків між українцями, що перебралися у Канаду та тими, що лишилися в Україні.

Окрім цього, для підтримки духу українців, що стали вимушеними мігрантами, доклала внеску і церква. В першу чергу це був митрополит Андрій Шептицький, який направив до Канади священнослужителів, а згодом і сам здійснив поїздку.

Друга або «політична хвиля» міграції відбулася внаслідок поразки визвольних рухів 1917 – 1920 рр. та більшовицького перевороту у Росії. Багато діячів культури та активних учасників політичних подій були вимушені тікати. Україна фактично лишилася без своїх ідеологів та представників інтелігенції. Але розпочалася розбудова самостійної України за її межами. Діяли три різні уряди, що були легальними – УНР у Тарнові, ЗУНР – у Відні, та КНР – у Празі.

За статистикою, близько 22 тисяч осіб знайшли прихисток у Чехословаччині, а Прага стала осередком культурно-національного життя українських мігрантів за кордоном. Було створено Український Вільний Університет, Український вищий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова, Українська Господарська Академія в м. Подебради, Українська Студія пластичного мистецтва, Український Академічний Комітет, Українське товариство книголюбів, Українське Історико-Філологічне Товариство, Музей Визвольної боротьби України, Українська гімназія в м. Ржевнице поблизу Праги, низка українських видавництв і друкарень. За два десятиліття було засновано близько 180 видань.

У Празі творили такі постаті як Олександр Олесь, Олекса Стефанович, Нестор Нижанківський, Віра Березовська тощо.

У Відні особливо помітною була постать В'ячеслава Липинського – історика, громадсько-політичного діяча, філософа, дипломата, розробника ідеї незалежної української

держави. За Гетьманату та Директорії В. Липинський був послом України у Відні, викладав в українських емігрантських закладах. Автор низки класичних праць з української історії, соціології та політичної думки.

Тут розпочинає свою роботу Іван Горбачевський – ініціатор створення української хімічної термінології.

Одним з найбільших духовних і культурних центрів української діаспори в Австрії до нинішніх днів є церква Святої Варвари, яка була заснована у 1775 р.

Після Другої світової головним осередком української діаспори в Німеччині став Мюнхен. Тут існували Українська Висока Економічна Школа, Українське історично-філологічне товариство, Українська Православна Богословська Академія. Також на теренах Німеччини, поблизу Нюрнберга був заснований МУР (Мистецький Український Рух) у 1945 році, що проіснував три роки. За цей час відбулося три з'їзди та декілька теоретичних конференцій. Головою організації за весь час її існування був Улас Самчук. Організація об'єднувала письменників із різними поглядами на долю української літератури. Велика доля діяльності МУРу полягала в дискусіях про модернізацію української культури і наближення її до світової. Кількість членів сягала шістдесят одна особи.

У Франції було створено Союз Українських Емігрантських Організацій, трохи згодом – Український Народний Союз. Завдяки УНС, у Париж почали видавати щотижневик «Українське слово», а у 1938 р. було засновано першу українську друкарню у Франції.

З Парижем пов'язані імена таких видатних вчених та митців як Михайла Остроградського, Сергія Лифаря, Михайла Андрієнка, Олекси Грищенка.

Процес культуротворення, що тривав в українській діаспорі того часу, являвся важливою складовою збереження та примноження українського культурного простору.

Головною метою було об'єднання українців, що опинилися за кордоном, задля культурного відродження, збереження та збагачення культурних традицій власного народу.

### **Література**

1. Історія української культури. Навч. посіб./ За ред. О. Ю. Палової – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 368 с.

**Секція 5**  
**УКРАЇНА І КИТАЙ: ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.**

**БЕЗКОРОВАЙНА Софія Вячеславівна,**  
*студентка спеціальності*  
*«Міжнародні відносини,*  
*суспільні комунікації та регіональні студії»,*  
*групи МВ- 20003б*  
**Науковий керівник: Сєкунова Ю.В.**  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

**КУЛЬТУРНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА КИТАЮ**

Культурні відносини є важливим етапом в співпраці між Україною та КНР. Взаємодія в цій сфері передбачає реалізацію різних проектів, котрі пов'язані з мистецтвом, а також проведення інформативно-просвітницьких акцій.

Фундаментом для реалізації культурних відносин була Угода між Урядом України та Урядом КНР про культурне співробітництво від 31 жовтня 1992 року. І вже в 2002 році було перше, а потім у 2009 році – друге засідання Спільної українсько-китайської Комісії з питань співпраці в області культури. У серпні 2011 року сторони створили Комісію зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР. Зараз Підкомісія з питань співробітництва у сфері культури є головним механізмом регулювання, контролю та моніторингу цих відносин. Останнє засідання Підкомісії було проведено у грудні 2020 року.

Щоб здійснити Програму культурного співробітництва між Міністерством культури України та Міністерством культури Китайської Народної Республіки на 2017-2020 рр. взимку 2018 року у Китаї вдало пройшов захід «Дні культури України». Все почалося з відкриття у найбільшому та престижному архітектурно-художньому музейному комплексі Китаю «Гугун», де пройшла виставка пам'яток культури та декоративно-прикладного мистецтва запозичена з музею України «Кольоровий розмай у золотому вінку». Також до культурної програми приєдналися: зі своїм виступом Національний академічний народний хор України ім. Г.Г. Верьовки; відомий український художник В. Козюка та були проведені майстер-класи Петриківського розпису. Разом з тим, у рамках цього проекту українська делегація брала участь у Міжнародному культурному ЕКСПО «Шовковий шлях», де Україна представлялася як головний гість.

Вже стало традицією гастролювати в Китай українським театральним та музичним колективам, зокрема: Національний заслужений академічний симфонічний оркестр України, балетна трупа Національної опери України ім. Тараса Шевченка та інші. У 2021 році українські артисти он-лайн брали участь в міжнародному фестивалі мистецтва Пекіна, де зірки Національної опери України, Катерина Кухар та Олександр Стоянов представляли китайцям модерний балет «Діти ночі», а відомий електро-фольк гурт «ОНУКА» виступали зі своїм концертом.

У цілому за часи незалежної України, в Китаї були опубліковані сотні праць про історію України, а також про політику, економіку та культуру. Прикладами можуть бути: переклад «Історії України» Пола Кубічека, Збірка віршів Тараса Шевченка та «Україна: важкі історичні

шляхи». Ще в 2013 році був виданий «Новий українсько-китайський словник», а вже в 2018 році вийшов «Українсько-англійсько-китайський ілюстрований словник».

Однією з найпомітніших тенденцій культурного співробітництва між Україною та Китаєм є зростання інтересу Китаю до українського кіно і телевиробництва.

Уже декілька років поспіль на кіноринку Пекінського міжнародного кінофестивалю (BeijingFilmMarket) Україна представляє свій національний стенд та організовує презентацію українського кінопродукту «Україна – твій пункт призначення», під час якої китайські партнери мають змогу ознайомитися з потенціалом української кіноіндустрії, привабливими локаціями для зйомок та останніми фільмами українського виробництва.

Додаткові можливості для співпраці також існують у галузі спільного кіновиробництва. Укладено угоди щодо кінопродукції між компаніями FILM.UA та ChinaInternationalArtBusinessAlliance, «Студією «Золоте Руно» та Всекитайською асоціацією робітників культури і мистецтва провінції Ганьсу. Наразі триває узгодження тексту проекту міжурядової Угоди про спільне кіновиробництво, яка створить належне правове підґрунтя для реалізації спільних українсько-китайських проектів з виробництва аудіовізуальних творів, постійного обміну та міжкультурного діалогу.

Отже, українсько-китайські відносини зараз активно розвиваються, цьому сприяє багато факторів і культурна діяльність в тому числі. Популяризація наших традицій та звичаїв є важливою умовою для кращого розуміння народу держави з якою ми співпрацюємо. Сьогодні є об'єктивний і реальний шанс використати можливості для якісного покращення взаємовигідного співробітництва із Китаєм яке базуватиметься на врахуванні національних інтересів обох держав.

### **Література**

1. Медведкина Е.А. Обухова М.И. Научно-техническое сотрудничество Украины и КНР: инновационный аспект // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць. – Т. 22010. – С. 101-106.
2. Україна-Китай. Дискусійна записка. – К: Відродження, 2016. – 60 с.
3. Київ-Пекін: безпечна дистанція. – [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua> — Держком. статистики України.

**ІВЧЕНКО Іван Олегович,**  
*студент групи КІБ - 12011 б*  
**Науковий керівник: Горбатюк Т.В.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **УКРАЇНА І КИТАЙ: ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

Політичні відносини між Україною та Китаєм почалися 4 січня 1992 року, приблизно через рік після офіційного визнання Китаєм незалежності України в 1991 році.

В сфері культури, в свій час (1994-1996 роки) в Китаї було перекладено та видано твори таких видатних українських письменників та поетів як : Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Олеса Гончара, Михайла Стельмаха та Бориса Олійника. В свою чергу в Україні було перекладено та видано твори Лу Сіня, Лао Ше, Ду Пенчена, Мао Дуня, Ба Цзіня, Пу Сунліна та інших.

Зв'язки між Україною та Китаєм поглибились після 2002 та 2009 років, коли було підписано Плани культурного співробітництва на 2002-2006 та 2009-2012 роки відповідно.

В травні 2016 року відбулася доволі знакова подія для культурних відносин між Україною та Китаєм, а саме двомісячний гастроль Харківського академічного російського

драматичного театру ім. О.С. Пушкіна, саме цей гастроль тодішній посол України в Китаї О. Дьомін назвав «першим кроком до налагодження культурних зв'язків між Україною та Китаєм».

В 2018 році за сприяння Міністерства культури та туризму Китаю та Департаменту освіти міста Пекіна був проведений Міжнародний фестиваль класичного балету, на який Україна була запрошена як країна-гість.

В вересні-листопаді 2018 року пройшли «Дні культури України в Китаї. До програми заходу увійшли : виступ Національного заслуженого академічного народного хору ім. Г.Г. Верьовки, виставка робіт відомого українського фотохудожника В. Козюка, майстер-класи Петриківського художнього розпису. Також в рамках цього заходу українська делегація взяла участь у Міжнародному культурному ЕКСПО «ШОВКОВИЙ ШЛЯХ», де Україну представили як головну країну-гість.

У червні 2019 року при НМАУ імені П.І. Чайковського було засновано Музичний центр Конфуція, ціль якого була стати осередком досліджень китайської музики і культурного обміну серед країн.

За сприяння Посольства України в КНР у фестивалі «Meet in Beijing» Україну представляли зірки Національної опери України Катерина Кухар та Олександр Стоянов з модерним балетом «Діти ночі».

Під час проведення презентації міжнародних проєктів співпраці для фахівців китайської культурної індустрії першим секретарем посольства С. Кузьмічовим були представлені художні та театральні колективи України з метою популяризації в Китаї сучасного та класичного українського балету, традиційної й популярної української музики.

Беручи до уваги плідну культурну співпрацю між Україною та Китаєм можна сказати що наші культурні відносини розвиваються з кожним роком все більше і більше і є позитивним явищем як для нас так і для наших китайських товаришів, адже завдяки культурному обміну ми можемо пізнати частинку Китаю, а вони можуть пізнати частину нас.

Подібний досвід повинен стати для України поштовхом до розвитку культурних відносин і з іншими культурно-багатими державами.

**КИЧКИРУК Тетяна Василівна,**  
*кандидат філософських наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **АКТИВІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ГУМАНІТАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КИТАЄМ**

Протягом віків Китай здавався далеким, зачиненим царством з дивовижними законами, але наразі двері в китайський світ відчинилися і країна привертає до себе все більше і більше уваги. Китай був і залишається нашим важливим партнером і стратегічним пріоритетом. Взаємодія України і Китаю виходить на якісно новий рівень, який передбачає реалізацію та відкриття безлічі можливостей для поглиблення співпраці, реалізації спільних проєктів та ініціатив.

Культурно-гуманітарна є сфера важливим напрямком співпраці між Україною та Китайською Народною Республікою. Взаємодія в цій галузі спрямована на реалізацію мистецьких проєктів, проведення інформативно-просвітницьких акцій та підтримання інших форм обмінів між двома країнами.

Основу договірно-правової бази співробітництва у сфері культури складає Угода між Урядом України та Урядом КНР про культурне співробітництво від 31 жовтня 1992 року.

У квітні 2002 року в КНР вперше в історії українсько-китайських відносин були проведені Дні культури України в Китаї, які сприяли зміцненню традиційної дружби між народами двох країн, ознайомленню китайських громадян з культурною спадщиною України та знайомству з українським мистецтвом, історією та традиціями.

Варто зазначити, що досвід передачі культурних традицій між українцями і китайцями має «глибоке коріння», адже історичні та архівні дані свідчать про те, що Стародавній Шовковий шлях проходив через територію України. На сучасному етапі яскравим проявом цієї збереженої спільності є органічна сполучуваність двох культур. Яскравим доказом цього є виставка китайських художників за творами Тараса Шевченка у Шевченківському національному заповіднику в Каневі. Це дивовижні роботи: картини з мотивами Шевченка, але виконані в китайській традиції.

Українська і китайська культури мають багато спільного, незважаючи на всю свою унікальність. Якщо говорити про гончарство, то привертає увагу те, що стародавні китайці і представники трипільської цивілізації використовували схожі орнаменти.

Китайці надають великого значення українській музиці, балету, а також традиційній культурі – танцям, народній культурі.

Інтенсивні культурні контакти між Україною і Китаєм дають поштовх активному розвитку двосторонніх зв'язків і в інших галузях. Адже саме культура допомагає вибудувати довіру і повагу один до одного.

Китайська ініціатива відкрила великі можливості для партнерства освітніх та наукових закладів обох країн. Доказом плідного співробітництва країн у гуманітарній сфері може слугувати створення в грудні 1991р. при Академії наук України Інституту сходознавства ім. Агатангела Кримського. Відтоді китайська проблематика посіла чільне місце в науково-дослідній роботі українських вчених.

З огляду на це особлива увага приділяється активізації співпраці між вищими навчальними закладами двох держав. Одна з ключових передумов досягнення нових успіхів у просуванні україно-китайських відносин — це розширення гуманітарних обмінів та контактів між людьми.

Незважаючи на негативний вплив пандемії і об'єктивні труднощі, співпраця між Україною і Китаєм суттєво зростає:

- розвивається культурне співробітництво, зокрема у сфері мистецтв та креативних індустрій;
- співпраця з метою обміну кращими практиками у запровадженні цифрової освіти у закладах вищої мистецької освіти;
- співпраця у галузі туризму;
- співпраця у сфері кінематографії на принципах рівності та взаємної вигоди.

Як активний учасник ініціативи «Один пояс, один шлях», Україна дуже цінує своє стратегічне партнерство, водночас зацікавлена підняти його на нові висоти. Китай був і залишається для нас стратегічним партнером, активізація двосторонньої співпраці між державами у сферах культури, туризму, архівної справи, мас-медіа є беззаперечним пріоритетом для України.

**КЛОЧКО** **Артем** **Олександрович**,  
*студент факультету  
інформаційних технологій,  
Науковий керівник: Горбатюк Т.В.  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ВЗАЄМОВІДНОСИНИ УКРАЇНА - КИТАЙ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ**

В взаємодії України та Китаю важливу роль грає сфера культури. Ця галузь спрямована на створення і проведення культурних проєктів, реалізацію просвітницьких акцій та підтримання інформаційних обмінів між даними країнами.

Міністерство культури України та Міністерство культури Китаю 2018 року у рамках реалізації культурного співробітництва на 2018-2022 рр. у Китаї успішно проведені «Дні культури України». Заходи розпочалися відкриттям виставки пам'яток культури у найбільшому музейному комплексі Китаю «Гугун» з українських музеїв «Кольоровий розмай у золотому вінку». Під час відкриття «Днів української культури в Китаї» до Китаю завітав Міністр України Є. Нищук. В ці дні відбулися виступи Національного академічного українського хору імені Г.Г. Верьовки, виставка робіт українського художника В. Козюка та майстер-класи Петрикеського художнього розпису. В місті Дуньхуан, 27-28 вересня 2018 року українська делегація взяла участь у Міжнародному ЕКСПО «Шовковий шлях».

В Китаї традиційними стали гастролі українських музичних колективів з різних частин України. Українські артисти прийняли участь у онлайн фестивалі «Meet in Beijing» у 2021 році.

Книги про історію, культуру та політику України почали випускатися в друк в Китаї. Дуже багато знаменитих українських творів переведені і надруковані Китайською мовою.

Зростання інтересу Китаю до українського кіноматографа і є однією із найпопулярніших тенденцій співробітництва між країнами.

В Китаї на щорічному фестивалю (Beijing Film Market) Україна має змогу представити свій національний стенд народного кіно «Україна – твій пункт призначення», під час якої партнери з Китаю ознайомилися з фільмами знятими українськими режисерами.

Для створення додаткових можливостей співпраці між країнами створені додаткові можливості спільного розвитку в кіноіндустрії.

На сьогодні значна кількість українських і китайських вищих навчальних закладів співпрацюють, активізують студентські обміни та обміни науковими і викладацькими працівниками.

Ректори відомих українських університетів вищих освіт щорічно беруть участь в семінарах, які проходять на території Китаю, так і в 2018 році Україну представляли ректори університетів вищих освіт: з Києва, Ніжина та Тернополя.

Також варто згадати, що в травні 2016 року представники українських університетів взяли участь у Першому міжнародному освітньому форумі з інноваційного розвитку під час якого засновано освітній альянс із інновацій та розвитку.

Великий внесок у відносини між Китаєм та Україною роблять неурядні організації, представники культурних спільнот. Громадяни обох країн не тільки добре ставляться до культури один одного, а й із інтересом спостерігаються за новинами та подіями, які відбуваються в двох країнах.

**МАЦІОН Денис Ігорович,**  
*студент групи КН-21004бск*  
**Науковий керівник: Горбатюк Т.В.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ЕКСПАНСІЯ СУЧАСНОГО КИТАЮ: РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Це не секрет, що Китай має величезний вплив на світову економіку і культуру, проте саме Україні зближуватись з Китаєм насправді небезпечно.

Вплив Китаю на Україну буде все збільшуватись, і інтерв'ю з Д. Арахамією, депутатом від партії «Слуга Народу» 7 липня 2021 року, незадовго після святкування 100-річчя КНР, висвітлює правду про сутність останніх геополітичних трансформацій з боку України. А саме те, що «слуги» вважають КНР важливим стратегічним партнером, і планують переймати досвід Комуністичної партії Китаю в управлінні економікою та розбудові держави. Також він виявляв захопленість впливом КПК по всьому Китаю, і вважає що цей досвід неодмінно треба переймати.

Хоч ця інформація звучить непогано з рупору ЗМІ, українцям треба критично поглянути на справжні «здобутки» та політичні рішення Китаю.

Перед тим як брати до уваги зовнішню політику, спершу треба поглянути на те, що відбувається всередині Китаю, а саме на їх жахаючу цифрову диктатуру[1].

Антиутопії, де кожна людина відслідковується і певний вищий розум керує нею, уже були описані у фантастичній літературі. Проте, з використанням новітніх технологій, Китай перетворить це на реальність. Ім'я цього «всевидячого ока» - система соціального кредиту, або система соціальної довіри.

Про створення такої системи думали ще при колишньому голові КНР Ху Цзіньтао, який керував країною з 2002 по 2012 рік. У 2007 році були опубліковані «Деякі зауваження канцелярії Держради КНР про створення системи соціального кредиту»[2]. Тоді проект був схожий на систему скорингу – оцінку платоспроможності позичальника, від компанії FICO [3] в США.

Вже після приходу до влади Сі Цзіньпіна Держрада КНР в 2014 році опублікувала новий документ - «Програму створення системи соціального кредиту (2014-2020)»[4]. У ній система радикально змінилась.

З програми випливає, що до 2020 року кожна компанія і кожен житель материкового Китаю будуть відслідковуватися і оцінюватися цією системою в режимі реального часу. Рейтинг довіри буде прив'язаний до внутрішнього паспорту. Рейтинги будуть публікуватися в централізованій базі даних в інтернеті у вільному доступі.

Ті, хто мають високий рейтинг, будуть отримувати різноманітні пільги, а ті, у кого низький рейтинг, підпадають під купу адміністративних санкцій і обмежень. Система уже працює у приблизно 30 містах, зокрема Жунчен у провінції Шаньдун.

Всім жителям видається стартовий рейтинг 1000 балів, який надалі зростає або падає в залежності від їх поведінки. Документа, де чітко описано що можна робити, а що не можна, система не передбачає. Все що відомо, це – якщо рейтинг більше 1050, то цей житель – зразковий громадянин; якщо рейтинг падає нижче 849 – житель уже стає «підозрілим»; а тих, у кого рейтинг менше 599 балів заносять у чорний список, і вони стають вигнанцями суспільства.

Поглянувши на ці факти, легко відчутти контраст між свободою в Україні і «свободою» у Китаї. Якщо Україна продовжить політично зближуватись з Китаєм, безсумнівно постраждають індивідуальні свободи кожного громадянина України.



Крім відкритого шпигування за власним населенням, китайські шпигуни активно ведуть діяльність і у інших країнах. У 2017 році, за свідченням втікача з Китаю мільярдера Гуо Венга, який мав зв'язки з китайською розвідкою, більше 25 тис. фахівців китайської розвідки ведуть безперервне спостереження за Америкою, роздобуваючи найрізноманітнішу інформацію [5].

Гуо Венг стверджує, що і в світі повзуча китайська експансія набуває все більш широкого розмаху. Але особливо активно це відбувається на території Сполучених Штатів. Основною метою китайських спецслужб, стверджує мільярдер, є крадіжка технологій військового призначення.

Він каже, що агенти розвідки «купають» високопоставлених урядовців, а також вербують представників політичних і ділових кіл, які можуть допомогти Пекіну в укладанні вигідних угод. Найбільше Гуо побоюється того, що китайським агентам вже вдалося впровадити різне шкідливе програмне забезпечення в критично важливі складові американської інфраструктури.

Крім того, його турбує факт, що китайським шпигунам вдалося ґрунтовно заглибитись у американський бізнес і встановити близькі контакти з великими представниками ділових кіл і з урядовими постачальниками американської зброї.

Якщо є інформація про акти шпигунства щодо такої світової супердержави як США, Китаю не стане складністю розгорнути свої операції і в Україні. Тим більше, на цей час Україна має тісні зв'язки зі США, і тому також є потенційною ціллю спостереження і маніпуляції.

Може здаватись, що Україна все ще з краю, проте це не так. Китай має деякий вплив на економіку України. За останні п'ять років загальний обсяг прямих іноземних інвестицій з Китаю в Україну виріс у п'ять разів – з \$50 мільйонів до \$260 мільйонів [6].

Зростання інвестицій з Китаю має бути під увагою, адже, так само як і з Росії, такі інвестиції часто здійснюються державними підприємствами та мають не лише комерційні, але і політичні цілі.

Китай є найбільшим торговим партнером України. Проте структура торгівлі є вкрай нерівномірною. Україна переважно експортує сировину та імпортує перероблені товари, у тому числі високотехнологічні. Водночас китайські ПП в Україну є незначними. На початок 2021 року лише \$47 млн надійшли з материкового Китаю та ще \$60 млн з Гонконгу.

Існує більше інформації, яка висвітлює можливі наміри Китаю. З 2004 року по всьому світу функціонують культурно-освітні Інститути Конфуція (ІК).

Головна мета інститутів - просувати вивчення китайської мови за кордоном, влаштовувати культурні вечори, розподіляти гранти на навчання в КНР. Їх діяльність, однак, задоволені не всі. Адже, ІК займаються не стільки популяризацією китайської культури, скільки посиленням політичного впливу КНР. Їм приписують втручання в академічні норми і свободи, стеження за іншими китайцями і навіть шпигунство [7].

На додачу до вищенаведених фактів про геополітичний аспект і внутрішню політику, існує інформація про ще один прояв нелюдності Китайської влади. Навіть таку жорстоку систему, як система соціальної довіри, неможливо порівняти з політикою Китаю щодо уйгурів.

Концтабори часів СРСР є відомою трагічною сторінкою в історії України, і на прикладі певної ситуації в Китаї можна впевнитись, що історія справді завжди повторюється [8].

Влада Китаю посприяла масовому переселенню більше 80'000 уйгурських мусульман з далекого східного регіону Сіньцзян до фабрик по всій країні між 2017 та 2019 роками.

Переселені уйгури живуть у роздільних гуртожитках, проходять ідеологічну обробку в перервах між роботою, перебувають під постійним наглядом, і їм заборонено брати участь у релігійних обрядах.

Вартові вежі, огорожі з колючим дротом, та поліцейські будки оточують фабрику черевиків Nike у східному Китаї. Уйгурських робітників навіть не пускають додому на свята. Крім Nike, уйгурські робітники є на виробництві продукції Adidas, Fila та Apple.

Уйгури примусово працюють у експортній індустрії Китаю, а ті хто ні, підлягають винищенню. КПК змушує сотні тисяч уйгурських жінок використовувати протизаплідні

пристрої, стерилізуватись, робити аборти. У 2014 році було застосовано 200'000 ПЗП. До 2018 року цифра піднялась до 330'000. Статистика практик стерилізації і абортів в Сінцзяні також зросла у порівнянні з всенаціональною статистикою [9].

Чи справді Україні потрібно брати приклад з країни, яка чинить повільне, болісне, генетичне винищення людей – холоднокривний геноцид свого населення?

Висновок: Китай – це вкрай небезпечний партнер для України. Економічна співпраця явно маловигідна, а близька культурна і політична взаємодія може призвести до поганих наслідків для України. Україна має плекати власний добробут, а партнерів обирати згідно паритету інтересів обох сторін.

### Література

1. Електроний ресурс: <https://www.ar25.org/article/yak-kytay-buduye-cyfrovydyktaturu.html>
2. Електроний ресурс: [http://www.gov.cn/zwggk/2007-04/02/content\\_569314.htm](http://www.gov.cn/zwggk/2007-04/02/content_569314.htm)
3. Електроний ресурс: <https://www.fico.com/en/about-us>
4. Електроний ресурс: [http://www.gov.cn/zhengce/content/2014-06/27/content\\_8913.htm](http://www.gov.cn/zhengce/content/2014-06/27/content_8913.htm)
5. Електроний ресурс: [https://www.ng.ru/armies/2017-07-17/7\\_7031\\_china.html](https://www.ng.ru/armies/2017-07-17/7_7031_china.html)
6. Електроний ресурс: <https://ces.org.ua/chinese-money-in-ukraine/>
7. Електроний ресурс: [https://lenta.ru/articles/2018/10/02/chinese\\_influence/](https://lenta.ru/articles/2018/10/02/chinese_influence/)
8. Електроний ресурс: <https://amgreatness.com/2020/07/01/its-not-left-vs-right-its-big-vs-small/>
9. Електроний ресурс: <https://apnews.com/article/ap-top-news-international-news-weekend-reads-china-health-269b3de1af34e17c1941a514f78d764c>

**МІЛЮК Катерина Степанівна,**  
*вчитель-методист китайської мови,  
Київська гімназія східних мов №1,  
відмінник освіти України  
(м. Київ, Україна)*

### НАВЧАННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ КИЇВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ СХІДНИХ МОВ №1

Китайська мова і культура викликають величезний інтерес в Україні, в усьому світові. Зростає суспільний запит й інтерес до оволодіння найскладнішою мовою у світі. Китайська мова в Україні, в системі загальної середньої освіти, має свою історію, й налічує 65 років. Навчання китайської мови було започатковано в 1957 р. у Київській середній школі – інтернаті №1 з поглибленим вивченням китайської мови. У Київській гімназії – інтернаті східних мов №1 (1990 – 2003 рр.) й донині – у Київській гімназії східних мов №1 посідає провідне місце. У 2006 р. Концепцію навчання східних мов у Київській гімназії східних мов №1 – першої в Україні [3].

Для реалізації завдань Нової української школи вчителі китайської мови гімназії розробили нові навчальні програми для 1 – 11 класів (12), навчальні посібники, підручники, сучасні навчально – методичні комплекси.

В початковій школі (1-4 класи) освітній процес складає 2-4 години, в 5–9 класах – 5 годин, в 10–11 класах – 5 годин. Освітній процес відбувається в сучасних лінгафонних кабінетах, навчальних кабінетах, подарованих гімназії у 2016 р. урядом КНР.

Китайська мова сприяє інтеграції мовної особистості, здатної мобілізувати й застосовувати загальнолюдські, етнонаціональні, культурно- мовні, морально-громадянські цінності, ставлення, навички, знання та розуміння комунікативних процесів, щоб ефективно

та належним чином відповідати на нові запити, виклики й виявляти можливості, які з'являються в демократичних і міжкультурних ситуаціях [4, с.3].

Розуміючи стратегію навчання іноземної мови як загальну концепцію компетентісно орієнтованого навчання на вироблення в учнів необхідних життєвих компетентностей для комфортної інтеграції в сучасному світовому мультинаціональному та полікультурному просторі. Оволодіння іноземною мовою ґрунтується на певних лінгвістичних, дидактичних принципах і визначає підхід до якісного навчання [4, с.12]. Ми винаходимо з окреслених напрямів розвитку сучасної шкільної іншомовної освіти. Це, зокрема, комунікативно – діяльнісний підхід, за якого учень (учениця) перебуває в центрі освітнього процесу як суб'єкт діяльності, а система освіти враховує індивідуально – психологічні, вікові особливості та інтересу особистості, практично вмотивоване використання мови як засобу мовленнєвої взаємодії [5, с.194].

Комунікативний підхід передбачає здійснення процесу оволодіння мовою у природних умовах, тобто стає комунікативним (доцільний добір і раціональна організація мовного і мовленнєвого матеріалу, що забезпечує комунікативні потреби учнів у межах сфер і тем спілкування, передбачених програмою; врахування індивідуальних особливостей і можливостей учнів, рівня їхньої мотивації та готовності до оволодіння китайською мовою; ситуативне спрямування освітнього процесу; надання колективним формам навчання (діалоговим, груповим), спрямованим на виконання проблемно-пошукових завдань спілкування у різних режимах: учень – вчитель, учень – учень, учні – учні тощо [4, с.14].

Культурологічне спрямування навчальної діяльності покликане сформулювати в учнів комунікативні здібності (під час вивчення тем культурологічного характеру йдеться про систематичну презентацію країнознавчих знань щодо країни, мова якої вивчається, а й сприймання іншої культури з власних гуманістичних позицій).

Важливого значення набувають принципи добору мовного, мовленнєвого, ілюстративного матеріалу до підручників китайської мови.

Розвитку ключових предметних компетентностей учнів засобами китайської мови крім уроків сприяє активна участь у щорічних Київських міських відкритих олімпіадах східних мов, в I (районному) та II (міському) етапах Всеукраїнського конкурсу – захисту науково – дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України (секції китайської мови, сходознавства у відділенні іноземної філології та зарубіжної літератури), навчання у класах школи Конфуція при гімназії; участь та перемоги у щорічних Всеукраїнських відбіркових етапах та заключному етапі Міжнародної олімпіади знавців китайської мови «Китайській міст», щорічне мовне стажування у чартерних мовних школах при Куньмінському державному університету (КНР) і в 2019 році започаткування олімпіади «Піднебесна перлина», реалізація завдань проекту «Інші країни, культури0», ПАШ ЮНЕСКО, культурологічних, просвітницьких проектів за сприяння Посольства КНР в Україні, Інституту Конфуція при КНУ імені Тараса Шевченка, студентів закладів вищої освіти в м. Києві. Багато випускників гімназії продовжують навчання в КНР, отримуючи стипендії уряду КНР, Посольства КНР в Україні.

Педагогічна система інноваційного навчання в гімназії формує, розвиває інтерес юних громадян України до китайської лінгвокультури, формує ціннісно – смислові, професійні орієнтації учнів, розвиває загальнолюдські, культурно – мовні цінності особистості; культурологічні, соціальні і громадянські компетентності особистості успішного громадянина – патріота України.

### Література

1. Китайська мова. 1-2 класи. Навчальні програми. – К., 2018.
2. Китайська мова. 5-11 класи. Навчальні програми. – К., 2018.
3. Концепція навчання східних мов у Київській гімназії східних мов №1. / Кол. авторів під керівництвом Редька В.Г. Київ: «Енергія плюс», 2007. 112 с.

4. Мілюк К. Підходи до навчання китайської мови у педагогічній системі Київської гімназії східних мов №1. *Освіта XXI століття: теорія, практика: перспективи*. Матеріали Першої міжнародної науково – практичної Інтернет – конференції, м. Київ, 18 квітня 2019 р. /Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць, Київ: Фенікс, 249. С. 194 – 197.

**МУДРЕНОК Дарина Геннадіївна**  
*студентка 1-го курсу, групи – 210026,  
спеціальність «Міжнародні відносини  
суспільні комунікації та регіональні студії»,  
Гуманітарно-педагогічний факультет  
Науковий керівник: Матвієнко І. С.  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **УКРАЇНА – КИТАЙ: ДО ПИТАННЯ ПРО ВЗАЄМОДІЮ**

Значення Китаю в сучасному світі набуває бінарного значення з одного боку прихильники вважають, що піднесення цієї країни сприяє миру в усьому світі, а з іншого боку противники, вважають, що Китай є агресивною державою, котра сповідує економічний меркантилізм. І та, і інша точки зору спираються на надмірно спрощене уявлення про політику міжнародних відносин Китаю. Це є наслідком відсутності нових міждисциплінарних підходів як в дослідженнях, так, і в практичній політиці - всього того, що могло б допомогти пояснити, як пов'язані між собою економічний і геополітичний аспекти підйому Китаю, і як даний феномен впливає на українсько-китайські політичні відносини. Проаналізувавши два підходи до питання сучасного впливу Китаю на сучасний світовий порядок, ми можемо вибудувати стратегію дій, які може використовувати Україна для конструктивної та вдалої співпраці.

Китай крокуючи вперед почав скорегувати свої відносини з великими державами й поліпшувати відносини із сусідніми країнами шляхом встановлення з ними «стратегічного партнерства». Дипломатичні відносини Китаю з іншими країнами можуть бути розділені на кілька рівнів: прості дипломатичні відносини, відносини добросусідства й дружби, відносини партнерства й співпраці. Відносини партнерства в Китаї поділяють на спільне партнерство, конструктивне партнерство, всебічне співробітництво й партнерство, стратегічне партнерство, стратегічна взаємодія та партнерство й всебічне стратегічне співробітництво й партнерство, як зазначає В. Гельбрас [1, с.36].

Україна як країна, яка знаходиться на стадії розвитку, знаходиться в пошуку нових стратегічних партнерів, так само і Китай, намагаючись віднайти нові інтереси з країнами Східної Європи, серед яких є і Україна зацікавлений в розвитку, як політичних, так і економічних, так і дружніх відносин. Наша країна, як така яка знаходиться в кризовій ситуації потребує допомоги, а Китай має можливість надати нам цю фінансову допомогу, таким чином встановивши діалог між однією з найбільших країн Східної Європи. З одного боку, Китай розглядає Україну, як новий ринок збуту товару (тобто експорту), а також інвестицій, а з іншого, є зацікавленість у військових технологіях, які може продати Китаю Україна, що б в подальшому мати можливість для копіювання та виробництва. Проте варто відзначити, що Китай зацікавлений в Україні, лише до тієї міри, до поки не буде порушуватися баланс між Китаєм, Росією та США. Україна ж зі свого боку має, мати це на увазі, і влаштовувати свої відносини з Китаєм, тільки до тієї міри, де їй це вигідно, наприклад кредитування з низькими відсотками, або експортно-імпортні відносини, і ніше.

Китай велика та сильна країна, яка звикла встановлювати свої правила гри, і відносини між Україною та Китаєм потребують постійної роботи над їх гармонізацією. Хоча на сьогодні питання взаємовідносин між цими країнами потребує нових політичних стратегій, особливо з

боку України, адже більшість документів призупинили свою реалізацію, після Помаранчевої революції, проте український бізнес знаходиться в активному пошуці нових можливостей взаємодії з Китаєм, хоча варто відзначити, що без державної підтримки та відповідної політики буде дуже важко реалізувати.

На сьогодні Україна стала на новий шлях розвитку, намагаючись звільнитися від пострадянських стереотипів та російського впливу. Українці почали розуміти власну унікальність та незалежність. Ми почали викристалізовуватися як окрема нація, яка хоча і має власну багатовікову історію, але лише зараз почала голосно говорити про свою унікальність, як нації, про свою культуру, звичаї та традиції, про свою власну милозвучну мову та власну ідентичність. Тож ми маємо влаштовувати відносини з різними країнами, і з Китаєм, зокрема, але на умовах, які є вигідними саме для нашої країни. З іншого боку, практична реалізація вже досягнутих домовленостей щодо українсько-китайського співробітництва на всіх напрямках стикається з низкою перешкод та не відповідає сучасним потребам двох сторін. На сьогодні є певні ознаки згортання китайської активності, уповільнення реалізації задекларованих проєктів та ускладнення вирішення питань фінансування китайського бізнесу в Україні. Нині питання стоїть досить гостро: або Україна як держава збереже високий рівень двосторонніх взаємин з Китаєм та використає його для вирішення власних нагальних проблем, або ці взаємини будуть певним чином заморожені на невизначений час, адже інерційність китайської зовнішньої політики є загальновідомою [1, с.16]. Саме тому, мають відбутися переосмислення наших відносин з Китаєм, а також необхідно створити чітку стратегію дій для покращення міжособистісних політичних відносин.

### Література

1. Гельбрас В.Г. Економіка Китайської Народної Республіки. Найважливіші етапи розвитку 1949-2008 рр. - Квадрига, 2019 – С. 36-47
2. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Китаєм. -[Електронний ресурс.]. - <https://china.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/189-kulyturno-gumanitarne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem>
3. Современный Китай в условиях трансформации / Отв. ред. Д. В. Кузнецов, Д. В. Буяров. - М.: ЛЕНАНД, 2015. - 264 с

**НАНЮК Юлія Василівна**

*студентка 2 курсу юридичного факультету,*

**Науковий керівник: Лаута О. Д.**

*Національний університет біоресурсів*

*і природокористування України*

*(м. Київ, Україна)*

### МОРАЛЬНИЙ ПРИНЦИП «ЖЕНЬ» У КОНФУЦІЯ ЯК ОСНОВА ГУМАННОСТІ

Етико-політичний характер вчення Конфуція виводить на перший план як для окремої людини, так і для цілої держави низку основоположних моральних принципів, серед яких чи не найпочесніше і визначальне місце посідає принцип конфуціянської гуманності — жень [1, с 97].

Само це слово переводилося по-різному: етична досконалість, великодушність, гуманність, милосердя, а то і просто альтруїзм. Фахівці підраховали, що термін «жень» в «Лунь Юй» згадується 109 разів. Слід зауважити, що поняття «жень» існувало і до Конфуція, про що говорять згадки про «жень» в стародавніх літописах. Але саме у вченні Конфуція це поняття перетворюється на найважливішу категорію його доктрини, що позначає різні аспекти творчої дії і належної поведінки, спрямовані на створення і підтримку суспільної гармонії.

Адже, на думку Конфуція, без гуманності – «жень» не може бути ніякого ритуалу: «Якщо людина не володіє гуманністю, то як вона може дотримуватися ритуалу?» [2, с 123].

Тільки гуманному дано любити й ненавидіти людей. Людина, що володіє гуманністю відважна («Той, що володіє гуманністю неодмінно відважний, але відважний не обов'язково володіє гуманністю»), шанобливий, ввічливий, правдивий, тямущий, добрий («Цзи Чжан запитав Кун Цзи про гуманність. Кун Цзи відповів: «Той, хто здатний виявляти в Піднебесній п'ять якостей, є гуманним. Цзи Чжан запитав про них, Кун Цзи відповів: – Шанобливість, ввічливість, правдивість, тямущість, доброта...»). Він поглиблює знання, загартовує волю («Поглиблювати знання, загартовувати волю, допитливо розпитувати, всебічно обдумувати – все це основа гуманності»). Він навіть жертвує собою заради досягнення гуманності («Цілеспрямований людина і гуманна людина йдуть на смерть, якщо гуманність наносить збиток, вони жертвують своїм життям, але не відмовляються від гуманності»). «Жень» – це поняття, яке одночасно позначає і суттєву характеристику людини, і програму його діяльності. Конфуція багато разів запитували про те, що таке «жень», серед багатьох відповідей є й таке лаконічне твердження: «Це означає любити людей».

Роз'яснюючи спосіб здійснення гуманності, Конфуцій говорив: «Гуманна людина – це той, хто, прагнучи зміцнити себе на правильному шляху, допомагає в цьому й іншим, прагнучи домогтися кращого здійснення справ, допомагає в цьому й іншим. Коли людей в стані керуватися прикладами, взятими з його безпосередньої практики, це можна назвати способом здійснення гуманності [2, с. 211].

Щодо визначення наявності жень у своїх сучасників, тут Конфуцій був дуже суворим і вміло ухилявся від всіх спроб своїх учнів в'яснити, яка саме людина володіє жень. Більше того, Конфуцій і самому собі відмовляв у наявності цієї риси: «Що стосується вищої мудрості і гуманності, то хіба я наслідуюсь претендувати на це?» Будучи сукупністю найвищих людських чеснот і центральною категорією конфуціянства, жень аж ніяк не дорівнює християнському всепрощенню і смиренню. Навпаки, на запитання, чи слід платити добром за зло, Конфуцій відповідав: «А чим же тоді платити за добро?» І додавав: «Платіть добром за добро, а за образу відплачуйте по справедливості» [1, с. 101].

Отже, можемо підсумувати, що поняття жень, що виступає центральним в системі цінностей етико-філософського вчення китайського конфуціянства, містить в собі цілий спектр рис і властивостей, які, на думку Конфуція, мають бути притаманними благородній людині, відповідати істинно людській природі і лежати в основі системи державного управління, заснованій на ієрархії, знанні і гуманності.

### Література

1. Коваль Н. Гуманність за конфуцієм як основа його етико-політичної системи і головний принцип конфуціянської теорії управління державою [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/149245549.pdf>

2. Конфуцианское «Четверокнижие» («Сы Шу») / Пер. с кит. и коммент. А. И. Кобзева, А. Е. Лукьянова, Л. С. Переломова, П. С. Попова при участии В. М. Майорова; Вступит. ст. Л. С. Переломова. Ин-т Дальнего Востока. Москва: Вост.лит., 2004. 431 с.

**ПАНАСЕНКО** Станіслав Анатолійович,  
*студент групи КІБ - 19011 б*  
**Науковий керівник: Горбатюк Т.В.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **УКРАЇНА І КИТАЙ: ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ (національно-культурний аспект)**

На сьогоднішній день Китайська Народна Республіка є однією з провідних країн світу за рахунок однієї з наймогутніших економік, особливо з точки зору ВВП, та передових позицій щодо виробництва продукції та ринків збуту. Навіть незважаючи на пануючий соціалістичний режим, Китай постає досить привабливим партнером на міжнародній арені, особливо для України, що відноситься до країн другого світу. Взаємодія України й Китаю, безумовно, буде потенційно дуже вигідною з економічної точки зору, проте не в останню чергу варто окремо згадати про культурний аспект.

КНР – це країна з унікальною і дуже багатою на вражаючі події історією та з неймовірною культурною спадщиною, яка відома ледь не в усіх куточках світу. Чого тільки варта така унікальна архітектурна пам'ятка, як Велика Китайська стіна – справжня візитівка «піднебесної», чи відомі китайські ієрогліфи та каліграфія. Що вже й казати про низку філософських й релігійних учень, що відзначаються низкою своїх прибічників ледь не в кожній країні.

Проте не варто забувати й про наше неймовірне культурне надбання, що має місце бути в архітектурі, хореографії, живописі, іконописі, гончарстві, театральному і музичному мистецтві, літературі й кінематографі. В усіх цих різновидах культурної діяльності можливі багаточисельні зміни при культурній взаємодії України і Китаю, при чому як для однієї, так і для іншої сторони.

З одного боку, китайці матимуть певне уявлення про наші народні звичаї і традиції, отримають можливість ознайомитися з шедеврами української художньої літератури та образотворчого мистецтва, зі смачною національною кухнею та рядом найвидатніших історичних постатей. З іншого боку, ураховуючи впливовість і масштабність китайської культури, наше повсякденне життя, так чи інакше, зазнає певних змін. Наприклад, наберуть популярності широко відомі так звані «чайна-тауни», збільшиться кількість кафе й ресторанів із відповідним азіатським меню та, можливо, набере обертів у навчальних закладах вивчення китайської мови.

Ураховуючи все вище сказане, можна дійти висновку, що культурна взаємодія України й Китаю має доволі непогані перспективи. Безперечно, даний процес є дуже інтригуючим, оскільки являє собою симбіоз двох зовсім різних світів як з точки зору освіти, політики, економіки й науки, так і стосовно філософії, релігії, народних звичаїв та традицій. Тому важко визначити конкретні наслідки подібного явища, однак без усіляких сумнівів можна стверджувати, що воно піде усім на користь. Цей обмін не тільки відкриває перед обома сторонами широку палітру нових дивовижних знань, а й надає можливість в умовах сучасного глобалізованого світу підтримувати чудові відносини один з одним й поліпшити власне становище на міжнародній арені. Подібний унікальний досвід стане приводом для подальшої взаємодії з іншими передовими державами.

**РЯБУШКІНА Олеся Володимирівна,**  
*студентка 2 курсу, спеціальності*  
*«Міжнародні відносини суспільні*  
*комунікації та регіональні студії»*  
**Науковий керівник: Гольцов А. Г.**  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **УКРАЇНА І КИТАЙ: ПЕРСПЕКВИ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

Культурні та соціальні зв'язки між Китаєм та Україною виникли ще задовго до визнання КНР незалежності нашої держави і встановленню дипломатичних зав'язків у 1992 році. Українці входили до складу Руської духовної місії, що перебувала на території Цинської імперії у XVIII – на початку ХХ ст. Представники українського народу брали участь у війні Китаю з Японією; тоді українці довели свою мужність і відвагу, деякі з них навіть стали народними героями Китаю [2, с.45].

У добу становлення незалежної України 31 жовтня 1992 року було підписано важливий документ, який започаткував гуманітарно-культурну співпрацю між обома країнами, – це була Угода між Урядом України та Урядом КНР про культурне співробітництво. Вона мала на меті розвиток та підтримання галузей культури, мистецтва, реалізацію проектів та інших форм співпраці між обома країнами [3]. Ці відносини активно розвивалися до 2004 року, і пов'язано це було, насамперед, з високим політичним рівнем діалогу, побудовою стійкої правової бази та досягненню домовленостей у різних сферах культури, завдяки здійсненню практичних заходів. Після Помаранчевої революції зовнішня політика нашої країни зазнала змін і стала орієнтуватися переважно на співпрацю з ЄС, але відносини з Китаєм в культурній та інших сферах продовжували прогресивно розвиватись і надалі.

Вже у квітні 2011 року двома сторонами була заснована Комісія зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР. Одна з її ланок, а саме з питань культури, стала основним механізмом моніторингу діяльності обох сторін за цим напрямом співпраці.

Сучасний стан українсько-китайських відносин характеризується достатньою мірою сталості й розвиненості в сфері освіти, науки, туризму. Однак залишається цілий ряд проблем і протиріч, які не дають підстав говорити, що соціально-культурні відносини між двома країнами є ефективними [1, с.24]. Але маємо і перспективні події. Так, протягом 2017–2020 років між обома країнами була проведена низька заходів, які спрямовані на обмін досягненнями в галузі культури та мистецтва. Як приклади можна навести показ у Китаї короткометражного фільму «Причина» до 250-ти річчя з дня народження Т. Шевченка або презентацію низки літературних видань китайського класичного трактату і багато іншого.

Актуальною тенденцією міжнародного співробітництва є кіносфера. КНР та Україна тісно співпрацюють у цій галузі. Багато українських акторів проходять практику в Україні й стають відомими акторами у китайському кіно, та навпаки. Наразі триває узгодження тексту проекту міжурядової Угоди про спільне кіновиробництво, яка створить належне правове підґрунтя для реалізації спільних українсько-китайських проектів з виробництва аудіовізуальних творів, постійного обміну та міжкультурного діалогу.

Тому можна дійти висновку, що продовжується взаємовигідна діяльність, спрямована на активізацію співпраці між державами, їх культурний розвиток, і в майбутньому слід чекати нових домовленостей та важливих досягнень.



## Література

1. Гончарук А.З. Пріоритети політики України щодо країн Азії: аналіт. доповідь / А.З. Гончарук, А.М. Кобзаренко, О.К. Микал; за заг. ред. О.В. Литвиненка. - К.: НІСД, 2011. - 64 с.
2. Лю Сянчжун. Соціально-культурний обмін між Китаєм та Україною: історія та сучасність // Україна - Китай. 2018. № 13. С. 62–72.
3. Україна та Китай. Культурно-гуманітарне співробітництво. Посольство України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом). Процитовано 30 серпня 2013.

**ФЕДЬОВИЧ Іван Володимирович**  
*викладач вищої категорії*  
*Малинського фахового коледжу*  
*(м. Малин, Україна)*

## ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ КИТАЮ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ: СВІТОГЛЯДНІ НАСЛІДКИ

Сучасний глобалізований світ це складний динамічний феномен, який кардинально трансформує бутевість планетарного соціуму. Тенденції інтеграції культур, інтелектуальних потенціалів, технологій та економік стали переважаючими в суспільному розвитку які на сьогоднішній день визначають не тільки соціальний прогрес, але і приватне життя мільярдів людей. Глобалізація постає найбільш актуальним предметом наукових суперечок.

Сучасний світ переживає період глобалізації у всіх сферах суспільного життя. Складність та багатогранність теми вимагає багатоаспектного аналізу функціонування планетарного соціуму, проблеми розвитку якого загострилися в останні десятиліття в зв'язку з глобальними наслідками економічних, політичних і культурних перетворень.

Постійне геополітичне суперництво економічних, політичних та ідеологічних світових лідерів визначало розвиток всього планетарного соціуму ввергаючи його в кризові стани, які визначали світогляд та напрями розвитку людства на багато років. Яскравим прикладом такого суперництва стала «холодна війна» між двома ідеологічними таборами в ХХ столітті, західним та соціалістичним. Хоча в даному випадку слід відзначити, що суперництво та прагнення першості спричинили свого роду бум у розвитку науки, яскравим прикладом якого є розробка, впровадження та реалізація космічних програм СРСР та США. Поряд з розробкою таких глобальних програм були здійснені і менш відомі дослідження та впровадження, які в свою чергу вплинули на зокрема розвиток світогляду, економіки та науки і загалом планетарного соціуму [1, 2, 3].

Остання чверть ХХ століття, на тлі експоненціального розвитку економік «азійських тигрів» трансформує акценти розвитку глобальної світової економіки. Азійські економіки починають впливати на розвиток економіки «старого світу». Проте найбільшого впливу на розвиток глобальної економічної системи завдає вибухоподібне піднесення економіки Китайської народної республіки останні двадцять років.

Розвиток економіки КНР, спричиняє системну економічну експансію на ринки різних країн. Якщо проаналізувати зовнішню політику Китаю, можна дійти висновку, що КНР ініціює політичні та економічні зв'язки, з тими країнами, які мають один із двох визначальних параметрів: широкий ринок збуту або великі сировинні запаси.

Європейський ринок відповідає першому параметру: протягом 2020 року Китай став найважливішим торговельним партнером ЄС. Безперечно, такому стану справ посприяла пандемія COVID-19, однак тенденція щодо збільшення торговельних обігу була помітна й раніше, і домінування Китаю було лише питанням часу.

На відміну від Європейського Союзу країни Африки мають обидва параметри: починаючи з кінця 90-х років, торгові відносини із африканськими країнами постійно

розширюються. Однак, в контексті економічної взаємодії Китаю з Африканськими країнами слід зауважити що є одним з інвестиційних лідерів, а китайські будівельні компанії домінують на африканському ринку. Окрім вище зазначеного слід звернути увагу на те що КНР є світовим позичальником коштів. Так 2019 році країни Африки загалом мали борг перед Китаєм на суму в 148 мільярдів доларів США, що складає приблизно 60% усього їх боргу. Все вище зазначене дає змогу КНР здійснювати економічний, політичний та геополітичний в різних регіонах планети.

Проте, незважаючи на тотальну економічну взаємодію з країнами всього світу, досить важко говорити в культурному середовищі, оскільки внутрішній культурний простір Китаю сам по собі, завжди був досить закритим явищем. Навіть якщо у певній країні утворюється доволі широка китайська діаспора, вона все ж таки неохоче взаємодіє із іншими культурами. Тож незважаючи на ті чи інші офіційні культурні заходи, які здійснює КНР, доволі важко говорити про системну культурну взаємодію, як це може відбуватися серед країн зі спільними моральними, духовними та ціннісними системами

### Література

1. Горбатюк Т. В. Соціально-економічні чинники розвитку науки: філософсько-світоглядний аспект. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Гуманітарні студії. – 2018. - Вип. 280. - С. 217-221.
2. Горбатюк Т. В. Грід-комп'ютерінг як прояв глобалізаційних процесів сучасної науки. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія.-2012. - Т. 20, вип. 22 (2). - С. 65-71.
3. Горбатюк Т. В. Інноваційні технології майбутнього: світоглядний аспект. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Гуманітарні студії. - 2016. - Вип. 246. - С. 137-145.

**ШВЕНЬ Юрій Володимирович,**  
*студент групи КН - 21004 бск*  
**Науковий керівник: Горбатюк Т.В.**  
*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ І КИТАЮ

Завдяки Шовковому шляху відносини між Україною та Китаєм почали зароджуватися ще в скіфську епоху. 2021 рік. У Миколаївському районі села Скобелеве українські археологи розкопали унікальний курган, що належить до Висунського царського скіфського поховання, українські археологи виявили супровідну могилу та залишки тканини. Скіфські тканини походять з Китаю. «Це дає нам підстави стверджувати, що в IV столітті до нашої ери Миколаївщина була частиною системи Шовкового шляху з Китаю до Європи.

У 2-й половині 18 ст. та початку 19 сторіччя інтенсивність українсько-китайських відносин зменшилася через те, що Україна повністю втратила незалежність, і всі наступні контакти з Китаєм Україна здійснювала через російську імперію.

Після провалу визвольних змагань у Зеленому Клині в 1918-1919 рр. українсько-китайські відносини почали набирати обертів, бо після провалу російська влада почала колективно переселяти українців до Маньчжурії. В результаті українці заснували етнічні поселення з центром там. Самі українці все більше цікавляться Китаєм: вони вивчали історію Китаю, культуру, економіку, політику, китайську мову.

Після утворення 1 жовтня 1949 року Китайської Народної Республіки почався новий виток українсько-китайських відносин. Як невід’ємна частина Радянського Союзу, Україна відіграла важливу роль у піднесенні китайської металургії, машинобудування та сільського господарства, направивши наших вчених та інженерів для допомоги у створенні суміжних галузей. У той же час Україна вчиться на досвіді Китаю в суміжних сферах і приймає технічну допомогу.

З 1949 по 1965 рр. делегація вела двосторонні обміни з письменниками, поетами, науковцями, художниками. Відбулася культурна виставка. Опубліковані кращі твори письменників двох країн. Встановлюється зв’язок між університетом і вченим. Здійснювали обмін науковцями, аспірантами, студентами, інформацією, проводили спільні дослідження.

З 1949 по 1965 рр. китайською мовою вийшли твори Т. Шевченка, Л. Українки, І. Франка, О. Гончара, М. Стельмаха, Б. Олійника. Українські переклади Лу Сіня, Лао Ше, Ду Пенчена, Мао Дуня, Ба Цзіня, Пу Сунліня та інших перекладав мовознавець І. Чірко.

Після проголошення Україною незалежності культурні зв’язки між Україною та Китаєм поглибилися. У 2002 та 2009 роках Українсько-китайський об’єднаний комітет з питань культурного співробітництва провів перше та друге засідання. Результатом цих зустрічей стало підписання планів культурної співпраці на 2002-2006 та 2009-2012 роки.

У травні 2016 року Харківський академічний російський драматичний театр ім. Оперативна система Pushkin завершила двомісячну подорож по 14 містах Китаю. Коли посол України в Китаї Одмін відвідав театральні вистави в Шанхаї, він сказав, що команда є піонером у налагодженні культурних зв’язків між Україною та Китаєм у сфері театрального мистецтва. 2018-го за підтримки Міністерства культури та туризму Китаю та Департаменту освіти міста Пекіна відбувся Міжнародний фестиваль класичного балету. Організатор фестивалю – Пекінська хореографічна академія – запросила до участі колективи із 38 країн світу. За ініціативи «Центру культури та мистецтв Китаю» Україну представляли студенти Київського хореографічного училища.

З 25 вересня по 19 листопада 2018 р. пройшли «Дні культури України в Китаї». До програми «Днів» увійшли виступи Національного заслуженого академічного народного хору України ім. Г.Г. Верьовки, виставка робіт відомого українського фотохудожника В. Козюка, майстер-класи Петриківського художнього розпису. Крім того, у рамках «Днів культури» українська делегація взяла участь у Міжнародному культурному ЕКСПО «ШОВКОВИЙ ШЛЯХ» (м. Дуньхуан, 27–28 вересня 2018 р.), де Україна була представлена як головна країна-гість

У червні 2019 року за підтримки Штаб-квартири Інституту Конфуція НМАУ та Центральною консерваторією музики (ЦКМ) був заснований Музичний центр Конфуція при НМАУ імені П.І. Чайковського. Завдання Центру – створення та виконання оперного репертуару, освітня діяльність, тури та експозиції; він стане осередком досліджень китайської музики і культурного обміну серед країн «Один Пояс, Один Шлях» для Центрально-Східної Європи та всього світу.

**ЮЗЮК Олександр Володимирович,**  
*студент групи КН-21004Б СК,*  
**Науковий керівник: Горбатюк Т.В.**  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **УКРАЇНА І КИТАЙ: ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТУРНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

Розглядаючи взаємодію України та Китаю, неможливо розглядати будь-яку сферу взаємодії без урахування економічних та політичних відносин Китаю як з Україною, так і з іншими країнами, а також ролі забезпечення прав людини у всіх цих процесах.

Проаналізувавши зовнішню політику КНР, можна дійти висновку, що Китай сам ініціює економічні та політичні зв'язки, у більшості, із тими країнами, які мають один із двох параметрів: широкий ринок збуту та великі сировинні запаси.

Країни Європи мають якраз перший параметр: протягом 2020 року Китай став найважливішим торговельним партнером ЄС, обігнавши США. Безумовно, такому розвитку посприяла пандемія коронавірусу, однак тенденція збільшення обігу торговельних відносин була помітна й раніше, а домінування Китаю було лише питанням часу.

Країни Африки мають обидва параметри: починаючи з кінця 90-х років, торгові відносини із африканськими країнами лише розширюються. Проте відносини Китаю із країнами Африки не завершуються лише на торгівлі: у 2019 році Китай був одним із лідерів серед країн, які робили інвестиції у африканську економіку, а китайські будівничі компанії домінують на африканському ринку.

Важливо зазначити і те, що Китай є світовим позичальником коштів. Наприклад, у 2019 році країни Африки загалом мали борг перед Китаєм на суму в 148 мільярдів доларів США, що складає приблизно 60% усього їх боргу. При чому, кошти найчастіше видаються на критично важливі сфери господарства: будівництва інфраструктури, енергетики та добування сировини і можуть складати досить великий відсоток ВВП країн-боржників (для Республіки Джибуті – це всі 100%, для Республіки Конго – 28%). Раніше такі рішення викликали подив у експертів, проте у 2021 році професор Джорджтаунівського університету права Анна Желперн (Anna Gelpern) випустила дослідження, в якому описана висновки аналізу контрактів позик. Виявилось, що контракти передбачали більше переваг, ніж інші позовники, проте і набагато більше відповідальності боржників та можливостей позивачів (аж до можливості впливати на внутрішні справи країни-боржника).

У результаті усіх вищезазначених відношень Китаю із іншими країнами не відбувалося ніякої культурної взаємодії. Цьому є дві причини: по-перше, ці відношення будувалися лише з економічною або політичною ціллю, ніякого культурного обміну ніколи не передбачалося; по-друге, внутрішній культурний простір Китаю сам по собі, мабуть, завжди був і зараз є досить закритим. Навіть якщо у іншій країні утворюється широка китайська діаспора, вона все одно дуже неохоче взаємодіє із іншими культурами. Саме тому можна зробити висновок, що Україна – не буде виключенням, і перспектив культурної взаємодії з Китаєм немає.

**Секція 6**  
**«Я МУШУ БУТИ УКРАЇНОФІЛОМ»:**  
**ВЕЛИЧ ПОСТАТІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО**

**АЛЄЄВА Яніна Альбертівна,**  
*аспірантка,*  
*Національний університет*  
*біоресурсів і природокористування*  
*України (м. Київ, Україна)*

**УВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО В УКРАЇНІ**

Агатангел Кримський – феномен української науки і культури. Окрім свого неосяжного вкладу в світову науку, літературну та перекладацьку діяльність, Кримський займав дієву проукраїнську позицію, прикладом чого може бути його активна підтримка створення та діяльності Української автокефальної православної церкви.

Звичайно, зважаючи на це, особистість Кримського не могла не зацікавити тогочасні репресивні органи Радянського Союзу. Перша спроба засудити Кримського відбулася 1929 року в хвилю масових репресій проти «класових ворогів». Тоді Агатангел Юхимович дивом уник суду, проте був позбавлених всіх привілеїв та посад.

В липні 1941 року Агатангела Кримського повторно заарештували. Судом «трійкою» Кримський був визнаний винним у вчиненні «злочинів», передбачених ст.ст. 54-10 та 54-11 тогочасного Кримінального кодексу. Кримський був оголошений «ідеологом українських націоналістів».

Агатангел Юхимович був ув'язнений у тюрмі НКВС у Кустанаї (Казахстан), де помер в січні 1942 року, проживши всього пів року з моменту арешту. Наразі ані точні обставини смерті Кримського, ані її час досі не відомі, так само, як і місце його захоронення.

1957 року Агатангела Кримського було реабілітовано.

На загальнодержавному рівні (в період незалежності України) були проведені такі заходи політики пам'яті:

-22 жовтня 1991 року засновано Інститут сходознавства НАН України, імені Агатангела Кримського;

-15 січня 1996 року Укрпошта випустила марку «Агатангел Кримський. 1871 – 1942».

Вшановувалася пам'ять видатного земляка й на місцевому рівні:

-1992 року за ініціативи Волинської обласної організації Національної спілки письменників України засновано Волинську обласну літературно-мистецьку премію імені Агатангела Кримського;

-2005 року у Звенигородці, де проживав і працював Агатангел Кримський, було відреставровано меморіальний будинок-музей.

Окремою ініціативою можна вважати рішення Вінницької міської ради (28 грудня 2015 року) про перейменування вулиці Ленських подій у вулицю Агатангела Кримського.

Цього року Україна вшановує пам'ять Агатангела Кримського у зв'язку зі стоп'ятдесятиріччям з дня його народження. На загальнодержавному рівні ювілей Кримського вшановано такими заходами:

-12 січня 2021 року Національний банк України ввів в обіг ювілейну монету із серії «Видатні особистості», присвячену А. Кримському;

-у січні 2021 року Український інститут національної пам'яті, організував онлайн-конференцію «Агатангел Кримський: страчений феномен»;

-у січні 2021 року Центральний державний архів громадських об'єднань України оцифрував та виклав у мережу кримінальну справу, за якою було засуджено вченого 1941 року.

Слід відзначити, що відсутність точного місця захоронення є типовим явищем для жертв політичних репресій того часу. Певним його «замінником», як об'єкта поклоніння, є облаштування 2020 року могил членів його родини (батьків, брата та сестри), що було здійснено Звенигородською районною громадською організацією «Пам'ять».

Носіями пам'яті про Агатангела Кримського наразі є представники невеликої частини суспільства, яка належить до інтелектуальної еліти. Причиною цього можна вважати як специфіку його діяльності за життя, так і відсутність ефективної та послідовної державної політики щодо вшанування й популяризації таких постатей.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок про відсутність достатньої кількості послідовних заходів з вшанування пам'яті Агатангела Кримського на державному та локальному рівнях. Ім'я Агатангела Кримського ще й досі залишається відносно невідомим для більшості українців, а сама постать ученого – невикористаним потенціалом України в мові культурної дипломатії, хоча, власне, світ українського генія вже оцінив, внісши його до затвердженого XVI сесією Генеральної Асамблеї ЮНЕСКО переліку видатних діячів світу ще 1970 року.

**ДОДОНОВ Роман Олександрович,**  
*доктор філософських наук, професор,  
завідувач кафедри філософії Історико-  
філософського факультету Київського  
університету імені Бориса Грінченка (м. Київ,  
Україна).*

**ДОДОНОВА Віра Іванівна,**  
*доктор філософських наук, професор,  
професор кафедри філософії та міжнародної  
комунікації, Національний університет  
біоресурсів і природокористування  
(м. Київ, Україна).*

## **РОЛЬ А.Ю. КРИМСЬКОГО У СТВОРЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У 1918 РОЦІ**

Агатангел Юхимович Кримський належить до категорії інтелектуалів, чії таланти не концентруються в одній єдиній царині. Ми знаємо його як сходознавця, філолога, історика, перекладача, письменника. В даній розвідці хотілось б зосередити увагу ще на одному вимірі багатогранної особистості Агатангела Кримського: він був видатним організатором науки, зокрема такої її інституції як Українська академія наук.

У першій половині 2018 року, коли Гетьман П.П. Скоропадський схвалив плани створення в Києві Академії, Агатангел Кримський знаходився в Москві. В той час, «рятуючись від більшовиків, до столиці Української держави потягнулися колишні імперські чиновники, генерали, представники наукової та художньої інтелігенції, еліта поваленої монархії. Гетьманський режим гостинно приймав втікачів з «більшовистського раю»: письменника М. Булгакова, поета, співака і композитора О. Вертинського, державного діяча П. Милюкова, поетесу Теффі, сатирика Дон-Амінадо і багатьох інших. Після голодного Петрограда Київ здавався цілком придатним до життя, а присутність німецьких військ створювала ілюзію порядку» [1, с.8]. Чимало серед біженців було й представників науки, хоч далеко не всі з них поділяли ідею української самостійності. Сподіваючись на повернення старих порядків, вони

не поспішали співробітничати з українською владою, розраховуючи перечекати «смутні часи».

І в Москві, і в Петрограді серед чинних академіків було чимало таких, хто вбачав в Українській академії наук серйозну конкуренцію Російській академії в Петрограді. Так, наприклад, академік С.Ф. Ольденбург в листах до В.І. Вернадського відверто писав, що тому не варто погоджуватися з пропозицією гетьманського міністра освіти М.П. Василенка очолювати комісію зі створення УАН. На відміну від Ольденбурга, Шахматова, Ферсмана та багатьох інших російських вчених, Агатангел Кримський свідомо і рішуче підтримав ідею організації в Києві потужного наукового центру.

Агатангел Кримський не був членом Імператорської академії наук, на той час він працював в Лазаревському інституті східних мов. Запрошення взяти участь у формуванні УАН він сприйняв з ентузіазмом. Але одразу приїхати в Україну йому заважали незавершені справи. Лише пізніше з'ясувалося, що Кримський збирався не тільки переїхати в Україну, а й привезти до Києва значну частину своєї бібліотечної колекції, до складу якої входили унікальні персидські, арабські, візантійські рукописи. Ця колекція, за його задумом, мала стати основою для розвитку української орієнталістики.

Зі щоденників академіка В.І. Вернадського дізнаємося, що з професором А.Ю. Кримським у нього встановилося інтенсивне листування. Агатангел Юхимович просив про допомогу з транспортуванням бібліотеки, і Володимир Іванович переадресував це прохання П.П. Скоропадському. «Був у гетьмана, – читаємо запис В.І. Вернадського від 09.06.1918, – генерал світський, не зовсім розібрався в стані справ і недостатньо освідчений, але, вочевидь, зовсім недурний і з характером, по крайній мірі в смислі бажань. Розмова про Академію наук, велика необізнаність... Я вказав на інші завдання, необхідність викликати Волкова і Кримського. Обіцяв всіяку співдію – пізніше Василенко казав, що він схвально згадував цю розмову» [2, с.96].

Результатом бесіди з гетьманом стало призначення спеціальної людини, яка мала сприяти вивозу російських науковців до Києва. «Немає значних людей, які б могли стати на чолі, – записав Вернадський 11/24.06.1918 і після двокрапки зі знаком питання уточнив, – Кримський?» І далі того ж числа: «У Василенка побачення з Григорьевим. Григорьева відрядив гетьман для того, щоб допомогти привезти Кримського, Волкова, Перетца. По суті, вони нічого не знають, що коїться в Росії...» [2, с.109].

П'ятого липня до Києва прибув секретар Кримського дехто Лозєєв. «Кримський прислав його сюди, щоб влаштувати переїзд. Приїхав до І. Кістяківського, який грав тут дуже неважливу роль, по суті. Цікаво, що з приводу переїзду Кримського з бібліотекою той висловився, що сам приїхав без бібліотеки, може і Кримський. Бібліотека східна, єдина для Києва, яку він сюди жертвує. Кістяківський не відправив Лозєєва до мене, – згадував Вернадський, – і він потрапив через день. Я не міг третього дня додзвонитися до Григорьева і відправив Лозєєва з листом до Григорьева. З Лозєєвим надіслав листа до Кримського. Дуже на нього чекаю» [2, с.116].

З наступного запису в щоденнику академіка (від 17.08.18) ми дізнаємося, що Агатангел Юхимович успішно вже прибув до Києва. Для транспортування бібліотечної колекції знадобився цілий товарний вагон, в якому приїхав і сам вчений. На той час сполучення з більшовистською Росією вже було значно утруднено. Зрозуміло, що будь-яка влада негативно б поставилася до вивозу культурних цінностей. Тому можна сміливо стверджувати, що Україні пощастило в тому, що бібліотека Кримського без втрат пройшла через кордон. Залишається не до кінця з'ясованою роль гетьманського порученця Григорьева – чи супроводжував він Кримського від самої Москви? Чи зустрічав його вагон разом з прикордонниками? Чи просто очікував на вченого в Києві?

Так чи інакше, але ентузіазм і наполегливість науковця подарували нашій країні важливе джерело інформації про східні культури. Сучасний український дослідник В.М. Підвойний вказує, що з А.Ю. Кримським прибуло в Київ 20 000 томів наукової літератури. Вони склали основу «бібліотеки-колекції Кримського» (скорочено БКК або за ім'ям фундатора –

Агатангеліана), яка зберігається в НБУ імені В.І. Вернадського, бібліотеці Інституту мовознавства, бібліотечному кабінеті Інституту сходознавства та у Меморіальному кабінеті-музеї Омеляна Пріцака Києво-Могилянської академії [43]. І хоч в радянські часи і, особливо, в 1990-ті роки обсяг колекції скоротився майже на чверть, «Агатангеліана» і сьогодні залишається скарбницею українського сходознавства.

А для 1918 року це був справжній науковий подвиг. Адже в умовах німецької окупації й громадянської війни вивезти і тим самим зберегти для науки унікальні книги і рукописи – справа, схожа на диво.

У другій половині серпня 1918 року Агатангел Юхимович активно включається в роботу Комісії із створення Української академії наук. Комісія ретельно відбирала кандидатури перших українських академіків. Як згадував Дмитро Дорошенко, «М.П. Василенко, ставши міністром освіти, доручив особливій комісії під головуванням акад. В.І. Вернадського скласти новий проект, який би взяв на увагу форми існуючих академій в Західній Європі й Америці. В цій комісії брав участь і проф. А. Кримський, що прибув з Москви. До осені проект був розроблений і затверджений Радою міністрів і Гетьманом... згідно статуту перших вісім академіків мав призначати Гетьман, а вони собі дальших членів та організували цілу справу. Гетьман іменував першими академіками А.Е. Кримського, М.І. Петрова, Д.І. Багалія, С. Смаль-Стоцького, О. Левицького, В. Вернадського, С. Тимошенка і М. Кащенко. В цій складі Академія Наук і почала працювати» [3, с. 360].

На першому Спільному зібранні УАН 27 листопада 1918 головою Академії було обрано Вернадського, а неодмінним секретарем – Кримського. Серед перших установ УАН, заснованих у грудні 1918 року була комісія для складання словника живої української мови, яку очолив А.Ю. Кримський. Плідна, часом жертвна, діяльність академіка Кримського на посту неодмінного секретаря тривала до 1928 року, коли його змінив О. Корчак-Чепурківський.

### Література

1. Александрова, О. & Додонов, Р. & Додонова В. Два проекти Національної академії наук (до сторіччя УАН). *Nad Wisla i Dnieprem. Polska i Ukraina w przestrzeni europejskiej – przeszlosc i terazniejszosc. Monografia zbiorowa / red. Ihor Sribnyak. Warszawa-Torun: Miedzynarodowy konsorcium naukowo-edukacyjny im. Luciena Febvra, 2019. S. 6-12.*

2. Вернадский, В.И. Дневники, 1917-1921: январь 1920-март 1921. К., Наукова думка, 1997. 327 с.

3. Дорошенко, Д. Мої спомини про недавнє-минуле. Мюнхен, Українське Видавництво, 1969. 543 с.

4. Підвойний, В. Місце бібліотеки-колекції А. Кримського у сходознавчому дискурсі України. Східні традиції державотворення. Науковий збірник на честь 150-ї річниці від дня народин Агатангела Кримського. Київ, 2020.



**ЗМАГА Анастасія Іванівна,**  
*студентка 4 курсу спеціальності*  
*«053Психологія» гуманітарно-педагогічного*  
*факультету*  
**Науковий керівник: Гейко С.М.**  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ЖИТТЄВЕ КРЕДО АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО**

Коли згадають ім'я такого видатного вченого як Агатангел Кримський, то перше думка, яка виникає – він був тим, хто «будував мости» між українською та культурою народів Сходу. Це вчений, який заперечував теорію про «колиску трьох братніх народів». Агатангел Кримський – вчений секретар Української Академії наук, який є засновником української та російської наукової арабістики, і усеї сходознавчої науки в СРСР. Соломія Павличко назвала його найбільш недооціненим письменником в українській літературі кінця 19-го – початку 20-го століття

Але Агатангел Кримський, певно, ще з малих літ знав, якою буде його доля, і як проживе своє життя. Він стверджував, що Україні принципово необхідно спілкуватися українською мовою. І тому для себе свідомо обрав українську мову як для спілкування, так і для наукової роботи, для творчості.

У автобіографії Агатангел Кримський писав: «Я зрозумів, що мушу бути українофілом – це я зрозумів цілком свідомо. І от я жадібно ухопився за українство. Кожнісіньку вільну від «офіційних занять» хвилину я присвячував Україні. Перша ознака національності є мова – я й нею найперше заклопотався, пильно читав усякі книжки, особливу вагу звертав на етнографічні матеріали, перечитав усякі філологічні праці».

Підводячи підсумки аналізу цих слів, можна сказати, що вченого пам'ятають в Україні та у світі. Однак, хочу зосередити увагу на тому, що життєвим кредо цієї величної постаті є інші слова – «Аксіоми не голосуються».

Це кредо пролунало в одному з листів академіка до свого приятеля, колеги, чоловіка, якому довіряв Агатангел Кримський – до літературознавця Федора Редька. У якому «послідовний українофіл» писав про вихід зі складу комісії по редагуванню російсько-українського словника (ЦДАМЛМ України, ф. 2, оп. 1, од. зб. 12, арк 1-5). Лист, датований 4 травня 1941 р., імовірно став вирішальним.

На той час вчений був у складі редагування російсько-українського словника, і його сильно обурило той факт, що рідну мову починають калічити. У листі він писав про поняття та терміни, яких немає, про слова, яких не існує, і про те, що їхнє запровадження руйнує мову, і відповідно ранить Кримського як вченого і мовознавця. Писав про те, що не може так працювати, що має сором дивитися у вічі львів'янам та жителям Чернівців. Про те, що в нього є власні принципи, від яких він не може відступити, адже вони є так само сталі, як аксіоми.

Виходить так, що Агатангел Кримський був не просто вченим з великим науковим доробком, не просто письменником, публіцистом, перекладачем, мовознавцем, а точніше – поліглотом, а ще людиною з великої літери. Він мав високі моральні цінності і надзвичайного рівня патріотизм.

1941 році, з нагоди 70-річчя, знаного вченого нагородили урядовими відзнаками, а у 1942 року оголосили українським буржуазним націоналістом і заслали у казахське місто Кустанай, Казахська РСР (нині – м. Костанай, Республіка Казахстан). у тій в'язниці він і помер.

Отож, Агатангела Кримського можна відкрито назвати так, як це колись зробив відомий художник і мислитель Микола Реріх: «Справжній син своєї Батьківщини... той, хто прагне її покращення і вдосконалення». За словами Франка Кримський – це високоталановитий поет та

оригінальний повістяр. Саме він і був тим, хто силою свого таланту і життєвою позицією служив Україні.

### Література

1. Електроний ресурс: <https://www.radiosvoboda.org/a/agatangelu-krymskomu-150-poliglot-shodoznavecs/31047686.html>
2. Електроний ресурс: <https://csamm.archives.gov.ua/2021/01/15/virtualnyi-arkhiv-ahatanhela-krymskoho/>

**КОВАЛЕНКО Єлизавета Геннадіївна**  
*студентки Агробіологічного факультету*  
**Науковий керівник: Гейко С. М.**  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

### **“Я ЗРОЗУМІВ, ЩО МУШУ БУТИ УКРАЇНОФІЛОМ – ЦЕ Я ЗРОЗУМІВ ЦІЛКОМ СВДОМО. І ОТ Я ЖАДІБНО УХОПИВСЯ ЗА УКРАЇНСТВО”**

Багато вчених вивчали життя Агатангела Кримського – багатогранна талановита людина з надзвичайно величавим серцем. Але ніхто не зміг заглянути в його душу. Туди він нікого не хотів пускати. Що могло статися, щоб мусульманин прийняв хрещення – зовсім іншу віру? Що ж його спонукало до цього? Вчені говорять, що в нього не було ні краплі української крові. Мені здається, що це невірна думка. Вивчивши тисячолітню історію Криму, можна сказати, що в генах нинішніх кримських татар української крові куди більше, чим монголо-татарської.

Сучасні історичні дослідження українсько-кримських стосунків підтверджують, що масова наявність українців на Кримському півострові, насамперед починаючи з XV ст. призвела до того, що вже в II половині XVII ст. українці стали основними, в абсолютному вимірі, жителями Криму.

Агатангел Кримський як видатний науковий діяч, сходознавець, славіст, дослідник фольклору, який вивчав історію Криму, Туреччини, Персії, народів інших країн Сходу і України, порівнював мови народів, як вони змінювалися протягом віків. При його заповзятті у вивченні історії, повинен був досліджувати й дерево свого роду. Саме тому, може й зіграла свою важливу роль кров предків, він же сам ніколи це не коментував. А ще можливо дитинство, проведене в серці України, підштовхнуло його свідомість до змін релігії. Вчений пригадував у своїй автобіографії: «І от узяв я якось повісті Федьковича з передмовою Драгоманова, узяв, прочитав, і мене нове світло осяяло. Я зрозумів, що мушу бути українофілом – це я зрозумів цілком свідомо. І от я жадібно ухопився за українство. Кожнісіньку вільну від офіційних занять часину я присвячував Україні. Перша ознака національності є мова – я й нею найперше заклопотався, пильно читав усякі книжки, особливу увагу звертав на етнографічні матеріали, перечитав усякі філологічні праці».

Письменник – він довгі роки дружив з Іваном Франком, Борисом Грінченком. Мав теплі взаємовідносини і вірну щирю дружбу з Лесею Українкою. Вони познайомилися на концерті М. Лисенка, коли їм обом було по шістнадцять років. І навіть, коли вони були за багатько кілометрів, то постійно листувалися. Їх об'єднувала кохання до України. Нетерпимість до неправди, підлабузництва.

У своїй статті «До щирого друга» учений писав «Ми були близькими друзями продовж багатьох років, до останнього дня життя Лесі Українки. Вона довіряла мені свої твори перш ніж друкувати їх».

Великою мрією А. Кримського було – служити українській науці й культурі, що здійснилося у 1918 р. , коли науковець співпрацював у створенні Української академії наук,

ставши її секретарем. Під його керівництвом почали працювати правописна й діалектологічна комісії, комісії словника живої мови, історії мови.

У 1919 році, з приходом більшовиків, буття Академії було поставлене на межу виживання, її хотіли приєднати до Московської Академії наук. І тут Агатангел проявив свій характер, турбуючись про людей. Кримський ходив по різних інстанціях, просив пайки та одяг для співробітників, разом з ними заготовляв дрова для опалення помешкання, де було так холодно, що чорнило замерзало. Саме в наслідок піклування вчених, в тому числі і Агатангелу Кримському, вдалося зберегти Академію.

У цей же період професор викладав у Київському університеті, створюючи цілу школу орієнталізму в українській науці, надрукував низку праць, у яких доводив сильний зв'язок між культурою й мовами Близького Сходу й України. 1921 року він став директором Інституту української наукової мови.

Кримського було заарештовано 20 липня 1941 року. В постанові про арешт написано: “Кримський Агатангел Юхимович є ідеологом українських націоналістів і впродовж ряду років очолював антирадянське націоналістичне підпілля. За наявними даними, Кримський останнім часом активізував свою антирадянську діяльність, спрямовану на створення самостійної буржуазної української держави, на відрив України від Радянського Союзу”.

Кримський помер у 1942 р. у засланні, в Кустанайській в'язниці. Є показання, що востаннє перед смертю він згадав Українську академію наук, з якою пов'язав свою долю.

Вивчення, порівняно недавно, відкритих архів підтверджує неспростовні докази, що впродовж 20-х років у партійних органах цілеспрямовано створювався безчесний компромат на А. Кримського з метою знищення славетного вченого з величезним всесвітнім авторитетом. Цькування А. Кримського велося у руслі загальної політики партії щодо української інтелігенції.

Велична постать цієї людини, котра все життя присвятила розвитку української науки і культури, лише зараз виходить із сутінок забуття. Роками, десятиліттями в архівах у режимі секретності зберігалися наведені відомості, з яких виткано живу канву історичної пам'яті, а заразом і правда про трагічну долю академіка А.Ю. Кримського.

**КОЛОДІНА Лариса Степанівна,**  
*кандидат філологічних наук,*  
*доцент,*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ФЕНОМЕН АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО**

Учений виняткової ерудиції і працелюбності, феноменальна постать всесвітнього масштабу, коло його наукових інтересів вражає масштабністю. Сходознавець, видатний історик, філолог, етнограф, філософ, організатор української науки, талановитий поет – він справді міг замінити собою повноцінний дослідницький інститут.

Агатангел Кримський – людина винятково трагічної долі – був одним із тих, хто в ХХ столітті зробив найбільший внесок у безкінечний процес пізнання нацією себе, а цей процес не має меж ні в часі, ні в просторі. Феномен науковця полягає не тільки у непересічних інтелектуальних здібностях та енциклопедизмі. Унікальність Кримського в тому, що глибокі сходознавчі студії він органічно поєднував із винятково плідною роботою у сфері українознавства. Варто згадати, що саме Кримський, будучи секретарем Української академії наук, мав палке бажання сприяти національному, культурному та духовному відродженню українського народу. Проте зіткнувся з головною проблемою – бажанням більшовиків взяти Академію під цілковитий контроль. Він рішуче виступав проти репресій, переслідувань

знаних фахівців, наголошував на вагомості ступеня доктора наук, засуджував його тиражування за матеріальні винагороди.

Біографи зазначають, що початком особистої трагедії науковця став арешт його особистого секретаря – Миколи Левченка. Саме тоді академік почав втрачати зір і потребував допомоги. І Кримський – всесвітньо відома людина – написав слідчому: «Вірний син Радянської України, непохитний прихильник і слуга Радянської влади, я, старий заслужений вчений, звертаюсь до Вас із проханням – ні, не з проханням, а з благанням – дати мені спромогу нормально провадити мою наукову працю. А для цього – поверніть мені мого наукового секретаря М.З. Левченка...» [1]. Ученого не почули – Левченко потрапив на Соловки, був зламаний фізично і психологічно. Пізніше академік Кримський теж став жертвою сталінського режиму: був заарештований органами НКВС, етапований до Казахстану, де помер у в'язничній лікарні від голоду й холоду.

Отже, життєвий шлях Агатангела Кримського переконує, що енциклопедизм – це категорія патріотична [1]. Будучи унікальним знавцем історії та культури Сходу, вчений був водночас видатним українознавцем і всією душею прагнув увести українську ідею до світової системи координат.

### Література

1. Ясь О.В. Кримський Агатангел Юхимович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 5 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2008. 568 с.: іл. Режим доступу: [http://www.history.org.ua/?termin=Krimskii\\_A](http://www.history.org.ua/?termin=Krimskii_A)

**КРАВЧЕНКО Наталія Борисівна,**  
*кандидат історичних наук, доцент,*  
**ЛАНОВІЮК Людмила Петрівна,**  
*кандидат історичних наук, доцент,*  
*Національний університет біоресурсів і*  
*природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

### ОБРАЗ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОМЕМОРАТИВНИХ ПРАКТИК

Під комеморативними практиками розуміється «особливий вид соціокультурної діяльності, в основі якої лежить акт увічнення як спроба збереження образу себе, своїх ближніх, своєї культури в теперішньому і в майбутньому». Комеморативні практики – стійкі способи репрезентації історичного минулого, що покликані підкреслити значимість минулого для сучасного стану того чи іншого суспільства і виступають одним з найбільш розповсюджених засобів конструювання соціальної пам'яті. Ювілейні дати стають чинником актуалізації пам'яті про визначні постаті чи події, активізують комеморативну діяльність у науковому й культурному середовищі.

Заслугове на увагу й постать Агатангела Кримського – поліглота, мовознавця, сходознавця, поета, письменника, історика, антрополога, вченого секретаря Української академії наук (1918-1928 рр.). Серед практик увічнення постаті А. Кримського – присвоєння ім'я Агатангела Кримського у 1971 р. педагогічному училищі у Володимирі-Волинському. Зараз це Володимир-Волинський педагогічний коледж імені Кримського. Біля педагогічного коледжу у Володимирі-Волинському встановлено погруддя вченого. З 1992 р. виплачується Волинська обласна премія імені Кримського. Отримують її за досягнення в галузі художньої літератури, документальної та науково-критичної літератури, а також автори кращих творів жанру театральної режисури, актори.

У 1971 р. на честь Агатангела Кримського встановлено меморіальну дошку на колишньому будинку Колегії Павла Галагана у місті Києві (нині це Музей літератури). 14 грудня 1970 р. рішенням виконавчого комітету Київської міської Ради одну з вулиць у Святошинському районі м. Києва було перейменовано у вулицю Академіка Кримського.

У 1970 р. ім'я Кримського внесено до затвердженого XVI сесією Генеральної Асамблеї ЮНЕСКО переліку видатних діячів світу.

У 1990 р. заснована премія імені А. Кримського НАН України за видатні наукові роботи в галузі сходознавства. 22 жовтня 1991 р. Засновано Інститут сходознавства НАН України, який носить ім'я Агатангела Кримського.

У 1996 р. підприємство "Укрпошта" випустило марку із зображенням Агатангела Кримського. У 2005 р. У Звенигородці (Черкаська обл.), де проживав і працював Агатангел Кримський, відреставровано меморіальний будинок-музей.

Напередодні 150-ліття від дня народження Агатангела Кримського Український інститут національної пам'яті організував онлайн-конференцію «Агатангел Кримський: страчений феномен», у якій взяли участь дослідники наукового і творчого спадку геніального ученого і мовознавця. А Національний банк України до цієї дати ввів в обіг пам'ятну монету «Агатангел Кримський», яка продовжила серію «Видатні особистості України». На аверсі монети розміщена композиція, що символізує діяльність ученого-сходознавця та джерело знань – геометричний декор із розкритих книг, що складаються в багатопроменеву зірку. У її центрі розташована цитата мовознавця: «Я зрозумів, що мушу бути українофілом – це я зрозумів цілком свідомо». Унизу аверсу – факсиміле Агатангела Кримського. На реверсі монети портрет мовознавця зображений на тлі вертикальних ліній, що символізують трагічність долі видатного вченого.

У 2021 р. одну з вулиць Анкари було перейменовано на честь Агатангела Кримського.

На думку дослідників, люди такого масштабу, як Агатангел Кримський, – це рідкісне явище в історії людства.

**ЛАПА Анна Володимирівна**  
*студентка 3 курсу*  
*Інститут високих технологій*  
*Київський національний університет*  
*імені Тараса Шевченка*  
*(Київ, Україна)*

### **«Я МУШУ БУТИ УКРАЇНОФІЛОМ»: ВЕЛИЧ ПОСТАТІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО**

«Я зрозумів, що мушу бути українофілом – це я зрозумів цілком свідомо. І от я жадібно ухопився за українство» [3, с. 65].

За останні 30 років Україна пережила більше подій, ніж інші держави: проголошення незалежності, затвердження власних прапору, гімну та основоположного закону, поява національної валюти, революції, окупація Криму та війну на сході. Події розвивалися надто швидко, це призвело та призводить й нині до розшарування українського суспільства щодо вирішення національних та суспільних питань. Деякі люди дискредитують радянське минуле, в той час як інші щиро прагнуть його відновлення. Можна припустити, що нині українці переживають кризу національно-історичної ідентичності.

Що насправді означає бути українцем? Для відповіді на це питання спробуємо звернутися до виняткової людини – Агатангела Кримського. Думаючи про українця, в уяві зринає образ людини, предки якої поколіннями жили на території України; яка була вихована в українському культурному середовищі, де на ніч співали колискові українською, а з молоком матері вбирали любов до України. Проте, як показує наше минуле, часто такі українці

починали творити під впливом Олесь і Вороного, а продовжували - під впливом партії. З українофілів вони перетворювались на українофобів, вихваляючи терор над своїм народом.

Агатангел Кримський – людина, предки якої не були українцями та в сім'ї якої не розмовляли українською. Через свої переконання він пережив матеріальну бідність, арешти колег-науковців та прибраного сина, постійне піклування про їхнє звільнення, очікуючи при цьому на свій арешт, наукову та організаційну працю 18 годин на добу, відстоювання існування Академії наук України, коли Вернадський, Липський і Заболотний вже не мали сили. Про ставлення Кримського до цього писав його учень Омелян Прицак: «Все це він сприймав як особисте упокорення і перекреслення життєвого завдання» [5, с. 23]. Морально нестерпно, фізично важко, і що ж пише Кримський? «...Праця пасивних учених, поетів, художників – дуже велика підпора деспотизмові проти тих, хто бореться за волю...» [1, с. 17].

Що означає боротися за волю в 1930-их роках? Це означає мати здоровий глузд і щире серце, сталеву волю і стоїчні переконання, самодостатність і стрижневість. Я вважаю, всі ці якості – тільки його особисте досягнення, адже тодішнє суспільство, очевидно, не сприяло надбанню тих рис, скоріше навпаки – смертельно боялося.

Його неординарна і сильна особистість проявилася ще в юності. В листі до Грінченка Кримський пише: «Ґрунт до українофільства у мене був вже давно приготований. Пригадую, напр., як ще за два роки перед тим мені дуже любо було являтися на любительські спектаклі в Звенигородці в щонайпоганішому вбранні, не в чоботях, а в подраних пантофлях: це я робив на те, щоб обурити нашу провінціальну аристократію неприличністю своєю; щоб іще більше обурити всіх, я вдавався до брата в антрактах по-українськи, то по-французьки, останнє я робив на те, щоб показати, що я вмю не тільки російської, ба навіть ще аристократичнішої мови, а все-таки українську шаную більше, бо вона мужицька» [4].

Агатангел Кримський – високообдарована індивідуальність. Він знав близько 60 мов, перекладав праці з арабської та інших східних мов на українську, став автором багатьох праць, серед яких «Українська грамати́ка» та «Нариси з історії української мови». Намагаючись своєю науковою працею зробити східну культуру ближчу для українців (перекладаючи багато канонічних текстів ісламу, вивчаючи Коран, пишучи огляд кримськотатарської літератури та будучи в теплих стосунках з татарськими культурними діячами), він був завзятим опонентом офіційно визнаної в Радянському Союзі байки про «три братні народи». Нам дуже пощастило мати такого титана, який боровся проти встановлених порядків, на нашому боці, і ми, українці, зробили невимовно велику помилку, допустивши знищення цієї особистості.

«Тепер я ніколи не зверну з української стежки; чужинець зроду, я вже вічно буду українцем» [4, с. 414-415].

Не важливо, якої ти статі, якої раси, якого походження. Зовсім не грає ролі те, що ми не вибираємо. Значуще лиш те, на що ми повпливати можемо, тобто наші особисті рішення: мова, якою ми розмовляємо; місце, де ми живемо; голос, який ми віддаємо за кандидата; рухи, які ми підтримуємо в країні. Лише з цього можна сказати, хто ми – українці, чи ні.

«Я цього не зміркував: мені здавалося гріхом “не побігти на пособу моїй Ненці”, яку я допіру “обрів”, – я не хотів бути “зрадником”. І я побіг. Кожнісіньку вольну від “офіціальних” занять часину я й присвячував “Україні”» [2]. Не зрадив, але помер, закатований морально і фізично.

Агатангел Кримський називав себе «далеким від соціалізму українцем». Чому ж тоді в російській «Вікіпедії» його називають «российским историком»? Ця ноша вже на наших плечах, в наших силах вивчати та пам'ятати Кримського та інших репресованих українців для того, щоб весь світ зрозумів, хто ми такі, українці, на що ми здатні і чого ми варті. Всі тоталітарні режими мають на меті змусити інакодумців мовчати. Наше минуле змінити не можливо, але сьогодні ми здатні зробити так, щоб після своєї смерті репресовані дисиденти вже не мовчали.

## Література

1. Кримський А. Ю. Андрій Лаговський. Харків: Фоліо, 2021. 508 с.

2. Кримський А. Ю. Лист до Бориса Грінченка від 20 липня 1892 р. URL: <https://zbruc.eu/node/57500>
3. Кримський А. Ю. Твори в п'яти томах.. Київ: Наукова думка, 1972-1974. Т. 5.: Листи (1890-1917) / [ред. тому С. Д. Зубков; упоряд. та прим.: І. О. Лучник та ін.]. 1973. 546, [1] с.
4. Кримський А. Ю. Твори в п'яти томах. Київ: Наукова думка, 1972-1974. Т.1.: Т. 1. Поетичні твори. Оповідання / упоряд. М. Л. Гончарук, О. В. Мишанич. Київ: Наукова думка, 1972. 631 с.
5. Мовні та літературні зв'язки України з країнами Сходу / Колективна монографія / За ред. Бондаренка І.П. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 472 с.
6. Сторожук С. В. «Вавилон» как фактор национальной консолидации: европейский и украинский контекст. «Historical projection and modern interpretation of the substance and form of human activity, creativity and aesthetics 88 issue»: materials digest of the XXXIII International Research and Practice Conference (London, October 11 – October 16, 2012). London: IASHE, 2012. P. 90- 92.

**ЛАУТА Олена Дмитрівна,**  
*кандидат філософських наук, доцент,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## **ВПЛИВ ІДЕЙ КОНФУЦІЯ ТА КИТАЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ НА ЗАХІДНУ КУЛЬТУРУ**

Китай – одна з найвеличніших країн Сходу, стародавній світ, який можна порівняти тільки зі світом давнього Риму. Це провідна гілка людської цивілізації, у спадок від якої до нас дійшла гуманістична філософія, неперевершений живопис, велика поезія. Могутність та велич Китаю можна відслідкувати у всьому: у хмарочосах, що сягають у височінь, у недосяжних гірських вершинах, в зростаючій кількості людей та цікавих місць, у бажанні перевершити всіх і все. Ця стародавня країна відрізняється від інших своєю довгою і майже неперервною цивілізаційною історією.

Китайська нація ще з давніх-давен дотримується прекрасної традиції культурного взаємообміну з іншими країнами та народами. Китайська культура відкрита до діалогу, вона акумулює в себе найкраще з інших культур, тим самим збагачуючи свій зміст. В сьогоденні, коли Китай та його культура стали більш відкритими для всього світу, постійно розвивається та виходить на нові обрії культурний обмін, примножуються і підсилюються зв'язки з іншими народами.

Варто зазначити що в розвитку сучасних світових філософських тенденцій помітне справжнє відродження ідейних концептуальних засад філософської системи Конфуція. З огляду на те, що створені вони були багато років тому назад, вони не мають терміну давності та не втрачають своєї актуальності та є релевантними при здійсненні пошуку ефективних моделей управління сучасним суспільством. Нас цікавить саме вплив морально-етичної філософської концепції Конфуція. Формоутворюючою ідеєю морально-етичного вчення вчителя Кун є детальне дослідження, обґрунтування та вправне використання мистецтва управління та виховання людини у дусі поваги та гуманізму до інших людей, вшанування предків, дотримання законів держави.

В основі засадничого ідеалу керування державою у філософській системі Конфуція лежить принцип морального зразку, а не примусу. Для того, аби дотримуватись та наслідувати моральний імператив людині варто культивувати у собі моральні вольові якості. І тут Великий вчитель говорить про те, що якщо не вмієш керувати й управляти собою, власними емоціями, вчинками та думками, то відповідно, й не можна навчитися керувати державою та людьми.

Отже, для початку людина має навести порядок у собі, згодом у своїй сім'ї й тільки після цього у державі. І тільки той, хто досягне внутрішньої досконалості, буде дотримуватись правил моральної поведінки, турбуватися про старших, дотримуватись принципу синівської поваги, піклуватись про людей похилого віку, передусім про батьків, дотримуватись виконання ритуалів, користуватись правилами (лі), завжди прагнути до знань (чжи), в першу чергу до історії, адже вона звертається до часів, коли правила досконало мудрі правителів, а це в свою чергу організовує досконалість у суспільстві.

Етичне вчення Конфуція засноване на виокремленні та розрізненні двох протилежних соціальних типів людей, двох стилів моральної поведінки у суспільстві – «людини шляхетної» та «людини низької». Цзюньцзя («шляхетна людина») – це одне із базових у морально-етичному вченні Конфуція. Під це поняття підлягає модель ідеальної моделі людини. Згідно цього положення Шляхетна людина повинна бути скромною, справедливою, привітною, правдивою, відвертою, шанобливою, вона вміє стримувати свої бажання, не зупиняється на досягнутому, завжди прагне до самовдосконалення, має сподівання опанувати та пройти дао-шлях.

Провідною ідеєю філософського вчення Конфуція є побудова гармонійного суспільства. Учитель Кун розробляє та закликає до дотримання основоположного принципу (сяо), що має цементаутворюючу роль у встановленні суспільних законів та правил поведінки людей. Адже саме синівська повага до батьків – це основа «гуманності» за Конфуцієм. Вона заснована на тотожності принципу поваги до батьків й інших людей та повазі до держави, її законів та державної влади. Слід відмітити, що «шляхетна людина» – це не тільки певна етична побудова, а ще й політичне поняття. Людина, яка відповідає образу «шляхетної людини» – це основний критерій відбору на державну службу.

Гуманізм у філософсько-етичному вченні Конфуція розуміється через культивування ідеї «шляхетної людини», визначення людини як найвищої цінності. Думки та ідеї мислителя спрямовані на покращення життя людини та його удосконалення. Добročесність, сердечність та людяність – ось ті чесноти, які можна застосувати до опису людини, що досягла певного рівня самовдосконалення. Соціальне наповнення ідеї – «вчитися бути людиною» у Конфуція розуміється як постійний і безперервний процес навчання та трансформації, який заснований на взаємодії з іншими.

В сучасному світовому філософському товаристві намітилась тенденція справжнього повернення та ренесансу ідей Конфуція та конфуціанства. Виникає необхідність дослідження етико-моральних концептоутворюючих засад, якими протягом майже двох тисячоліть керується китайське суспільство. Тому, наразі, особливої смислового значення набуває вчення Конфуція про «добročесного мужа» – до уваги беруться особистісні особливості, насамперед, суб'єкта владних відносин, його моральні та соціальні якості, а це в свою чергу, дає нам можливість наблизитися до розуміння морально-етичних понять китайської культури.

Саме проблематика моралі та моральності протягом всієї історії китайської філософської, моральної та культурної традиції були тим рушійним фактором, який чинив незмінний вплив на формування світогляду та світорозуміння китайської людини. Тому очевидно, що значної актуальності у дослідженнях китайської культури набуває аналіз характерних інтенцій формування та становлення поглядів носіїв традиції на мораль та моральність, витлумачення ними основних етичних принципів, їх якісних пріоритетів.



**ЛУЦАК Олена Віталіївна,**  
*заступник директора з виховної роботи,  
вчитель-методист української мови та літератури,  
Київська гімназія східних мов №1,  
відмінник освіти України  
(м.Київ, Україна)*

## **АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ І ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Агатангел Юхимович Кримський - видатний вчений-енциклопедист, письменник, поет, педагог, літературний критик, перекладач, етнограф, ім'я якого повернулося до нас із забуття. Народившись у 1871 році на Волині у російськомовній родині (його батько був кримським татариним, а мати походила з польсько-литовського роду із Білорусі), він почувався українцем та присвятив своє життя розбудові української науки. Любов до української мови йому прищепили Павло Житецький та Михайло Драгоманов ще під час навчання у колегії Павла Галагана. Наслідуючи сімейні традиції, Агатангел зацікавився Сходом та навчався у Лазаревському інституті східних мов у Москві, а згодом закінчив історико-філологічний факультет Московського університету. Вчений ніколи не поривав зв'язків із Україною. Перебуваючи в Москві, він став членом нелегального гуртка «Українська громадка», встановив тісні зв'язки із Іваном Франком та Михайлом Павликом, які друкували його твори та переклади зі східних мов. З 1918 року Агатангел Кримський постійно проживав у Києві, де працював секретарем Української Академії наук, заснованої гетьманом Павлом Скоропадським. В історії української науки з ім'ям Кримського пов'язують збирання та об'єднання наукових сил України. [4, с.264]. У 1919 році академік Агатангел Кримський разом із Іваном Огієнком та Євгеном Тимченко взяв участь у створенні українського правопису. «Найголовніші правила українського правопису» - перший в історії України офіційний загальнодержавний правописний кодекс. В умовах складних геополітичних змін, війн і соціальних катаклізмів він справляв визначальний вплив на формування української мови як національного, а не етнологічного феномену [5, с.4]. Вчений залишив по собі унікальні дослідження української мови, опублікував наукові праці «Украинская граматика» у двох томах (1907-1908 рр.), «Українська мова, звідкіля вона взялася і як розвивалася» (1922 р.) та ін.

Відомий вчений-славіст, сходознавець, письменник і перекладач, арештований в липні 1941-го року за участь у неіснуючій контрреволюційній організації. Закінчив життєвий шлях Агатангел Кримський у тюремній лікарні 25 січня 1942 р. у місті Кустанаї в Казахстані.

Агатангел Кримський вважав, що перша ознака національності - мова, тому свідомо обрав для себе українську. «Я зрозумів, що мушу бути українофілом – це я зрозумів цілком свідомо. І от я жадібно ухопився за українство. Кожнісіньку вільну від «офіційних занять» хвилину я присвячував Україні. Перша ознака національності є мова – я й нею найперше заклопотався, пильно читав усякі книжки, особливу вагу звертав на етнографічні матеріали, перечитав усякі філологічні праці», – писав Агатангел Кримський у своїй автобіографії. [2, с. 126]

Українська мова є визначальним чинником і головною ознакою ідентичності української нації, яка історично сформувалася і протягом багатьох століть безперервно проживає на власній етнічній території [1, с.4].

А.Ю.Кримський - взірць громадянина-патріота України, носія культурно-мовних цінностей особистості. На уроках української мови учні презентують власні дослідження та проекти, присвячені А.Ю.Кримському. Здобувачі освіти усвідомлюють, що саме мова є фундаментом національно-культурної ідентичності особистості.

Основна мета навчання української мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багаті мовної особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами рідної мови - її стилями [6, с.4]. Передумовами успішної

організації навчання мови є комунікативна спрямованість, мотивованість, ціннісна орієнтація, проблемність, змістовність, ситуативність.

Для формування мовної та мовленнєвої компетентності провідну роль на уроці української мови відіграє добір дидактичного матеріалу, що є засобом формування ціннісних орієнтирів. Одним з найважливіших завдань уроку мови є формування особистості учня як громадянина-патріота України. З цією метою широко застосовуємо можливості навчального матеріалу. Так, до прикладу, під час вивчення теми «*Ступені порівняння прикметників*», використовуємо завдання:

*Немає кращої землі, ніж та, де ти народився.*

*Руки мамині для мене — найсвятіші в світі. (С. Жупанин)*

*З усіх скарбів найціннішим є життя.*

*Захищати свою Батьківщину — найвища почесь.*

*Хліб сильніший за все. Він дорожчий за золото. (О.Сизоненко)*

Поясніть вислови. Визначте прикметники, з'ясуйте ступінь порівняння кожного та способи їх творення.

У ході вивчення теми: «*Способи вираження присудка. Тире між підметом і присудком*» (8 клас) пропонуємо завдання: складіть статтю до Вікіпедії на тему: «*Київська гімназія східних мов №1: історія та сучасність*». Використайте словосполучення, поясніть написання власних назв. Поясніть вживання тире.

*Унікальний навчальний заклад, директор Антонюк Павло Павлович, вивчення східних мов, Агатангел Кримський, вулиця Львівська, 25, Китайська Народна Республіка, Японія, Арабська Республіка Єгипет, Республіка Корея, Міжнародний конкурс «Китайський міст», Інститут Конфуція. [ 3, с.46].*

Українська мова є пріоритетною в розвитку мовної особистості. Навчання української мови дозволяє поєднувати знанневий, діяльнісний і ціннісний компоненти. Мовна освіта, мовне виховання є основою розвитку культурно-мовних цінностей особистості.

### Література

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Суми: ТОВ «ВВП НОТІС», 2019. 56 с.

2. Кримський А. Ю. Твори: в 5 т. / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 1973. Т. 5. Кн. 1: Листи (1890–1917) / ред. С. Д. Зубков. 547 с.

3. Луцак О.В. Проблема компетентісно орієнтованого підходу до розвитку культурно-мовних цінностей учнів на уроках української мови/Українська мова і література в школі, 2018. №2. с.45-48

4. Огнева О. «Українським націоналістом я ніколи не був...»/А.Кримський. Нараиси життя і творчості. /Ін-т сходознавства ім.А.Кримського НАН України. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2006, 273 с.

5. Український правопис: схвал. Постановою Каб.Міністрів України №437 від 22.трав.2019 р., Репринт.вид. Харків: Право, 2019. 292 с.

6. Шелехова, Г.Т., Пентилюк, М.І. Українська мова. 5-9 клас: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Київ, 2012. 64 с.

**МАКСЮТА Микола Єгорович,**  
*доктор філософських наук, професор,*  
**ГАВРУШКО Діана Борисівна,**  
*студентка 2 курсу*  
*Національний університет біоресурсів і*  
*природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ОСОБИСТІТЬ, СВОБОДА, НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ БУТТЯ: ДО ОБҐРУНТУВАННЯ ФОРМ ЄДНОСТІ У ТВОРЧОСТІ А.Ю. КРИМСЬКОГО**

*Каже надія: діждемся напевне*  
*Вільного рідного дома*  
*Агатангел Кримський*

Свобода, осмислено відповідальне відношення до дійсності є стрижневими началами світоглядно-життєвої і творчої позиції українських мислителів, коли, власне, і проявляється внутрішня цільність світогляду. Свобода зміцнюється розширенням та поглибленням можливостей особистісного вибору, який реалізується умовами довільної життєдіяльності особистості. Вибір – перед-умова особистісної свободи, його здійснення зманіфестує можливості майбутнього: особистісний вибір завжди май-буттєвий, позаяк у виборі не-явні особистісні інтенції, схильності, побажання, ідеали, переживання, віра, надія, любов. Здійсненням вибору визріває, стверджується людська автентичність, індивідуальна справжність, а зрештою – й *істинна* природа особистості. Особистісно-стверджувальні прояви при цьому і демонструє якраз безсумнівність вибору усуненням, нейтралізацією дводумності, невизначеності та відкритості для непослідовності обмеженням *спокусливості*. Свобода, права людини, переконаний А.Ю. Кримський, - фундаментальні, засадничі цінності національно-культурного розвитку, завдяки збереженню й зміцненню прав і свобод максимально ефективно поєднані індивід та суспільство. У першу чергу людина вільна у своїх формах та способах володіє максимально сприятливими умовами творчого життєздійснення. А отже – і взаємодії із суспільством. Тому, у першу чергу, на його думку, слід зацентрувати на відповідальному відношенні до вимог зміцнення й поглиблення національної справи, розвитку й поширення усіх форм національно-культурного розвитку, зокрема, української мови. За його виразом, «націонал», тобто, той, «хто признає вагу національності», *також* визнає необхідність розмовляти українською мовою за будь-яких життєвих обставин – незалежно від соціально-класових чи станових відмінностей між людьми. Хоча чинник мови ним не розглядався як самодостатній, національно визначальний.

Проблеми національно-культурного розвитку А.Ю. Кримським порушувалися у прочитаній 26 лютого 1896 року для українських громад «Лекції про культурний розвиток і національний дух на Галичині». Привертає увагу прагнення поєднати найбільш вагомі україностверджувальні спрямування найвідоміших на той час громадських рухів – націоналістично-патріотичних, суспільно-економічних, космополітичних. А.Ю. Кримський слушно зазначав, що, зрештою, не настільки вже й важливо, якою мовою людині повідомляють про її затримання – головне, що ігнорується реальність свободи.

Але на підвищену увагу у контексті взаємодії свободи, нації, національно-культурного буття у розмислах А.Ю. Кримського заслуговує проблема місця та ролі особистості у просторі життєздійснення, способах реалізації її творчості у взаємодії історичних, соціокультурних процесів і тенденцій. Утвердження людини історичною творчістю форм національно-культурного буття розглядається як розширення потенціалу свободи розвитку самотності творчості шляхом усе більшого унезалежнення від жорстких детермінант життєздійснення: лише в умовах свободи життєтворчості, вільного прояву своїх унікальних творчо-самотворчих, національно-культурно співвіднесених якостей людина спромагається

розвивати, збагачувати, у тому числі, й історично успадковуючи свою, тобто унікальну і самобутню культуру. Кожна національна культура – самобутня, унікальна, відзначена потенціалом самобуттійності. А самобутня, самодостатня, відзначена у першу чергу доцентровими спрямуваннями її історичного розвитку культура відзначається й дійовим об'єднаним потенціалом. Представники самобутньої культури завжди прагнули віднаходити спільність в умовах і формах культурного буття у процесах витворення спільного життєвого світу. Самобутня культура – простір розширення свободи життєздійснення індивідуальної особистості, бо якраз рівень розвиненості цієї самобутності є водночас і способом піднесення людини, трансформації «свободи від» у «свободу для»: чим самобутніша культура тим більшою мірою вона розвивається, розширюється свобода для нової творчості. Минуле може й повинно актуалізуватися сучасними процесами життєздійснення особистості, а засобом його прилучення до сучасного є *пригадування, спомини*. У вірші «Тарасове свято на чужині» А.Ю. Кримський пригадує: «В далекій Кавказчині, в краї чужому, // Мріється рідная хата: // Свята найбільшого ми дочекались, // Нашого любого свята». Його спогади асоціюються із найсвятішими духовними цінностями: «Русь-Україна сьогодні справляє // Память своєму пророку. // Ми із чужини так само возносим // Славу сердечну, глибоку». Прояви глибинних особливостей людської індивідуальності демонструють значення свободи, завдяки якій реалізується творчо-самотворче життєздійснення особистості. Особистість – практичне зреалізування можливостей майбутнього індивіда, за його суттю покликаною в ім'я існування людського як такого відкривати нову дійсність, демонструючи спроможності свого життєздійснення. Особистість відзначається постійною готовністю відповідальності: людина як особистість обнадійливо наважується на позицію, засновану на продуманості, розвиненій свідомості відповідності важливішим особливостям соціокультурного буття.

... Надія промовляє до відкритої, аби почути, національної особистості, спроможної вільно ідентифікувати своє буття як національно-культурне.

**МАСЛОВСЬКА Людмила Григорівна,**  
*вчитель-методист української мови та літератури,  
Київська гімназія східних мов №1,  
відмінник освіти України,  
(м. Київ, Україна)*

### **«Я МУШУ БУТИ УКРАЇНОФІЛОМ»: ВЕЛИЧ ПОСТАТІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО**

*Незвичайна поява серед українців, незвична своєю енергією, пристрасною любов'ю до України і різносторонністю знання й таланту, се Агатангел Кримський. Філолог із фаху, орієнталіст із замилювання, він виявив себе високоталановитим поетом, дуже оригінальним повістярем*

Іван Франко, 1910 рік.

Серед учених початку ХХ ст. надзвичайно яскравою особистістю є сходознавець і славіст А. Ю. Кримський (1871-1942). Агатангел Кримський (літературний псевдонім А. Хванько) – людина – легенда, людина – унікум. Людина феноментальної пам'яті, глибоких знань і тонкої інтуїції, на запитання про те, якими мовами володіє, він зазвичай жартома відповідав, що легше перелічити ті, котрими не володіє (за найскромнішими підрахунками, досконало володів... 60-ма мовами!). Напружену працю вченого, педагога й адміністратора він поєднував із літературною творчістю, будучи самобутнім поетом і прозаїком [5, С. 380-384].

Походив Агатангел Кримський з міжетнічної родини: батько його був татариним, а мати шляхтичкою з Білорусії. Незважаючи на те, що Агатангел не мав і краплини української крові,

відомий поліглот і сходознавець усе ж почувався українцем. Часто говорив: «Я родивсь і виріс на Україні та й українізувався, став українофілом»[1, С.185]. Любов до української мови йому прищепили Павло Житецький та Михайло Драгоманов ще у колегії Павла Галагана, де Кримський навчався підлітком. Під впливом П. Житецького- сформувався стійкий професійний інтерес до української філології, славістики й мовознавства. Унікально здібний, Агатангел легко засвоїв основні древні й нові мови. Юнак опановує французьку, німецьку, англійську, польську, грецьку, італійську, турецьку, латинську мови. Науковці вбачають цілий комплекс причин таких унікальних досягнень Кримського у філології. Дослідниця М.Тарахан зазначає, що, з одного боку, це виховання і певне культурне оточення. Батько Кримського привчав його до читання ще змалку. Хлопець настільки цим захопився, що доводилось потім просто відбирати у майбутнього академіка книжки. Водночас літературознавець та культуролог Т. Гундорова вважає, ще однією причиною є природні здібності до вивчення мов. «Я передусім думаю, що для вивчення мов величезну роль грає природна схильність, – зазначає дослідниця. – Очевидно, що в Агатангела Кримського, як і в деяких людей, була природна схильність не боятися вчити мови. Дуже важливою є психологічна розкріпаченість. Бо дуже часто люди скуто почувуються і не можуть говорити, якщо вони відчувають, що не знають досконало мови».

Агатангел близько зійшовся з І. Я. Франком, який часто зупинявся в колегії, буваючи в Києві. Їхня дружба й листування тривали до смерті Івана Яковича. Органічно вписавшись у коло української інтелігенції, Кримський змолоду посів у ньому гідне місце. Тож в Івана Франка, який уважно стежив за діяльністю А. Кримського ще з перших років його навчання і праці в Лазаревському інституті східних мов, були всі підстави не без захоплення написати: «Незвичайна поява серед українців, незвичайна своєю енергією, пристрасною любов'ю до України і різносторонністю знання й таланту, се Агатангел Кримський».

Певна річ, науковий світ знав тоді Агатангела Кримського як видатного, неперевершеного орієнталіста. А Україна до того ж відкривала його для себе і як відданого, справжнього патріота й високоталановитого прозаїка і поета. У свою чергу вчений, де б не був у світах, з підвищеною увагою стежив за життям і подіями в Україні. Це підтверджують хоча б такі поетичні рядки, написані влітку 1917 року під час відрядження до турецького міста Трапезунд (нині Трабзон):

Україна – вільна!» – вчув я новину  
І подавсь у гори! Вільно тут зітхну.  
І тобі, Україно, вільная дорога  
Зараз заблищала до життя нового,  
Ти одкритим морем вільно попливеш!

Живучи у Києві, працюючи в ВУАН Кримський завжди спілкувався українською мовою й вимагав від оточення, щоб і з ним говорили так само, а не «великодержавною». Він був запеклим противником теорії «трьох братніх слов'янських народів», яку за його часів пропагували російські лінгвісти, і науково обґрунтував її абсурдність. За що, власне, і поплатився життям як «український націоналіст». Це насправді вражає, адже вчений не раз наголошував, що в його жилах не тече й краплі української крові. І додавав: «Але при цьому я справді українець: українець по духу, бо живу на цій землі і люблю її»[3, с. 88-90].

Із 1929 року вченого переслідують, періодично звільняють із посад. У 1941 році його заарештовують та ув'язнюють у Кустанаї (Казахстан), де сходознавець помер у 1942 році. І лише 1957 року його було реабілітовано. Але тільки в незалежній Україні відбулося належне відкриття феномену Кримського. На Черкащині 2021 рік оголошений роком Агатангела Кримського. Національний банк України до 150-річчя вченого випустив 2 гривневу нейзильберову монету «Агатангел Кримський», на аверсі якої на тлі геометричної композиції із розкритих книг, що складаються в багатопроменеву зірку, цитата академіка: «Я зрозумів, що мушу бути українофілом – це я зрозумів цілком свідомо». Ім'я А. Кримського міститься в затвердженому XVI сесією Генеральної Асамблеї ЮНЕСКО переліку видатних діячів світу. А. Кримський – яскравий представник літератури модернізму. Загальне визнання йому як

поетові принесла збірка “Пальмове гілля”, яка насичена орієнтальною тематикою і поєднує в собі мистецькі традиції Сходу і Заходу, та один з перших в Україні прозових модерністських творів – повість «Андрій Лаговський».

Омелян Прицак, американський науковець українського походження, філолог, сходознавець, історик, останній учень А. Кримського, якось влучно сказав про нього як про "найкращого кримського подарунку Україні"[1, С. 185].

Повернення Агатангела Кримського в нашу історію, науку й духовність, в сучасне наше буття триває.

Агатангел Кримський, будучи не етнічним, а ментальним українцем, протягом усього свого свідомого життя ревно і самовіддано трудився в ім'я України, тому його ім'я вписане золотими літерами в її історію [4, С. 303].

### Література

1. Василюк О. Д. Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості. Інститут сходознавства ім. А. Кримського НАН України: Відп. ред.: О. Д. Василюк. Київ: СтилоС. 2006. 185 с.

2. Масловська Л. Г. Розвиток мовної особистості та мовленнєвої культури здобувачів освіти 5–8 класів на засадах культурно-мовних цінностей. Україна, українська мова – світ XXI століття у діалозі культурно-мовних, морально-громадянських цінностей особистості та педагогічних систем : ел. зб. статей за матеріалами Дванадцяті Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 25 жовт. 2019 р. / [за наук. ред. Г. О. Васьківської]. Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 277–295. (Серія: Дидактика: теорія і практика). Електронна бібліотека НАПН України- <https://lib.iitta.gov.ua/717965/>

3. Масловська Л. Г. Леся Українка і Схід . Соціокомунікативний простір України: історія та сьогодення: зб. матеріалів IV Міжнародної наук.-практ. конференції до 150-річчя від дня народження Лесі Українки. Київ, 25-26 лютого, 2021р. С. 88-90.

4. Радевич-Винницький Я. Неукраїнці, яким вдячна Україна/ Львів: Априорі, 2015. 303 с.

5. Сто найвідоміших українців. Київ: Компанія ОСМА, 2015. С.380-384.

**НАУМЧУК Галина Василівна**

*Спеціаліст*

*Володимир-Волинський педагогічний фаховий коледж ім. А. Ю. Кримського  
(м. Володимир-Волинський, Україна)*

### **ІВАН ФРАНКО – ЗНАКОВА ПОСТАТЬ В ЖИТТІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО**

15 січня 2021 року виповнилось 150 років від дня народження Агатангела Кримського, вченого філолога, сходознавця, оригінального письменника та унікального перекладача, громадського діяча, одного із фундаторів першої Української Академії Наук. Все його життя – це подвижницька, невтомна праця. Надзвичайно гордо носить назву Володимир-Волинський педагогічний фаховий коледж імені Агатангела Юхимовича Кримського. Думаю, що кожній людині, яка почує назву навчального закладу, буде цікаво дізнатись про здобутки вченого, його неоціненний вклад в розвиток науки.

Наприкінці XIX століття найпоширенішим способом комунікації була пошта, тому Агатангел Кримський спілкувався із своїми однодумцями за допомогою листування. Звичайно ж був ризик , що лист не дійде до адресата, він міг загубитись, потрапити в руки недоброчливцям. Але, такий тип зв'язку має для нас свої плюси – адже збереглося багато листів, які ми можемо досліджувати.

Максимум ширості спостерігаємо у листуванні Агатангела Кримського до Бориса Грінченка, Павла Житецького, Омеяна Огоновського, Лесі Українки та Івана Франка.

Особливої уваги потребують епістолярні діалоги Кримського саме з Іваном Франком, адже, на мою думку, тут ми спостерігаємо відвертість та комунікативну довіру вченого [1, 73].

Заочне знайомство двох видатних особистостей зав'язалась на початку 90-х років XIX століття, а саме 23 лютого 1890 року був написаний один із перших відомих листів Кримського до Франка. Він стосувався справи отримання часопису «Народ», дописувачем якого був Агатангел Юхимович. У 1892 році накладом І. Я. Франка в серії «Літературно-наукова бібліотека» надруковано оповідання Кримського «В обіймах старшого брата». А вже з 1893 року листування двох видатних людей ставало все частішим і прогресивнішим, об'єднане співпрацею над журналом «Жите і слово».

Агатангел Кримський був активним дописувачем журналу. Він перекладав літературні твори класичних арабських та перських поетів українською мовою, на той час цього ще не було зроблено. Франко надзвичайно цінував його внесок у спільну наукову справу. Загальний обсяг публікацій Кримського у журналі «Жите і слово» складає більше ста сторінок.

Значним кроком у наближенні до Франка була рецензія Кримського на книгу оповідань «В поті чола» (Зоря. – 1891), де підкреслено, що «під загалом висловлених думок сміливо підпишеться кожна чесна людина, бо Франко виступає тутечки проти того, що дійсно гнобить усіх; промовляє в користь «принижених і ображених», будь старих, будь малих» [2;17].

Іван Франко цінував дружбу з дуже розумним, талановитим, на його думку, Агатангелом Кримським. Часто радився та просив консультацій щодо написання того чи іншого твору, просив написати рецензію, дати об'єктивну оцінку нових напрацювань. Кримський та Франко були об'єктивними і принциповими у питаннях естетичних і наукових. Їхня взаємовимогливість була рушієм і власного поступу. Відомо кілька випадків гострих дискусій між обома митцями, що однак не стали причиною їхньої особистої ворожнечі [2;20].

Варто звернути увагу сучасної молоді на манери спілкування двох заочно знайомих людей. В їх листуванні ми не бачимо домінування великого класика, досить відомого на той час, Івана Франка над молодим, амбітним та, водночас розумним і талановитим перекладачем Агатангелом Кримським. Обидва використовували такі звертання: «вельмишановний пане», «високоповажний добродію», «шановний земляче».

Досить цікаво аналізувати лист Кримського, датований 16 листопада 1895 року, в якому він звертається до Франка: «Глибокоповажний добродію, колишній мій приятелю!» Причиною непорозуміння між ними, на думку молодого письменника, була надмірна критика докторської дисертації Франка «Іван Вишенський та його твори», опубліковану 1895 року в 10-му номері журналу «Киевская старина». Насправді ж Іван Якович не відповідав на листи Агатангела Юхимовича через надмірну зайнятість політичною кар'єрою та й кризовим становищем журналу «Жите і слово». Вони зуміли зберегти ввічливість, порядність, гарні манери та повагу один до одного. Іноді цього так бракує сучасному поколінню.

Листування двох велетів української літературної спадщини тривало впродовж 1890 – 1904 років. За цей час було надіслано 48 листів від Івана Франка та 76 – від Агатангела Кримського. Для галичанина І. Франка та східняка за культурою А. Кримського (котрий мешкав у Москві) це було ще й усвідомлення національної спільності – один бачив у іншому українця, а отже – споріднену душу.

### Література

1. Агатангел Кримський. Учений, письменник, українець: збірник наукових праць / упоряд. Н. Данилюк. Луцьк, 2007. 126 с.
2. Ольшевський І. Агатангел Кримський: поклик Сходу: Спроба трактату в особах: наук.-популяр. вид. – Луцьк: ВМА «Терен», 2012. – 252с.

**ПАРФЕНЮК Олена Сергіївна**  
*Магістр факультету захисту рослин,  
біотехнології та екології*  
**Науковий керівник: Культенко В.П.,**

## ВПЛИВ ФІЛООРІЄНТАЛІЗМУ НА НАУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ХУДОЖНІ ДОРОбКИ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО

Одним з декількох поетів українофілів, на яких література Близького Сходу мала відчутний вплив був Агатангел Кримський. Він в 1896 – 1898 рр. побувавши у відрядженні в Сирії та Лівані для підготовки до професорського звання із арабістики, дослідивши їхню культуру й історію створив синтетичні огляди перської, турецької, арабської літератур, а також різноманітні монографічні праці, які описували поетів різних часів та народів. Збірки «Бейрутські оповідання» і «Пальмове гілля» наскрізь пронизані мотивами Близького Сходу [1, 3].

Як відомо, А. Кримський прожив на Сході лише два роки, проте він постійно переносився туди уявою, і не тільки в Сирію та Ліван, а також в ті країни та епохи, які досліджував. Схід, зокрема, східна поезія і література, виявилися тим простором свободи, якої так бракувало А. Кримському в його реальному житті [1, 4].

А. Кримський любив Схід, захоплювався Омаром Хайямом, Гафізом, Румі та Сааді. Йому подобалися східні анекдоти, праний східний гумор та філософські роздуми про марноту буття. Його інтригували й приваблювали суфії-дервіші, які ставали свого роду зразком самоідентифікації.

Дослідники вважають, що орієнтальна компонента допомогла пролити світло на індивідуальну вдачу самого А. Кримського. У листах А. Кримський часто критикував норози та звичаї мешканців Сходу. Зокрема, у листі до Ю. Кримського він пише про арабську їжу, до якої дуже важко звикнути звичайному європейцю: «... Но пока что это не горе, а непривычная пища. Чаю здесь нет, борща нет. Говядины здесь не едят, не любят, а едят баранину, и то в самом малом количестве. Почти вся пища растительная. ... Здесь чаю не пьют..., супа тоже нет... Несчастье для непривычного здесь и с хлебом. Такого хлеба, как у нас, здесь нет: вместо того пекут лепёшки, вроде коржей или блинов; они тягучи и неудобны» [2].

О. Прицак стверджує, що «Пальмове гілля» Кримського-поета – це своєрідний жанр. Поодинокі його поеми і цикли – не тільки художні і не тільки філологічні переклади. Це «орієнтальне» інспіровані і крім того структурно по-«орієнтальному» відчутні перлини українського ліричного генія. «Пальмове гілля» – це також своєрідний жанр у світовій літературі [4].

У «Пальмовому гіллі» вміщені й переклади А. Кримського, особливо з поетів сходу – Гафіза, Омара Хаяма та ін., у яких він виявив себе великим майстром художнього слова, блискучим знавцем мов. Він вперше ознайомив українського читача з кращими творами орієнтальних письменників. У листі до І. Франка А. Кримський схвилювано пише: «...тут, у Росії, мені стає аж досадно, що ніхто нічогосінько не тямить про Схід, не знає навіть звичайних речей» [5].

Орієнтальний вектор прози XIX-XX століть яскраво відбився на творах українських митців. Орієнталізм виступив адаптацією, переосмисленням східних сюжетів, мотивів, образів тощо з метою оновлення та урізноманітнення рідної культури. А. Кримський виявився тим світочем, що зумів збагатити українську літературу кінця XIX – початку XX століття новими актуальними проблемами, поглибив традиційні форми роману і став одним з тих видатних письменників-українофілів, на яких вплинув філоорієнталізм.

### Література

1. Поляруш Н. С., Хоцянівська І. В. Агатангел Кримський – багатогранна творча особистість. – DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-37-2/19>.



2. Бурбан В. Майже забутий незбагнений Агатангел Кримський. Наука і суспільство. 2006. № 1–2. С. 32–33.
3. Ломонос Є. Широкоsvіте життя Агатангела Кримського. Дивослово. 2002. № 1. С. 46–51.
4. Пріцак О. Українець тюркського походження Агатангел Кримський. Пам'ять століть. 2008. № 4. С. 124–142.
5. Кримський А. Твори в п'яти томах / редкол. : І. Білодід [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1972-1974. Т. 5, кн. 1. 546 с.

**ПЕТРІВ Андрій Богданович,**  
*аспірант,*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

### **ПРИКЛАД ЖИТТЄВОГО І ТВОРЧОГО ШЛЯХУ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО У КОНСТРУЮВАННІ ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ**

Сучасні проблеми в Україні, протистояння заходу та сходу, не розуміння національної історії є причиною того, що в Україні відсутні патріотичні виховні ідеали, які мають стати зразком для наслідування для сучасної молоді. Неможливо виховати свідомого громадянина, патріота та захисника рідної землі не маючи взірця у вихованні. Таким патріотичним ідеалом у вихованні для студентів аграрних закладів фахової перед вищої освіти може стати Агатангел Кримський.

Відомий сходознавець, поліглот, автор численних наукових праць з історії та культури арабських країн. Він ґрунтовно вивчав історію ісламу та літературу Сходу, був надзвичайно талановитою особистістю, який знав незліченну кількість мов (за різними підрахунками він знав від 60 до 100 мов). В одному із листів Агатангел писав, що йому легше перелічити ті мови, яких він не знає, ніж ті, яких він знає. Таких унікальних досягнень у сфері філології Агатангелу Кримському вдалося досягнути завдяки вихованню та оточенню, батько змалечку привчав сина до читання. А також у відомого сходознавця були неабиякі природні здібності до вивчення мов. Йоганн Вольфганг фон Гете твердив, що скільки мов ти знаєш – стільки разів ти людина. Ми не можемо виховати конкурентоспроможного фахівця аграрної сфери, якщо він не буде знати іноземної мови. Тому приклад унікального поліглота має стати дороговказом для сучасних студентів, щоб кожен докладав усіх зусиль, щоб досконало вивчити хоча б одну іноземну мову.

Агатангел Кримський, не маючи українського походження все ж почувався українцем. Любов до української мови йому прищепили ще підлітком у колеґії Павла Галаґана Михайло Драгоманов та Павло Житецький. В часи Російської імперії спілкуватися українською мовою було не прийнятно та небезпечно, однак Агатангел на це не зважав. А згодом обрав українську мову і для своєї наукової та творчої праці. У збірці поезій «Пальмове гілля» містяться власні переклади арабських віршів та поезія Агатангела Кримського українською мовою. З 1918 року дослідник проживає в Києві, де працює в Академії наук, яка була створена гетьманом Павлом Скоропадським. Агатангел Кримський також створює унікальні дослідження української мови «Українська грамати́ка», «Нариси з історії української мови» та веде запеклу дискусію із російськими вченими, доводячи, що українська мова уже з XI століття існує «як окрема індивідуальна одиниця». Він стає очільником історико-філологічного відділу УАН, працює професором на кафедрах україністики та східної історії Київського державного університету, очолює Інститут української наукової мови. Він був особистістю надзвичайної гуманітарної обдарованості. У науковому доробку Агатангела Кримського понад 1000 публікацій:

монографій, підручників, статей. Він редактор багатьох наукових словників та збірників, надзвичайно багато уваги приділяв проблемам розвитку української мови, літератури, етнографічним та фольклористичним дослідженням. У 1941 році Агатангела Юхимовича заарештували із звинуваченням «Політичне забарвлення: український націоналізм». Йому приписали зв'язок із націоналістичною організацією «Спілка визволення України», якої насправді навіть не існувало. Через кілька місяців у лікарняній камері Кустанайської в'язниці вчений помер.

Любов до української мови талановитого сходознавця є прикладом для сучасного молодого покоління українців, які будучи українцями, живучи в Україні не можуть спілкуватися рідною мовою, їх мова часто засмічена суржилом або ж вони взагалі говорять мовою агресора. Молодь має усвідомити, що мова це не просто звуки, це голос народу, якщо ми його втрачимо ми можемо втратити українську націю.

Отже, постать відомого сходознавця, поліглота, педагога, особистості надзвичайно гуманітарної обдарованості та унікальних здібностей має стати виховним ідеалом для сучасного покоління студентів аграрних закладів фахової перед вищої освіти. Не маючи українського походження він любив українське слово, спілкувався, писав українською та був великим патріотом України до останніх днів свого життя.

**СЕГЕДА Жанна Петрівна,**  
*вчитель вищої категорії  
зарубіжної літератури,  
відмінник освіти України  
Київська гімназія східних мов № 1  
(м. Київ, Україна)*

## **КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ ОРІЄНТАЛІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО ТА ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Україна активно встановлює тісні економічні та культурні зв'язки з країнами Сходу, долає окремі релігійні, мовні та політичні стереотипи. Зокрема, штучно створенні уявлення про неприязнь нашого народу до іновірців та їхньої культури. Варто зазначити, що східна література відіграла неабияку роль у творчості українських письменників. Зокрема цікаво дослідити поетичну творчість видатного українського сходознавця Агатангела Кримського та великої поетеси Лесі Українки.

У їх біографії є чимало спільного. Вони були однолітками (народилися в 1871 році на Волині), були справжніми патріотами, все їхнє життя було щирим служінням українському народові. Творчі шляхи Агатангела Кримського та Лесі Українки неодноразово перетиналися. Вони починали друкуватися в одному і тому ж львівському журналі "Зоря", першим критиком їх поетичної творчості був Іван Франко. Вони цікавилися Сходом і саме цей інтерес пов'язував їх у співпраці.

Якщо дослідити джерела східних мотивів та шляхи їх проникнення у творчість Агатангела Кримського та Лесі Українки, то можна зауважити, що вони суттєво відрізнялися. Для поетеси основними джерелами східних мотивів були власні спостереження під час перебування в Криму, на Кавказі, в Єгипті; перекладена література з творів східних авторів та фольклору; підрядники, яким вона надавала поетичної форми; публіцистичні твори про Схід; західноєвропейська література, створена під впливом Сходу; спілкування з українськими сходознавцями, зокрема з А.Ю.Кримським.

Для А. Кримського основними джерелами були східна література, яку він читав в оригіналі; враження від службових наукових відряджень на Схід, історичні, етнографічні, наукові праці східних науковців, давні рукописи [1, с. 263]. Саме знання східних мов та

глибоке занурення в мовне і культурне середовище Сходу наклали відбиток на поетичну та прозову творчість Агатангела Кримського. Ерудованість і науковий світогляд видатного сходознавця мали вплив і на творчість Лесі Українки, яка потребувала кваліфікованої поради і науково перевірених перекладів, які робив А. Кримський, що були для поетеси важливим чинником у створенні поем і віршів східної тематики. Агатангел Кримський, який знав близько 60 мов, був порадиником Лесі Українки у її творчих пошуках, які стосувалися народів Сходу та Півночі.

Якщо у Агатангела Кримського тема Сходу була домінуючим напрямом у творчості, то для Лесі Українки - лише одним з провідних. Вона уклала "Підручник з історії стародавнього Сходу", писала цикли віршів "Кримські спогади", "Весна в Єгипті", драматичні твори орієнталістичного спрямування. Це дає можливість виділити тему Сходу в творчості поетеси в окреме русло її уподобань [3, с. 116]. І ця цікавість до Сходу зростала. Такий висновок можна зробити, проаналізувавши творчість останнього періоду життя Лесі Українки. Є відомості про останню незакінчену поему "Екбаль-ганем" про життя єгипетської жінки, яку задумала поетеса. Розробляючи орієнталістичні теми, Леся Українка завжди надавала їм активного сучасного звучання. Ряд філософсько-етичних проблем, почерпнутих зі Сходу, вона розвивала на рідному ґрунті. Сюжети її творів - не копіювання життя далеких епох. Поетеса висвітлювала психологію людини з далекого минулого, яка зазнала змін, її думки, почуття, що підкреслювали вічні пошуки істини. Проте з історичного погляду при передачі духу епохи Леся Українка максимально відтворює реалії минулого Сходу настільки, наскільки це відповідає її уяві про нього. Звертають на себе увагу особливості східних мотивів у творчості Агатангела Кримського і Лесі Українки. Поетеса запозичувала образи, сюжети східної літератури, надаючи їм цілком інший зміст, створювала поетичні і драматичні твори глибоко національні.

А. Кримський глибоко розумів східну символіку і викривлював її у своїх поезіях. Ліричний герой творів Кримського повністю поринає у східний світ. У Кримського є мотив, якого немає у Лесі Українки – мотив закоханості у чужинську землю.

Леся Українка і Агатангел Кримський внесли важливий доробок у переклади віршів східних авторів та епічних поем Сходу українською мовою. Але у їх перекладацькій діяльності також була суттєва різниця. Поетичний талент Лесі Українки дозволив їй за науково вивіреними перекладами досягти поетичної точності, глибини. Натомість Агатангел Кримський перекладав з оригіналів. Знавець мов мусульманського регіону, письменник у своїх перекладах поставив завдання якнайточніше донести до читача і форму, і зміст творів східних народів, їхні звичаї і традиції. Свої переклади (і поетичні і прозові). Агатангел Кримський доповнює докладними поясненнями [2, с. 190-191].

Співпраця Лесі Українки з Агатангеом Кримським була корисною для обох письменників. А Кримський допомагав консультував поетесу, рекомендував літературу. Натомість Леся Українка як літературний критик допомагала Кримському - письменникові. Тісні звязки між творчими особистостями засвідчує листування А Кримського та Лесі Українки.

Творча співпраця Агатангела Кримського та Лесі Українки дала справжні шедеври, які збагатили українську, а разом і світову літературу.

### **Література**

1.Кримський А. Нариси життя і творчості / Ін-т сходознавства ім. А. Кримського НАН України; Відп.ред. : Василюк О. Д. та ін. – Київ, Стилос, 2006. – 564 с.

2.Кримський А. Поетичні твори. Оповідання. Твори в пяти томах. Т. 1. Київ: Наукова думка, 1972, 632 с.

3.Ольшевський І. Агатангел Кримський: поклик Сходу : спроба трактату в особах : наук.-популяр. вид. – Луцьк: ВМА «Терен», 2012. 252 с.

**СОКОЛОВА Олександра Максимівна,**

## **СОЦІАЛЬНО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ІДЕЇ У ТВОРЧОСТІ А.Ю. КРИМСЬКОГО: ЗАПРОШЕННЯ ДО ПОШУКУ ЛЮДИНИ?**

Свобода життєздійснення людини визначаються історичними, національно-культурними умовами буття, реалізацією енергії саморозвитку нації та особистості. Зманіфестування національного саморозвитку у єдності умов людського життєздійснення можна розглядати й реалізовані творчістю А.Ю. Кримського пошуки істотних рис людини, проявів особистісних якостей та прагнень повноти життєздійснення.

Людина, її призначення, можливості й шляхи гідного життєздійснення, умови й вимоги особистісних проявів – ці питання традиційно в центрі української філософії упродовж її історії. За виразом О. Забужко, Леся Українка й Агатангел Кримський, Ольга Кобилянська й Михайло Коцюбинський вибудовували для нас на століття наперед наш «дім буття».

У першу чергу, як видається, особливості впливу минулого на сучасність – у поглибленні й розширенні свободи життєтворчості особистості та нації, інтенсивність, змістовність, людиностверджувальність національно-культурного розвитку та, у певному сенсі, отже, й у вивільненні від впливів минулого, що, так чи інакше, зрештою втратили свою актуальність. Але ж останнє здійснимо тоді, коли минуле, те, що відбулося, разом з тим, і з-булося життєбуттійнісними трансформаціями, а в першу чергу, коли минуле зманіфестується поглибленням та розширенням свободи, що демонструє дзеркало нашої історії. Минуле демонструє людина змістовністю, створення усе більшою мірою людиностверджувальної дійсності, що розгортається як свобода життєтворчості, у тому числі і минулого, як засвоєного, пережитого та створеного «дому буття», прихистку індивідуальної та соціальної творчості. Але свобода, як актуалізація минулого, розгортається в атмосфері індивідуально-особистісного життєздійснення, покликаною надсилати запити щодо існуючого, здійснювати необхідні пошуки та відновлювати його оригінальність: лише для особистості оживає справжнє минуле, лише вона уповноважена і тому спромагається підніматися до можливості його «відчутти та почути».

Як на наш погляд, на особливу увагу заслуговує тому положення, що пригадування минулого, актуалізація національно-культурного досвіду визначає відповідну, тому що відповідає за значеннями та смыслом, атмосферу бачення сучасного. Бачення, яке може бути усе більш змістовним, внутрішньо цілісним за умови, що елементи картини минулого формуються як усе більш довершені і завершені, бо минуле, охоплене *характерним особистісним* сприйняттям та переживанням, усе більшою мірою оживає, набуваючи статусу чинника особистісного життєздійснення. Характер – діяльна, творчо-самостверджувальна єдність властивостей, у першу чергу притаманних даній особистості і, отже, таких, що її «представляють»: властивості характеру взаємозініційовані, а в життєвому зв'язку репрезентовані властивості характеру особистості демонструють її відношення до дійсності, інших людей і т.д. та особливості реалізації її свободи. Завдання творчої самореалізації національної особистості – у першу чергу активне пере-бування як «виявлення життя», з одного боку, а з іншого, - спонукати до національно-культурного життя інших людей. Що також є істинно буттійнісним зманіфестуванням феномена «цілісності людини» не як даності, але як актуального з-дійснення. А вивчення, переосмислення українського життя, вітчизняної історії й культури – це і запрошення до вивчення української людини в усіх її як національно-культурних, історичних та соціальних, так і повсякденно життєвих умовах її формування та проявів, знань про *людину як цілісну істоту* у єдності її потреб, інтересів й запитів гідного життєздійснення. Захоплюватися красою й чарівністю жінки може й повинен відповідальний чоловік, переконаний А.Ю. Кримський, але ж також, якщо мова може йти про раціональні

ракурси взаємин між чоловіком та жінкою у їх особистісно-людських виявах життєбуття. «Маєш вроду, любий подих, // Гарна в тебе кожна риса. // Маєш личко, як тюльпанчик, // Стан – неначе в кипариса». І, цілком природним постає також питання: «А не звісно: *за-для чого ж // Той Маляр талановитий // Оздобив тебе так гарно // В тліннім царстві сього світу?»* [1, с.255] Однак «природність» відповіді на дане питання не може й не повинна применшувати значущість істотної при цьому «взаємодоповняльності» жіночої та чоловічої позицій, доконечної «раціо» кожної з них, як не-обхідності цілісного розуміння людини, розуміння, виправданого справедливим врахуванням ролі чоловічого та жіночого начала в життєбутті людини. На наш погляд, якраз до цих аспектів проблеми пошуку людини привертала увагу Леся Українка, аналізуючи роман А.Ю. Кримського «Андрій Лаговський». Але, ще раз наголосимо, - взаємодоповняльності чоловічої та жіночої позицій, «освячених» також їхньою відповідальністю. Однак, пошук людини у поетичній творчості А.Ю. Кримського увінчується здобутком людини, для якої «розум ваги не має». У «Нечестивому коханні» поет пише: «Сподіватися чогось – не смію, // Бо любов моя тебе злякає. // Дак чого ж мій розум надо мною // Ваги не має?» «Розум зважив: се кохання – марне, // Нерозумне, дивне та й мерзенне, - // Дак чого ж мене не хоче кинуть // Чуття шалене?» «Ще учора був я наче люди, // Ще учора мав переконання. // Дак чого ж сьогодні мною крутить // Сліпе кохання?» [1, с.22].

Але у циклі «Кохання по-людському» змальовано образ людини, котра, переживши затьожну сердечну недугу та пройшовши етап «воскресення з мертвих», кохає вже «як усі». Але невпевненість у тривалості «кохання по-людськи» (чи, можливо, й неминуча при цьому його, зрештою, буденність?) супроводжується появою думок про абсурдність життя. На хвилях бурхливого життя (а воно ж завжди – «тривожне й непередбачуване!») виміри «цілісної» людини постають як усе більш «розмиті».

### Література

1. Кримський А. Пальмове гілля. Екзотичні поезії. Київ: Наукова думка, 1971. 360 с.

**СОРОКІН Андрій Анатолійович**  
*аспірант 2 року навчання*  
*Національний університет біоресурсів*  
*і природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

### **КОМЕМОРАЦІЯ ПОСТАТІ А. КРИМСЬКОГО НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ «КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ» У 1990–1991 РР.**

В контексті відзначення 150-ї річниці від дня народження А. Кримського синхронно зі святкуванням 30-річчя незалежності України важливим є дослідження відродження пам'яті про визначного українського сходознавця на сторінках газети Київського державного університету «Київський університет» [3, с. 224] впродовж 1990–1991 рр., оскільки з кін. 1910-х до кін. 1920-х рр. його життєвий шлях був пов'язаний саме із Київським університетом [2, с. 125].

Мета доповіді – розкрити особливості комеморації постаті А. Кримського на сторінках газети «Київський університет» у 1990–1991 рр.

Вперше за названий період про непересічного науковця було згадано у статті завідувачки кафедри сходознавства філологічного факультету КДУ Л. Грицик «Відродимо сходознавство в університеті» [3, с. 224], що з'явилася 1990 р. в номері від 7 грудня [1, с. 1]. Повідомивши про пропозиції стосовно відродження української орієнталістики, висловлені у 1960-х та подальших роках [1, с. 1], авторка згадала про існування на поч. 1920-х рр. Української академії наук і процитувала речення в одному із її документів: «орієнталістичних завдань в УАН є безліч, та й то постійних, на дуже довгі роки» [1, с. 1]. Напряму ж постать А.

Кримського у публікації було згадано тричі [1, с. 3]. Перша згадка була пов'язана із цитуванням думки іраніста Й. Брагінського про остаточне зникнення українського сходознавства після смерті А. Кримського [1, с. 3], друга – із переконанням А. Кримського та його колег (Д. Багалія, Г. Павлуцького, Є. Тимченка) у гострій необхідності постанови сходознавчих кафедр на українських теренах [1, с. 3], а третя – із твердженням авторки про неприпустимість упущення можливості відновлення української орієнталістики: «хай, може, й не на такому, як за А. Кримського[,] рівні – це все прийде з часом» [1, с. 3]. Вказане демонструє внесок українських сходознавців поч. 1990-х рр. у комеморацію постаті А. Кримського і водночас свідчить про її використання для обґрунтування прагнень до постанови самодостатнього українського сходознавства. Серед іншого прикметним є вихід статті Л. Грицик приблизно за місяць і тиждень до 120-річчя від дня народження А. Кримського – 15 січня за новим стилем [2, с. 125], проте у статті не повідомлялося про названий факт [1].

Повторно в газеті «Київський університет» про А. Кримського було згадано приблизно через 3 місяці і тиждень після публікації Л. Грицик і приблизно через 2 місяці після зазначеної 120-ї річниці у надрукованій в межах номера за 15 березня 1991 р. статті декана історичного факультету КДУ А. Слюсаренка [4], в якій у межах підготовки до вступної кампанії робився опис названого факультету [4]. Вона відрізнялася від публікації Л. Грицик значно меншим ступенем аналітичності та полемічності, маючи на меті насамперед інформування читачів газети про минуле та поточну діяльність структурного університетського підрозділу [4], що обумовило згадку А. Кримського наприкінці першого абзацу лише поряд з іншими видатними випускниками та співробітниками факультету останньої третини ХІХ та першої третини ХХ ст.: «великий вклад у розвиток вітчизняної історіографії внесли такі відомі вчені, як М. С. Грушевський, М. П. Драгоманов, В. І. Іконников, М. В. Довнар-Запольський, А. Ю. Кримський, Є. В. Тарле» [4]. Що ж до наявних в передостанньому абзаці статті закликів до прояснення «білих плям» та виправлення усталених оцінок українського минулого [4], то вони не супроводжувалися конкретними прикладами, через що А. Кримського в публікації згадано лише раз без явного сходознавчого контексту і також без відомостей про 120 років від дня його народження [4].

Що ж до подальших номерів газети «Київський університет» за 1991 р., то в них відсутні прямі згадки про постать А. Кримського.

Таким чином, впродовж 1990–1991 рр. внесок газети «Київський університет» у комеморацію постаті А. Кримського полягав у його згадуванні в 2-х публікаціях викладачів і водночас керівних посадових осіб філологічного та історичного факультетів КДУ в номерах від 7 грудня 1990 р. та 15 березня 1991 р, що були хронологічно близькими до 120-річчя від дня народження видатного українського орієнталіста і в яких разом міститься 4 згадки про нього, 3 із яких припало на статтю завкафедри сходознавства філологічного факультету Л. Грицик саме в контексті повноцінного відродження та подальшого розвитку українського сходознавства.

### Література

1. Грицик В. Відродимо сходознавство в університеті. Київський університет : Газета Київського ордена Леніна і ордена Жовтневої Революції державного університету ім. Т. Г. Шевченка. 1990. № 31 (1923). 7 груд. С. 1, 3.

2. Кочубей Ю. Кримський Агатангел Юхимович. Циганкова Е. Г., Кочубей Ю. М., Василюк О. Д. (упоряд.); Матвєєва Л. В. (редкол.). Сходознавство і візантологія в Україні в іменах: бібліогр. слов. Київ : Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАНУ, 2011. С. 125–126.

3. Купчик О. Р. Відновлення та розвиток сходознавства в Київському університеті імені Тараса Шевченка (1991–2001 рр.). III-IV Конгрес сходознавців (до 150-ї річниці від дня народження Агатангела Кримського): Збірник матеріалів м. Київ, 23–24 грудня 2020 р. Ч. 2. Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2020. С. 224–228. URL

: [http://oriental.vernadskyjournals.in.ua/2020\\_Konhres\\_skhodoznavsiv\\_P\\_2.pdf](http://oriental.vernadskyjournals.in.ua/2020_Konhres_skhodoznavsiv_P_2.pdf) (дата звернення: 30.09.2021).

4. Слюсаренко А. Историчний. Київський університет. 1991. № 2 (1928). 15 берез. С. 2.

**СТРІЛЬЧУК Наталія Адамівна,**  
*вихователь гуртожитку  
Володимир-Волинський педагогічний  
фаховий коледж  
імені А. Ю. Кримського  
(м. Володимир-Волинський, Україна)*

### **ГОЛГОФА НЕПРАВЕДНОЇ ПОКАРИ (ЗА СЛІДЧОЮ СПРАВОЮ А. Ю. КРИМСЬКОГО)**

Читаючи слідчу справу №148001, розпочату 20 липня 1941 року в стінах НКДБ УРСР, переконаєшся в тому, що це була хватальна евакуація, похідне від зрозумілого, на жаль, дієслова. Мандрувала вона за арештованим з Києва до Харкова, а звідтіля – далеко на схід, тягнучись за етапом.

Усього в ній 105 аркушів – від першої постанови (про прийняття справи у ведення) і до останньої (до її закриття у зв'язку зі смертю винуватця всієї цієї історії), а болю, кривди, приреченості тут на багатотомну людську трагедію.

Тож, перевернемо ці аркуші.

«Того, що присуджено буде, ніхто наперед не вгада» ці рядки Гафіза, перекладені Кримським, знайшли якнайгіркіше підтвердження і в його власній долі.

У січні 1941 року громадськість широко відзначила сімдесятиріччя вченого зі світовим ім'ям, академіка А. Кримського, знавця шістдесяти мов, незрівнянного орієнталіста, титана праці, який за своїм творчим і науковим набуток стояв поруч з І. Франком.

Ювілярові надійшло понад 500 вітальних адресів і телеграм. Він був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, одержав звання заслуженого діяча науки УРСР... А в НКВС УРСР, ще задовго до ювілею вченого, готували для нього пута: 7 жовтня 1938 року там було заведено справу № 22538 «Маститі» — як видно з назви, вона була групова й охоплювала нерегулярний контингент. Серед фігурантів був справді маститий А. Кримський, якого вважали його пильнувальники «українським контрреволюціонером». Хіба міг подумати славетний вчений, одержуючи високий орден, що невдовзі тремтячою старечою рукою він виведе підпис «академік-орденоносець А. Кримський» не де-небудь, а в стінах Народного Комісаріату державної безпеки УРСР, не на чому-небудь, а на «анкеті арештованого». Постанову про арешт від 20 липня 1941 року підписано наркомом Мешиком (буде розстріляний у справі Берія) і прокурором республіки.

У цьому документі, магічною силою якого і прославилась стежка Агатангела Юхимовича на Голгофу, читаємо: «Кримський був ідеологом українського націоналізму і впродовж ряду літ очолював антирадянське націоналістичне підпілля. За зізнаннями засуджених учасників контрреволюційної організації СВУ Єфремова, Дурдуківського та інших (усіх 45, щоправда, аж 1969 року будуть визнані невинними й реабілітовані, а сама спілка визволення України виявиться фальшивкою, — А. Кримський брав активну участь у цій організації. За наявними даними Кримський останнім часом активізував свою антирадянську націоналістичну діяльність, спрямовану на створення самостійної буржуазної Української держави, на відрив України від Радянського Союзу. Ця підривна діяльність велася Кримським на фронті української культури і в вихованні в антирадянському дусі студентів Київського університету».

Кримському інкримінувався і такий злочин – зустрічав у Всеукраїнській академії наук Петлюру з хлібом-сіллю. Із справи видно, що документальних підтверджень цьому фактові не

було, та й сам Кримський його рішуче заперечував. Та все це накручувалося на клубок його гріхів перед Радянською владою.

Старий і хворий академік не квапився визнавати за собою неіснуючі гріхи. На допиті 6 вересня він категорично заявляє: «Ніякої антирадянської діяльності я не вів. А завжди відзначався глибокою відданістю Радянській владі».

Малописьменні слідчі намагалися збагнути нюанс наукових проблем (хоча б і походження мов), про які дискутували академіки і професори, та ще й приписували їм контрреволюцію.

Людина зі світовим ім'ям, знавець незбагненої кількості мов, який почувався в історії і культурі багатьох народів, як у себе вдома, звинувачується (безпідставно і зухвало) в націоналізмі, а революційним інтернаціоналістом залишається його слідчий, який не володіє до ладу навіть однією мовою (свідчення тому заповнені ним протоколи і виправлені рукою А. Кримського помилки).

...Справу було припинено і здано до архіву у зв'язку зі смертю обвинуваченого Кримського А. Ю., що сталася 25 січня 1942 року в тюрмі НКВС № 7 міста Кустаная. У документі зазначено: «Хворий ув'язнений поступив з етапу 30.X.41р. з міста Харкова в дуже тяжкому стані виснаження і одряхління організму зі змінами в серцево-судинній системі... Хворий не міг ходити і вставати без сторонньої допомоги... Причина смерті: стареча дряхлість і послаблення серцевої діяльності».

Отже, постановою Управління НКВС по Кустанайській області від 3 лютого 1942 року справу Кримського А. Ю. було припинено у зв'язку зі смертю. Ясна річ, що слідча група, яка прибула з Харкова, не стала безробітною. Хоч Кримський не був засуджений, але потрапив у розряд репресованих, тавро, припечатане у надрах НКДБ – НКВС довідками і постановами, залишалося на його чистому імені довгі роки, «забарвлення» мученицька смерть не змила.

Слід віддати належне Агатангелу Юхимовичу, який, незважаючи на похилий вік і недугу, знайшов у собі сили, вичерпав їх останній запас, але не піддався, не обмовив ні себе, ні товаришів. Достойно доніс свій тяжкий хрест на Голгофу неправедної покари.

### **Література**

1. Ільєнко І. Хватальна евакуація: за слідчою справою А. Кримського / Іван Ілленко // Літ. Україна. – 1990. – № 43. – 25 жовт.



**СУПРУН Аліна Григорівна**  
*кандидат філософських наук, доцент*  
*Національний університет біоресурсів*  
*та природокористування України*  
*(м.Київ, Україна)*

## **ОРІЄНТАЛІСТИКА У НАУКОВИХ ПОШУКАХ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО**

Коли мова йде про особливості ісламознавчих досліджень Агатангела Кримського, можна стверджувати той факт, що саме він спрогнозував перспективи міжкультурних комунікацій між Сходом та Заходом, синхронізував їх культуру та філософію, акцентував увагу на цінності потенційних зв'язків, здійснив глибокий аналіз мовних засобів. Академік Кримський загалом розглядав історію України через призму вивчення іраністики, тюркології, арабістики. Він вважав, що без цих наук, історія українства буде односторонньою, а українознавство – неповним. Агатангел Кримський зазначав у своїх дослідженнях, що стародавня територія сучасної України була місцем для життя різних орієнтальних народів, то ж перед українською наукою стоїть завдання – детально дослідити та вивчити їх походження, історію, релігію та мову.

У свій час, Агатангел Кримський підкреслював, що неоднозначне сприйняття мусульманського світу західною цивілізацією викликані низьким рівнем вивчення та досліджуваності. Ним було зазначено, що цей світ багатий і різноманітний, а його історичний простір викривлений зовсім не специфікою релігійно-культурних явищ, а невдалими теоріями політичного лідерства. На жаль, такий підхід щодо розуміння мусульманського світу, лишається актуальним і у наш час.

То ж більшу частину життя Агатангел Кримський приділяє комплексній сходознавчій науці: філософії, літературі, історії, мові. Науковець гармонійно поєднав «східні» та «слов'янські» народи у своїй науковій та літературній творчості. Його сміливо можна назвати найвидатнішим сходознавцем світу у ХХ столітті. Саме Кримський є визнаним світом експертом в галузі санскриту, семіології, східних і західних мов. Його сходознавча творча спадщина складає більше 20 томів. Він – автор першої в світі історії арабської літератури в 5 томах, 4-томної «Історії Туреччини та її письменства», «Історії Персії та її письменства», «Історії мусульманства», «Історії арабів і арабської літератури», автор сходознавчих праць з арабістики, тюркології, іраністики, візантійської культури, оглядів сирійської й абіссинської літератур, статей про роль слов'янського елементу в Османській імперії, робіт з історії хозарів, Криму та ін. Він переклав на українську мову літературні твори таких велетнів Сходу як Омар Хайям, Фірдоусі, Сааді, Гафіз та інші, а також твори письменників західноєвропейських літератур. А.Кримський – автор перекладів творів Тараса Шевченка на турецьку мову. То ж його неоціненна спадщина потребує актуалізації та детального вивчення в умовах сьогодення.

**ТЕЛЬЧАРОВА Вікторія Вікторівна,**  
*завідувач бібліотеки,  
Київська гімназія східних мов № 1  
(м. Київ, Україна)*

## **АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ У КОНТЕКСТІ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ ГІМНАЗІЇ**

Особливість бібліотеки Київської гімназії східних мов № 1 – наявність літератури східними мовами (арабською, в'єтнамською, гінді, китайською, корейською, перською, турецькою, японською).

У зв'язку зі специфічним завданням закладу освіти філологічного профілю, бібліотекою проводиться популяризація серед учнів літератури країн Сходу, ознайомлення з видатними постатями сходознавців.

Значна діяльність проводиться навколо одного з корифеїв сходознавства – Агатангела Юхимовича Кримського (1871-1942). Талант мав на диво багатогранний. Поліглот (за його ж свідченням володів всіма європейськими і більшістю мов народів Близького Сходу), автор численних досліджень з історії й філології східних народів та в галузі україністики [3, с. 40]. З його іменем зв'язане становлення української науки. Він був один з фундаторів Української Академії наук, багато років займав посаду її неодмінного секретаря.

Академік Кримський був людиною високої освіти, широкої ерудиції і багатогранних інтересів. Діапазон його наукової діяльності надзвичайно широкий, його перу належать праці з україністики: з літературознавства, мовознавства і фольклору. Українській мові А. Кримський був беззавітно відданий протягом усього свого творчого життя, що засвідчує й велика організаційно-наукова діяльність у цій царині, а також поява в наступні роки багатьох цікавих, пізнавальних статей, принципово важливих розвідок з питань української мови [2, с.238].

Із утворенням Історично-філологічного відділу Української Академії наук, в концепцію якого було покладено ідею національного відродження, українознавство вперше здобуває для роботи в Академії такий осередок, який перебував на рівні наукових вимог того часу. В Історично-філологічному відділі були створені такі комісії: для складання словника живої української мови, яку очолив А.Кримський; історико-географічного словника української землі; археографічна (для видання пам'яток мови, письменства); правописно-термінологічна [4, с.80].

У світі А. Кримський знаний передовсім як щедро обдарований і самобутній орієнталіст широкого діапазону - арабіст, іраніст, тюрколог, семітолог, ісламіст тощо. Невтомно й наполегливо досліджував історію, мову, релігію, літературу, культуру, фольклор народів Близького і Середнього Сходу.

До 150-річчя від дня народження видатного українського сходознавця А. Кримського в гімназії було проведено усний журнал ««Новоперська лірика». Невідомий документ з архіву А. Ю. Кримського». Учні дізналися, що саме розвитку перської поезії від Рудакі до Гафіза присвячене дослідження «Новоперська лірика», недатований машинопис якого зберігається в архіві А. Кримського в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. Вернадського [1, с. 341].

Документ надзвичайно цікавий, написаний образною живою мовою. У ньому викладено погляди автора не лише на весь літературний процес X– XIV ст., а й простежено розвиток одного жанру – лірики – за період Іранського Ренесансу. Виявляючи найхарактерніші тенденції в розвитку перської поезії за чотири сторіччя, автор акцентує увагу на іменах Рудакі, Дакікі, Дехлеві, Гафіза і дає численні підрядкові переклади їхніх поетичних творів.

«Новоперській ліриці» була суджена довга юність, настільки довга, що Гафіз – ця вершина національної літератури – з'явився лише на четвертому сторіччі її існування. Зате,

мине час, якихось там сто років, і літо лірики Джамі нагадає про її близьку осінь» – такою поетичною метафорою починається розвідка.

«Новоперська лірика» містить глибокий порівняльний аналіз поезії Рудаки, Дакікі, Гафіза, Дехлеві (тоді як «Історія Персії» А. Кримського побудована за принципом коротеньких літературних портретів), суттєві роздуми про зародження суфійської символіки в перській поезії, про тенденції її розвитку, традиційність основних мотивів, які передавалися від поета до поета протягом чотирьох сторіч.

«Новоперська лірика» була першим кроком до освоєння українським сходознавством кінця ХІХ–початку ХХ ст. в особі А. Кримського та його колег чи учнів поезії великого індуського перса ХІІІ ст. Хосрова Дехлеві. Саме його поезії відведено найбільше уваги в «Новоперській ліриці». Цей фарсомовний поет Індії належав до «проміжного покоління» між Дж. Румі (1197–1263) та Гафізом (1300–1389) [Там само, с. 346].

Сьогодні справу А. Кримського гідно продовжують українські перекладачі, сходознавці.

### Література

1. Василюк, О.Д. «Новоперська лірика». Невідомий документ з архіву А.Ю. Кримського. Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості. Київ : Видавничий дім «Стилос», 2006. С. 341–348.

2. Василюк О.Д. З біографії Агатангела Кримського. Початок творчої співпраці з часописом «Зоря». Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості. Київ : Видавничий дім «Стилос», 2006. С. 237–260.

3. Кочубей Ю. Агатангел Кримський. Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості. Київ : Видавничий дім «Стилос», 2006. С. 39–44.

4. Матвеева Л. З біографії А. Кримського (1918-1941рр.). Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості. Київ : Видавничий дім «Стилос», 2006. С. 79–97.

**ТКАЧ Тарас**

*студент 1 курсу, 3 групи,*

*Юридичного факультету*

**Науковий керівник: Матвієнко І. С.**

*Національний університет біоресурсів*

*і природокористування України*

*(м. Київ, Україна)*

### ТВОРЧИЙ І НАУКОВИЙ ШЛЯХ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО

Основоположником нової української академії наук вважають Агатангела Кримського, який був, як український Мойсей у світі Близького Сходу. Хоча він був кримський татарин з білоруським корінням за своїм походженням, але і був гідним громадянином України. Постать Агатангела Кримського була справжнім феноменом для української історії, у той час як не кожен етнічний українець бажав говорити українською мовою і при можливості радо уникав спадку предків на користь «великого і магучого язика» (російської мови), він жадібно ухопився за українські традиції та культуру. «Мій батько з білоруського міщанського роду, мати — полька литовська, — я знаця, ані кровинки вкраїнської не маю, тільки що вродився та виріс на Вкраїні» - так він сам описує своє походження.

Дослідники його біографії зазначають, що він був обдарованою дитиною у 3 роки вже почав читати і був нерозлучний із книгою аж до самої смерті. Батьки помітивши таку обдарованість своєї дитини відправляють здобувати нові знання в найкращі навчальні заклади тогочасної України першою була гімназія в Острозі, друга Київська гімназія, далі Колегія П. Галагана, де під впливом М. Драгоманова та П. Житецького він остаточно формується як українець. Листується із відомими діячами української культури — О. Огоновським, Б.

Грінченком, І. Франком, Л. Українкою, М. Павликом та ін. для того щоб краще усвідомити українську культуру та її особливості. Відомо також про його дружні відносини із Л. Українкою, А. Кримський залишив гарний спогад про неї «Із спогадів щирого друга». Його цікавить українська література, так на повість «Царівна» О. Кобилянської ним була написана рецензія, що свідчить про його інтерес до Модерної на той час української літератури. Мав навіть літературний псевдонім А. Хванько. Також веде науковий дискус із О. Соболевським, який висунув теорію М. Погодіна про те, що стародавні кияни були росіянами, які тільки під час монгольської навали почали відходити на північ.

А. Кримський продовжує навчання та вступає за конкурсом до Лазаревського інституту східних мов у Москві, на диво він мав феноменальні здібності до розуміння та вивчення іноземних мов. Після закінчення інституту за рахунок спеціальної стипендії вирушає на два роки у Сирію та Ліван, де опановує арабську мову. Згодом повертається до інституту у ролі викладача, очолює кафедру арабської лінгвістики, стає професором арабської літератури та історії ісламу. За час викладання в Лазаревському інституті східних мов написав і видав цілу низку академічних посібників з історії Близького Сходу та з філології, а також з інших східних релігій та культур.

Коли в Росії розпочалися революції і визвольні рухи він залишає Москву та переїжджає до Києва, де працюватиме надалі, спочатку долучається до створення Української академії наук під заступництвом Павла Скоропадського. І як один із засновників стає секретарем академії, а також очолює історико-філологічний відділ та різні комісії, які пов'язані з філологією, як українською, так і східною, а також починає системне дослідження арабської іранської філології. Остання була новинкою для української наукової діяльності, саме тому, він фактично стає засновником українського сходознавства. А. Кримський був також і директором Інституту української наукової мови, постійно бере активну участь в церковному житті, так у жовтні 1921 р. був учасником Першого Всеукраїнського Церковного Собору, який підтвердив автокефалію Української автокефальної православної церкви. Після приходу «червоних» до Києва Агатангел Кримський ще деякий час намагається працювати у напрямку сходознавства у різних установах Києва за рахунок введеної політики українізації. За своє наукове життя він здійснив фундаментальні дослідження із арабістики, іраністики, семітології, тюркології, а також славістики. Учений написав понад 1000 наукових праць із історії мов, літератури, мистецтва, релігії народів Близького та Середнього Сходу, а також Кавказу та Європи. Наукові дослідження Агатангела Кримського відстоюють древності та істинності української мови, він вважав, що українська мова існувала вже в XI столітті «як цілком рельєфна, певно означена, яскраво індивідуальна одиниця». Під його керівництвом готувалися і видавалися словники та наукові збірки, які й досі є основними для роботи перекладачів.

Але у 30-х роках після знищення усіх зовнішніх ворогів об'єднання пролетарів, у своїй внутрішній політиці прибирає «пряник та дістає кнут». А. Кримський усувається від роботи, ще деякий час він працює проте його роботам були не раді у друкарнях. З легкої багряної від крові руки НКВС у 1941 р. ув'язнюється за антирадянську діяльність і відправляється до однієї із тюрем міста Кустанаї, що в далекому Казахстані, де через рік загине.

Такою була доля фундатора та відкривача східних культур, лінгвіста української мови, історика та справжнього громадянина України. Він був по справжньому великою людиною, яка окрім своїх наукових здобутків мала металеві принципи у своїх діях та мові, він знав справжню ціну слову за що і поплатився в кінці свого життя. Якби сьогодні кожна людина, що має українське громадянство, так рвала душу за рідну культуру та мову усе було б по-іншому. Він вже тоді розумів цінність та вагу мови, він знав різницю між «язиком» та «мовою». У нього були феноменальні здібності до опанування мов, але «зі всіх фанатично і жадібно», за його словами, любив лише одну. Біда українців у тому, що за нашу мову та культуру часом більше борються інші народи, ніж ми самі. Але нехай знає Агатангел Кримський та сотні інших діячів України, що їхнє діло не забуте і не занедбане, через декілька літ світ побачить велику країну і це буде вона успішна Україна.

## Література

1. Шторгін І. У чому секрет геніальності найвидатнішого сходознавця 20-го століття // Радіо Свобода: Агатангелу Кримському – 150. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/agatangelu-krymskomu-150-poliglot-shodoznavevs/31047686.html>
2. Шпак В. Хресний шлях Агатангела Кримського// Урядовий Кур'єр. Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/hresnij-shlyah-agatangela-krimskogo/>

**ТОВКУН Інна Іванівна,**

*студентка 4 курсу,  
гуманітарно-педагогічного факультету  
групи МВ180016*

**ГОЛЬЦОВ Андрій Геннадійович,**

*доктор політичних наук,  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

## ПОЛІГРАННІСТЬ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО

Постать Агатангела Кримського є знаковою не лише для українського та світового сходознавства, а й для світової науки загалом. Освічений, ерудований, принциповий вчений став взірцем вже за свого життя.

Особистість А. Кримського – багатогранна, вона постійно притягує до себе увагу. Він був поетом, письменником, науковцем, дослідником, спеціалістом в галузі слов'янських мов, насамперед української, етнографом та сходознавцем. При цьому в сходознавстві він унікально поєднував три сходознавчі спеціальності: тюркологію, арабістику та іраністику. Кримського називають визначним ученим, «чия науково-педагогічна спадщина – унікальне явище у світовому сходознавстві» [2]. Він прекрасно доповнив когорту видатних постатей в історії світової науки і культури. Кримський був всебічно обдарованою та освіченою особистістю, поліглот, поет, публіцист, талановитий педагог. За підрахунками сучасних істориків вчений вільно міг спілкуватися майже стома мовами. А він сам жартома говорив: "Легше буде сказати, яких я мов не знаю" [1]. Агатангел Кримський мав кримськотатарське походження. Але це не завадило йому увійти до плеяди саме українських геніїв світового рівня.

Агатангел Кримський у тридцятирічному віці видав цілу низку нових підручників і, навіть, переклав Коран на російську мову. «Його наукові праці з арабської, перської, турецької літератури та інших народів Близького і Середнього Сходу не втратили своєї ваги й дотепер. А. Ю. Кримський розробив нові напрями в українській науці, зокрема, «орієнталізм» (сходознавство, вивчення арабського світу), якого раніше не було, і довів, що історична доля України тісно пов'язана з історією і культурою Туреччини, Ірану, Персії» [4]. Наукова і творча спадщина А. Кримського включає більше тисячі праць.

Слід зазначити, що і сьогодні важливі для нас його наукові праці. Знання мов допомогло А. Кримському в роботі над науковими дослідженнями в галузі арабістики, семітології, тюркології, іраністики. Кожна його наукова праця відкривала перед людством нові й нові наукові обрії. Він є яскравим прикладом для вивчення і для наслідування.

Отже, вивчення творчої спадщини Агатангела Кримського стане важливим фундаментом поєднання нашого минулого та сучасних реалій, приводом для згуртування вчених сьогоднішньої України, допоможе переосмислити уроки перемог і поразок українського народу за власну державу. Як бачимо, полігранність творчої спадщини Агатангела Кримського продовжує викликати практичний інтерес у багатьох сучасних

дослідників, які займаються історією та культурою арабських та тюркських країн, Ірану, ісламу [3].

Наукова творчість Агатангела Кримського традиційна – він був людиною своєї епохи, але водночас є нашим сучасником: твердо стояв на гуманістичних позиціях, виступав на захист поневолених чужинцями народів Сходу, відзначав їх внесок у скарбницю світової культури. Його творчий внесок до скарбниці української культури й науки є неоцінений та беззаперечний і тому потребує ґрунтовного вивчення.

На різних етапах розвитку українська освіта підсилювалася здобутками східних цивілізацій, не втрачаючи при цьому свою власну унікальність. Сьогодні Україна як ніколи зацікавлена у співпраці з державами Сходу, які є активними у світових процесах. Схід був осередком цивілізаційних імпульсів (із його стародавніми Межиріччям, Індією, Китаєм). Тому й природньо, що українські вчені і сьогодні приділяють велику увагу сходознавству та саме науковій спадщині Агатангела Кримського. Отже, цілком логічним є продовження активного вивчення творчої спадщини засновника українського сходознавства, яка є значущим інструментом у національному розвитку, особливо з огляду на сучасні глобальні виклики.

### Література

1. Герей В. Агатангел Кримський: доля сходознавця [Електронний ресурс] / Василь Герей // На скрижалях. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://na-skryzhalyah.blogspot.com/2017/02/blog-post.html>.

2. Густерин П. Пам'яті Агафангела Юхимовича Кримського [Електронний ресурс] / П. Густерин // Росія в барвах. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: [http://ricolor.org/history/eng/vs/15\\_02\\_2013/](http://ricolor.org/history/eng/vs/15_02_2013/).

3. Данилюк Н. Штрихи до біографії Агатангела Кримського / Н. Данилюк. – Луцьк: Волинська книга, 2007. – 107 с. – (Агатангел Кримський - учений, письменник, українець: Зб. наук. праць).

4. Кононенко О. Хто він – сходознавець, поліглот Агатангел Кримський? [Електронний ресурс] / О. Кононенко // Волинь правда. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <https://pravda.volyn.ua/hto-vin-shodoznavecz-poliglot-agatan/>.

**УСТІЛОВСЬКА Тетяна Олексіївна,**  
*вчитель української мови та літератури*  
*Гребінківська гімназія*  
*(м. Гребінка, Полтавської області)*

## **ПОЕТИЧНА ТВОРЧИСТЬ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО**

*Я не зміг остаться там у місті.  
В мене славне свято з України – вісті.  
«Україна – вільна! Вчув я новину.  
І подавсь у гори! Вільно тут зітхну.*

Агатангел Кримський був непересічною людиною, багатогранною та унікальною особистістю. Український пророк Іван Франко, у свій час, зауважував на його «високооригінальності» та винятковості в українській науці, культурі, мовознавстві, музиці та в літературі. Кримський вдало поєднував наукову та літературну діяльність. Не менш повномірною була його обізнаність у світовому мистецтві та у знанні незліченної кількості мов. Нерідко він сам дивувався своїй феноменальній можливості запам'ятовувати. Інколи навіть скаржився друзям, що і хотів би та нічого не міг забути.

Особливим об'єктом його цікавості була література модернізму. Агатангел Кримський написав багато поетичних творів. Його можна сміливо вважати класиком українського мистецтва часів розквіту – на межі XIX-XX століття. Але визнання йому принесла збірка «Пальмове гілля». Його непересічні, цілісні знання арабської та перської культур і літератур дали можливість творити унікальну ліричну поезію, рівних якій немає дотепер. Витончене поєднання україністики та орієнталістики привело до створення своєрідного жанру не тільки в українській, а й у світовій літературі. До прикладу, всі частини екзотичних поезій Агатангела Кримського «Пальмове гілля» розкривають не просто образ ліричного героя, але й об'єднують переспіви та переклади багатьох творів східних народів з оригінальним емоційним світобаченням рідного українського краю.

Ох арабські фоліанти!  
Вже не сила вас читати;  
Бо розкинувсь сад запашний  
під вікном моєї хати. [1]

То ж екзотичні південні пейзажі, зображені Агатангелом Кримським у його поезії перемежуються з побутовими деталями з України. А ніжний аромат сходу та свіжість українських просторів, багатолікість образів і трагізм тогочасних подій стали новітньою ідеєю в мистецтві, знаменувалися народженням модерного стилю в поезії, який так і залишився унікальним та неперевершеним.

### **Література**

1. Кримський А. пальмове гілля. Екзотичні поезії / Агатангел Кримський. – К., Дніпро, 1971. – 371.

**ХВІСТ Вікторія Олексіївна,**  
*кандидат історичних наук, доцент,*  
**БУЛГАКОВА Оксана Володимирівна,**  
*кандидат історичних наук, доцент,*  
*Національний університет біоресурсів і*  
*природокористування України*  
*(м. Київ, Україна)*

## **ЛИСТУВАННЯ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО І ВОЛОДИМИРА ВЕРНАДСЬКОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ЖИТТЯ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ**

Володимир Вернадський і Агатангел Кримський познайомились у 1904 році. Згодом їх пов'язала спільна робота в Українській академії наук. Спочатку робота організаційна, а згодом Володимир Вернадський став Президентом УАН, а Агатангел Кримський – неодмінним секретарем.

Навіть коли Володимир Вернадський виїхав з України спочатку в Крим, а згодом до Петрограду вчені продовжували листуватися.

Так, Володимир Вернадський в листах цікавився Українською академією наук та життям вчених, з якими він працював під час свого перебування в Україні.

Фактично впродовж всього життя Володимир Вернадський і Агатангел Кримський писали один одному листи. Величезна взаємоповага і любов до науки об'єднували цих двох відомих вчених, які своєю невтомною працею багато зробили для створення і розвитку Української академії наук.

Листування цих двох вчених є джерелом вивчення і дослідження життя тогочасної інтелігенції. Адже воно містить інформацію про умови життя і праці вчених, їх настрої, їх наукову діяльність, суспільно-політичні погляди тощо.

Відтак, епістолярна спадщина Володимира Вернадського і Агатангела Кримського є джерелом вивчення повсякдення інтелігенції.

**ЧАЙКА Світлана Іванівна,**  
*вчитель української мови та літератури*  
*Гребінківська гімназія*  
*(м. Гребінка, Полтавської області)*

## **АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ ЕНЦИКЛОПЕДИСТ**

Що нам відомо про Агатангела Кримського? Мабуть лише те, що він знав незліченну кількість мов, був відомим на весь світ сходознавцем та стояв у витоків Української Академії Наук. Але це лише верхівка айсберга, адже багатогранність та глибина його роздумів, розмаїття праць, наукових досліджень та палітра пронизливої поезії вражає та потребує додаткового, більш детального дослідження.

Відомо, що Агатангел Кримський у одному з листів до свого приятеля Бориса Грінченка зазначав, що українство «вросло в нього без його відома». То ж зовсім не випадково він став одним з засновників Української Академії Наук. Усією своєю діяльністю доводив, що його проукраїнська позиція та світогляд не піддаються сумніву. Питання українського мовознавства, етнографії, філософії, літератури стали лейтмотивом наукової діяльності Агатангела Кримського.

Академік А.Ю. Кримський почав працювати у Всеукраїнській Академії Наук разом з відомим вченим В.І. Вернадським. Їх діяльність була направлена, в першу чергу, на національне, культурне, духовне відродження української нації. Вони працювали в умовах постійних утисків з боку більшовиків, які хотіли всеціло контролювати роботу українських



науковців. Не зважаючи на непрості умови, саме в стінах Академії Наук Агатангел Кримський плідно працював над нормативним становленням української мови, створив спеціальну «Комісію живої української мови», зібрав та упорядкував перший коментар до розвитку української мови - «Українська граматика» разом з авторським колективом видав Російсько-український словник, Трагічною сторінкою життя Кримського стало його звільнення з Академії Наук, уклав «Найголовніші правила українського правопису». Зрештою, він відомий і як блискучий україномовний письменник.

То ж творча та наукова спадщина Агатангела Кримського заслуговує на детальне вивчення та популяризацію у сучасному часопросторі.

**ЧОРНОМОРДЕНКО Дмитро Іванович,**  
*кандидат філософських наук,  
старший викладач,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України  
(м. Київ, Україна)*

### **ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ А. КРИМСЬКОГО**

Не можна бути дійсно хорошим перекладачем, якщо не розуміти специфіки, особливостей творення мови перекладу та цільової мови відповідно. Надзвичайно складно або й взагалі неможливо здійснити якісний переклад, без жодного розуміння моделей та аспектів перекладу.

Досліджуючи творчу наукову спадщину видатної постаті в українській культурі - Агатангела Кримського, варто відзначити його непересічний талант. Він полягав у здатності глибинно занурюватися у традицію та культуру різних народів через їх мову, і бачити в результаті такого лінгвістичного проникнення тонкощі менталітету виражені у мові.

Цей український науковець був мовознавцем, тобто розумівся на фонетичному, граматичному, лексичному та прагматичному аспектах мови. Це дозволило використовуючи наукове знання мови застосувати його в контексті культурних особливостей різних мовно детермінованих традицій і в той же час розкодувати їх через мову знаючи специфіку її генерування у певного народу. Досліджуючи культури й мов різних країн світу, і володіючи майже ними усіма він не дарма вважається творцем українського сходознавства. Наприклад, як добре відомо, зокрема із особистих спогадів Китайгородської Е.І., котра була його помічницею в друкові (наборі на друкарській машинці) його перекладів із багатьох різних мов, Агатангел Кримський знав їх приблизно шістдесят. Це дало вченому величезне поле для реалізації його перекладознавчих здібностей. Саме фах мовознавця, на мою думку, уможливив або принаймні суттєвою мірою визначив, розкриття настільки влучного не лише перекладацького, а й перекладознавчого хисту. Прикладом цьому є величезна кількість праць, в тому числі художніх, які з багатьох різних мов переклав Агатангел Кримський.

Визначеним його внеском з точки зору перекладознавства як лінгвістичної галузі для української культури, гадаю можна вважати безпосередню участь у творенні україномовно орієнтованих термінів та понять, написання великої кількості статей у енциклопедіях та словниках, і взагалі різного роду роботу що давала можливість я фахівцю з мов рішуче й кваліфіковано підтримувати і захищати українську мову шляхом наукової академічної та громадської діяльності. Свідченням цьому є те, що Агатангел Кримський був директором Інституту української наукової мови, редактором «Записок Історично-філологічного відділу Української Академії наук» та одним із організаторів Української академії наук.

Вважаю, що перекладознавчій спадщині цього мовознавця-орієнталіста присвячено недостатньо уваги в українській науковій думці. Таким чином, перспективним напрямком філологічних досліджень може бути мовознавчі особливості інтерпретації української історії.

### Література

1. А. Ю. Кримський : бібліогр. покажч. (1889-1971) / АН УРСР, Центр. наук. б-ка; уклад.: К. І. Скокан (керівник) [та ін.]. – Київ: Наук. думка, 1972. – 166, [2] с.
2. Довбня Л. Е. Агатангел Кримський – подвижник української мовознавчої науки / Л. Е. Довбня, Т. І. Товкайло // Теоретична і дидактична філологія. Серія : Філологія (літературознавство, мовознавство). - 2016. - Вип. 23. - С. 56-64. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/tdff\\_2016\\_23\\_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/tdff_2016_23_9).
3. Казимилова І. Українська лінгвістична термінологія в працях А. Ю. Кримського: традиції і новаторство / І. Казимилова // Українська мова. - 2016. - № 1. - С. 3-12. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm\\_2016\\_1\\_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm_2016_1_3).
4. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України. Особовий фонд Агатангела Кримського. Електронний ресурс. <https://csamm.archives.gov.ua/tsyfrovyi-fond-korystuvannia/osobovuyi-fond-ahatanhela-krumskoho/>
5. Шокало О. А. Агатангел Кримський – дослідник і перекладач Гафіза Ширазького (освоєння феномену суфізму на українському ґрунті) / О. А. Шокало // Східний світ. - 2005. - № 1. - С. 142-151. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/SkhS\\_2005\\_1\\_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/SkhS_2005_1_16).
6. Ясь О.В. КРИМСЬКИЙ Агатангел Юхимович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 5: Кон - Кю / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2008. - 568 с.: іл. – Режим доступу: [http://www.history.org.ua/?termin=Krimskii\\_A](http://www.history.org.ua/?termin=Krimskii_A) (останній перегляд: 30.09.2021)

**ШИНКАРУК Олександра Василівна,**

*кандидат юридичних наук, доцент  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України (м. Київ, Україна)*

### **ДОБРОЧЕСНІСТЬ І НАУКОВА ЕТИКА В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОЦЕСІ**

*...твердо вірили в мою непідкупну **чесність** і рішуче  
усуваюся від участі в Словникові, де безшабашно  
гарцюють усякі мовокалічники та мовозасмітники  
А. Кримський*

У часи сьогодення дотримання норм наукової етики набуває, як ніколи, особливого значення, оскільки український народ прагне збудувати свою державу європейського рівня, обравши євроінтеграційний курс, де головним проявом є стандарти демократії, забезпечення прав і свобод людини. Український народ, крокуючи до спільноти розвинених держав, має дотримуватись демократичних традицій – верховенства права.

Взірцем для наслідування щодо дотримання норм наукової етики у вітчизняній науці є Агатангел Кримський – учений-поліглот, який знав понад 60 мов і всі діалектні особливості української мови та був фахівцем у різних сферах – орієнталістика, славістика, політика, публіцистика, література, націологія. Творча спадщина А.Ю. Кримського-сходознавця складає 26 томів.

Дослідженням неординарності постаті А. Кримського стало есе В. Шевчука «Феномен Агатангела Кримського», в якому подано різні творчі профілі науковця й письменника. На його думку, «Була це людина, яка розуміла таємні знаки минулих віків, вивчала забуті мови і читала манускрипти, які ніхто не читав та й мало хто міг прочитати» [1, с.306], а І. Курас писав: «Життєвий шлях А. Кримського – це подвиг, який гідний подиву і найбільшої шани. Зміст цього подвигу вимірюється такою кількістю книг, досліджень, видань, наукових розвідок, творів художньої літератури, підручників, довідників, словників, що з них можна було б скласти багатогалузеву бібліотеку. В історії української культури спадщина Кримського кількісно поступається лише перед спадщиною Івана Франка, який свого часу зазначив: «Лиш в праці варто і для праці жити». Такий трудовий девіз був повсякденною життєвою нормою і для А. Кримського. У своїх автобіографіях він незмінно говорить про навчання, про науку, про здійснене, про планове» [2, с. 9].

Агатангел Кримський – один із найвизначніших дослідників історії та культури Сходу, визнаний авторитет з унікальною пам'яттю і феноменальною працездатністю, геніальний вчений з широким діапазоном наукових інтересів, письменник, перекладач, палкий патріот України, який все своє життя віддав на вівтар нації.

Для молодих учених Агатангел Кримський є прикладом академічної культури науковця, культури мислення, культури розумової праці, чесності, порядності, наполегливості у відстоюванні власних поглядів та високого рівня відповідальності перед суспільством.

Зростаюче значення науки у ХХІ столітті підвищує вимоги до етичних якостей учених. Важливою складовою організації наукової діяльності у закладах вищої освіти і наукових установах є академічна доброчесність, де науково-педагогічні працівники мають у своїх наукових доробках використовувати лише достовірні дані, уникати плагіату, належно цитувати роботи інших науковців у разі використання ідей, розробок, тверджень та дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права.

Для запобігання порушення академічної доброчесності заклади освіти і наукові установи мають формувати освітнє і наукове середовище, яке не допускає порушення академічної доброчесності, а у випадках виявлення порушення академічної доброчесності притягувати до відповідальності викладачів, науковців і студентів, винних в академічній недоброчесності, адже від дотримання принципів академічної доброчесності залежить якість вітчизняної освіти і науки.

Підтримка високих стандартів доброчесності має бути пріоритетом вищої школи України, оскільки академічна доброчесність впливає не лише на якість освіти, а і на мотивацію до самостійного вивчення навчального матеріалу та виконання практичних навичок, адже у майбутньому здобувачам вищої освіти бути успішними фахівцями, продуктивно та якісно виконувати свою роботу і працювати на благо держави.

Важлива роль в дотриманні принципів академічної доброчесності належить науково-педагогічним працівникам, які повинні бути прикладом дотримання моральних стандартів у вітчизняному освітньо-науковому просторі. Висока культура науково-педагогічного працівника не можлива без мовної культури, тому треба намагатися грамотно писати науковий текст, уважно ставитися до побудови речення, достовірно висловлювати свої думки. Учасники освітньо-наукового процесу повинні дотримуватися загальнолюдських норм моральності та нести відповідальність за результати своїх наукових досліджень та їх практичне використання.

На нашу думку, пріоритетом політики закладів вищої освіти та наукових установ має стати, по-перше, дотримання учасниками освітньо-наукового процесу засад академічної доброчесності і наукової етики з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень.; по-друге, впровадження курсів «Академічне письмо» з метою вивчення вимог до академічних наукових текстів; по-третє, формування академічної культури на основі морально-етичних принципів – довіри, чесності, прозорості, відповідальності.

#### Література

1. Шевчук В. Феномен Агатангела Кримського // Шевчук В. О. Дорога в тисячу років: Роздуми, статті, есе. К., 1990. С. 306.

2. Курас І. А.Ю. Кримський – видатний український учений-гуманіст / І. Курас // Матеріали ювілейної сесії секції гуманітарних наук Національної академії наук України, присвяченої 130-річчю від дня народження А.Ю. Кримського. К., 2001. 368 с.

**ШОСТАК Галина Степанівна**

*викладач,*

*Володимир-Волинський педагогічний  
фаховий коледж ім.А.Ю.Кримського  
(м. Володимир-Волинський, Україна)*

## **ПОСТАТЬ КРИМСЬКОГО КРИЗЬ ПРИЗМУ ПОЕЗІЙ ЦИКЛУ «В ТРАПЕЗУНДІ»**

Улітку 1917 року Агатангел Кримський був відряджений Петербурзькою академією наук до Трапезунда з метою впорядкування старовинних пам'яток та їх охорони. Це було хорошою нагодою для дослідницької праці вченого.

Перебування на самоті в залах мечеті Орта-Хисар, що колись була церквою Богородиці золотоголової, стало ґрунтом для осмислення історії народу, його боротьби за утвердження православ'я в II-III ст., яку очолив Євгеній за часів правління імператорів Діоклетіана і Максиміліана. Проповідуючи віру Христову, Євгеній та його послідовники зазнавали гонінь з боку римських імператорів, які підтримували язичництво як державну систему і вели запеклу боротьбу проти християн. Довгий час Євгеній жив у печері в лісі поруч із дикими звірами. За наказом Діоклетіана християн спалювали живцем. Так вчинили і з Валеріаном, Акілою та Євгенієм. Але вогонь не міг подолати віри в Ісуса Христа, яка допомогла їм побороти пекельний жар і залишитися живим. Проте кровожерливий Діоклетіан наказав борцям за християнську віру відсікти голови.

Образ Святого Євгенія для Кримського став уособленням стійкості в боротьбі за християнську віру і незалежність. Після відвідин печери, де молився свого часу Святий, А. Кримський написав поезію «Євгенієва печера в яру Табуна-дере». В уяві поета, як у калейдоскопі, з'являються картини життя праведника: проповідування, щира молитва на самоті в печері, переслідування, страта. Усе це викликане таємничістю місця, де, як видається вченому, і досі витає свята душа мученика за Христову віру. Для самого А. Кримського смерть во ім'я справедливості була основою власних переконань: не зраджувати друзів та однодумців, відстоювати свої наукові, національні, моральні переконання навіть тоді, коли загроза смерті стає реальною. Своє життєве кредо він підтвердив неодноразово: відмовився навіть входити до редакції словника, який сміливо назвав російсько-російським (Л. Каганович запрошував Кримського укласти «Російсько-український словник», але Кримський рішуче відмовився: «...я не хочу ризикувати своїм чесним ім'ям перед галичанами, що досі твердо вірили в мою непідкупну чесність і рішуче усуваюся від участі в Словникові, де безшабашно гарцюють усякі мовокалічники та мовозасмітники»), не звів наклепу на своїх однодумців під час арешту, підтвердивши те, що написав в останніх рядках поезії:

Чому ти щиро віруєш,  
За те віддай життя![1, 134].

Учений усе життя, починаючи з юних літ, відстоював права особистості на вільний розвиток. Тому завжди був на стороні тих, хто відстоював власну свободу та незалежність у сфері як політичній, так і релігійній. Уособленням борця за національну незалежність грузинів для Кримського є Євгеній. Потрапивши в кремль-акропіль та собор святого Євгенія, учений уявляє ті давні події:

І встають передо мною  
Довголітньою юрбою  
Літописні згадки:

Як пишалося візантійство,  
Як боролося грузинство  
За права свої людські[1,133].

Глибока пошана до тих, хто причетний до історії свого народу, була для А.Кримського обов'язковою ознакою культури та самоповаги. В одній поезії з в'язанки віршів «В кремлевому мечетові Орта-Хисар» він осмислює значення історичної пам'яті для національної зрілості народу. Росіяни, прийшовши на ті древні землі, може, через неосвіченість, може, через байдужість до національних святинь будь-якого народу, крім власного, поглумились над останками турків та греків, зсипавши їх в один збитий з дошок ящик з написом «шустовський коньяк». Дя чутливої душі вченого це було кощунством. І навіть уявні тіні Оглана та Алексія Комніна дивляться з докором на Кримського, наче застерігаючи він необдуманих дій.

Цар і турчин мали тут гробниці,  
Був давно припав над ними пил.  
Та торік прийшли сюди москови,-  
Одкопали кості із могил.  
Помішали їх обох докупи  
Та й здали в архів оті кістки[ 1,135]

Єдність з українським народом відчув Агатангел Юхимович ще з юних літ. Причетність до його національної самоорієнтації мав улюблений викладач колегії Галагана Житецький. Але чи не найбільше на цей процес вплинув М.Драгоманов, про що учений писав :»Драгоманов знову розбурхав мій патріотизм, і вже тепер я ніколи не зверну з української стежки: чужинець зроду, я вже вічно буду українцем[2,20].

Повертаючись до Трапезунда, якось натрапив А. Кримський на українське кладовище. Таблички на хрестах з прізвищами похованих тут, викликали рій емоцій у душі вченого та поета. Він відчув ще раз ту спорідненість з народом, національну приналежність до якого обрав сам. Земляки, що знайшли останній притулок на чужій землі, вже не відчують радості, яка, на думку поета, прийшла із звісткою про лютневу революцію, яка, як сподівався Кримський, нарешті принесе омріяну волю для України. І Універсал Центральної ради від 10 (23 н. ст.) червня проголошував автономію України, і це вселяло надію:

Гей, чи чуєте в могилах  
Ви моє поздоровлення? –  
Прокидайтеся, радійте!  
В нас Великдень, воскресіння!  
Воскресайте всі до щастя! Час паніти! Час радіти!  
...Та мовчать німі могили...  
Щастя – тим, хто має жити.[1,137]

Він сам визначив свою національну приналежність. І хоч довго жив і в Москві, і Санкт – Петербурзі, і в Лівані, там почувався на чужині, бо серцем і думками завжди був з українцями. Тому у названій поезії з болем пише:

Рідні! Нащо вам судилось  
Тут загинути в недолі,  
Не вернутися додому,  
Не зазнати щастя-долі?[1, 139]

Натура А. Кримського, надто нервова, чутлива, але розсудлива, часто спонукала його до самоаналізу. Ще в юні роки він зрозумів, що легко може впадати в депресію (лікарі це визначили як схильність до істерії). Сам Агатангел Кримський реально оцінював вади своєї душевної структури, про що неодноразово писав у листах до Б. Грінченка, І. Франка, Огоновського, В. Міллера. Сповідь перед людиною, яка знаходиться на віддалі, була тими ліками, які повертали його до реальності. Безжальний самоаналіз дав можливість зрозуміти, що нервова система здатна викликати і сльози, і розпач, навіть епілептичні напади, але це не впливає на розумові здібності, на працездатність поета, прозаїка, ученого. У листі до Б. Грінченка від 18-19 серпня 1892 року він писав: «Я слабкий на нерви, але я головою

здоровий і я не психопат»[5, 86]. Якби справді він був людиною психічно хворою, ніяке розуміння самого себе та аналіз свого стану не стримали б його від фатальних наслідків. Відсутність внутрішнього комфорту, конфлікт із середовищем, яке часто відрізнялося від розуміння світу та його законів самим Кримським, могли стати причиною навіть смерті вченого. Та він мав силу волі, рятував себе працею: «...ледве я зоставлю свій мозок не зайнятим, зараз ізнову вертається прокляте почування: зануда, болюча зануда. Хочеться зникнути, згинуть, хочеться смерті, але zarazом і лячно мені: не стає відваги на наглу смерть, і доводиться обмежатися самісінькими мріями про те, як то гарно буде не істніти». Такі зізнання знаходимо у листі до Б. Грінченка від 9 грудня 1892 року. Від такого депресивного стану рятувала вченого праця. І в Трапезунді найщасливішими для нього були години, проведені у товаристві древніх рукописів. Стіни мечеті навівають спогади про минуле цього краю, про калейдоскопічну незалежно від того, хто в ньому молився. А от тепер він став храмом науки, де Агатангел Кримський впорядковував архів рукописів. Віє сила невидима...

Шепотить: «Забув про те?  
Тричі місце тут святе!...»  
Тут і стіни – повні віри!  
Сотні літ благання щирі  
Обвівали Божий храм  
Крізь пахучий фіміам...» [1,135]

Агатангел Кримський вважав себе християнином, проте активно досліджував витоки та основи ісламу. Людина благородна завжди з повагою ставиться до святинь будь-якого народу. Так і Агатангел Кримський, перебуваючи в цих стінах, проймається духом віри у Всевишню силу, відчуває свою єдність із тими, хто тут упродовж довгих років співав гімни чи Аполлону, чи складав глибоку шану Ісусові Христу, чи слав «журливий спів мусульман» до Аллаха.

Для глибокого осягнення мудрості минулих віків необхідне усамітнення. Тільки шляхом самозаглиблення можна збагнути істину. Кримський любив тишу бібліотек, мечетей та соборів. Там наодинці з древніми письменами він почувався щасливим, тут відчував єднання минулого та сучасного. Стіни мечеті, гори книг, документів, грамот, які впорядковував учений, були для нього неоціненним скарбом. Невидима сила цих святих місць давала можливість відчути себе сильним, упевненим. Години наполегливої праці здавалися миттю, бо над цим «..бумажним царством Пан – один. Це я»[1,134]. Самотність не лякала Агатангела Кримського, навпаки, відновлювала сили, стимулювала розумову діяльність: Час мина. Пливе година.

Я працюю без упина.  
Линуть співи в вікна, в двері...  
Шелестять мої папери...  
Я – неначе в тихім сні,  
У своїй самотині [1,134, 135]

А. Кримський у процесі праці умів відмежовуватися від усього світу, пірнав у глибини мудрості, зафіксованої у древніх фоліантах, – зтоді відкривалась ученому істина. Це були найулюбленіші хвилини праці. Постійний пошук, сумніви не розчаровували його, а навпаки, визначали його спрямування вперед, спонукали шукати докази для підтвердження чи спростування гіпотез науковця. Неймовірна працездатність дала можливість побачити світ сотням наукових праць та художніх творів, які нині активно опрацьовують сучасні наковці.

Крізь сотню літ перед нами проступає образ людини, яка у житті керується високими принципами моралі; людини, яка глибоко шанує будь-який народ, що відстоює свою віру, національну незалежність; людини неймовірно працездатної, чесної та самокритичної. Вразливість, нервовість, здатність на гарячі пориви почуттів ніколи не заступали Кримському реальної дійсності. Виняткові розумові здібності дали світові наукові праці різного спрямування, прилучили українське суспільство до пізнання історії та культури народів Сходу, подарували вірші, у якій переплітаються почуття поета та науковця. Відгомін цього бачимо і в циклі «В Трапезунді».

## Література

1. Кримський А. Твори в п'яти томах. К.: Наукова думка, 1973. Т.1. С.531.
2. Кримський А. Листи (1890 – 1917 ) Твори в п'яти томах. К.: Наукова думка, 1973. Т.5, кн.1. С. 547.
3. Павличко С. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм. Складний світ Агатангела Кримського. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 328с.

**SHEKHOVTSOVA-BURIANOVA Viktoriia,**  
*postgraduate student of the National  
University of Life and Environmental  
Sciences of Ukraine  
(Kyiv, Ukraine)*

### **A. KRYMSKY'S VIEWS ON THE NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIANS**

The topic of identity is very close to A. Krymsky, because he was very interested in the question of his own ethnic identity. After all, A. Krymsky grew up in a Russian-speaking environment and at an early age showed a preference for different languages and different ethnicities and could not determine his own nationality. Ukrainization was the result of his own volitional decision, which was based not on rational but on emotional, sensory and aesthetic principles.

The psychological factor also played an important role: during his student years in Kyiv, Agatangel had a sharp conflict with his surroundings, both with teachers and with students and parents, which contributed to the search for his own identity.

In his political quest, Krymsky tried to define a model of nationalism. He analyzed in detail the historical and cultural development of Ukrainians, especially Galicians, in the nineteenth century. [1].

In the early twentieth century, Krymsky pondered over the definition of modern Ukrainianess or the theoretical foundations of modern nationalism. Unfortunately, for unknown reasons, his work "What is modern Ukrainianness?" Remained unfinished. Undoubtedly, the book was to be a theory of the nation in general and a justification for the expediency of Ukrainian nationalism in particular. Prospects for its development were also mentioned.

The influence of M. Drahomanov's conceptual ideas can be traced in Krymsky's political statements. The works of M. Drahomanov were the methodological basis for A. Krymsky.

In addition, A. Krymsky had a clear position on language issues. He argued that a Ukrainian who defended the national idea should speak only Ukrainian.

His philological works have always had a political accent or subtext: the Ukrainian language is a separate Slavic language with its own history and all the relevant attributes of a separate language [3, p. 244].

At the same time, Krymsky understood perfectly well that the attitude to language is an extremely important component of nationalism, but not the only one [3, p. 231].

In one of his letters to Grinchenko, Krymsky considered in detail the concepts of national and nationalist. According to him, a national is a national democrat or democratic nationalist, in whose political behavior Krymsky emphasized rational motivation, and a nationalist is essentially irrational and potentially undemocratic [2, p. 89]. Krymsky intuitively understood the narrowness and imperfection of the then definitions of nation and nationality, about which he not only corresponded with Grinchenko, but also published a number of journalistic essays.

Political motives are clearly traced in scientific articles, reviews of the Krymsky. First of all, this applies to his publications on folklore and ethnography, which were of some importance for the dissemination of Ukrainian scientific discourses. The question of personal national and cultural affiliation as a scientist was extremely important for Krymsky.

According to S. Pavlychko, Krymsky felt the need for a nationalist narrative, in which both literature and nationalism are modernized [3, p. 255].

Thus, A. Krymsky, as a scientist and thinker, could not help but reflect on the question of his ethnicity, because his Ukrainianness was not acquired from birth, but was formed gradually under the influence of many external and internal circumstances, sometimes accidental.

For Krymsky, nationalism is first and foremost a form of freedom. At the same time, the image of Ukraine, or the principles of nationalism, are not always clearly outlined in his stories. All Krymsky stories were imbued with a national narrative.



### References

1. Кримський А. Ю. Лекція про культурний розвиток і національний рух на Галичині / А. Ю. Кримський // Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Ф. 1. Од. зб. 22407. Арк. 1-24
2. Кримський А. Ю. Лист А. Кримського до Б. Грінченка від 18 серпня 1892 р. / Кримський А. Ю. // Кримський А. Ю. Твори: в 5-ти т. – К.: Наук. думка, 1973. – Т. 5. – Кн. 1. – С. 89.
3. Павличко С. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм: Складній світ Агатангела Кримського / Соломія Павличко. – К.: Основи, 2001. – 328 с.